هەرێمی کوردستان - عێراق
ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان - عێراق

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆڵەکان

46

سالّی/ 2008 – بەرگی چل و شەش

چاپی یەکەم/ سالّی 2008

پێڕیست

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (1)ی نائاسایی خولی دووەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2008/2/10 ل5

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (2)ی نائاسایی خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/2/26 ل13

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی دەستپێك خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/3/10 ل51

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (1) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/3/17 ل69

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (2) خولی دووەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2008/3/30 ل83

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (3) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/3/31 ل145

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (4) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/4/2 ل197

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (5) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/4/7 ل257

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (6) خولی دووەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2008/4/13 ل297

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (7) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/4/14 ل317

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (8) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/4/16 ل373

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (9) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/4/21 ل443

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (10) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/4/22 ل515

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (11) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/4/23 ل561

ئەندامانی پەرلەمان پرۆژەیەکیان تەقدیم کرد لەبەر رۆشنایی چەندین کۆبوونەوە لە نێوان لیژنەی دارایی پەرلەمانی کوردستان لەگەڵ دیوانی چاودێری دارایی لە هەولێرو دیوانی چاودێری دارایی لە سلێمانی، ئەو پرۆژەیە لە لایەن هەردوو دیوانەکە پەسەندکراوە و ژمارەی ئەندامانی پەرلەمان پێشکەشیان کردووە، داوا لە هەردوو لیژنە دەکەم، هەروەها داوا لە ئێوەش دەکەم بە هەندی وەربگرن، چونکە ئەو دیوانە چەند زوو تەشکیل بکرێت و یاساکەی بۆ دەربچێت گرنگە بۆ کۆمەڵگای کوردستان و روبەروو بوونەوەی کەموکوڕیەکان و چاودێری کردنی کارەکانی دام و دەزگاکانی حکومەت.

خاڵی پێنجەم: خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژەی یاسای پاراستنی ژینگە لە هەرێمی کوردستان - عیراق کە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشکەش کراوە، ئەمەش (63) ماددەیە، ئاراستەی لیژنەی یاسایی و لیژنەی تەندروستی و ئەندامانی پەرلەمانی دەکەم، بۆ ئەوەی ڕاپۆرتی خۆیان بنووسن و ئەندامانیش لە لایەن خۆیانەوە بیخوێننەوە و خۆیان ئامادە بکەن بۆ موناقەشە.

خاڵی شەشەم: خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژە بڕیاری تایبەت بە دانانی ڕۆژی 4/16 ی هەموو ساڵێك بە ڕۆژی ژینگە کە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشکەش کراوە، ئەمە زۆر کورتە دەکرێت بخوێندرێتەوە.

کاك عبدالکریم فەرموو.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی :

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بابەت/ یاداشتنامە

ئێمە کەس و کاری قوربانیانی کیمابارانەکانی شێخ وەسان و بالیسان و وەرێ، داوا لە بەرێزتان دەکەین کە پشتگیریمان بکەن لە پێناو بە فەرمی ناساندنی ڕۆژی 4/16 وەکو ڕۆژی ژینگەی کوردستان، چونکە لە 4/16 / 1978 بۆ یەکەم جار لە ڕێگەی چەکی کیمیاویەوە ژینگەی کوردستان ژەهراوی کرا، بە شێوەیەك کە تاوەکو ئەمڕۆش خاك و ئاو و هەوای ناوچەکە لەژێر کاریگەری ئەو چەکەو ئەو ماددە کوشندانە دەنالێنێت.

یەکەم جار کە ژینگەی کوردستان ژەهراوی کراو زیانی گیانی بە دواوە بوو، لە دەڤەری ئێمە بوو، بۆیە ئێمە بە پێویستی دەزانین کە بۆ بەرەنگاربوونەوەی هەموو ئەوانەی کە دوژمنی ژینگەی ئێمە بوون و دەیانویست لە ناومان ببەن و ژینگەکەشمان ژەهراوی بکەن، ڕۆژێك هەبێت کە تیایدا لە سەرانسەری کوردستان ژینگە پاك بکرێتەوە و ببێتە هێمایەکی پیرۆزی بۆ ئەو خاکەی کە بۆ یەکەم جار ژەهراوی کراو نزیکەی لە 300 کەس تیایدا شەهید بوون.

کەس و کاری شەهیدانی کیمیابارانی

(بالیسان و شێخ وەسان و وەرێ)

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، ئێمەش ئاراستەی لیژنەی یاسایی و ئەندامانی پەرلەمانی دەکەین بۆ هەمان مەبەست وەکو پرۆژەکانی تر. خاڵی حەوتەم: خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژەی یاسای لیژنەی ئۆلۆمپی کوردستان کە بریتیە

pهەرێمی کوردستان - عێراق
ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان - عێراق

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆڵەکان

47

سالّی/ 2008 – بەرگی چل و حەوت

چاپی یەکەم/ سالّی 2008

پێڕیست

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (12) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/4/29 ل5

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (13) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/4/30 ل65

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (14) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/5/5 ل171

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (15) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/5/6 ل231

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (16) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/5/12 ل275

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (17) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/5/13 ل339

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (18) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/5/19 ل431

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (19) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/5/20 ل493

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (20) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/5/26 ل499

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (21) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/5/28 ل517

چوارشەممە رێکەوتی 28\ 5\2008

خولی دووەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (21)

چوارشەممە رێکەوتی 28/ 5/2008

کاتژمێر (11)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی چوارشەممە رێکەوتی 2008/5/28 ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق بە سەرۆکایەتی بەڕێز عدنان رشاد مفتی سەرۆکی ئەنجومەن و, بە ئامادەبوونی بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.کمال کەرکووکی) جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمد عبدالله سکرتێری ئەنجومەن, دانیشتنی ژمارە (21)ی خولی دووەم, ساڵی (2008) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی ماددە (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموارکراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆکایەتی ئەنجومەن بڕیاردرا دانیشتنی ژمارەی (21)ی خولی دووەمی هەڵبژاردن لە کات (11)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی چوارشەممە رێکەوتی 28/ 5/2008 دا بەم شێوەیە بێت:

1 - خوێندنەوەی یەکەمی پێشنیاری هەموار کردنی دووەمی هەموار کردنی یاسای خانەنشینی ئەندامانی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان- عیراق، ژمارە (3)ی ساڵی/ 1999 ی هەموار کراو، کە لە لایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە.

2 - خستنە روو و گفتوگۆ کردنی پرۆژەی یاسای پاراستنی ژینگە لە هەرێمی کوردستان کە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشکەش کراوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی کوردستان، دانیشتنەکەمان دەکەینەوە بە خوێندنەوەی بەرنامەی کار:

1 - خوێندنەوەی یەکەمی پێشنیاری هەموار کردنی دووەمی هەموار کردنی یاسای خانەنشینی ئەندامانی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان- عیراق، ژمارە (3)ی سالی/ 1999 ی هەموار کراو، کە لە لایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە.

2 - خستنە روو و گفتوگۆ کردنی پرۆژەی یاسای پاراستنی ژینگە لە هەرێمی کوردستان کە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشکەش کراوە.

سەرەتا بەخێر هاتنی کاك دارا / وەزیری ژینگە و کاك سەعد وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان دەکەین، زۆر بەخێر بێن سەرچاو، رەخنەیەکیش با لە ئێوەی بەرێز بگرم، زۆربەی زۆری ئەندامان جاران گلەییان لەوەدا هەبوو دەیانگوت سەرۆکایەتی درەنگ دێت، ئەوەمان بەقەدەری ئیمکان لابرد و، بۆ ئەوەی مەهانەی دواکەوتنیان لە وەختی خۆیدا نەمینێت و، دوایی گوتیان هۆڵەکە گەرمایە و بە پەلە ئەوەمان چارەسەر کرد و پارەیەکی باش سەرف کرا بۆ ئەوەی گەرمایەکەش نەمێنێ، ئەوە دوو، سێ جارە مولاحەزە دەکات سەرۆکایەتی کە دێینە ژووری، هێشتا زۆربەی زۆری ئەندامەکان رەغمی ئەوەی کە جەرەسیش لێدراوە، نەهاتوون، ئومێد دەکەم کە ئەوە تیکرار نەبێتەوە، ئەگەر ئێمە مەهانەشمان هەبێت لە دواکەوتن لەبەر مێوان، ئەو مەهانەیەش لای ئێوە نیە، بەڵام ئەو رەخنەیەش قبوڵ بکەن لێمان، هەر ئازایەتیتان لەوە دا نەبێت کە رەخنە لە سەرۆکایەتی بگرن، داوا لە لێژنەی یاسایی دەکەم بێن لە شوێنی خۆیان دابنێشن، خاڵی یەکەم لە بەرنامەی کار، خوێندنەوی یەکەمی پێشنیاری هەموار کردنی دووەم، هەموار کردنی یاسای خانەنشینی ئەندامانی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان- عیراق ژمارە (3)ی سالی/ 1999 ی هەموار کراو، کە لە لایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە، بەئیمزای خاتوو سۆزان شەهاب نوری، کاك رەشاد احمد ، خاتوو گێلاس محی الدین محمد، کاك کەریم بەحری برادۆستی، کاك طلعت خضر سیف الدین، کاك عبدالرحمن احمد رضا، کاك شێروان حەیدەری ، کاك عەونی بەزاز، کاك طارق جامباز، خالد ابراهیم، پێشکەش کراوە، فەرموو کاك خەلیل بۆ خوێندنەوەی یەکەمی ئەو پرۆژەیە.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەناوی خوای گەورەو و میهرەبان، بەرێز سەرۆکی پەرلەمان، بەرێزان ئەندامانی پەرلەمان، پرۆژە یاسای پاراستن و چاککردنی ژینگە لە هەرێمی کوردستانی عێراق، ژمارە(.....)،

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك محمد صالح، خاڵی یەکەمی بەرنامەی کار، خوێندنەوەی یەکەمی، پێشنیاری هەموار کردنی دووەم هەموارکردنی یاسای خانەنشینی ئەندامانی ئەنجومەنی نیشتمانیی -عێراق ژمارە(3)ی سالی/ 1999 هەموار کراو، کە لە لایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشکەش کراوە، تکایە پرۆژەکە بخوێنەوە، ئەو پرۆژەیە نەك ژینگە.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

قانون التعديل الثاني لقانون تقاعد اعضاء المجلس الوطني لكوردستان- العراق رقم 3 لسنة 1999 المعدل.

المادة الاولى: تعدل المادة الثانية من القانون و تقرآ كالاتي:

أ - يتقاضى رئيس المجلس و نائبه و السكرتير و العضو عند انتهاء عضويته، او عجزه عن اداء عمله او فقدانه العضوية 80٪ مما يتقاضاه اقرانه المستمرون في المجلس من مجموع الراتب و المخصصات الشهرية، كما يتقاضى ورثته نفس النسبة عند وفاته.

ب - يستحق عضو المجلس المستقيل، الراتب التقاعدي المبين في الفقرة (ا) اعلاه، اذا مضى على عضويته اربع سنوات، اربع دورات انعقاد في المجلس.

ت - تصرف لرئيس المجلس و نائبه و السكرتير و العضو، عند انتهاء عضويته او فقدانها، مكافأة تعادل رواتبه و مخصصاته لسنة كاملة، و يؤخذ راتبه الاخير ومخصصاته اساسآ لاحتساب ذلك و لمرة واحدة مهما تعددت عضويته في الدورات الانتخابية.

المادة الثانية:

1 - **لا يجوز الجمع بين الراتب التقاعدي الوارد في هذا القانون مع اي راتب اخر يصرف من الخزينة.**

2 - **لزوج العضو المتوفي الذي يتقاضى راتبآ اخر، حق الخيار بين ما يتقاضاه بموجب هذا القانون و ما يستحقه من راتب وظيفته او تقاعده، ايهما افضل.**

المادة الثالثة: تسري حكم الفقرة (ا) من المادة الاولى و المادة الثانية من هذا القانون على المتقاعدين من اعضاء المجلس، و تعدل رواتبهم اعتبارآ من تاريخ نفاذه.

المادة الرابعة: لا يعمل باي قرار يتعارض مع احكام هذا القانون.

المادة الخامسة: ينفذ هذا القانون اعتبارآ من تاريخ نشره في الجريدة الرسمية(وقائع كوردستان).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، وەکو باسم کرد ئەو پرۆژەیە لە لایەن 10 ئەندامەوە پێشکەش کراوە، دوا بڕیاریش بۆ ئێوە دەبێت لە کاتی گفتوگۆدا ئەم پرۆژەیە ئاراستەی لێژنەی یاسایی و لێژنەی دارایی و ئابووری دەکەم، لەگەڵ هەموو ئەندامانی پەرلەمان بۆ ئەوەی دیراسەتی بکەن و ڕاپۆرتی لێژنەکان حازر بکرێت، خاڵی دووەم لە بەرنامەی کار: خستنە ڕوو و گفتوگۆکردنی پرۆژەی یاسای پاراستنی ژینگە لە هەرێمی کوردستان کە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشکەش کراوە، ئەگەر ڕاپۆرتتان هاوبەشە، فەرموو بۆ خوێندنەوەی ڕاپۆرتەکەتان، ڕاپۆرتی هەردوو لێژنە هاوبەشە، لێژنەی یاسایی و لێژنەی تەندروستی هاوبەش، کاك دکتۆر فەرموو بیخوێننەوە.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بۆ/سەرۆکایەتی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان- عێراق

بابەت/رای لێژنەی یاسایی سەبارەت بە پرۆژە یاسای پاراستن و چاککردنی ژینگە

هەردوو لێژنەی یاسا و لێژنەی تەندروستی و کاروباری کۆمەڵایەتی بە پێی حوکمی رستەی کۆتایی لە ماددەی 6 و بڕگە چواری ماددەی 71ی پەیڕەوی ناوەخۆ لە 2008/5/25 بەرامبەر بە 4/حوزەیرانی/2708ی کوردی کۆبوونەوەیەکی هاوبەشیان ئەنجامدا بۆ لێکۆڵینەوە لە پرۆژە یاسای پاراستن و چاککردنی ژینگە لە هەرێمی کوردستان- عێراق، کە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستانەوە پێشکەش کراوە و لە لایەن سەرۆکایەتی پەرلەمانەوە ئاراستەی لێژنەکانمان کراوە، دوای خوێندنەوەی یەکەمی لە کۆبوونەوەی ئاسایی ژمارە یەکی رۆژی 2008/3/17، لێژنەکانمان دوای کۆبوونەوە لەگەڵ وەزیری پەیوەندیدار و گفتو گۆ و لێکدانەوەمان، ئەو پێشنیار و راسپاردانەی خوارەوەمان هەیە:

یەکەم: بەشێوەیەکی گشتی پشتگیری پرۆژە یاسایەکە دەکەین و هەمان شێوازی دارشتن و ریز بەندی کە لەیاسا و بڕیارە دەرچووەکانی پەرلەمانی کوردستان بەکار هاتووە، بگرێنە بەر ودوای راستکردنەوەی زمانەوانی تەنها ئاماژە بەو ماددە و تێبینیانە ئەکەین کە تێبینیمان لەسەری هەیە.

دووەم: سەبارەت بە ماددەی یەك، کوردستانی عێراق لە هەردوو بڕگەی دووەم و سێیەم بسرێتەوە، با لەسەرەتای بڕگەی شەشەم و وشەی ژینگە زیاد بکرێ بۆ دوای وشەی ئەنجومەن و ناونیشان دەبێتە ئەنجومەنی ژینگەی پارێزگا.

سێیەم: سەبارەت بە ماددەی شەش، رێکخراوەکانی ئافرەتان بکرێتە رێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی.

چوارەم: سەبارەت بە ماددەی 11:

أ- لە دووەم وەکیلی وەزیر بکرێتە، وەکیلی وەزارەت.

ب- لە بڕگەی پێنجەم سڕێنەوەی هەموو خاڵەکان تا رێزبەندی (ق)، لە جێگایدا ئەوەی خوارەوە بنووسرێت،

پێنجەم: نوێنەری ئەو وەزارەت و دەستانەی کە پەیوەندیدارن بە ژینگە کە لە لایەن وەزیرەوە دیاری ئەکرێ، بەمەرجێك پلەیان لە بەرێوەبەری گشتی کەمتر نەبێت، ئەندامن.

خاڵی (ق) بکرێتە شەشەم و بەم جۆرە، نوێنەری رێکخراوەکانی ژینگەی ناوخۆیی.

پێنجەم: سەبارەت بە ماددەی 12، لێژنە رای وایە بسرێتەوە، چونکە زیادە و ریزبەندی ماددەکانیش دوای سڕینەوەی راست بکرێتەوە.

شەشەم: سەبارەت بە ماددەی چوارده کە ریزبەندیەکەی دەبێتە ماددەی 13، لێژنە پێشنیار دەکات بڕگەیەکی تری بۆ زیاد بکرێت، بە ریزبەندی حەوتەم و بەو جۆرە:

حەوتەم: ئەنجامدانی رووپێوی پێویست بۆ هەڵسەنگاندنی کاریگەری ژینگەیی کە دەرئەنجامی بەکار هێنانی چەکی قەدەغە کراوی نێودەوڵەتیە لە هەرێمدا.

حەوتەم: سەبارەت بە ماددەی 16 کە دەبێتە ماددەی 15، وشەی لەهەر پارێزگایەك بکرێتە پارێزگاکانی .
هەشتەم:سەبارەت بە ماددەکانی 17 و 18 و 19 کە دەبنە ماددەی 16 و 17 و 18، وشەی ئەنجومەنی پارێزگا تیاندا بکرێتە ئەنجومەنی ژینگەی پارێزگا.
نۆیەم:سەبارەت بە بەشی پێنجەم لەهەر شوێنێك لەو بەشەدا، وشەی (هەڵسەنگاندن) هاتووە بکرێتە مەزەندە کردن، هەروەها وشەی (ڕێکارانەی) لە بڕگەی چواری ماددەی 25 کە دەبێتە 24 بسڕێتەوە.
یازدەم: سەبارەت بە ماددەی 26 کە دەبێتە ماددەی 27 و وشەی تێ خوێندەوەکان بسڕێتەوە، لەوائیحە بەعەرەبی.
دوازدەم: سەبارەت بە ماددەی 29 کە دەبێتە ماددەی 28، وشەی ژینگە لە کۆتایی بڕگەی یەکەم بسڕێتەوە.
سێزدەم: لە ناونیشانی بەشی هەشتەم، رستەی باج و کرێیەکان بکرێتە غرامە و کرێیەکان، یەعنی باج لابراوە، هەروەها لە ماددەی 32 کە دەبێتە ماددەی 31، بڕگەی یەکەم بەم جۆرە دابڕژێتەوە: غەرامەیەکی ژینگەیی سالانە بەسەر چالاکی ژینگە پیسکەرەکاندا دەسەپێنرێ کە بە پێی پێوەرێك دیاری دەکرێت و بۆ ئەم مەبەستە دەردەچێت.
چواردەم: سەبارەت بە ماددەی 33 کە دەبێتە 32 دەستەواژەی (گەڕانەوەی بۆ سەر سەبەبکار) بگۆڕدرێت بۆ (سەبەبکار بەرپرسە لە).
پازدەم: سەبارەت بە ماددەی 36 کە دەبێتە ماددەی 35، سەرەتاکەی دابڕژێتەوە و بەم جۆرە: وەزارەت پێوەری ئاستەکانی پیس بوونی ڕێگە پێدراو.....هتد.
شازدەم: سەبارەت بە ماددەی 39 کە دەبێتە ماددەی 38، بەم جۆرەی خوارەوە دابرژێتەوە: وەزارەت ڕادەی پیسبوونی ڕێگە پێدراو دیاری دەکات بۆ دەرهاوێشتەکانی سەرجەم ئەو چالاکیانەی هەوا پیس دەکەن، لەوانەش.....بڕگەکان وەکو خۆی بمێنێتەوە تا دوایی.
حەڤدەم: سەبارەت بە ماددەی 44 کە دەبێتە ماددەی 43، وشەی ئیعدام لە کۆتایی بڕگەی پێنجەم لە دەقە عەرەبیەکەدا بسڕێتەوە.
هەژدەم: سەبارەت بە ماددەی 45 کە دەبێتە ماددەی 44، وشەی باخچەی گشتی بسڕێتەوە.
نۆزدەهەم: لێژنەی هاوبەش پێشنیار دەکات، هەردوو ماددەی 53 و 54، لێك بدرێن و ببێتە ماددەی ژمارەی 52 و دابڕشتنەوەی بەم جۆرە: ئەنجومەن بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنە پەیوەندیدارەکان، پلانێکی گشتی بۆ ڕووبەرووبوونەوەی کارەساتە ژینگەیەکان دادەنێت و ئەیخاتە بەردەم ئەنجومەنی وەزیران بۆ کار پێکردنی و لە پلانەکەش ڕەچاوی ئەوەی خوارەوە دەکرێت، بڕگەکانی هەردوو ماددەکە ئەکەنە شەش بڕگە و لێك دەدرێن.
بیستەم: سەبارەت بە ماددەی 59 کە دەبێتە ماددەی54 ، لێژنە پێشنیار دەکات بەم جۆرە دابڕژێتەوە:

1-لەگەڵ سەرپێچی نەکردن لەگەڵ هەر سزایەکی تووندتر کە لە یاسایەکانی تردا هاتووە، سەرپێچی کاری حوکمەکانی ئەم یاسایە و پەیڕەو و ڕێنماییەکانی کە پێوە دەرکراون، بە بەند کردن سزا دەدرێن، بۆ ماوەیەك کە لە مانگێك کەمتر نەبێ و لە پێنج ساڵ زیاتر نەبێ، یان بە غەرامەیەك کە لە 150 هەزار دینار کەمتر نەبێ و لە 200 ملیۆن دینار زیاتر نەبێ، یان بە هەردوو سزاکان.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

عەفوەن دکتور، بیستەم ماددەی 59 نیە، غەلەتە لە کوردی، 56 دەبێتە 54، لە کوردیەکە خوێندرا 59.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ببوورن، دووەم، سزاکە دوو بەرامبەر دەبێتەوە لە کاتی دووبارە کردنەوەی سەرپێچیەکە.

سێیەم : وەزیر یان ئەوەی ڕێی پێدەدات بەمەرجێ پلەی لە بەڕێوەبەری گشتی کەمتر نەبێت بۆی هەیە غەرامەیەك بسەپێنێ کە لە (100000) سەد هەزاردینار کەمتر نەبێتو لە (10000000) دەملیۆن دینار زیاتر نەبێت بۆ هەرکەسێك کە سەرپێچی لە حوکمەکانی ئەم یاسایەو پێڕەوو ڕێنماییەکانی بەو پێیەوە دەرکراون بکات.

بیست و یەکەم: لیژنە پێشنیار دەکات ماددەی (62) وشەی (وقائیعی کوردستان)ی بۆ زیاد بکرێت و بکرێتە دوا ماددە، سەبارەت بە ماددەی (63) کە دەبێتە ماددەی ژمارە (60) بەمجۆرەی خوارەوە دابڕێژرێتەوە:-

﴿ پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیرانو لایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن﴾.

بیستودووەم : سەبارەت بە هۆکاری دەرچووانڵن ئەوا لیژنەی هاوبەش پشتیوانی لێ دەکات، لەبەر ئەوەی مەبەست لەدەرکردنی ئەم یاسایە دەگرێتە خۆ.

داواکارین پڕۆژەکەو ڕای لیژنەی هاوبەش بخەنە بەردەم ئەنجومەن بۆ گفتوگۆو ڕادەربڕین لەسەری، لەگەڵ ڕێزماندا

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نەصی پرۆژەکە، ماددە، ماددە بخوێننەوە، دوایی ڕەئی لەسەر دەدا لێژنەی قانونی بۆ موناقەشە کردن.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان.

ئێستا پرۆژە یاسای پاراستن و چاککردنی ژینگە لە هەرێمی کوردستانی عێراق ژمارە (.....)ساڵی ..... دەخەینە ڕوو:

دەروازەی یەکەم، پێناسە و ئامانج و پرنسیپی گشتی،

بەشی یەکەم: پێناسە و ئامانجەکان:

ماددەی یەك: مەبەست لەو دەستەواژانەی خوارەوە، ماناکانی بەرامبەیانە بۆ مەبەستی ئەو یاسایە:

1- **هەرێم:هەرێمی کوردستانی عێراق.**

-**وەزارەت : وەزارەتی ژینگە لە هەرێمی کوردستانی عیراق.**

3- **وەزیر: وەزیری ژینگە لە هەرێمی کوردستانی عیراق.**

4-**ئەنجومەن: ئەنجومەنی پاراستن و چاککردنی ژینگە لە هەرێمدا.**

5-**سەرۆك: سەرۆکی ئەنجومەنی پاراستن و چاککردنی ژینگە لە هەرێمدا.**

6-**ئەنجومەنی پارێزگا: ئەنجومەنی پاراستن و چاککردنی ژینگە لە پارێزگاکانی هەرێم.**

7- **صندوق: صندوقی پاراستن و چاککردنی ژینگە لە هەرێمدا.**

8- **ژینگە: ئەو دەورو بەرە ژیانبەخشەیە کە پێك هاتووە لە بوونەوەرە زیندووەکان لە مرۆڤ و ئاژەڵ و رووەك و پێکهاتەکانی بێ گیان و هەر چی دەوری داوە لە ئاو و هەوا و خاك و ئەوەی لە خۆی دەگرێ لە ماددەکانی رەق و شلە گازەکان و ئەو دامەزراوە جێگر و جوولاوانەی کە مرۆڤ لەسەریدا بنیاتی دەنێ.**

9- **پیس بوونی ژینگە: هەر گۆرانکاریەکی راستە وخۆ یان ناراستە وخۆ لە پێکهاتەی یان لە تایبەتمەندی ژینگە، دەبێتە هۆی زیان گەیاندن پێی یان، هاوسەنگی سروشتی دەشێوێنێ.**

10- **پیسکەرەکانی ژینگە: ماددە رەقەکان یان شلەکان یان گازیەکان یان ژاوەژاو یان هۆکارە بایەلۆجیەکان یان تیشکاوەرەکان، یان گەرما یان لەرزینەکانی زیان بە ژینگە دەگەینێ و هاوسەنگی سروشتی دەشێوێنێ.**

11- **پاراستنی ژینگە و رێگە گرتن لە پیس بوونی و تێکچوونی یان رێگە گرتن لێان.**

12-**چاککردنی ژینگە: پەرەپێدان و جوانکردنی رەگەزەکانی ژینگە.**

13- **هەڵسەنگاندنی شوێنەواری ژینگە:دیاری کردن وشیکردنەوەو هەڵسەنگاندنی شوێنەواری پرۆژە یان دامەزراو یان چالاکی نواندن لە سەر ژینگەو دیاری کردنی رێ و شوێنەکانی پێویست بۆ رێگە گرتن یان کەمکردنەوەی شوێنەوارەکانی نەرێنی لە سەر ژینگەو داهاتە سروشتیەکان و پشتی پێ دەبەستێ ئەویش نواندنی رەزامەندی یان پێچەوانەکەی .**

14- **ژاوە ژاو: ئەو دەنگانەی لە لایەن یاساییەوە لە رینەوەکانی لە سنووری رێپێدراوی خۆی دەردەچێت.**

15- **ماددە ترسناکەکان : مادە رەقەکان یان شلەکان یان گازیەکانی تایبەتمەندی ترسناکی هەیە کە زیان بە ژینگە دەگەیەنن،وەکو مادە درمەکان یان ژەهراویەکان یان توانای تەقینەوەیان هەیە یان دەسووتێن یان تیشکاوەرە ئایۆنیەکان و شتی دیکەش .**

16- **خاشاك: مادە رەقەکان یان شلەکان یەن گازیەکانی کەڵکی بە کارهێنانیان پێوە نەماوە و ، نا هێڵدرێنەوە ، کە پاشماوەی جۆرەها چالاکیەکانن .**

17- پارێزراوە سروشتیەکان : ئەو ناوچانەی تەرخان کراون بۆ پاراستنی جۆرەکانی دیاری کراولە بوونەوەرە زیندووەکان یان هەر سیستەمێکی ژینگەیی دیکە کە رێگە بە لابردن وکارتێکردنی یان زیان پێگەیاندنی یان لە ناوبردنی نادات .

18- زیندەوەرە هەمە جۆرەکان : جیاوازی و زۆریی بوونەوەرە زیندووەکان.

19- لایەنەکانی پەیوەندیدار : لایەنی حکومەتی پەیوەندیدار بە ژینگەوە .

20- دامەزراوەکان : زەوی و بیناو پێداویستی و ئامێرەکانی پێکی دەهێنن .

21- شوێنی گشتی :ئەو شوێنە ی بۆ هاتنی هەموو کەس یان، بۆ توێژێکی دیاری کردوو لە خەڵك ئامادە کراوە بۆ هەر مەبەستێك لە مەبەستەکان .

22- رەزامەندی ژینگەیی : بە لگەنامەیەکی فەرمییە وەزارەت دەریدەکات بە پێی ئەو بەلگە نامەیەوە رێگا دەدرێت بە ئەنجامدانی هەندێ چالاکی دیاری کراو لە لایەنی بیرو بۆچوونی ژینگەییەوە .

23- پێوانەکانی پاراستنی ژینگە :سنووریان چڕبوونەوەی پیسکەرەکان کە رێگا نادرێت لە پێکهاتەکانی ژینگەدا بە سەریدا تێپەڕبن.

24- کارەساتەکانی ژینگە : رووداوەکانی کە فاکتەری سروشت یان فاکتەری مرۆڤ پەیدا دەبن بە پێی ئەو پێوانانەی بە هۆی رێنماییەکانەوە دەردەکرێن زیانێکی زۆر بە ژینگە دەگەیەنن.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

به زمانی عەرەبی کاك خەلیل بیخوێنەوە.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

الباب الاول

التعاريف و الاهداف و المبادئ العامة

الفصل الاول

التعاريف و الاهداف

المادة الاولى: يقصد بالتعابير التالية المعاني المبينة ازاءها لاغراض هذا القانون:

1 - **الاقليم: اقليم كوردستان- العراق.**

2 - **الوزارة: وةزارة البيئة في اقليم كوردستان- العراق.**

3 - **الوزير: وزير البيئة في اقليم كوردستان- العراق.**

4 - **المجلس: مجلس حماية و تحسين البيئة في الاقليم.**

5 - **الرئيس: رئيس مجلس حماية و تحسين البيئة في الاقليم.**

6 - **مجلس المحافظة: مجلس حماية و تحسين البيئة في محافظات الاقليم .**

7 - **الصندوق: صندوق حماية و تحسين البيئة في محافظات الاقليم .**

8 - البيئة: المحيط الحيوي الذي يشمل الكائنات الحية من انسان و حيوان و نبات و المكونات اللاحياتية، و كل ما يحيط بها من هواء و ماء و تربة، و ما يحتويه من مواد صلبة او سائلة او غازية، المنشآت الثابتة و المتحركة التي يقيمها الانسان.

9 - تلوث البيئة: اي تغيير مباشر او غير مباشر في مكونات او خواص البيئة، يؤدي الى الاضرار بها او يخل بالتوازن الطبيعي لها.

10 - ملوثات البيئة: هي المواد الصلبة او السائلة او الغازية او الضوضاء او العوامل الاحيائية او الاشعاعات او الحرارة او الاهتزازات التي تضر بالبيئة و تخل بالتوازن الطبيعي لها.

11 - حماية البيئة: المحافظة على البيئة و منع تلوثها و تدهورها او الحد منه.

12 - تحسين البيئة: تطوير و تجميل عناصر البيئة.

13 - تقدير الاثر البيئي: تحديد و تحليل و تقييم اثار مشروع او منشآة و نشاط على البيئة و تعيين التدابير اللازمة لمنع او التخفيف من الاثار السلبية على البيئة و الموارد الطبيعية و يعتمد عليه منح الموافقة من عدمها.

14 - الضوضاء: اصوات تتجاوز ذبذباتها الحدود المسموح بها قانوناً.

15 - المواد الخطرة: المواد الصلبة او السائلة او الغازية ذات الخواص الخطرة التي تؤثر تاثيرآ ضارآ على البيئة، مثل المواد المعدية او السامة او القابلة للانفجار او الاشتعال او ذات الاشعاعات الايونية و غيرها.

16 - النفايات: المواد الصلبة او السائلة او الغازية، غير القابلة للاستخدام او التدوير الناتجة عن مختلف انواع الانشطة.

17 - المحميات الطبيعية: المناطق المخصصة لحماية انواع معينة من الكائنات الحية او اي انظمة بيئية اخرى، التي يمنع ازالتها او التاثير عليها او الاضرار بها او اهلاكها.

18 - التنوع الاحيائي: تباين و تعدد الكائنات الحية.

19 - الجهات المعنية: الجهات الحكومية ذات العلاقة بالبيئة.

20 - المنشآة: الاراضي و المباني و المرافق و المعدات المكونة لها.

21 - المكان العام: المكان المعد لاستقبال كافة او فئة معينة من الناس لاي غرض من الاغراض.

22 - الموافقة البيئية: وثيقة رسمية تصدرها الوزارة، تسمح بموجبها ممارسة انشطة محددة من وجهة نظر بيئية.

23 - معايير حماية البيئة: حدود او تركيز الملوثات التي لا يسمح بتجاوزها لمكونات البيئة.

24 - الكارثة البيئية: الحادث الناجم عن عوامل الطبيعة و فعل الانسان و الذي يترتب عليه ضرر شديد بالبيئة وفق معايير تصدر بتعليمات.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

رای لێژنەی هاوبەش لەسەر ماددەکە بخوێننەوە بە زمانی کوردی.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە راستیدا ئەو دەستەواژانەی کە لەم ماددەیەدا هاتوون، زۆربەی زۆریان بریتین لە دەستەواژەی زانستیانە و هیچ تێبینیەکی تایبەتیمان لەسەر ی نیە، تەنها دوو تێبینی نەبێ،یەکەمیان:

أ- (کوردستانی عێراق) لە هەردوو بڕگەی دووەموسێیەم بسڕێتەوە.، کە ئەوترێ، وەزارەتی ژینگە لە هەرێمی کوردستانی عیراق، وەزیری ژینگە لە هەرێمی کوردستانی عیراق، کوردستانی عێراق لە هەردوو لا پێویست نیە.

ب-لەسەرەتای بڕگەی (شەشەم) وشەی (ژینگە) زیادبکرێت بۆ دوای وشەی ئەنجومەنو ناونیشانی دەبێتە (ئەنجومەنی ژینگەی پارێزگا).تەنها ئەو دوو تێبینیەمان هەیە، باقیەکەی تری هەردوو لێژنەکەمان هیچ گلەییەك و تێبینیەکمان لەسەری نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کەواتە مولاحەزەکەی هەردوو لێژنەی هاوبەش بە جێیە، کە ناوی پرۆژەکە هاتووە، کوردستانی عیراق لە دەستەواژەکان تیکرار کردنی، مانای نیە، مەفهومە کە دەڵێی: وەزیر، وەزیر لە هەرێمی کوردستان، لە شەشەمدا، مەجلیس موحافەزە ئەو بیئەیە جێی خۆیەتی بۆ ئەوەی جیا بکرێتەوە لەگەڵ مەجلیس موحافەزە، کەس قسەی هەیە؟ کاك جەعفەر فەرموو.

بەڕێز جعفر مصطفی معروف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من ماددەکە خۆی ناخوێنمەوە، بڕگەکانی چۆن نووسراوە؟ ماددەی یەك، بڕگەی دە، لە پاش بڕگەکە ئەگەر زیاد بکرێت، هەروەکو ئەوانەی خۆی کە پێشتر هاتووە، یان مەکائین و سەیارە خراپەکان بە هەموو جۆرەکانی و موەلیدەکانی کارەبا، سووتاندنی خواردەمەنی و دەرمانی بەسەر چوو، سووتاندنی زبڵدانەکان، پاککردنەوەی مەخزەنە گەورەکان، ئەوانەش ئەبنە هۆی پیس بوونی ژینگە،بڕگەی 11، ئەگەر زیاد بکرێت، رێگە گرتن لە رژاندنی تیزابی پاتری سەیارات، ئێستا عەدەدکی زۆری پاتری سەیارات هەر خراپە کە دێت، ئەخرێتە بازاڕ و لە شوێنەکان کۆ ئەکرێتەوە و لە شوێنێکی تایبەتدا دائەنرێ، بەس ئێستا فڕێ ئەدرێ و ئەکەوێتە ژێر عەرز و زەرەرێکی زۆر ئەدا بە ژینگەی کوردستان، ئەگەر ئەوانە حیسابێکیان بۆ بکرێ چاکە، هەوڵدان بۆ چوونە دەرەوەی ناوچە پیشەسازییەکان، بچێتە دەرەوەی شارەکان، ئەوانیش تەئسیرەکی زۆریان هەیە لەسەر ژینگە، لە بڕگەی 17 لە کۆتایی بڕگەکە زیاد بکرێ، ناشتنی دار و درختی زۆر لە شارەکان و هەموو کوردستان، کە وڵات دەپارێزێت، هەم لە وشکە ساڵی ئەیپارێزێت و هەم بۆ ژینگە چاکە، بڕگەی 19 ئەگەر زیاد بکرێ، یەکێك لە لایەنە گرینگەکانی پاراستنی ژینگە، وەزارەتی سەرچاوە ئاوییەکانە، ئەگەر ئەوانە هاوکار بن بۆ دروست کردنی سدودێکی زۆر لە کوردستاندا لە موستقبەلدا لەوانەیە کێشەیەکی زۆر چارەسەر بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك د.نوری.

بەڕێز د.نوری جمیل تالەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێشەکی دەست خۆشی لەو لێژنەیە دەکەم، کەوا ئەو پڕۆژە قانونەی ئامادە کردووە بە دارشتنێکی زانستیانەی زۆر ڕێك و پێك، بەڵام دوو پرسیارم هەیە، یەکەمیان: لە بڕگەی 14 ، عەرەبیەکەی ئەڵێ(الضوضاء: اصوات تتجاوز ذبذبتها الحدود المسموح بها قانوناً)، ئەوە بەلای منەوە ڕوون نیە، حەز دەکەم جەنابی وەزیر ئەگەر بۆمان ڕوونکاتەوە، لە بڕگەی 24، ئەڵێ: المكان العام: المكان المعد لاستقبال كافة او فئة معينة من الناس لاي غرض من الاغراض، وا بزانم چاکترە بڵێین: او فئة معينة من الناس لغرض معلوم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

24 کوا مەکان عامە؟ 24 کاریسەی بیئییە،شەمسە خان.

بەڕێز شمسە سعید محمود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە ماددەی یەکەم، بڕگەی چوارەم، کە ئەڵێ: ئەنجومەن: ئەنجومەنی پاراستن و چاککردنی ژینگە لە هەرێمدا، دووەم، لە ماددەی شەشەمدا، هەر ئەنجومەنی پارێزگای تەعریف کردۆتەوە، من پێم وایە یەکێکیان زیادە، هەر ئەنجومەنەکە باشە، ئەوەی چوارەم ، چونکە کە ئەڵێ : لە ئەنجومەن، وازیحە کە پارێزگاکان ئەگرێتەوە، ئیتر بڕگەی شەشەم بە لای منەوە زیادە، لە بڕگەی 12 کە ئەڵێ: چاککردنی ژینگە، بریتیە لە پەرەپێدان و جوانکاری ژینگە، ئەوە خۆی بۆ خۆی ئامانجی یاساکەیە، هەدەف یاساکە، چاککردن و پاراستنی ژینگەیە، هەدەف پێویست ناکات لەو ماددانە، ئەم ماددانە تەعاریفن، من پێم وایە زیادە، دووەم، لە بڕگەی چواردەم کە تەعریفی ژاوەژاوە، یاخود بڕگەی 15 ماددە ترسناکەکان، یاخود بڕگەی 16 خاشەکە، ئەم سێیانەی کە هاتووە زۆر بە تەفاصیل شەرحی کردوون، بەڕەئی من بڕگەی 10 لەوێ کە ئەڵێ، پیسکەرەکانی ژینگە، هەموویانی تەعریف کردووە، یەعنی ئەو سێ ماددەیە نەمێنێ و ئیکتیفا بکات بە بڕگەی دەیەم کە ئەڵێ: پیسکەرەکانی ژینگە بریتیە لە ماددە رەقەکان، شلەکان، گازیەکان، ئەو سێ ماددەیە لە وێ هەیە و ئەو تەفاصیلە زۆرەی پێ ناوێ، بڕگەی 19 لەگەڵ بڕگەی 20 هەردووکیان تەحصیل حاصلن، یەعنی لایەنەکانی پەیوەندیدار، ئاشکرایە کە پەیوەندی هەیە بە ژینگەوە و تەعریفی ناوێ، بڕگەی 20 هەر عەینی شتە کە باس لە دامەزراوەکان ئەکات، زەوی و بینا و پێداویستیەکان، ئەویش هەر تەحصیل حاصلە، لە بڕگەی 24 کە باسی کارەساتەکانی ژینگە دەکات، ئەڵێ: بریتیە لە ڕووداوەکان کە

فاکتەری سروشتین یان لە کاری مرۆڤەوە پەیدا ئەبن، هەتا ئەوەندە بەسە، یەعنی وازیحە، ئەو بڕگەیەی دوای ئەو زیادەیە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك محمد فەرەج.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دوو تێبینیم هەبوو، یەکێکیان ئەوەی د.نوری وتی، دووەمیان ، ئەوەی ئیقلیم، لە ماددەی یەکەم، الاقلیم : اقلیم کوردستان_العراق، نەك اقلیم کوردستان العراق، لە هەموو تەعاریفەکانی پێشتر هەر بەو جۆرە تەعریف کراوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سەردار.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەللاّ من هیوادارم لە نووسینەوەی ئەو قانونە، هەرچەندە قانونێکی زۆر باشە، بەڵام سوود وەرگێڕابا لە خیبرەی ماموّستا یان پرۆفیسۆر ئارام خدر مەولود کە لەسەر ئاستی عیراق یەکەمە، دووەمیان پرۆفیسۆری یاریدەدەر دڵشاد گەنجۆ، ئەویش هەر لە بواری ئەوەیە، یەعنی دەوڵەمەندتر دەبوو یاساکە، کە هەردووکیان ماموّستای خۆمن، سێ تێبینیم هەیە، تێبینی یەکەم لەسەر پێناسەی ژینگە، لێرە کە دەڵێ:المحیط الحیوي الذي یشمل الکائنات الحیة من انسان و حیوان و نبات، پرسیاری من بۆ سەرۆکی لێژنەی تەندروستیە، ئایا تەحالب و فتریات و بەکتیریا کاریگەری نیە لەسەر ژینگە؟ بە ئیجیابی و بە سەلبی؟ پێم وایە ئەو تەعریفەش شموولی ئەو سێ بەشەی ناکات، هەم تەحالب و هەم فتریات و هەم بەکتریا، من پێشنیاری پێناسەیەکی تر دەکەم، بەراستی پێناسەی ژینگەی هەموو دونیام لەبەر دەستە، ئەوەی ئوردنی و ئەوەی فەلەستینی و جەزائیری، ئەوەی ئوردنیان وا بزانم زۆر تێر و تەسەلە کە دەڵێ: المحیط الذي یشمل الکائنات الحیة و غیر الحیة، و ما یحتویه من مواد و ما یحیط به من الهواء و الترببة و التفاعلات و ما یقیم الانسان من منشآت فیه، ئەوە هەم تەحالب دەگرێتەوە و هەم مەواد و هەموو شتێك دەگرێتەوە، دووەم: لەسەر مەسەلەی 14 الضوضاء، پێم وایە لێرە لە پێناسەکەی زیاتر با باسی کاریگەری ئەو زەوزایە بکات، چ تەئسیرەکی هەیە لەسەر خەڵك؟ یان چ تەئسیری لەسەر پیسی ژینگەکە هەیە؟ نەوەك وەصفی حالّەتەکەی بکات بەس ، بۆیە پێشنیار دەکەم بەو شێوەیە بێت پێناسەکەی، ذبذبات صوتیة عالیة تسبب تغییرآ فسلجیآ

او انزعاجاً نفسياً و اجتماعياً، له 16 النفايات، ليّره له لای من مەفهوم نيە، نەفايات ئايا قەصدی ئەوەيە سوودی لێ وەرناگيرێت، هەموو نفاياتێك، لەبەر ئەوە زۆر لەو نفاياتانەی سوودیان لێ وەردەگيرێتەوە لە زۆربەی ولآت، بۆ نموونە لە صين لە 20٪ دا تاقە لە نفايات بەكاری دێننەوە، بۆيە پێم وايە دەبێ ئەوە بگۆڕدرێ، چونكە ليّرە دەڵێ(غير قابلة للاستخدام او التدوير الناتجة من بعض الانشطة) ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ڤيان خان فەرموو.

بەڕێز ڤيان احمد خضر پاشا:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی يەكەم بڕگەی هەشتەم، كە ليّرە پێناسەكەی ژينگە، منيش تا ڕادەيەك لەگەڵ كاك سەردار هاوڕام، بەڵام ئەو بە عەرەبی خوێندیەوە، چونكە ليّرە لە جياتی بڵێين: هەموو بوونەوەرە زيندوويەكان و ئاژەڵ و روومك، دەتوانين بڵێين بريتيە لە هەموو سەرچاوە زيندوو يان نا زيندووەكان، ديارە هەمان سەرچاوەی منيش هەر ئی ئوردنە، سەرچاوە سروشتە زيندووەكان كە لەگەڵ مرۆڤ رۆڵ دەگێڕن، هەموو ئەوانە پێكەوە پەيوەنديەكی بەهێزيان هەيە، وا بزانم ئەوە باشتر و كورتترە، لە جياتی ئەو هەمووە بڵێين مرۆڤ و ئاژەڵ و روومك، دەتوانين بڵێين هەموو سەرچاوە زيندووەكان، يان نا زيندووەكان، ئەوە يەك، دووەم: لە 11 ، پاراستنی ژينگە و ڕێگگە گرتن لە پيس بوون و تێكچوونی، يان ڕێگە گرتن ليّان، من پێم باشترە بە رەئی من دارشتنی پلانێكی ستراتێژی درێژ خايەن، بۆ پاراستنی ژينگە و سامانی سروشتی، 14 ليّرە ژاوەژاو، من دووبارە لەگەڵ د.نوريم، ديارى نەكردووە ئەو دەنگانە لە لای ياساييەوە، ئايا ليّرە رۆڵی حكومەت لە پابەند بوونی بۆ زامن كردنی بۆ هاتووچۆی هاوولآتيان نابێ ليّرە ديارى بكات رۆڵی حكومەت؟ ئەگەر بێت و ئامێرەكانی گواستنەوە بە كۆمەڵ. بە چ شێوەيەك رۆڵی هەيە لە گواستنەوە؟ چونكە هۆيەكانی گواستنەوەيە ژاوەژاو دروست دەكات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ڕەمزيە خان.

بەڕێز رمزيه احمد رشيد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

خاڵی 24، الكارثة البيئية: الحادث الناجم عن عوامل الطبيعة و فعل الانسان و الذي يترتب عليه ضرر شديد بالبيئة وفق معايير تصدر بتعليمات.، ئەوە ببێتە (العوامل الطبيعية و العوامل البشرية) باشترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

هەندێكيان ئاراستەی جەنابی وەزير كراوە، ئەو پرسيارانە يان پێشنيارانە، هەندێكيان ئاراستەی ليژنەی تەندروستی، جەنابی وەزير ئەگەر جوابت هەيە بۆ پرسيارەكانيان ياخود بۆچوونەكانيان، فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەرەتا داواکاری من ئەوەیە، ئەگەر بێت و پشت بە دەقە عەرەبیەکە ببەستین، لەبەر ئەوەی ئەو وەرگێڕانە کوردیە هەندێك هەڵەی تێدایە کە کاریگەری کردووەتە سەر ناوەرۆکی بابەتەکە، دوو، سەبارەت بەو تێبینیانەی کە ئەو بەڕێزانە کردیان، ئامادەکردنی ئەو یاسایە، هەموو ئەو بەڕێزانەی کە کاك سەردار هەرکی باسی کردن، د.ابراهیم خضر مەولود و کە بەڕێزی خۆی بۆی تەرجومە کردووین بۆ ئینگلیزی و بەشدار بووە و د.دلشاد گەنجۆ و دەیانی تریش لەو بابەتە لە زانکۆکانی کوردستان و لە عێراقیش تێدا بەشدار بوون، ئەوە هەروا لە خۆیەوە لە دایك نەبووە، حەز دەکەم بەڕێزیشتان بزانن، دوای ماندوو بوونێکی زۆر، خاڵێکی تر بە گشتی بیڵێم ئەوانە تەعریفاتن، حەز دەکەم ئەوە بزانن تەعریف شتێکی عیلمیە ، دەکرێ جیاوازی لە تەعریفی پرۆفیسۆرێك، لە زانایەك، لە یەکی تر بۆ یەکێك جیاوازیەکی کەم هەبێ، بەس ئێمە هەوڵمان داوە لەم تەعریفانە، کامە تەعریف جامیع و مانیعە بۆ بیئەن ئێمە بێنین، ئیعتیمادمان کردۆتە سەر ئەوە، پێشم وایە، ئەگەر ئەو تەعریفەی، بۆ نموونە کاك سەردار هەرکی خوێندیەوە، بەراوووردی بکەی لەگەڵ ئەوەی هی ئێمە هیچ فەرقی نەبوو، تەنها پاش و پێشی کەلیماتەکان بوو، لەوە زیاتر هیچ شتێکی فەرق نەکردووە جەوهەری بێت، هی ئەویش دوو دێر و نیوە و هی ئێمەش هەر ئەوەندە دەرچوو، ئەوە کێشەیەکمان نیە، من تێبینیەکەی د.نوری بە هەند وەردەگرم، لای خۆشمان ئێمە گۆڕانمان تێدا کردبوو، کە ناردوومانە، نازانم بۆ هەر وا ماوەتەوە، لە تەعریفی 14- الضوضاء: اصوات تتجاوز ذبذباتها الحدود المسموح بها قانوناً. ئەوە ئێمە لە قانوندا نیمانە، حدودوی زەبزەباتی دیار کردبێ، ئێمە گۆڕیمان: یحدد بنظام، ئێمە نیزامێکمان ئامادە کردووە لای خۆمانەوە، نیزامەکە باس لەوە ئەکات، ئەوە قانونی هەوایە، نیزامی هەوا و زەبزەباتە، ئەو زەبزەبانەی کە رێگای پێ ئەدرێ لە وڵاتی ئێمە، ئێمە هاتووین و جیاوازییەکیشمان کردووە لە ستاندەری جیهانی کە لەوە ئەچێ ناکرێ وڵاتێك وەکو کوردستان، وەکو سوێد وابێ، هاتووین جیاوازیشمان لەوە کردووە رێژەی زەبزەبەکانمان دیاری کردووە، رێژەکە چەند بێ؟ تا چەند تەجاوز نەکات لە ناو شارو لە دەرەوەی شار، ئەوە لای خۆمان ئێمە کردوومانە: یحدد بنظام، و ناردبوومان، دەکرێ لێرەش هەر وای لێبکرێتەوە، چونکە قانونێکمان نیە تەحدیدی ئەو ژاوەژاوەی کردبێ، من دەست خۆشی لە د.نوری دەکەم، ئەگەر جەنابتان بفەرموون و ئەوە وای لێبکرێ باشە، سەبارەت بەو تێبینیانەی تر، د.نوری باسی شتێکی تری کرد، لە مەکانی عام، ئێمە ئەڵێن لە مەکانی عام بۆ هەر مەبەستێك، دوایی ئەوە تەعریفە، مەکانی عام چیە؟ دوای باسی ئەکەین هەڵوێستی ژینگە لەسەر مەکانی عام ، یاساکە چی بۆ بڕیار ئەدا؟ نووسیومانە : لاي غرض من الاغراض. بۆ هەر مەبەستێك بەکار بێ، ئەوە مەکانی عامە، ئەگەر د.نوری ئەفەرموێ، شوێنەکە و غەرەزەکە دیاری بکرێ، ئەو وەختە مەعنای وایە مەکانی عام بۆ یەك شتە، یەعنی مەکانی عام بۆ زۆر شت بەکار دێت و بۆ زۆر موناسەبات بەکار دێت، بۆ زۆر کار و چالاکی جۆراجۆر بەکار دێت، لەبەر ئەوە ئەبێ وا بێ، سەبارەت بە تێبینیەکانی شەمسە خان، باسی کرد لە مەجلیس و مەجلیسی موحافەزە، ئەوانە دوو شتی

لێك جیان، تەعریفە و لە ناو قانونەکەدا هاتووە، دەبێ لە تەعریفەکەشدا دیاری بکرێ، مەجلیس بریتیە لە مەجلیسی حیمایەی بیئە کە لە سەر ئاستی حکومەت ئەکرێ و وەزیفەکەی جیایە و مەجلیسی موحافەزەش، ئەو مەجلیسەیە کە لەسەر ئاستی موحافەزە و سەرپەریشتی موحافیز دروست دەکرێ، ئەرك و مەهامی خۆی جیایە، سەبارەت بەوەی کە وتی ئەوەی خاڵی 12 هەدەفە، تەعریف نیە، ئێمە باسی تەعریفی ئەو موصتەلەحانە ئەکەین کە لە قانونەکەدا هاتووە، من پێم وابوو ئەو تەعریفانە موناقەشەش هەڵنەگرێ، بەڵام ئەوە بەرێزتان موناقەشەتان کرد، بۆ نموونە : تحسین البیئە، ئەوە موصتەلەحێکە زۆر دووبارە بوویتەوە، پێویست بەوە دەکات تەعریف بکرێ، تەنها تەعریفێکمان کردووە، ئەهداف شتێکی تر، یەعنی ئەوەش بڕیار لای جەنابتانە، سەبارەت بە ئەو هەموو تەعریف و موصتەڵەحانە لە ناو قانونەکەدا هاتووە و پێویستی بە تەعریف کردنە، تەعریفەکانیش تەعریفی عیلمین، ئینسانی پسپۆر کردوویەتی، زۆریش پێداچوونەوەی لەسەر کراوە، ئەوەی مامۆستا محمد فەرەج وتی: اقلیم کوردستان، ئەوە شتێکی لای خۆتان هەر وایە، موشکیلەمان نیە، ئەو بەرێزە پرسیاری کرد لەسەر نفایات، ئێمە لە تەعریفی نفایات نووسیومانە، دوو شتمان هەیە بۆ ئەوەی بۆ بەرێزتان و لە قانونەکەشدا مەعلوم بێت، النفایات: المواد الصلبة او السائلة او الغازیة، غیر القابلة للاستخدام او التدویر، ئەوە نفایات مەبەستمان ئەو مەوادەیە کە نە ریسایکڵ ئەکرێ و نە جارێکی تر بەکار دێتەوە، لە دوای ئەوەی کاك سەردار باسی ئەکات، موخەلەفات، موخەلەفاتمان هەیە، ئەوانە دوای رێسایکڵ، نفایاتمان بۆ ئەمێنێتەوە، نفایات: مەبەستمان ئەو مەوادانەیە کە هیچ کەڵکی نامێنێ، جا نفایاتی نەوەوی بێ، یان ئەو نفایاتانەی کە لە دوای ریسایکڵ و شت لە نەتیجەی شت دەردەچێ کە بەکەڵکی هیچ نایەت، غەیری ئەوەی ئەبێ تەمرێکی صیحی بکرێت، یان دووربخرێتەوە، ئەوە مەبەستمان لە نفایات ئەوەیەو لە یاساکەشدا هاتووە، فیان خان باسی ژاوژاوی کرد، ئێمە لێرە مەبەستمان تەعریفی ژاوژامان کردووە، دەوری حکومەت مەعلومە، یەعنی ئەو قانونە کە دەرئەچێ، لەسەر شانی حکومەت و وەزارەتی ژینگەیە، کە جێبەجێی بکات، و نابێ بهێڵێ ئەو ژاوەژاوە کە لێرە بوو یاسا رێی پێ بدرێت، نووسیویەتی بۆ باسی رۆڵی حکومەت نەکراوە لە ژاوژێ؟ رەمزیە خانیش پرسیارێکی کرد، ئەوە پێم وایە هیچ ئیشکالێکی نیە، خۆشی هەر ئەبێ وا بێ، الناجم عن عوامل الطبیعة او فعل الانسان، چونکە هۆکارەکان کە ژینگە تێك دەدەن، کارەساتەکان، کەوارسێکی تەبیعیە، یان ئینسان هۆکارێتی، بەس بۆیە نووسیومانە کارەساتی بیئی، ئەو بەرێزە دەیووت دوای ئەوە زیادە، و الذي یترتب علیه ضرر شدید، ئەگەر ئەو زەرەرە شەدیدە نەبێ، کەواتە کاریسەی بیئی نیە، ئەوە هەر موشکیلەیەکی بیئیە و موعالەجە دەکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، وەڵامی زۆر لە پرسیارەکان درایەوە، بە تایبەتی لەوەی کە ئاماژەی کرد بۆ وەڵامی چەند ئەندامێکی بەرێز، ئەوانە ئەهداف نین، موستەلەحاتن، تەعریفاتن، لە قانونەکەدا هاتووە، کاك د.فؤاد وەڵامی ئەو پرسیارانە بداتەوە کە ئاراستەی لێژنەکە کراوە.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە راستیدا زۆربەی زۆری پرسیارەکان، جەنابی وەزیر وەڵامی دایەوە، تەنها رووکردنەوەیەکم هەیە لە بارەی لەرینەوە، رێژەیەکی تایبەتی هەیە کەوا رێپێدراوە، بۆیە لەو رێژەیە دەرچوو، زیاد یان کەم، ئەوەیە کەوا لەم یاسایە باس کراوە و کەوا بتوانین بە یاسا نەهێڵین ببێ، لەبەر ئەوە هەموو زەبزەبەیەك ئەوە نیە زەرەری بۆ مرۆڤ هەبێ، هەندێکی کە لەو رێژەیە دەرچێ، زیاد بێ یان کەم بێ، بە پێی پێوەرە نێو دەوڵەتیەکان، لەبەر ئەوە کاك داراش باسی کرد، ئێمەش ئەتوانین پێوەری خۆمان هەبێ، بەڵام پێوەری نێودەوڵەتی هەیە کەوا مرۆڤ چەند ئەتوانێ رێگر بێ، بتوانێ تەحمولی چەند زەبزەبە بکات؟ سورعەتەکەی چەند بێ؟ ئەوە یەك، لەبارەی بەشەکانی تریشەوە لە راستیدا، ئەوانە هەموو تەعریفن و هەمووشی زانستیانەیە، هیچ پێویست بە لێکۆڵینەوەیەکی زۆر ناکات، ئەوانە ئامانج نین، میکانیزم نین بۆ جێبەجێ کردنی، تەنها رووکردنەوەی ئەو قسانەیە کە لە دواییدا لە یاساکە هاتووە بۆ ئەوەی روون بێ کە ئەڵێن ژینگە، کە ئەڵێی: موئەسەسە، کە ئەڵێن مەحمیە، کە ئەڵێن نفایات، شتەکان روون بێ، ئەگینا هیچ شتێکی هینی تێدا نیە، پێم وایە زۆر رێك و پێك هاتووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، ئەوەی کە گۆرانکاری لێکرا، کوردستانی عێراق لادرا، لە ماددەی یەك و، دوو و، سێیەمدا، مەجلیس موحافەزە پێویست ناکات للبیئە، یەکێك مولاحەزەی ئەوەی کرد، ئەگەر چی جەنابی وەزیریش هینی کرد، چونکە ئەوە تەعریفە، لە هی ژاوەژاوەکە جەنابی وەزیر خۆی ئاماژەی پێکرد، لە ئاخیرەکەی، وتحدد بها قانوناً، شەتب دەکرێ، تحدد بنظام، ئەوەی تر هیچ گۆرانکاری بەسەر دانەهاتووە، دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بڵند بکات، تکایە؟ کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ ماددەی یەکەم پەسند کرا، بۆ ماددەی دووەم.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی دووەم: ئامانجی ئەم یاسایە هێنانەدی ئەم مەبەستانەی خوارەوەیە:

1- پارێزگاری کردن لە ژینگەی هەرێم و پاراستنی و رێگە گرتن لە پیسبوونی و چاککردن و پەرەپێدانی.

2- پاراستنی سروشت و تەندروستی گشتی لە مە ترسیەکانی چالاکی و کارەکانی زیانبەخش بە ژینگەو مرۆڤ .

3- پارێزگاریکردنی داهاتەکانی سروشتی و گەشە پێدانی و رێنماییکردنی بە کارهێنانی .

4- سیاسەتی ژینگە بکرێتە بەشێکی دانەبڕاو لە پلانی گشتگیری گەشەپێدان لە هەموو مەیدانەکانی مرۆیی و پیشەسازی و کشتوکاڵی وبنیاتنان و گەشت وگوزارو شتی دیکە.

5- بەرز کردنەوەی رادەی وشیاری بە مەسەلە کانی ژینگە و قوولکردنەوەی هەست بە لێپرسینەوەی تاک و کۆمەڵ بۆ پاراستنی ژینگە و چاککردنی و هاندانی هەوڵە خۆ بەخشراوەکان لەو مەیدانەوە.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الثانية: يهدف هذا القانون الى تحقيق الاغراض التالية:

1 - المحافظة على بيئة الاقليم و حمايتها و منع تلويثها و تحسينها و تطويرها.

2 - حماية الطبيعةو الصحة العامة من اخطار الانشطة و الافعال المضرة بالبيئة و الانسان.

3 - المحافظة على الموارد الطبيعية و تنميتها و ترشيد استخدامها.

4 - جعل السياسة البيئية جزءآ لا يتجزءآ من التخطيط الشامل للتنمية في جميع المجالات البشرية و الصناعية و الزراعيةو العمرانية و السياحية و غيرها.

5 - رفع مستوى الوعي بقضايا البيئة و ترسيخ الشعور بالمسؤلية الفردية و الجماعية لحماية البيئة و تحسينها و تشجيع الجهود التطوعية في هذا المجال.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

رەئی لێژنەی یاسایی وا بزانم مولاحەزەتان لەسەر نەنووسیە؟ هەردوو لێژنە تێبینیان لەسەر ئەو ماددەیە نیە، کەس تێبینی هەیە؟ کاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئاشکرایە یەکێك لە گرنگترین مەهامەکانی دەرچوونی ئەم یاسایە، دانانی سیاسەتی ژینگەیە لە هەرێمی کوردستان، لە برگەکانی داهاتووشدا ئیشارەتی پێدراوە، لە ماددەی دووەم، لە خاڵی چوارەم، سیاسەتی ژینگە بکرێتە بەشێکی دانەبڕاو، من پێم وایە ئەو دارشتنە تۆزێك کەم و کورتی هەیە، لە سەرەتا ئەبێ ئاماژە بەوە بدات کە سیاسەتی ژینگە دابندرێت، دواتر بکرێتە بەشێکی دانەبڕاو لە پلانی گشتی، واتە تۆ ئەوەلەن، ئەبێ سیاسەتەکە دابنێی، دواتر هەوڵ بدەی ئەوە ببێتە بەشێکی دانەبڕاو لە پلانی گشتی ئاوەدان کردنەوە، بۆیە من پێشنیار دەکەم، لە ماددەی چوارەم لە جیاتی ئەوەی تەنها بنووسرێ، سیاسەتی ژینگە بکرێتە بەشێکی دانەبڕاو، سەرەتا دانانی سیاسەتی ژینگەی هەرێم، دواتر بەستنەوەی بە شێوەیەکی دانەبڕاو لە پلانی گشتی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك پیر خدر.

بەڕێز خضر سلیمان خلیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خاڵی یەکەم، دارشتنەکە بە زمانی عەرەبی ئەز بینم، ناریك و پێکە ، المحافظة على بيئة الاقليم و حمايتها، منع تلويثها و تطويرها و تحسينها، ئەوە تحسينها و تطويرها، بێتە عایدی منە، بەلای منەوە بێژن: المحافظة على سلامة البيئة و حمايتها و تحسينها و تطويرها للحد من تلويثها، ئەوها باشتر دەبێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خاتوو شەمسە.

بەڕێز شمسه سعيد محمود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەم ماددەیە کە ئامانجەکانی دیاری کردووە، لەم یاسایە هەموو ئامانجەکان تێر و پرن ولە شوێنی خۆیانن، بەڵام من یەك ئامانج بە زەروری ئەزانم و کە تیای نیە، ئەویش ئەوەیە، هەدەق ئەم یاسایە ئەبێ بەرگرتنیش بێ لە زیادە رۆیەی لەلایەن، مەسەلەن ئەصحابی مەعاملەوە بێت، و هۆکاری سەرەکی پیس بوونی ژینگەیە، یەعنی شێوازێك لە عقوبە دابنرێ، وەکو هەدەفێکی ئەم یاسایە، بۆ سەرپێچی کاران، ئەوە من بە شوێنی شیاوی خۆی ئەزانم لێرە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

هەدەف چۆن ئەبێ عقوبە بێت؟ عقوبە بۆ رەدعە، نابێ هەدەف بێت، كاك عزالدين.

بەڕێز عزالدين سليم خديدا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

له خاڵی دووەم، حماية الطبيعةو الصحة العامة من اخطار الانشطة و الافعال المضرة بالبيئة و الانسان. ئاخیری بە تەعریفی بیئە هاتووە، المحيط الحيوي الذي يشمل الكائنات الحية من انسان و حيوان و نبات...الخ، یەعنی البیئە و الانسان جیاوازی نەکرایە، انسان شەتب بکرێ و بیئە تەواوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك كەرخی.

بەڕێز كرخی نجم الدين نورالدين:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەللاّ من پێم وایە ئەو ماددەیە زیادە، چونکە خۆی ئەو قانونە داندرایە بۆ جێبەجێ کردنی ئەو ئەهدافە، یەعنی هەدەفێك هەیە، لە ئەسبابی موجەبەش زۆربەی زۆری ئەو شتانە نووسراوە، من پێم وایە نووسینی ئەهدافەکان، خۆی قانونەکە جێبەجێ دەکەین، پێم وایە زیادە و ئەسبابی موجەبەکە، هەندێك بە دوو، سێ شتیش دەوڵەمەند بکرێ، ئەوە هەر هەمووی دەخرێتە ئەوێ و لەوێندەرێ دەڵێ: ئێمە لەبەر ئەو شتانە ئەو یاسایەمان داناوە و تەواو، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سۆزان خان.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من هەمان رەئی کاك کەرخیم هەیە، چونکە ئەم یاسایە لە ئەسباب موجەبەکەی زۆر بە تێر و تەسەلی هاتووە، ئێمە بۆ چی پێوەستیمان بەو یاسایە هەیە، ئەشکرێ لێرەدا بێ بۆ تەئکیدی زیاتر، بەڵام لێرەدا کە باس لەوە دەکات: جعل السیاسة البیئیة جزءآ لا یتجزء من التخطیط الشامل، یاخود باسی ئەوە دەکات کە سیاسەتی بیئی لەناو هەموو مەجالاتەکاندا بێ، پێم وایە ئەوە ئەبێ یەکەم خاڵ بێت، ئەهمیەتەکەی، چونکە تۆ هەتا ئەو سیاسەتە پەیڕەو نەکەی لە هەموو لایەکدا، یاخود لە هەموو مەجالاتەکاندا، تۆ ناتوانی موحافەزەی بیئە بکەی، خاڵی پێنجەمیشی، ئەو قەزایای بیئە لابردرێ، بکرێتە رفع مستوی الوعی البیئی، چونکە قەزایای بیئە جیاوازە لەگەڵ الوعی البیئی، چونکە ئێمە پێویستمان بەوەیە کە هەموو تاکێك وشیار بێ لە بارەی ژینگەوە، قەزایای بیئە، چەند قەزیەکی موحەددە کە تۆ ئەبێ وەعیت لەسەری هەبێ، بەڵام الوعی البیئی موناسیبە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مولاحەزاتەکان، ئەوەی لە ماددەی دووەم، یەکەم، ئەوەی کاك پیر خدر وتی، ئەگەر جەنابی وەزیر و بەڕێزان ئەندامانی هەردوو لێژنەکە، مەنع تەلەوسەکە بخەنە ئەخیرەکەی حەل دەبێت، لە مولاحەزەی کاك ئارام، جعل السیاسە البیئیە، ئەوە ئەگەر جەنابی وەزیر وەڵامی بداتەوە، ئەوەی پێنجەمیش، قەزایا البیئە، الوعی البیئی، راستەی ئەوەی سۆزان خان دەڵێی، ئەوەش جواب بدەیتەوە، کاك کەرخی راست دەکەی، بەڵام ئەوە لێرە هەبێ باشترە، ئەهدافەکە هەبێت، راستە لە هینیش هاتووە، بەس لێرەش هەبێ باشترە، فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بە سیاسەی بیئی، ئێمە لە قانونی وەزارەت باسمان لەوە کردووە کە وەزارەتی ژینگە سیاسەتی بیئە و ستراتیژیەتی بیئە لە هەرێمی کوردستان دائەنێ، ئێستا دەستیشمان پێکردووە، لە قانونی وەزارەت هاتووە، بۆیە لێرە دووبارەمان نەکردەوە، دوو، بە خۆی دانانی ئەو یاسایە بەشێکە لەو سیاسەتە بیئیەو ستراتیژیەی بیئیەی کە ئەبێ لە کوردستاندا پەیڕەو بکرێت، بۆیە لێرە ئەوەمان دووبارە نەکردووتەوە، سەبارەت بەوەش بۆ نەکراوە بە خاڵی یەکەم؟ ئێمە دانانی سیاسەی بیئی هەر لە پێناو خاڵی یەکەمدا کە خاڵی جەوهەریە: ، المحافظة علی بیئة الاقلیم و حمایتها و تطویرها، ئەو موحافەزەیە بە چی ئەکرێ؟ بە تێکەڵاو کردنی سیاسەتی بیئیە لەگەڵ بوارەکانی تر، سەبارەت بە پرسیاری قەزایای بیئی،ئەگەر واش بڵێین (رفع مستوی

الوعى البيئى)، ئەوەش دروستە، بەس لە راستیدا وەعى بیئى، بیئە مانایەکى زۆر فراوانى هەیە، ئێمە بۆمان ناکرێ هەموو هاوولاتیەك بگەینینە ئەوەى وەعى بە هەموو رەگەزەکانى ژینگە لاى دروست ببێ، هەدەفەکەمان ئەوەیە، تەنها ئەو کێشانەى کە ژینگەیین و کێشە رووبەرووى خەلّك دەبێتەوە و مەترسى هەیە، مەترسى لەسەر ژیانى خەلّك دروست دەکات، یەعنى ئەگەر بەس بتوانین بە گشتى هەموو خەلّکێکن ئەوانەى کە مەترسى هەیە لەسەر ژینگە، بزانێ کافیە، بەلّام ئیلمام بە هەموو بیئە ئەوە شتێکى زەحمەتە، بۆیە ئێمە بەس قەزایاى بیئیمان باس کردووە، باس لەوەش کرا البیئە و الانسان، لە دووەم: الافعال المضرة بالبیئة و الانسان، چونکە لە راستیدا ئینسان راستە لەناو بیئە ئەژێ بەس بیئە یەعنى ئەو موحیتەى دەرەوەى ئینسان، کە ئەلّێین بیئە : موحیتى دەرەوەى ئینسان، ئینسان خۆشى، یەعنى هەندێ کار تەئسیر لە ئینسان ئەکات و هەندێك هەیە لە بیئەى ئینسانەکەیە کە موحیتەکەى دەرەوەیە، بۆیە دووبارە کراوەتەوە، من تێبینیەکى ترم نیە.

بەڕێز سەرۆکى ئەنجومەن:

فەقەت چوارەمت جواب نەداوە، یەعنى (مستوى الوعى البیئى)، نازانم ئەگەر جەنابت موافیق بى ئەوە باشترە لە قەزایا، چونکە قەزایا تەفسیر دەکرێ ، چیە و چ نیە و تێنەگیشتن، بەلام وەعى بیئى هەمووى دەگرێتەوە و شاملترە بە رەئى من، ئەگەر چوارەم ئەوەى کاك ئارام وتى بکرێتە(وضع السیاسة البیئیة و جعلها جزءآ لا یتجزآ من التخطیط)، یەعنى سیاسەتى بیئیمان ئەبێ هەبێ ئەویش ئەوەیە کە وەزارەت دایدەنێت، کاك د.فؤاد قسەت هەبوو؟

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکى ئەنجومەن.

لە راستیدا ئەوەى کە کاك دارا باسى کرد، سیاسەتى بیئى ئەوەیە کە ئەم بڕگانەیە کە لەو یاسایە هاتووە، ئەبێ بە سیاسەتى بیئەى ژینگەى هەرێم، ئەوە لە لایەك و پێم وایە ئەوەى خاڵى پێنجەمیش، (رفع مستوى الوعى بقضایا البیئە)، ئەو روونکردنەوەى کاك دارا لە جێى خۆیدا بوو، بەلّام ئەگەر بکرێت بە وەعى بیئى، لام وایە هیچ موشکیلەیەکى تێدا نیە، هەرچەند ئەوە دوور و درێژتر دەبێ، شەرت نیە هەموو کەسێك هەموو شتێك لەبارەى بیئەوە بزانێتن ئەو شتانە باس ئەکەین ئێمە کەوا زەرەرى هەیە بۆ ژینگە.

بەڕێز سەرۆکى ئەنجومەن:

فەرموو کاك دارا.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیرى ژینگە:

بەڕێز سەرۆکى ئەنجومەن.

ئیمە ئەوەى خاڵى چوارەم باسمان کردووە، وتم باسى سیاسەت و ستراتیژیەتى سیاسەتى بیئى و دانانى ستراتیژیەتى بیئى لە قانونى وەزارەت هاتووە، ئێمە لەو ماددەیە باس لەوە ئەکەین، هەدەف لەو قانونە چیە؟ هەدەق ئەم قانونە بۆ دانانى ستراتیجیەتى بیئى نیە، ستراتیجیەتى بیئى لەمە گەورەترە، نووسیمانە،

المادە الثانية:يهدف هذا القانون الى، ئەمانەوێ بەم قانونە وا بکەین کە سیاسەی بیئی بەشێك بێت لەو خوتەیەی کە لە ولاتدا هەیە، نە وەزارەتی صیناعە نە تەختیت و نەشتێك بە بێ بیئە نەکات، ئەوە قانونی وەزارەت نیە یەعنی، ئەوە خاڵی چوارەم نووسیومانە هەدەف لە دانانی ئەو قانونەی حیمایەی بیئەیە، بریتیە لە تێکەڵ کردنی سیاسەی بیئی بە بوارەکانی تری تەنمیە، سیاسەتی بیئی لە قانونی وەزارەت باسمان کردووە، یەکێك لە هەدەفە سەرەکیەکانی دانانی وەزارەتەکەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من بۆیە رەئیم دا لەسەر قەزایای بیئی بکرێتە وەعی بیئی، وەعی بیئی زۆر شاملترە، هەندێ شت هەیە، شتی بچووکە رەنگە قەزیەش نەبێت، مەسەلەن زەلامێك بیبسیەك دەخوات لەناو سەیارە لە رێگادایە، پەنجەرەکە دێنێتە خوارێ و قووتیەکە فرێ ئەدات، ئەوە قەزیە نیە، بەڵام ئەگەر وەعی هەبێت ئەوە فڕێ نادات، ئەوە نابێ فڕێ بدات، دەبێ لە ناو سەیارەکە دابنێت و کە هاتە خوارێ لە ماڵ لە زبڵخانە فڕێ بداتن، یان خەڵکێك دەنگی رادیۆ بەرز دەکاتەوە تا حەدێك زەوزا دروست دەکات، ئەو زەوزایە دژی بیئەیە، ئەوە قزیەکیش نیە وەکو لێرەدا دێتە پێشەوە، کاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە ماددەی چواردەم بڕگەی یەکەم، زۆر بە ئاشکرایی ئیشارەت بەوە دەدات کە پێشنیارکردنی سیاسەتی گشتی بۆ پاراستنی ژینگە لە هەرێمدا و دەستنیشان کردنی ئامانج و کارە گرنگەکانی ژینگە، ئەوە لە چوارچێوەی ئەرك و ئامانجی ئەو لێژنە باڵایەیە کە لەو یاسایەدا دادەمەزرێت، بۆیە من پێم وایە ئەم یاسایە بەتەئکید بەشێك لە ئەرکە گرنگەکەی دەستنیشان کردنی سیاسەتی ژینگەیە لە هەرێمدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێ کە لەوێ هاتووە مانای ئەوەیە لێرە پێویست ناکات باس بکرێتەوە، ئەوەی کە لێرە هاتووە ئەوە دایئەنێ لێرە ئەوە هەدەفەکانیتی، یەعنی ئەوسیاسەتەی کە هەیە دەیکاتە هەدەفێك، تەواوە هینەکە، کەواتە بەو تەغیراتانەی کە کرا ، چوارەم ناگۆڕدێت، (منع التلوث) دێتە دوایی، (رفع المستوى البيئي بقضايا البيئة) دەبێتە (رفع المستوى البيئي)، دەیخەمە دەنگەوە ماددەکە هەمووی، کێ لەگەڵیتی دەستی بڵند بکات، تکایە؟ کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ قبوڵ کرا، بۆ ماددەی دواتر تکایە.

بەڕێز محمد صالح اسماعيل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەشی دووەم: پرنسیپە بنەڕەتیەکان و حوکمەکانی گشتی،

ماددەی سێ: هەموو مرۆڤێك مافی ئەوەی هەیە لە ژینگەیەکی پاکدا بژیت، ئەرکی هەموو لایەکە بۆ کارکردن بۆ پاراستنی ژینگە و دابین کردنی پێداویستیەکانی نەوەکان بە بێ ئەوەی زیان بە مافی نەوەکانی داهاتوو بگەیەنێ.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

الفصل الثاني

المبادئ الاساسية والاحكام العامة

المادة الثالثة:

لكل انسان الحق في العيش في بيئة امنة و سليمة، و من واجب الجميع العمل على حماية البيئة و تامين احتياجات الاجيال من دون المساس بحقوق الاجيال المقبلة.

بەڕێز خلیل ابراهیم احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێژنەی هاوبەش هیچ تێبینیەکمان لەسەر ئەو ماددەیە نیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو ماددەیە لیژنەی هاوبەش پشتگیری لێ دەکات، ئەگەر کەس قسەی لەسەر نیە، دەیخەمە دەنگەوە، کاك حاتم فەرموو.

بەڕێز حاتم محمد جان حسن:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەللاّ بە قەناعەتی خۆم، ئەوە تەقریبەن دووبارە بوونەوەیە، لە ماددەی سێ هەیە، کە لێرەدا هاتووە ئەڵێ: هەموو مرۆڤێك مافی ئەوەی هەیە لە ژینگەیەکی پاکدا بژیت، ئەرکی هەموو لایەکە بۆ کارکردن بۆ پاراستنی ژینگە و دابین کردنی پێداویستیەکانی نەوەکان بە بێ ئەوەی زیان بە مافی نەوەکانی داهاتوو بگەیەنێ، بەڵام لێرە تەعبیرەکەی بەو شێوەیە من ئەیڵێم: هەموو مرۆڤێك مافی ئەوەی هەیە لە ژینگەیەکی هێمن و پاکژدا بژی و ئەرکی هەموو لایەکە بۆ پاراستنی ژینگە بۆ ئەوەی زیان بە مافی نەوەکانی داهاتوو نەگەینێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

د.شوکریە فەرموو.

بەڕێز د. شوکریه رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی من تێبینیم هەیە، بە نیسبەت ماددەی سێیەوە کە ئەڵێ:هەموو مرۆڤێك، جوانترە ئەگەر بڵێین : هەر مرۆڤێك، ئەوە خاڵی یەکەمم، حەزم کرد کە ئەوە دابڕێژرێتەوە بە شێوەیەکی کوردانەو جوان، کە ئەڵێ هەموو مرۆڤێك، جوانترە بگۆترێ هەر مرۆڤێك، لکل انسان، دوو، پێداویستیەکانی نەوەکان،یەعنی مەبەستی لە چیە بۆ نەوەکان؟ جوانترە بەسەریان بچینەوە و چاکی بکەنەوە، من تێبینیم لەسەر خاڵەکانی تر هەبوو بەراستی.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شێخ فەتاح فەرموو.

بەڕێز فتاح عبدالله نقشبندی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەللاّ من دەست خۆشی لە قانونەکە ئەکەم بە گشتی، بەڵام پێم وایە ئەو ماددەیە بە زیادی ئەبێنم، یەك، دووەم: ئەو عیباراتانەی زۆریان بەلەنگی دێن لە ناحیەی قەواعیدیەوە، مەسەلەن نووسراوە: لکل انسان الحق فی العیش، بۆ نەڵێین : من حق کل انسان العیش في بیئة امنة و سلیمة؟ یەعنی عیباراتەکان زۆر بەلەنگی دێن کە قانونەکە ئەمێنێتەوە شتێکی خۆش نیە بە شێوەیەکی ناقەواعیدی بکەوێتە بەر دەست، یان هەر لە ماددەی پێشتر ئەڵێ: یهدف هذا القانون، بۆ نالێین: الهدف من هذا القانون، لەگەڵ رێزمدا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عزالدین فەرموو.

بەڕێز عزالدین سلیم خدیدا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەراستی لە ماددەی سێیەم، لکل انسان الحق في العیش في بیئة امنة و سلیمة، و من واجب الجمیع العمل علی حمایة البیئة و تامین احتیاجات الاجیال، پاشان هاتووە، من دون المساس بحقوق الاجیال المقبلة، نازانم ئەو ئەجیالە چیە و ئەو ئەجیالە موقبیلە چیە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو کەلیمە لێرە پێویستە ئیزافە بکرێت، کاك فورسەتیش مولاحەزەی دا، الاجیال الحالیە من دون المساس بحقوق الاجیال القادمە، کەلیمەی حالیە ئیزافە بکرێت، کاك عادل.

بەڕێز عادل محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من بەراستی ئەو ماددەیە بڕگەی پێشەکەی بە زیاد ئەزانم، لەبەر ئەوەی لە ماددەی 33 دەستووری هەمیشەی عیراقدا هاتووە، یەعنی هەر تەئکید کردنەوەیە، لە ماددەی 15 دا هاتووە، یەعنی دوو مادەی دەستووری باسی ئەوە دەکات، ئیتر من بە زیادی دەزانم ئەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

چ عیلاقەمان بەوە نیە کە لە دەستوور هاتووە، یەعنی هەر شتێك لە دەستوور هاتبێت نابێ لە قوانین هاتبێت؟ کاك سعدالدین.

بەڕێز سعدالدین عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

راستە دیارە ماددەکە زیاتر لەوەی دەچێ کە ماددەیەکی دەستووریە، کە لەوێش هاتووە و لێرەش هاتووە ئیعتیادیە، بەس کە دەڵێ (لکل انسان الحق فی العیش فی بیئه)، لامەکە لە پێشەوە تەعلیلی دەوێ، (لذلك من واجب الجمیع العمل علی حمایته)، ئەوها جوانترە،نەك (و من واجب الجمیع)، چونکە لکل دەبێ تەعلیلەکی لە پاشان هەبێ، لەگەڵ ڕێزم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

چاوەڕوانم دەکرد شتێك بڵێی لە ماددەی یەکەم ئاماژەمان پێکرد، چونکە لێرە نەبووی، بەڵام نەتگووت، جەنابی کاك دارا ئەو مولاحەزاتانەت گوێ لێبوو، بزانین چ ڕەئیت هەیە؟

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو ماددەیە ڕاستە ماددەیەکی دەستووریە، لەبەر گرنگی ماددە دەستووریەکەش کە لە دەستووردا تەنها ئەو خاڵەش هەیە کە تەئکید لەسەر بیئە ئەکات، ئێمە بە پێویستمان زانیوە لە یاساکەی خۆماندا بیهێنێن، لەبەر ئەوە ئەو شەرح و قەواعیدە، پێشم وایە ئێمە هەموومان قسەمان هەیە ئەگەر حەزکەن قسەی لێبکەن، من پێشم وا نیە، نە ئەو لامە تەعریفەکەی وایە و نە ئەو ئیعرابەش، بەس ئێستا وەختی ئەوە نیە، پاشان من تێبینیم لەسەر ئەو ئەجیالە هەیە، کە باس لە تەئمین ئیحتیاجاتی ئەجیال ئەکەین، من پێم وا نیە بەس مەبەست ئەجیالی حالی نیە، چونکە کە باس لە ئەجیال ئەکەین، زۆرتر مەبەستمان نەوەکانی داهاتووە، ئەرکی سەرشانی ئێمەیە لە پاراستنی ژینگە، چونکە ژینگە پشت دەبەسترێ، بریتیە لەو ڕەگەزانەی کە لەناو خاکدا هەیە، و لەو کانزایانەش کە لەناو خاکدا هەیە، کە بوویتە سەرچاوەی سەرەکی ژیانی خەڵك، جا جاری وا هەیە، ئاو سەرچاوەی ژیانە، ئیقتیصادیشە و جاری وا هەیە کانزاکان نەوت و کانزای تر‌ە لە خاك دەرئەهێنرێت، ئەبێ ئێمە بزانین کە پاراستنی ئەو ڕەگەز و کانزایانە لە پێناو:

یەك: دابین کردنی ژیانی نەوەکانی ئایندە، چونکە دەبێ ئەوە بزانین ئەو کانزایەی هەمانە لە کوردستان نەوتمان هەیە، هەمووی هی ئەو چەند ساڵەیە، هەمووی دەربێ، بەڵکو بیر لەوە بکەینەوە نەوەکانی داهاتوو بە شێوەیەکی تەندروست، بە شێوەیەکی دیاریکرا دەربێ، بیریش لەوە بکەینەوە کە ئەوە مافی نەوەکانی

ئایندەشی تێدایە ئەو ولاتە، لەبەر ئەوە هەر بەکارهێنانێکی خراپ لە ژینگە بۆ نموونە، ئەگەر شوێنێك سەرچاوەی ئاوی ژێر زەوی بێت، لەو شوێنە نەوت دەرنایەت، لەبەر ئەوەی تەنها لەو ناوچەیە ئاوی ژێر زەویمان هەیە، دەرهێنانی نەوتیش یەعنی تێکدانی ئاوی ژێر زەوی ئەو ناوچەیە، یان بەکارهێنانی زەوی کشتوکاڵی، ئەگەر بێت و سەمادی کیمیاوی پێوەبکرێ، ئەو یەك، دوو ساڵە بەرهەمی باشی ئەبێ، بەڵام لە ساڵەکانی داهاتوودا خاکەکە ئەکوژێت و بەرهەمی نابێت، لەبەر ئەوە ئێمە رێگرین لە موبیدات و لە سەماد و هەموو ئەو شتانەی زەرەری هەیە بۆ ئایندە، ئێستا بۆ ئەم سالّ سوودی هەیە، بەڵام بۆ ساڵەکانی ئایندە زەرەری هەیە، بۆیە باس لەوە ئەکەین هەم ئیحتیاجاتی نەوەکانی داهاتوو دابین بکەین و لە ئێستاوە و هەم کارێکیش بکەین لە بەکار هێنانی ژینگەی خۆمان، حەقی نەوەکانی داهاتوو نەفەوتێ، من پێم وا نیە شتێکی نا تەندروستی تێدا بێت یاساکە، ئیتر رای جەنابتانە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك فرسەت تۆ شەرحەت هەیە لەسەر ئەجیالەکە.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بڕگە سێ بڕگەیەکی دەستووریە بەراستی لە زۆربەی دەساتیر هاتووە، وەکی باسی ژینگەش ئەکەن، باسی ئەجیالی ئێستا ئەکەن و باسی ئەجیالی موستەقبەلی ئەکەن، تۆ نابێت لێکی جیاواز بکەی، باش کردنی ژینگە هەر لەبەر خاتری ئەجیالی ئێستا نیە، لەبەر خاتری ئەجیالی موستەقبەلیشە، لەبەر ئەوە مادام وشەی ئەجیال دوو جار هاتووە،مەفروزە ئێمە وای لێبکەین جیاوازی بکەین و مەبەستیان چیە؟ ئەجیال موتلەق هاتووە، هەر کامە ئەجیال، لێرەش لە دواییەکە هاتووە، الاجیال المقبلە، بەرەئی من هەکا وای لێبکەین، (تامین احتیاجات الاجیال الحالیە و المقبلە)، باشتر ئەبێت و صیاغەی قانونیشی رێك و پێکتر ئەبێ و، زۆر سوپاس .

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

ئەوەی کاك فرسەت وتی تەواو و دروستە، بەس کە ئەڵێین ئەجیال بە موتلەقی ،حالی و موقبیل پێویست ناکات بەراستی، ئەوە لە رووی لوغەوییەوە ئەوها باشترە، کە ئەڵێین ئەجیال یەعنی هەمووی ئەگرێتەوە، یەعنی ئەو شەرحەی ناوێ، بەس ئەوە دوو شتی لێك جیان، یەکێکیان تەئمینین موتەتەلەباتی ئەجیالە، یەکێکیان موحافەزەی حقوقی ئەجیالە، یەعنی ئەوە دوو شتی لێك جیایە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو کاك خلیل.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وا بزانم مەسەلەکە وەکو وتت دەستوورییە، با ئیزافەی یەکەم،(الحالیه دون المساس بحقوق الاجیال المقبلە)، یەعنی هەردووکیان جیاوازیش دەبێت، باسی (اجیال الحالیه) و باسی ئەوەی تریش دەکرێ (المقبله)، یەعنی نەڵێن (الحالیه و المقبله)، ئەو کەلیمە (دون المساس) تیدا بمێنێ تا ئێمە زەرەر بە ئەوانی تریش نەگەینین، مەسەلەنی مەواریدی میاهی جەوفیە ئێستا هەمووی سەرف بکەین، ئەوە حەقی ئێمە نیە، لازمە سیاسەت وا بێ بۆ ئەجیالی تریش، نەوت دەبێ حەقی خەڵکی تریش بێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

باشە ناکرێ بڵێین: (دون المساس بحقوقها المقبلە)، ئەو ئەجیالەی دووەم بسڕینەوە،لێژنەی قانونی ئەگەر وای لێبکەین باشە؟ (لکل انسان الحق في العیش في بیئة امنة و سلیمة و من واجب الجمیع العمل علی حمایة البیئة و سلامتها، دون المساس بحقوق الاجیال المقبلة).

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەزیر، ئەو کەلیمەی(تامین احتیاجات)، ئەساسی ئیشەکەمانە، ئێمە ئەڵێین: کار دەکەین لە پێناو پاراستنی ژینگە و دابین کردنی پێداویستیەکان، چونکە پێداویستیە سەرەکیەکانی ژیان هەمووی لەناو ژینگەیە، بەڵام کە ئەو پێداویستیانە دابین ئەکەین، ئەجیالەکە چی لێ ئەکەن موشکیلەمان نیە، بەس (تامین احتیاجات) بمێنێ، (من دون المساس بحقوق الاجیال المقبله).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دارا ئیحتیاجات تەنها بیئە نیە، سەیارەش ئیحتیاجاتە، جل و بەرگیش ئیحتیاجاتە، تەیارەش ئیحتیاجاتە، حمایه البیئه و سلامتها، و تامین حقوق الاجیال المقبله،

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من قسەکەم یەك خاڵە ئەویش ئەوەیە، ئینسان ئەتوانێ لە بیئە تەئمینی هەندێ ئیحتیاجی خۆی بکات، کە بەلای زانایانی ژینگەوە ئەوە هەرە پێویستیە سەرەکیەکانن کە مرۆڤ لە ژینگە وەریئەگرێ، کانزاکان بێ لە ناو خاك دەریئەهێنێ، یان ئاو یان هەوا یان خاك یان تەنەوعە حەیاتیەکەی کە هەیە، یەعنی لە دار و درختێکەوە بیگرە تا پێداویستیەکانی تر، هەتا ئەو شیشەی کە خانووی لێ دروست ئەکرێ لە ژینگە وەردەگیرێت هەتا بلۆکەکەش لە ژینگە وەرئەگیرێت، ئێمە ئەڵێین ریگە بدرێ کە ژینگە بەکار بێت لە پێناو دابینکردنی پێداویستی نەوەکان، تەئمینی ئیحتیاجات، بەڵام کە ئەو پێداویستیانە رێگای پێ ئەدرێ،(دون المساس بحقوق الاجیال المقبله).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

(لكل انسان الحق في العيش في بيئة امنة و سليمةو من واجب الجميع العمل على حماية البيئة و سلامتها)، تەواو مەعروفە حیمایەی بیئە بۆ دوا رۆژیشە ، خۆ مەصنەعێك دانێی بلێی: (دون المساس بحقوق الاخرين)، كە تەئمینی سەلامەتی بیئەت كرد ئەو بیئەیە دەوامە، خۆ مەصنەع نیە بلێی ئەو مەصنەعەی دەكەمەوە مەسی حقوقی ئەجیالی موقبیلە بكەم، راستە، بەڵام تۆ لێرە بە عەكسەوەیە، ئەوە بۆ ئێستاشە و بۆ دوا رۆژیشە، هەموو ئەو جوملەی دواتر زیادە، ئەگەر ئەو شەتبەی بكەین تا بیخەمە دەنگەوە،

(لكل انسان الحق في العيش في بيئة امنة و سليمةو من واجب الجميع العمل على حماية البيئة و سلامتها)، تەواو، موافیقن جەنابی وەزیر؟ هەردوو لێژنە؟ دەیخەمە دەنگەوە، كێ لەگەڵ ئەو خوێندنەوەی دواییە بۆ ماددەكە دەستی بلێند بكات؟ فەرموون، كێ لەگەڵدا نیە؟ بە زۆرینە قبوڵ كرا، فەرموو بۆ ماددەی تر.

بەڕێز محمد صالح اسماعيل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

مادەی چوار: مەسەلەی پاراستنی ژینگە و چاككردنی لە پرۆسەی پلان دانان لەسەر ئاستی پرۆژە و پرۆگرام و پلانەكانی گەشەسەندنی كەرتە هەمە جۆرەكانی هەرێمدا لەبەر چاو دەگیرێت.

بەڕێز خليل ابراهيم محمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

المادة الرابعة: تراعى اعتبارات حماية و تحسين البيئة في عملية التخطيط على مستوى المشاريع و البرامج و الخطط التنموية للقطاعات المختلفة في الاقليم.

لێژنەی هاوبەش هیچ تێبینیەكمان لەسەر ئەو ماددەیە نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

فەرموو د.شوكریە.

بەڕێز د.شكریە رسول ابراهيم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەراستی من ئەو بەشی دووەمە، ئەو ماددانەم هەمووی بە وردی خوێندوەتەوە كە بریتیە لە دە ماددە، بە رەئی من ئەبوایە 10 خاڵ بوایە، ئەو دە خاڵەش كورتبكراباتەوە، نەك بكرایە ماددەیەك، چونكە بەراستی من دائیمەن و هەمیشە وەكو پسپۆریم، مامەڵە لەگەڵ تێكستدا دەكەم، مامەڵە لەگەڵ فیكرەدا ئەكەم، مامەڵە لەگەڵ دارشتندا ئەكەم، ئەمانەی كە لێرەدا دانراوە هەمووی چەند خاڵێكە، ئەتوانین لە سێ خاڵدا رێكی بخەین، ئەو ماددەی دووەم كە كراوە بە ماددەی مەسەلەی پاراستنی ژینگە و چاككردنی لە پرۆسەی پلاندانانـدا، ئەوانەی تر هەمووی زیادە، لە پرۆسەی پلاندانانی هەرێم، پێویستە لەبەر چاو بگیرێت،

چونکه که تۆ پلانت دانا مانای وایه که تۆ بەرنامەت داناوە، مانای ئەوەیە پرۆژەت هەیە، مانای ئەوەیە سیستەمێکت هەیە کە چۆن بتوانی ئەو سیستەمە جێبەجێ بکەی لە رێگەی تەوعیەوە و لە رێگەی هەموو ئەو ئەرکانەی کە وەزارەتەکە گرتوویتە دەست خۆی، ئەوانی تریش کە دێت، باوەڕم پێ بکە لە مەسەلەی تەوعیە زیاتر و هەندێ لە وەزارەتە مەعنیەکان هیچی تر ناگرێتەوە، جا بۆیە من پێم باش بوو لە 10 خاڵدا و ئەو 10 خاڵەش کورت بکراباوە بە سێ خاڵ یان چوار خاڵ ئەوەتا لای خۆم نووسیومە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك جعفر فەرموو.

بەڕێز جعفر مصطفى معروف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پرسیارێکم لە جەنابی وەزیر هەیە، ئەو شەریکات و کۆمپانیانانەی کە هەن لە کوردستاندا، ئایا ئەوانەی غەیرە کوردین ئیلتیزام دەکەن بەو یاسایە؟ بە پاراستنی ژینگە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر وەڵامت هەیە؟

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەڕاستیدا ئێمە کە پەلەمان دەکرد لە دەرچوونی ئەو یاسایە، یەکێك لە هۆکارەکانی ئەوە بوو تا بتوانین هەموو کەس ئیلزام بکەین، ئێمە ئەو شەریکاتانەی کە ئیش دەکەن لێرە، بەشێکیان لە کۆمپانیا ئەجنەبیەکان خۆیان داوا ئەکەن، یەعنی پێش ئەوەی دەست بەکار بن داوای یاسای ژینگەمان لێ ئەکەن، داوای موافەقاتی بیئیمان لێ ئەکەن، لەوانە پرۆژەی هایدرۆپاوەری دێرەلووك، کە ئەڵمانیەکان ئەیکەن، یەعنی پێش ئەوەی دەست بەکار بن، داوایان کرد رای ژینگە چیە تا هەڵسەنگاندنی ژینگەی بۆ بکرێت، هەندێك لەو پرۆژانەی کە پێشتر دەست پێ کراون، پێش دەست بەکاربوونی وەزارەتی ژینگە، بە بێ رەزامەندی ژینگە کارەکانیان ئەکەن، هەندێ لەو پرۆژانەش کە ئێستا ئێمە بە کێشەین لەگەڵیان، لەبەر نەبوونی یاساکە، نەمانتوانیوە لەگەڵیان یەکلابکەینەوە، چونکە تا ئێستا یاساکە دەرنەچووە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێمە ماددەی پێشتر دەنگمان بۆ دا، ئەگەر چی مەسەلەن دەکرا ببێتە یەك ماددە و چەند خاڵێك، بەڵام زەرەریشی نیە تەئکید بکرێتەوە، لەبەر ئەوەی هەر یەکە و مەسئولیاتی جیاوازە و ئەو ماددەیە وەکو خۆینرا جارێکی تر کاك خەلیل بیخوێنوە بۆ ئەوەی بیخەمە دەنگدان.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الرابعة: تراعى اعتبارات حماية و تحسين البيئة في عملية التخطيط على مستوى المشاريع و البرامج و الخطط التنموية للقطاعات المختلفة في الاقليم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك فرسەتيش مولاحەزەيەكى هەيە كە پشتگيرى لە د.شوكريە دەكات با بفەرموێ.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منيش لەگەڵ رەئى د.شوكريەم، تەئسريش لە مەوزوع ناكات، چونكە راستە دەنگمان لەسەر ماددە سێيەم دا، بەس خۆ موناقەشە لەسەر مەزموونى ماددەكە ناكەين، مەوزوع مەوزوعى ماددەكانە بكەينە فەرع، يەك ماددە بێت ئيتر هەمووى ببێتە فروع، چونكە هەموو لە ژێر يەك عينوانن،(المبادئ الاساسيه و الاحكام العامه)، هەمووى يەك عينوانە، مەفروزە يەك ماددە بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز خليل ابراهيم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هيچ مانيع نيە ئەوە بكرێت، شتێكى تەنزيمى ئەبێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حيدرى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خۆى ئەوەى كاك فرسەت و بەرێزان ئيسارەيان كرد تەواوە، بەڵام چۆن رەبتى ئەكەى لە بەينى مەبادیئى ئەساسى و ئەحكام عامە لەگەڵ ماددەكە؟ چۆن رەبتى ئەكەى؟ بە چ صيغەيەك؟

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

يەعنى ئەگەر، فەصلى دووەم: (المبادئ الاساسية و الاحكام العامة): بنووسرێ المادة 3: اولآ، ثانياً تا ئاخيرەكەى با بڕوات، فەرموو كاكە.

بەڕێز دارا محمد امين/وەزيرى ژينگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەرەتا ئەم ياسايە ئێمە لە قانونى بيئەى عيراقيش كە تازە تەواو بووە، لە مەجليسى شورای دەولە چوويتە پەرلەمان، ئەو ماددانە هەمووى بە جيا هاتووە لەبەر ئەهەميەتى بابەتەكان و رەبتيشيان نيە، ئێمە لە خاڵێكدا باسمان لە تەعاون كردووە، لەگەڵ وەزارەتى حكومەت، لەگەڵ وەزارەتى تەندروستى و دەورى تەندروستى، لە بواريكدا لەگەڵ وەزارەتى بيئەى عێراقى باس دەكەين، لە بواريكى تر يەعنى لەبەر

گرنگی ماددەکە ئەو بابەتەکان وا باشترە وەکو خۆی بمێنێتەوەو بە ماددەیەکی موستەقیل بێت ناتوانیت رەبتی بکەیت، چونکە ناوەڕۆکی ماددەکان لە یەکتری جیان.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئیشکالێك دروست دەبێت، لەبەر ئەوەی دەنگماندا بۆ ماددەی سێ بەڕاستی، لە رووی قانونیەوە هین نەبێتن دەخەمە دەنگدانەوە، وای لێ دێتن تەوحیدی بکەین بۆ یەك ماددە، ئەگەر موافیقن دەیخەمە دەنگدانەوە، هەر مەبادیئ ئەساسی دەیکەینە یەك ماددە، کاك خەلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مەسەلەیەکی شەکلی و تەنزیمییە، وا ناتوانین لە گرنگیەکەش نایەتە خوارێ، عینوانەکە وازیح و ئاشکرایە چۆن لە ماددەی دوو دەڵێت (یهدف القانون لتحقیق) ئەوەش مەبادیئە، ماددەی سێ یەك، دوو، سێ نازانم هیچ ئیشکال دروست ببێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

باشە دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ موافیقە فەسڵەکە هەمووی ببێتە یەك ماددەو (ثانیا وثالثا ورابعا) بڕواتن دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، کەواتە ئەوە دەبێتە ماددەیەك ئەوەلەن موناقەشەی بۆ کراو دەنگیشی بۆ درا، ئێستا (ثانیا وثالثا ورابعا) هەمووی بخوێنەوە، بۆ ئەوەی بیخەینە ناو موناقەشە.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الثالثة: (اولاً) تەصویتی لەسەر کرا، ماددەی چوارەم دەبێتە دووەم، ثانیا/ تراعی اعتبارات حمایة وتحسین البیئة في عملیة التخطیط علی مستوی المشاریع والبرامج والخطط التنمویة للقطاعات المختلفة في الاقلیم.

ثالثاً/ علی المؤسسات التربویة والاکادیمیة في الاقلیم العامة والخاصة ان تدخل في مناهجها برامج تربویة بیئیة بتنسیق مع الوزارة.

رابعاً/ علی المنظمات النسویة المؤسسات العامة والخاصة العاملة في میادین التربیة والتعلیم والتدریب والابحاث والاعلام الثقافة والاوقاف وغیرها ان تسعی لاشاعة ثقافة الوعي البیئي في الاقلیم.

خامساً/ علی جمیع الجهات الاداریة کل حسب اختصاصها العمل علی ترشید استخدام الموارد الطبیعیة للتنمیة المستدامة.

سادساً/ المؤسسات الصحیة واجهزة التقیس والسیطرة النوعیة ان تأخذ بنظر الاعتبار مبادئ الصحة البیئیة لبرامج عملها.

سابعاً/ للوزارة التعاون والتنسیق مع الجهات الدولیة غیر الحکومیة في مجال حمایة وتحسین البیئة.

ثامنا/ على الوزارة التعاون والتنسيق مع وزارة البيئة العراقية في كل ما يتعلق بالاتفاقيات الدولية.

بەڕێز د..فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە تەنها یەك تێبینیمان هەیە لە ماددەی شەش کە بووە بە بڕگەی چوار (على المنظمات النسوية) بکرێت بە (على منظمات المجتمع المدني)، لە بڕگەکانی تردا هیچ تێبینیمان نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کەواتە تەنیا راپۆرتی لیژنەی هاوبەش لە جیاتی مونەزەماتی نەسەوی بکرێتە مونەزەماتی موجتەمەی مەدەنی زۆر راستیشە، کێ قسەی هەیە؟ ناوتان دەنووسم، نازناز خان فەرموو.

بەڕێز نازناز محمد عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی شەش، یان بڕگەی شەش منیش لەگەڵ ئەوەدام کە هەموو رێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی بگرێتە خۆی، نەك تەنها ئافرەتان، ماددەی حەوت بە شتێکی زیاد دەزانم، چونکە راستەوخۆ پەیوەندی بە بیئەوە نییە، بەڵکو سیاسەتی حکومەتە، ماددەی هەشت تەحصیل حاصلە، ئەسڵەن کۆنترۆڵی جۆری بۆ خۆڕاك، بۆ دەرمان، یان دەزگا تەندروستیەکان یەك لە هەدەفەکانیان پاراستنی تەندروستی، یاخود هەدەفی رەئیسیانە، بۆیە لێرە بە شتێکی زیادی دەزانم، بڕگەی نۆ و دە ببێتە یەك ماددە، وەزارەت پێویستە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی ژینگەی عێراقی و لایەنە نێودەوڵەتیەکان و حکومیەکان لە مەیدان پێکەوە چاك کردنی لە ژینگەدا بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

رەچاوی ئەوە بکەن، ئێمە دەنگماندا ماددەکان نەمان، یەکەم، دووەم، سێیەم قسە دەکەن، بۆ ئەوەی هینمان یەك بێت، کاك دیلمان فەرموو.

بەڕێز محمد احمد صالح (دیلمان ئامێدی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە بڕگەی سێ هاتووە (على مؤسسات التربية والتعليم)، لە بڕگەی چوارەمیش هاتووە (المؤسسات العامة والخاصة في ميدان التربية والتعليم) بە تەسەوری من ئەگەر بڕگەی سێیەکە ئیلغا ببێت، چوارەکە ئیزافەکی بچووك لە رێگەی پرۆگرامی تایبەت بە ژینگە (من خلال برامج الخاصة البيئة) ئەو بڕگەیە کەمتر دەبێتەوە، مانای ئەوی دیکە شاملترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاکە ئەبو بەکر فەرموو.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تەنها لە ماددەی شەش کە دەبێتە بڕگەی چوارەم (على المنظمات النسوية و المؤسسات العامة) (والمؤسسات العامة)یە چونکە لەگەڵ ئەو یەك نییە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سەعدەدین فەرموو.

بەڕێز ملا سعدالدين عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە عەینی کە دەکاتە چوارەم یەعنی (على المنظمات والمؤسسات العامة والخاصة) دوایێ لە پاشان (والاعلام والثقافة والاوقاف) ئەوانە هەر موئەسەساتن چ عام، چ خاص، یان دەبێت بە نوقتەیەکی سەربەخۆ بێت، یەعنی بڵێت (على وزارة الاوقاف والثقافة والاعلام)، یانیش ئەوەیە کە نەگۆترێت دەرج نەکرێت لە زیمنی موئەسەساتەکان، دوایێ لە شەشەم (على المؤسسات الصحية واجهزة التقيس والسيطرة ان تأخذ بنظر الاعتبار) ئەوە عیبارەتێکی تری بۆ دابنرێت، نەك (ان تأخذ بنظر الاعتبار) چونکە لەوانەیە (اخذ بنظر الاعتبار) لەوانەیە نایکات، یەعنی (على) بێت باشترە، لەگەڵ رێزمدا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دیارە ئەم خاڵە زۆر شتی لەسەرە، لەگەڵ کاك مەلا سەعدەدین هاوڕام لە لابردنی ئیعلام و سەقافەو ئەوقاف لەوێ، ئەگەر مەبەستی لەوە بێت وەزارەتەکان پەیوەست بکات، ئەوە دەبێت وەکو وەزارەت ناویان بێنێت، نەك بە موئەسەساتی عامەو خاصە، هەروەها دەبێت ئیزافەی بۆ بکرێت (منظمات حماية البيئة) چونکە ئەوە ئێستا خۆشیان کاریانە، ئێستا کوردستانی سەوز بەشێك لەو کارانەی کە دەیکات وشیار کردنەوەی ژینگەییە، ئەی بۆ لەم یاسایە ناویان نەهاتووە، کە ئەوان ئەوەندە دەورێکی فەعالیان هەیە، دەبێت ئیزافە بکرێن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆرە شوکریە فەرموو.

بەڕێز د.شوکریه رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت خاڵی سێیەمەوە من لەگەڵ ئەوە نیم هەر شتێك هاتە ناو پەرلەمان، یەکسەر بیخەنە ناو پرۆگرامی کولیەوە، یاخود پەروەردە، لە لایەکەوە مافی مرۆڤ بخرێتە بەرنامەوە، ئەنفالە، ژینگەیە، تەدخینە، ئەمەش هاتووە دەڵێت بخرێتە ناویەوە، بەڕاستی من ئەم هەموو شتانە ئەرکێکی زیاتر قورستر دەکات بەنیسبەت زانکۆیەکانەوە، بەڵام وەکو وشیارییەکی کۆمەڵایەتی ئێمە دەتوانین پێی لێ دابگرین،

مەسەلەن لەناو تەکسیەکدا دەتوانێت یەکێك دێت شتێك دەخوات و دەیخاتە دەرەوە، ئەگەر من تاکەکانی کۆمەڵ و لە خێزانەوە دەستم پێ کرد، بەڕاستی ئەوە ژینگە دەپارێزم، ئەمە خاڵێك.

خاڵێکی تریشم هەیە ماددەی پێنج و شەش و هەشت هەمووی پێکەوە ڕێك بخرێت بەجوانی دابڕێژرێتەوە، من دەتوانم دوایی بتانێدەمێ باسی کۆمەلگەی موجتەمەعی مەدەنی کراوە، کۆمەلگەی موجتەمەعی مەدەنی ئەمە حوکمی تیا نییە، کە لێرەدا دەڵێت هەموو ڕێکخراوەکانی ئافرەتان، پێویستە بگوترێت هەموو ڕێکخراوەکانی حکومی و لەگەڵ ناحکومیەکان، کەوا پێویستە تیای بێت، پێویست ناکات مەسەلەی ئافرەتانیشدا بێت، چونکە ئێمە کۆمەڵێك ڕێکخراوی لاوانمان هەیە، پێویستە ئەوانەش ئاگادارو تەوعیە بکرێنەوە، ئەمە لە لایەك.

خاڵی نۆیەم لە عەرەبیەکە فەرقی هەیە، ئەو (واو)ە کە دەڵێت (مع الجهات الدولیە غیر الحکومیە) لێرە واوێك دانراوە نووسراوە لەگەڵ لایەنی نێودەوڵەتی و ناحکومیەکان، ئەمە لێرەدا تەرجمەکە وا نەهاتووە، ئەو واوە لێرەدا زیادە لە کوردیەکەدا.

خاڵێکی تریشم هەیە، من لەگەڵ نازناز خان دام، خاڵی نۆیەم و دەیەم یەك بخرێن، بەو شێوەیە دابڕێژرێت کە نازناز خان گوتی لە لای خۆشم نووسیمە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك جەعفەر فەرموو.

بەڕێز جعفر مصطفی معروف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێشنیارێکم هەیەو پرسیارێك دەکەم لە جەنابی وەزیر، هەرچەندە ناوەکە هاتووە، بەس تۆزێك وازیح نییە، پاش پەروەردە ئەکادیمی گشتی ئەگەر قوتابخانەی تیا بکرێت چاکە، چونکە قوتابیەکی زۆرمان لەو شوێنانەدا هەیە، ئەمە یەك.

دوو/ ئێمە باسی هەرێم دەکەین، ئایا ئێمە دەتوانین ئەم یاسایە لەناوچەکانی دەرەوەی هەرێم، مەقصەد مەنتیقەی خانەقین و ئەم شوێنانە بەکار بێنین، کە یاسا جێ بەجێ دەکەین، نەك هەر هەرێم بە تەنها مەقصەدم ناوچەکانی دەرەوەی هەرێمە، چی دەکرێت بۆ ئەوانە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك حاتەم فەرموو.

بەڕێز حاتم محمد جان حسن:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بە قەناعەتی خۆم بڕگەی سێیەم ماددەی پێنجی پێشوو بوو لەگەڵ بڕگەی چوارەم کە ماددەی شەشی پێشوو بوو پێش دەنگدان، زۆر هاوشێوەی یەکن بکرێنە یەك ماددە، بکرێتە یەك بڕگە ئەویش بەم شێوەیە

(پێویستە هەموو دەزگاکانی پەروەردەو ئەکادیمی گشتی و هەموو رێکخراوەکانی مەدەنی و دەزگاکانی گشتی و تایبەتی ئەوانەی لە مەیدانەکانی پەروەردەو فێرکردن و راهێنان و توێژینەوەو راگەیاندن و رۆشنبیری و ئەوقاف و هی دیکە کار دەکەن هەوڵی رۆشنبیری و وشیاری ژینگە لە هەرێمدا بدەن و بەرنامەی پەروەردەیی بخەنە پرۆگرامەکانیانەوە)، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك محەمەد رەفعەت فەرموو.

بەڕێز محمد رفعت عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش بڕگەی چوار پێم باشە بەم شێوەیەی لێ بێت (على منظمات المجتمع المدني والمؤسسات العامة والخاصة العاملة في جميع الميادين) باقی ئەوانەی تری لێ لاببرێت (تسعى لاشاعة الثقافة والوعي البيئي في الاقليم)، چونکە بە رەئی من زیادن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دیارە بەشێك لە رەئیەکانی من برادەرانم پێش من باسیان کرد، منیش تەئیدی ئەوە دەکەم کە بڕگەیەکی تایبەتی ئیشارەت بە راگەیاندن و وەزارەتی رۆشنبیری بدات لەو ماددەیە، لەبەر ئەوەی ئەرکێکی یەکجار زۆر گرنگ بۆ ژینگە پارێزی دەکەوێتە سەر راگەیاندن و وەزارەتی رۆشنبیری، هەروەها بڕگەی شەشەم سۆزان خان ئیشارەتی پێدا، پێویستە سەرەتا باس لە رێکخراوەکانی ژینگە پارێزی بکەین، دواتر رێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی، کە پێموا بوو ئەوسا گەنجان و لاوان و بوارەکانی تریش ئافرەتانیش دەگرێتەوە، لە هەمان کاتیشدا پێشنیارێکم هەیە، ئێمە پشت بە دەقە کوردیەکە ببەستین، لەبەر ئەوەی سێ، چوار نموونە لەو ماددەیەو لە بڕگەکاندا هەیە، بۆیە کوردیەکەی دروستترە، بۆ نموونە لە بڕگەی پێنجەم، ئەگەر موقارەنەیەك لەنێوان کوردی و عەرەبیەکە بکرێت، دەردەکەوێت کە کوردیەکە زۆر شاملتر و جوانتر هاتووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من دەمەوێت بزانم بۆچی شاملترە؟

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە عەرەبیەکەدا باس لە موئەسەساتی تەربەوی و ئەکادیمی ئیقلیم دەکات، واتا پتر دەڕوات بۆ عامەو خاصە، (على المؤسسات التربوية والاكاديمية في الاقليم العامة والخاصة)، بەلأم لە کوردیەکەدا هاتووە (پێویستە هەموو دەزگاکانی پەروەردەی ئەکادیمی گشتی و تایبەتی لە هەرێمدا)، واتا گشتی و تایبەتیەکە پێش ئیقلیمەکە هاتووە، مانایەکەی جوانترە لەوێدا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەم خالأنەی کە هاتووە هەر یەکەیان گرنگی خۆی هەیە، هەر یەکەیان لە بوارێکی جیا ئێمە باسمان کردووە لەبەر گرنگی ژینگە، لەبەر ئەوە ئەم بوارە نوێیە لە هەرێمی کوردستان لە دامودەزگاکانی ئێمە، ئێمە بە پێویستمان زانیوە هەر یەکەیان لە خالێکی جیا ئاماژەی پێ بکەین، بۆ نموونە ئەگەر باس بکەین با بڵێین ماددەی پێنجەم کە ئێستا بۆتە سێیەم لەبەر گرنگی پەروەردە، ئێمە پێمان وا نییە ئەگەر هەموو کەس لە ماڵەوە پەروەردە بکرێت، پەروەردەمان بۆ چیە؟ یەعنی پەروەردە مانایەکی زۆر شاملە، ئەگەر بێتو ژینگە لە پەروەردە گرنگی پێ نەدرێت، چونکە خۆشتان دەزانن ژینگە بەرنامجی تەربەوی و جۆرێك دەرسەکانی پەروەردە خۆشی ژینگەیە، یەعنی ئەگەر باسی کۆمەلگای مەدەنی بکەین ژینگەیە باس لە فیزیایە، لە کیمیا، احیا بکرێت هەمووی ژینگەیە، جگە لەوە لەسەر داوای ئێمەو زانکۆی سەلأحەدین بەشی کۆلیژی ژینگەی کردۆتەوە لە کۆلیژی زانست، یەعنی ئێستا قسمێکی تایبەتیشمان هەیە، لەبەر ئەوە دەبێت ئەو بوارە گرنگە، گرنگیەکی تایبەتی پێ بدرێت و لەناو تەربیەشدا باس بکرێت، چونکە دروست کردنی نەوەیەکی نوێی ژینگە پارێز لە تەربیەوە، بۆیە ویستوومانە بە خالێکی تایبەت بێت و شتێکی زیاد نییە، دواتریش کە باسمان لە مونەزەماتی موجتەمەعی مەدەنی کردووە، ئێمە کە دەڵێین مونەزەماتی موجتەمەعی مەدەنی، ئێمەش لەگەڵ لیژنەی هاوبەشین بکرێت بە موجتەمەعی مەدەنی، رێکخراوەکانی ژینگەشی تیایە، چونکە ئەوانیش بەشێکن لە رێکخراوەکانی مەجتەمەعی مەدەنی.

دوو/ ئەوان کاری خۆیان ژینگە پارێزییە، بەس ئێمە مانای وایە بەم یاسایە رێکخراوەکانی تریش ئیلزام بکەین و کار بکەین لەسەر وشیار کردنەوەی خەڵك لەبواری ژینگە، هەندێك بوار با بڵێین لە هاوکاری وشیاری ژینگە دەوریان هەیە هەندێك لایەن، بۆیە بە تایبەت ناومان بردوون، لە بواری تەربیەو تەعلیم و تەدریب ئەبحاس و سەقافەو راگەیاندن، چونکە ئەمانە زۆر دەور دەبەن، بۆیە ناومان بردن ئەوقافیشمان بۆیە باس کرد، چونکە ئێمە باسی تەربیەمان کرد، باسی ئیعلام و سەقافەمان کرد، ئەوقافیش بوارێکی زۆر گرنگە، مامۆستایانی ئاینی دەتوانن رۆلێکی زۆر گرنگ ببینن لە وشیار کردنەوەی خەڵك، بەتایبەتی ئەو جیلەی کە لە قوتابخانە پێی نەگەیشتووەو پێی ناگات، دەتوانین لە رێگەی مزگەوتەکانەوە خەڵك وشیار بکەینەوە، کە ئەوە بۆ ئێمە دەورێکی زۆر گرنگی هەیە، ویستمان ئاماژەیەکی پێ بدەین بۆ ئەوەی هەوڵی

ئەوان لە یاسایەکە تەنیا گرنگی پێدان نەبێ، خۆی ئەگەر لا ببرێت کێشەیەکی نییە، بەس بە گرنگترو پێویستری دەزانین تا ئەمانە دەوریان ببێت لە وشیار کردنەوەی خەڵک.

سەبارەت بە خاڵی نۆیەم و دەیەم کە دەڵێن تێکەڵ بکرێن، دوو شتی لێك جیان بەڕاستی، خاڵی نۆ لە کوردیەکە بە هەڵە تەرجومە کراوە، باس لە تەنسیق دەکات لەگەڵ جیهاتی دەولی غەیری حکومی، ئێستا لە دنیا مونەزەماتی بیئی زۆر بەقوەتن، لەبەر ئەوە کێشە ژینگیەکان گلۆبالێ و جیهانین، ئامادەییان هەیە یارمەتی موئەسەساتی بیئە بدەن، ئەحزابی ژینگەیی هەیە، حزبی سەوز هەیە، هی پارتی هەیە، ئەمانە هەن، ئەوانە دەتوانن هاوکاری ئێمە بکەن لە کوردستاندا بۆ ئەوەی بتوانین پەیوەندییان پێوە بکەین، بەڵام غەیری ئەمە، ئەوە باس لە جیهاتی غەیری حکومی دەکات کە بۆ ژینگە کار دەکەن، خاڵی دەیەم باس لە تەعاون و تەنسیقێك دەکات لەگەڵ حکومەتی عێراقی کە پەیوەندی بە ئیتیفاقیاتی دەولی هەیە، ئێستا عێراق بۆتە ئەندام لە زۆرێك لە ئیتیفاقیاتی دەولی دەربارەی ژینگەوە کراوە، ئەوانە رێککەوتنی دیۆتۆو رامسەرو ئۆزۆن و ئیتیفاقیەی نەتەوە یەکگرتووەکان بەتایبەت بە تەغیری ناخوات، هەموو ئەمانە کە عێراق داخیل بووەو ئێمەش وەکو هەرێمی کوردستان دەبێت ئیلتیزامی پێوە بکەین، ئەوە باس لەوەیە، یەعنی دوو خاڵی جیان، بۆیە جیامان کردۆتەوە، ئەمە تێبینیەکانی من بوو لەسەر داوای ئەو بەڕێزانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، بەڕاستی بە کورتی وەڵامی پرسیارەکانی ئێوەی دایەوە، ئەوەی راستی بێتن زۆر داڕێژراوە، هەندێك تێبینی ئەگەر ئەو ماددانەمان تەوحید نەکرد بوایە لە یەك ماددە، رەنگ بوو بۆچوونێك هەبوایە کە هەندێك ماددە لەگەڵ ماددەکەی تر زیادی و کەمی هەیە، بەڵام ئێستاکە زۆر باش هاتووەو چاکیشمان کردو دەنگماندا بۆ ئەوەی بیکەینە ماددەیەك، مولاحەزەکانی جەنابی وەزیر وەڵامی زۆر پرسیاری ئێوەی دایەوە بە دیقەتیش، تەنیا ئەو گۆڕانکاریە لە چوارەم کە لیژنەی هاوبەش ئیقتیراحی کردووە، ببێتە کۆمەڵگای مەدەنی لە جیاتی رێکخراوەکانی نەسەوی و موئەسەساتی عامەو خاصە زۆر باش هاتووە، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، فەرموو بۆ ماددەی دواتر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دەروازەی دووەم

رێکخستن و پاراستن و چاك کردنی ژینگە

بەشی یەکەم

ئەنجومەنی پاراستن و چاك کردنی ژینگە لە هەرێمدا

ماددەی یازدە کە دەبێتە ماددەی چوار:

بەپێی ئەم یاسایە ئەنجومەنێك دادەمەزرێت بەناوی ئەنجومەنی پاراستن و چاك کردنی ژینگە لە هەرێمدا پەیوەندی بە وەزارەتەوە دەبێت، سەرۆکی ئەنجومەن، یان رێپێدراوی ئەو نوێنەرایەتی دەکات و هەر یەك لەم ئەندامانە پێك دێت:

یەکەم/ وەزیر: سەرۆك.

دووەم/ جێگری وەزیر: جێگری سەرۆك.

سێیەم/ بەڕێوەبەری گشتی کاروباری هونەری و خۆپاراستن لە تیشکاوی وەزارەتدا: ئەندام و بڕیاردەر.

چوارەم/ بەڕێوەبەرە گشتیەکان لە وەزارەتدا: ئەندام.

پێنجەم/ نوێنەری وەزارەت و ئەم دەستانەی خوارەوە دەبێت بە پلەی بەڕێوەبەری گشتی پەیوەست بە ژینگە بن: ئەندام.

أ- وەزارەتی تەندروستی.

ب- وەزارەتی شارەوانییەکان.

ج- وەزارەتی کشتوکاڵ.

د- وەزارەتی پیشەسازی.

هـ- وەزارەتی داهاتە ئاویەکان.

و- وەزارەتی سامانە سروشتییەکان.

ی- وەزارەتی گەشت و گوزار

ح- وەزارەتی پلاندانان.

خ- وەزارەتی ناوخۆ.

گ- وەزارەتی بازرگانی.

ك- وەزارەتی گواستنەوە.

ل- وەزارەتی داد.

م- وەزارەتی پێشمەرگە.

ن- وەزارەتی کارەبا.

ت- وەزارەتی خوێندنی بالاّو فێرکردنی زانستی.

س- وەزارەتی مافی مرۆڤ.

ش- وەزارەتی پەروەردە.

ع- دەستەی وەبەرهێنان.

ص- نوێنەری رێکخراوەکانی ژینگەی ناوخۆ.

شەشەم/شارەزاو پسپۆرو راوێژکاران لە کاتی پێویستدا وەزیر دایاندەمەزرێنێت.

حەوتەم/ وەزیر بۆی هەیە میواندارى هەر کەسێك پێى شیاو بێت بکات، بۆ ئامادە بوونى لە دانیشتنەکانى ئەنجومەن لەکاتى پێویستى لە ناوەوەو دەرەوەى هەرێم پرس و رایان پێ بکات بەبێ ئەوەى مافى دەنگدانیان هەبێت.

هەشتەم/ سکرتێرى ئەنجومەن: وەزیر دایدەمەزرێنێت پەیوەستە بە بڕیارى دەرەوە.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکى ئەنجومەن.

الباب الثاني

تنظيم حماية وتحسين البيئة

الفصل الاول

مجلس حماية وتحسين البيئة في الاقليم

المادة الحادية عشرة: يؤسس بموجب هذا القانون مجلس يسمى ب(مجلس حماية وتحسين البيئة في الاقليم) يرتبط بالوزارة يمثله رئيس المجلس او من يخوله ويتألف من عضوية كل من:

اولاً/ الوزير/ رئيساً

ثانياً/ وكيل الوزير/ نائباً للرئيس

ثالثاً/ مدير عام الشؤون الفنية والوقاية من الاشعاع بالوزارة / عضواً ومقرراً.

رابعاً/ المدراء العامون في الوزارة / اعضاء.

خامساً/ ممثل الوزارات الاتية على ان يكون بدرجة مدير عام ذي علاقة بالبيئة/ عضواً

أ- وزارة الصحة.

ب- وزارة البلديات.

ج- وزارة الزراعة.

د- وزارة الصناعة.

هـ- وزارة الموارد المائية.

و- وزارة الثروات الطبيعية.

ز- وزارة السياحة.

ح- وزارة التخطيط.

ط- وزارة الداخلية

ي- وزارة التجارة.

ك- وزارة النقل.

ل- وزارة العدل.

م- وزارة الپێشمرگه.

ن- وزارة الكهرباء.

س- وزارة التعليم العالى والبحث العلمي.

ع- وزارة حقوق الانسان.

ف- وزارة التربية.

ص- هيئة الاستثمار.

ق- ممثل عن منظمات البيئة المحلية.

سادساً/ الخبراء المختصون والمستشارون يعينهم الوزير عند الحاجة.

سابعاً/ للوزير استضافة من يراه مناسبا لحضور جلسات المجلس عند الحاجة من داخل وخارج الاقليم والاستئناس بهم دون ان يكون لهم حق التصويت.

ثامناً/ سكرتارية المجلس يشكلها الوزير وترتبط بالمقرر.

بەڕێز د. فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ڕەئی لیژنەی هاوبەش.

ئەم تێبینیانەمان هەیە، سەبارەت بە ماددەی یازدە لە بڕگەی (أ/2- وکیل الوزیر) بکرێتە (وکیل الوزارە)، (ب) لە بڕگەی پێنجەم سڕینەوەی هەموو خاڵەکان تا ریز بەندی (ق) لە جێگەیدا بۆ ئەوەی ئەمەی بۆ بنووسرێت بەم شێوەیە:

(پێنجەم/ نوێنەری ئەم وزارەت و دەستانەی پەیوەندیدارن بە ژینگە، کە لەلایەن وەزیرەوە دیاری دەکرێن، بە مەرجێك پلەیان لە بەڕێوەبەری گشتی کەمتر نەبێت/ ئەندام).

خاڵی (ق) کە خاڵی دواییە بکرێتە شەشەم بەم جۆرەی بکرێتە نوێنەری رێکخراوەکانی ژینگەی ناوخۆیی، نەك ژینگەی ناوخۆ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەی (ص و ق)ەکەش داخیل کراوە.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە بڕگەی پێنجەم سڕینەوەی هەموو خاڵەکان تا ریز بەندی (ق) لە جێگەیدا بۆ ئەمەی بۆ بنووسرێت بەم شێوەیە:

(پێنجەم/ نوێنەری ئەم وزارەت و دەستانەی پەیوەندیدارن بە ژینگە، کە لەلایەن وەزیرەوە دیاری دەکرێن، بە مەرجێك پلەیان لە بەڕێوەبەری گشتی کەمتر نەبێت/ ئەندام).

خاڵی (ق) کە خاڵی دواییە بکرێتە شەشەم بەم جۆرەی بکرێتە نوێنەری رێکخراوەکانی ژینگەی ناوخۆیی، نەك ژینگەی ناوخۆ، وەکو لە عەرەبییەکە هاتووە (ممثل عن منظمات البيئة المحلية)، یەعنی وەکو

کوردستانی سەوز بۆ نموونە، یەعنی لەجیاتی ئەو هەموو وەزارەتانە وەزیر دیاری بکرێت بە کوردیەکەی ئەوەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دکتۆر ڕەمەزان فەرموو.

بەڕێز د.رمضان عبدالرحمن محمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بە ڕەئی من ئەو دەقەی کە لە پرۆژەکەدا هاتووە دروستترە، ئەم لیژنە هەمیشەیەی کە هەیە بە یاسا ڕێك بخرێت، نەوەك لە دەسەلاتی وەزیر دایە ئەوەی لە دەسەلاتی وەزیرە بانگهێشتی موستەشارو هەندێك خەڵکە بەشێوەی نەك میوان لە دانانی ئەنجومەنەکە، کە لە ئاستی هەرێمدایە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سالم فەرموو.

بەڕێز سالم محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ڕەئیا من لە بیدایە ئەوەی کە دەڵێت (یمثلە رئیس المجلس او من یخولە)، ڕەئیسی مەجلیس ببێتە مومەسیل پێش ئەوە هەموویانە، بێژین (یرأسە وزیر او من یخولە)، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێموایە ناوی وەزارەتەکان بگوترێت باشترە، لەبەر ئەوەی قەزیەکە زۆر حەساسەو وتەیەکیش هەیە بگوترێت یاسایەکانی پاراستنی ژینگە دەکەوێتە نێو ئیستیراتیجیاتی ئەمنی قەومی، شتێکی زۆر زۆر حەساسە، بۆیە ناوی وەزارەتەکان بمێنێت باشترە، یەعنی ئیلزام بێت لەسەریان، ئەوە یەك.

دوو/ لە پێنجەم دەڵێت (علی ان یکون بدرجة مدیر عام ذي علاقة بالبیئة)، ئەو (ذي علاقة بالبیئة)، پێموایە زیادە لە زۆر لەو وەزارەتانە کە یاسامان بۆ داناوە، وەکو وەزارەتی پێشمەرگە، من نابینم هیچ مودیر عامێك عیلاقەی هەبێت بە ژینگە، بەڵام با تێیدا بێت، ئەوە لا بدرێت.

تێبینی سێیەمم لە (ق) کە دەڵێت (ممثل عن منظمات البیئة المحلیة) (المحلیة) لە لای من مەفهوم نییە، یەعنی من دەزانم مەبەستیان ئەوەیە مونەزەماتی غەیری حکومی، ئەگەر ئەو مەحەلیە بگۆڕین بۆ غەیری حکومی، پێموا بێت باشترە.

چوارەم/ لە (سابعاً) دەڵێت (والاستئناس برايهم دون ان يكون لهم حق التصويت)، مەبەست لێرە (للوزير استضافة من يراه مناسباً) ئەو (استئناس برايهم) زيادە، لەبەر ئەوەی تۆ لە پاشی دەڵێی (دون ان يكون لهم حق التصويت)، ئەوە من هيوادارم جەنابی وەزير بە علمی وەلأمم بداتەوە، نەوەك تۆمەتبارم بكات كە پێش و پاشم كردووە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك سەعدەدين فەرموو.

بەڕێز ملا سعدالدين عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لێرە كە باس لەوە دەكرێت (الفصل الاول: مجلس حمايه وتحسين البيئه فی الاقليم)، ئەوە (فی الاقليم)ە، يان وەزارەتە، يەعنی ئيشكاليكە، چونكە ئەگەر ئەوە مەجليسێكی خاص بێت، پاشان باسی وەزير دەكات و باسی موازەنەی خاص دەكات، ئەوە لێرە ئيشكاليكە، دوايێ (يمثله رئيس المجلس) عەينەن لەسەر رەئيەكەی كاك سالمی (يرأسه رئيس المجلس)، نەك (يمثله)، لە پاشان لەو وەزارەتانە ئەو وەزارەتی تێدا نييە، وەزارەتی ئەوقاف، كە ئێمە باسی وەزارەتی ئەوقافمان كرد، دەبێت وەزارەتی ئەوقافيشی تێدا بێت و زياد بكرێت، لە (الخبراء والمختصون والمستشارون) لە شەشەم (الخبراء والمختصون في المنظمات البيئية)، ئەوها باشترە، دوايێ لە پاشان (والمستشارون يعينهم الوزير عند الحاجة)، نابێت بڵێين (يعينهم الوزير)، يەعنی بانگيان دەكاتن (يستضيفهم، يعينهم) وشەيەكە لەگەڵ ئێرە ناگونجێت و لەگەڵ رێزمدا.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

تەبعەن كە (مجلس حماية وتحسين البيئة في الاقليم) ئەمە شتێكە لەسەر ئاستێكی زۆر بەرزە، وای لێ بكرێت (يرأسه الوزير) خۆشمان دەزانين، (او من يخوله عادة وكيل الوزير، نائبا للرئيس) زۆر جاريش (عندما يكون الرئيس غائباً يخول وكيل الوزير)، ئەوە هەردەم بووە بە شتێك وەكو عورفێكی لێ هاتووە، لێرەدا ناوی نەهاتووە.

سێيەم/ (مدير عام الشؤون الفنية والوقاية من الاشعاع بالوزارة: عضواً ومقرراً)، من دەپرسم بۆ لەوێ ئەندام و بڕيادەريشە، ئەم هەموو مودير عامەی تريش هەيە لەناو وەزارەتەكەدا، سەبەبەكەی چيە بەس ئەو تەنها دەبێت عوزو بێت و موقەريريش بێت، دووەم/ ئێمە پێويستمان بە موقەرير نييە، چونكە لە دواييدا كە دێيت لە هەشتەمدا سكرتاريەتی مەجليس هەيە، كەواتە موقەريری ناوێت، ئەوسا سكرتێر مەجليس هەڵدەستێت بە ئيشی موقەريرەكە، ئەوەی كە كاك سەردار دەڵێت (ذوي علاقة بالبيئة) ئەو هەموو وەزارەتانە بەڕێوەبەرايەتی گشتی بەڕێوەبەريان نييە لە ئاستی ئەوەی كە ئيختيصاصی بێت

هەبێت، ئینجا لێرەدا یەك خاڵ هەیە (الخبراء والمختصون والمستشارون یعینهم الوزیر عند الحاجة)، تەبعەن ئەوە گوتمان تەعینەکە لەسەر ئەوان نییە، بەڵام ئێمە ئێستا لە خاڵەکەی دوای ئەو دەڵێت (ومن یراه مناسبا لحضور الجلسات دون ان یکون لهم حق التصویت)، خوبەڕاو موختەسین و موستەشارینیش تەنها بۆ ئیستیشارە کردنە، ئەوانیش نابێت مافی دەنگدانیان هەبێت، ژمارەشیان دەبێت دیاری بکرێت، مادام ئەوانە تەعین دەکرێن، جەنابت ئیقتیراحیان دەکەیت و ئیقتیراحەکە بەرز دەکرێتەوە بۆ ئەنجومەنی وەزیران، ئەوان بڕیاری لەسەر دەدەن، دەبێت:

یەکەم/ عەدەدی موستەشارەکان دیاری بکرێت.

دووەم/ عادەتەن موستەشار ئیشارەی پێ دەکرێت، ئێستا کێشەیەکی زۆر هەیە لە هەندێك وەزارەتدا موستەشارەکان حەقی دەنگدانیان هەیە لەناو مەجلیسەکەدا، ئەوە بۆتە کێشەیەکی زۆر زۆر گەورە، ئەو (استئناس برایهم) خاڵی حەوتەم لابرێت.

(سکرتاریة المجلس یشکلها الوزیر وترتبط بالمقرر) بۆ؟ (سکرتاریة المجلس یرأسها) یەکێك مواصەفاتەکەی چیە (یشکلها الوزیر) تۆ نابێت بە تەنیا ئەو سکرتاریەتە تەشکیل بکەیت و دەست نیشانی بکەیت و بڕیاریشی لێ بدەیت بە کوێوە بەسترا بێت، تۆ مەجلیسێکی گەورەت هەیە، (مدراء عامون) لەگەڵتان دایە، دەبێت ئەوانیش رەئیان هەبێت لەوەی کەوا ئەو سکرتاریەتە بۆ میکانیەتی ئیشەکە بەکوێوە بەسترا بێت؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆرە شوکریە فەرموو.

بەڕێز د.شوکریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت خاڵی یەکەمەوە لەگەڵ رەئیەکەی کاك سالم دام، بەنیسبەت خاڵی سێیەمەوە بەڕێوەبەری گشتی و کاروباری هونەر خۆپاراستن لە تیشکاوەر، ئەو موستەڵەحاتە زۆر لە جێی خۆی نییە، بە رەئی من جوانترە ئەگەر بڵێی تیشکێنەر، ئەمە خاڵێك.

خاڵێکی تریش لە رووی تەکنیکەوە ئەو هەموو وەزارەتە، هەرچی (أ، ب)ی عەرەبیە لێرە ریز کراوە، ئەو (أ، ب)یەکان لابرێت، وەزارەتەکانیش هەمووی لابرێت لە رووی تەکنیکەوە، بەس بنووسرێت وەزارەتەکان لەنێوان دوو کەوانە ناوی وەزارەتەکان بهێنرێت. ئەمە دووەم.

خاڵێکی تریش کە باسی نوێنەری رێکخراوەکانی ژینگەی ناوخۆ دەکرێت، ئایا رێکخراوی ژینگەمان هەیە؟ ئایا ناوخۆمان هەیە؟ ئینجا بە رەئی من جوانتر دەبێت، ئەگەر بڵێین نوێنەری رێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی و حکومی، ئەوە بە رەئی من جوانتر دەبوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

شمسە خان فەرموو.

بەڕێز شمسە سعید محمود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش لە خاڵی پێنجەمدا تەئیدی پرۆژەی موشتەرەك دەکەم، کە ناوی ئەو هەموو وەزارەتە نەنووسرێت، چونکە عەدای وەزارەتی ئەوقاف، مودرای عامی هەموو وەزارەتەکانە، لەبەر ئەوەی پێم باشە بە خاڵێك بنووسرێت (مودرای عامی هەموو وەزارەتەکانی ئیزافەی هەیئەی ئیستیسمار لەگەڵ مومەسیلی مونەزەماتی بیئەی مەحەلی، یەعنی ئەوە کە هەموویان دەبێت، ئەگەر مودیر عام نەبووایە بەڕاستی بەخۆی مەجلیسێکی وزەرا بوو ئەگەر وەزارەت بوایە، لە خاڵی شەشەمدا ئێمە تا ئێستا لەم پەرلەمانە هەرچی مەجلیسێکە تەشکیل کرا بێت تایبەتمەند بوو بێت بە هەر وەزارەتێك، بەڕاستی ئێمە عەدەدەکەمان دیاری کردووە، هاوڕام لەگەڵ سۆزان خان لای خۆشم یاداشتم کردووە، دەبێت عەدەد دیاری بکرێت، ئەو خەبیرو موختەس و موستەشارانەی کە وەزیر بەرزی دەکاتەوە بۆ مەجلیسی وزەڕا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆر نوری فەرموو.

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لەگەڵ بۆچوونی لیژنەی هاوبەشم، بەڵام بە هەندێك دەستکارییەوە، برگەی یەك، دوو، سێ، چوار وەکو خۆی بمێنێتەوە، بەڵام بۆ پێنجەم (ممثل عن وزارات ذات علاقة بالبیئة وهیئة الاستثمار علی ان یکون بدرجة مدیر عام مع ممثل عن منظمات البیئة المحلیة وعدد من الخبراء شرط ان لا یزید عددهم عن ثلاثة)، برگەکانی شەش و حەوت و هەشت هەرسێکیان زیادن، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عیزەدین فەرموو.

بەڕێز عزالدین سلیم خدیدا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر مەجلیسێك هەبێتن بەم شکلەو بەو سەلاحیەتە، وابزانم ئیحتیاج بە وەزارەتی بیئە ناکات، بەو سەلاحیات و بەم شکلەو، سی تا چل کەس ئەندامن تێدا وەکو کۆنفرانسێك، ئانیش حکومەتێکە، ئەوە مەجلیس نییە، ئەوە یەك.

هی تر، دەبێت مەجلیسەکە موصەغەر بێتن بۆ وەزیر هەبێتن هەر کەسێکی تر بەشداری تیایدا بکات، من پشتگیری لە راپۆرتی لیژنەی هاوبەش دەکەم، هەندێك شتی تریش هەیە وەك مەسائیلی تەکنیکی لە ماددەی پازدەم هاتووە (اکمال النصاب القانونی) کەی چل کەسەکان ئێمە دەینین نیصابی قانونەکە بکەین و باسی شتێك بکەین لەسەر ئەوانە، ماددەی دوازدەش (للمجلس موازنة خاصة) ئەوە ئەو مەجلیسە بەسەر

وەزارەتە، ئان بەسەر ئیقلیم دایە، دەزانم عەینی شتە، شتەکە بەسەر وەزارەتدایە، ئان بەسەر ئیقلیمدایە وەك كاك سەعد وتی، ئەگەر پەیوەندی بە ئیقلیمەوە عیلاقەی بە وەزارەتی بیئەوە نییە، ئەگەر بە وەزارەتی بیئەوە بێت، ئەو مەجلیسە زۆرە، چل كەس زۆرە بۆ وەزارەتی بیئە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

گوڵناز خان فەرموو.

بەڕێز گوڵناز عزیز قادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش پشتگیری لە رەئی راپۆرتی لیژنەی هاوبەش و ئەو برادەرە بەڕێزانە دەکەم کە ئەوە دەڵێن، لێرە ناوی حەڤدە وەزارەت هاتووە، دەکرێت ئەوە رەچاو بکەین، چونکە لە دوا ماددە، ماددەی (63) لەسەر هەموو وەزارەتەکان و لایەنە پەیوەندیدارەکان فەرز کردووە، کە پەیڕەوی بەندەکانی ئەم یاسایە بکەن، بۆیە بە زیادەی دەزانم و پشتگیری لە رەئیەکەی لیژنەی هاوبەش دەکەم، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك دارا وەلأمت هەیە بۆ ئەو مولاحەزاتانە، فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەرەتا سەبارەت بە رووون کردنەوەکەی لیژنەی هاوبەش، ئێمە بەڕاستی کێشەکمان نییە، ئەگەر وەزارەتەکان یەك، یەك ناویان بێت، یان نا، من دوایی هەر هەموویان دەکەم بە ئەندام لەو لیژنەیە، چونکە ئێستا هەمانە لەوە دەست بەکار بووین و ئیشەکانمان دەڕوات، ئەگەر یەك وەزارەت نێت خەلەلەکە پێیان دیارە، خۆیان داوا دەکەن ئێمە بۆ نین، کە راستەوخۆ پەیوەندی بە ئەوانیشەوە هەیە، یەعنی باوەڕتان ببێت لە مەجلیسەکەی ئێمە وەزارەتی ئەوقاف تێدا نییە، لەوانەیە تیای بوایە زۆر باش و پێویست بوایە، خۆشیان پێیان باشە، ئەمە خاڵێکە، ئەگەر نەبێت من بەلامەوە کێشەیەك نییە ناوەکان نەنووسرێت، بەلأم ئەمانە وەزارەتی مەعنین، لەبەر ئەهمیەتی ئیشەکە، بۆ ئەوەی ئیجبار بکرێن و بە ئەرکی خۆیان بزانن، پاشان ئەو مەجلیسە دواتر دەردەکەوێت کۆمەڵێك بڕیار دەدەن، کۆمەڵێك شتی گرنگیان بەدەستەوەیە داتای ستیراتیجیەتی بیئی ئەم ولأتەیە، لە ولأتێکی وەکو کۆریا ئەنجومەنێکیان پێکهێناوە بەهاوکاری هەموو وەزارەتەکان بۆ دانانی سەرپەرشتی وەزارەتی ژینگە، بۆ دانانی ستیراتیجیەتی بیئی شەش سالّ خەریك بوون، دوای شەش سالّەکە لە لایەن سەرۆکی کۆمارەوە ستیراتیجیەتەکە ئیعلان کرا، کە مەبەستمان پێی گرنگی بابەتەکەیە، لەبەر ئەوە ئێمە لەلایەن خۆمانەوە موشکیلەمان نییە ئەو ناوانەی تێدا نەبن، بەلأم بوونیشیان شتێکی پێویستەو ئەگەر تەحدید بکرێت ئەوە باشترە، ئەوانیش گرنگیەکی زیاتری پێ دەدەن، چونکە ئەرکی مەجلیسەکەش گەورەیە.

سەبارەت بەو خاڵەی کە نووسیوومانە (ذات علاقة) ئەوە بۆ ئێمە زۆر گرنگە، ئەگەر هەبێت (ذات علاقة)، بۆ ئەوەی ئێمە کە باس لە وەزارەتی کارەبا دەکەین، کارەبا یەکێکە لەو هۆکارانەی کە ژینگە پیس دەکات، دەکرێت کارەبا لە تاقەی نوێ بێت ئەوە تاقەی موتەجەدید کە ژینگە پیس ناکات، بەس چی بکەین بۆ ئەوەی چارەسەری ئەو کێشەیە بکەین، ئەو تاقەیەی هەمانەو ژینگە پیس دەکات کەم بکرێتەوە، کەسانی وا هەن لەناو مودیر عامەکانی وەزارەتی کارەبا پسپۆڕە، لەو بوارە شارەزاترەو بۆ ئێرە باشترە، بەهەمان شێوە لە کشتوکاڵ، بۆ نموونە وەزارەتی پێشمەرگە، ئێمە وەزارەتی پێشمەرگە پاراستنی ژینگەمان هەیە، یەعنی لەناو ئەوانیشدا لایەنێك هەیە کە گرنگی بە ژینگە دەدات، لەناو وەزارەتی ناوخۆ بەڕێوەبەرایەتی گشتی پۆلیس دارستانمان هەیە، کە گرنگیەکی زیاتر دەدەن، دیفاع مەدەنیمان هەیە کە تایبەتە بە ژینگە، مرورمان هەیە، لەبەر ئەوە بۆیە دەڵێین (ذات علاقة) بۆ ئێمە پێویستە هەتا ئیمکان هەبێت دەبێت (ذات علاقة) بێت، ئەگەر لە وەزارەتێکدا نەبوو، ئەو کاتە دەتوانین کەسێك بینین، یان هەر کەسێك خۆیان دیاری بکەن، کە پێمان وایە لەبەر ئەوەی ژینگە بوارێکی فراوانە وەزارەتی پەروەردە دەتوانێت مودیر عامێك بنێرێت، کە لە بواری ژینگە شارەزاییەکی زیاتری هەبێت، رەغبەتی هەبێت، یان بەڕێوەبەری گشتی چالاکی قوتابخانەکان بێت، کە ئەوانە ئیشی چالاکی و نەشاتاتی جۆراوجۆر دەکەن، بۆیە ئێمە پێمان باشە ئەو (ذات علاقة) بمێنێت، کە ئەو بەڕێزانە داوایان کرد نەمێنێت.

سەبارەت بە (ممثل عن منظمات البیئیة المحلیة)، بۆ بیئەی مەحەلیمان گوتووە؟ ئەگەر بڵێین مونەزەماتی بیئی غەیری حکومی ئەمە غەڵەتە، چونکە ئێمە کە باس لە مونەزەمات دەکەین یەعنی موجتەمەعی مەدەنی غەیر حکومی، لەبەر ئەوە پێویست ناکات بڵێین غەیری حکومی، ئەو کاتە تۆ ئیحتیمالە مونەزەماتی بیئی لە ئەوروپاشەوە بێنیت بڵێیت (ترتبط بمنظمات غیر حکومیة)، ئێمە باس لە مونەزەمەی بیئی کوردستانی دەکەین، بۆیە نووسیمانە (منظمات البیئة المحلیة) مونەزەماتی بیئیشمان هەیە، کۆمەڵەی کوردستانی سەوز هەیە، ئاشتی سەوز هەیە، ئێستا زۆر بوون، لەبەر ئەوە داوامان کردووە کە مونەزەماتی بیئی کوردستانی بێت، بۆیە گوتوومانە مەحەلی.

سەبارەت بە ئەو خوبەڕاو موختەصین و موستەشارانە، ئەوە خەڵکێك هەیە حەز دەکەم بۆ بەڕێزتان روونی بکەمەوە، ئێوە قانونی وەزارەتتان دەرکردووە، قانونی وەزارەتی منیش لە لای ئێوە دەرچووە، بۆمان دیاری کراوە، هەموومان وەك یەك چەند خەبیرو چەند موستەشارمان هەیە، ئەمە قانونی وەزارەت نییە، ئەمە مەجلیسێکە پێویستی بەوە هەیە لە بوارەکەی خۆیدا ئەو رۆژە خەبیرێك بێت بەشداری بکات، گوتوومانە خەبیر نە مەعاشی هەیە، نە تەعینە، نە موافەقەی ئەنجومەنی دەوێت، خۆمان دەعوەتی دەکەین، ئەمڕۆ یەکێك لە کێشەکەمان ماددەی تیشکاوەری و تەلەوەسی ئیشعاعییە، خەبیرێکی تیشك، مامۆستایەکی زانکۆ بانگ دەکەین، رۆژی دوایی خەبیر باسی پلە بەرزی و (تنوع حیاتی) خەبیرێك لەو بوارە بانگ دەکەین، ئەمە باسی وەزارەت نییە، تا عەدەدی بۆ دانێین، خەبیرەو حەز دەکەن لای دەبەین، هەر هەدەفەکە ئەوەیە بۆچی بانگی دەکەین (والاستئناس برایهم) هەر بۆ ئەوە بانگی دەکەین، حەقی

تەصویتیشی نییە، ئیتر سێیان بێت، دووان بێت، پێنج بێت، هیچ لە مەسەلەکە ناگۆڕێت، جگە لەوەی ئێمە دەوڵەمەنتر دەکات بەو شتەی کە پێیەتی، ئەو (یعینە) مەبەستمان تەعین نییە، ئەوە لەوە دەچێت غەڵەتەکە لەوە هاتبێت، ئەمە هەدەفەکە ئیستیزافەیە، ببوورن، ئەمە ئیستزافەیە، بەس لەناویاندا ئێمە کێ تەعینی ئەو موختەسە دەکات، وەزیر، وەزیر دەڵێت ئەمڕۆ تەحدیدەکە مەبەستمان (یحددهم الوزیر) (یعینهم الوزیر) مەبەستمان تەشخیص و تەعینە، سەبارەت بەو پرسیارەی کە کردی هەموو مەجلیسەکە دەبێت موقەریرێکی هەبێت، موقەریرەکەش دەبێت عوزوێك بێت لەناو مەجلیسەکە، جا ئەوەی موقەریر بێت لە مەجلیسی حیمایەی بیئە، ئەو مودیر عامی فەنیە نزیکترین کەسە لە بوارەکەی خۆی لەناو وەزارەتی ئێمە کە مەشاکیلی بیئی دێتە بەردەست و مەسئوولە لە چارەسەر کردنی مەشاکیلی بیئی، بۆیە مودیری عامی فەنی هەر کەسێك بێت، ئەو موقەریر بێت، خۆشی عوزوە، یەعنی پێویست ناکات، ئێمە گوتوومانە مودیر عامەکان عوزون، خۆی عوزوە، بەڵام ئەویش موقەریر بێت، بەنیسبەت سکرتاریەتەوە ئەگەر لەم یاسایە هەر نەبێت، پێویست ناکات، ئەو وەزیرە خۆی دایدەنێت، یەکێك دادەنێت، سکرتێرە ئیشی کتاب و هێنان و بردنە، حەقی تەصویتی نییە، ئەندامێکی عادەتیە، یەعنی ئەگەر لە یاسایەکە نەبێت پێویست ناکات، وەزیر خۆی سکرتێرێك دادەنێت، سەبارەت بەو بەڕێزە پرسیاری کرد (منظمات البیئیة المحلیة)، سەبارەت بە مەجلیسەکە چل کەس نییە بەڕێزان، یەعنی ئەگەر ئەوانە هەمووشی دابنێین بیست کەس تا بیست و پێنج کەسە، لەبەر ئەوە چل کەس نییە ئەهمیەتی ئیشەکەش ئەوە دەخوازێت مەجلیسێکی وا ببێت، نیصابی قانونیشمان بۆیە راست کردەوە، ئەم مەجلیسە بڕیار دەدات لە کۆمەڵێك شتی گرنگ لەم ولاتە کە بکرێت، هەندێك ئیجازاتی بەدەستە، بۆیە دەبێت نیصابی قانونی هەبێت و دەبێت دەنگدانیشی تیا بێت، ئەو موازەنەیەش دەتوانین لاببەین، پێویست ناکات دواتریش دێینەوە سەری، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دکتۆر کەمال قسەی هەیە، فەرموو.

بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.کەمال کەرکووکی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت خاڵی شەش و حەوت هەردووکی زیادە لێرە هاتووە، چونکە ئەوە لە سوڵبی کاری وەزیرو وەزارەتە، یەعنی پێویست ناکاتن (یراه المدیر مناسبا) وەزیر خۆی دەتوانێت موستەشارێك بێت کە تەعین نەبێت، راتبی نەبێت، بۆ هیچ شتێك نەبێت خۆی دەتوانێت ئیستیشارەی پێ بکات، زۆر تەبیعییە، بە رەئی من پێویست ناکات لێرە بنووسرێت، بەنیسبەت خاڵی هەشتەمیش (سکرتاریة المجلس تشکلها الوزیر وترتبط بالمقرر) ئەمە خەڵەلێکی تیایە، خەڵەلێکی رێکخستنی تیایە، بۆیە بە رەئی من ئەویش زیادە، چونکە مادام سکرتاریەتت دانا تەواو، ئیتر پێویست ناکات ئیرتیباتی بە موقەریرەوە بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر خاڵی شەشەم هەر زیادە، لەبەر ئەوەی لە حەوتەمدا ئەوانیش دەگرێتەوە، (للوزیر استضافة من یراه مناسبا لحضور جلسات المجلس عند الحاجة من داخل وخارج الاقلیم)، ئەوە خوبەڕاو موختەسین و موستەشاریش دەگرێتەوە، دەتوانیت دەعوەتیان بکەیت، لەبەر ئەوە خاڵی شەشەم زیادە، خاڵی هەشتەم ئەوەی کاك کەمال باسی کرد، ئەوەش زیادە، یانیش دەبێت (یشکلها الوزیر یرتبط بالوزیر)، یەعنی با موقەریر بێت، کە موقەریری هەبێت سکرتاریەتی بۆچیە؟ دەتوانێت موقەریر دوو فەرمانبەر بۆ خۆی دابنێت بۆ موتابەعەی شتەکان، یەعنی ئەوەش شەتب بکرێتن، یەعنی ئەو سکرتاریەتە زیادە، لەبەر ئەوە ئەگەر کەس ئیعتیرازی نییە ئەو دوو خاڵە: شەشەم کە دەڵێت خوبەڕاو موختەسین، هەشتەم: سکرتاریەت ئەوە شەتب بکرێت، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە شەتب بکرێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بە کۆی دەنگ هەردوو بڕگە شەتب کرا، دەمێنێتە سەر ئەو نوقتەیەی کە ئیختیلافی لەسەر بوو لیژنەی یاسایی ئیقتیراحی کردووە، کە ئەو ژمارە وەزارەتانە ناویان نەنووسرێت، هەر بنووسرێت وەکو لە راپۆرتەکەیاندا هاتووە، دەقەکەی دەڵێت، دەقەکەی خۆتان بخوێنەوە.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

(پێنجەم/ نوێنەری ئەم وزارەت و دەستانەی پەیوەندیدارن بە ژینگە، کە لەلایەن وەزیرەوە دیاری دەکرێن، بە مەرجێك پلەیان لە بەڕێوەبەری گشتی کەمتر نەبێت/ ئەندام).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەم پێشنیارەی لیژنەی هاوبەش هەم دەڵێت ناوەکانی تێدا نەبێت، هەمیش بەڕێوەبەرە گشتیەکە پەیوەندیدار بێت بە ژینگە ئەوەشی لابردووە، چونکە فیعلەن ناتوانێت فەرز بکاتن ئەوە هەبێتن، بەڵام دەتوانیت جەنابی وەزیر داوای بەڕێوەبەرێکی گشتی دەکاتن لەگەڵ وەزیری پەیوەندیدار دەڵێت ئەگەر یەکێکی وات هەبێت شارەزای هەبێتن بینێرێتن، بەڵام بیخەیتە ناو قانونەوەو ئیلزام بکەیت جێ بەجێ ناکرێت، کاك شێروان قسەت هەیە لەسەر ئەوە، فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت مودیر عامەکە، ئەگەر ئەو وەزارەتە مودیر عامی نەبێت دەتوانێت فەرمانبەرێك بنێرێت بە دەرەجەی مودیر عام بێت، مەرج نییە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نەخێر ئەوە وایە بە دەرەجەی مودیر عام بێت، مومکینە موستەشارێك بنێرێت، کەمتر نەبێت لە دەرەجەی مودیر عام، هەندێك ئەندامی پەرلەمانیش ئاماژەیان بەوە کرد کە زەروریە ناوەکانی تێدا بێت، ئەندامێکی پەرلەمان گوتی لەنێوان دوو کەوانە ناوی وەزارەتەکان بنووسرێت، ئەگەر ناوەکان نەنووسرێت ئیلزامی تیا نابێت، مومکینە وەزارەتێك بڵێت پێویست ناکات بنێرین، ئەگەر ناوەکان نەنووسین، ئەو وەختی وەزیر موخەیەر دەبێت بینرێت، یان نەنێرێت، لەبەر ئەوە نووسینەکەی زەروورییە، بەڵام وەزارەتی عەدل پێویستی هەیە، فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێم باشە ناوەکان ببێت تا ئیلزام بکرێن، بۆ ئەوەی هیچ وەزارەتێك نەتوانێت نەیەت، ئەوە بەڵای ئێمەوە زۆر گرنگە، چونکە ئێمە هەندێك وەزاراتمان هەیە، هەندێك هەیئاتمان هەیە ئێستا راستەوخۆ ئیشەکانیان کاریگەری خراپیان لەسەر ژینگە هەیە، ئەگەر یاسایەك نەبێت ئیلزامی بکات، لەوانەیە بەشداری ئەو مەجلیسە نەکات، گوێ بۆ ئێمە نەگرێت بەڕاستی، وەزارەتی عەدل ئێمە زۆر لەم کێشانەی کە رووبەڕووی دادگا دەبێتەوە، بەڵێ ئەو کاتە هەبووە، ئێمە زۆر دەمێکە لەسەر ئەو یاسایە رێککەوتووین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەگەر هەردوو لیژنەی هاوبەش موقتەرەحەکەیان سەحب نەکەنەوە، بەڵێ فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مە گوتی ئێمە نەدانین، تەشخیص نەکەین تا دەستی وەزارەتی بیئە کراوەتر بێت و وەکو تریش باسی کابینەی شەشەم دەکرا، ئەوە لەوانەیە دەنگی وەزارات و ئەوانە بوو، لەبەر ئەوە بەڕاستی ئەوەمان مە گۆتی با نەبێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دەزانی چۆنە کاك خەلیل، ئەو مولاحەزەیەی لەبەر ئەوەی کابینەی شەشەمتان لە پێشە، نە بۆ ئەو قانونە، نە بۆ قانونێکی تر ناتوانین ئێمە لە تەوەقوعات بین، هەر وەختێکی وا بوو هەمواری دەکەینەوە، هەر بڕگەیە، نەك هەر ئەوە، مومکینە زۆر بڕگەی تێدا بێت، ئەگەر گۆڕانکاری تێدا بێت هەمواری دەکەین، بۆیە ئەگەر هەبێت باشترە، ئەگەر سەحبی بکەن، فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێستا من ناتوانم خۆم بکەمە نوێنەری برادەران هەموویان سەحب بکەم، ئەوە کاك شێروان سەرۆکی لیژنە لێرەیە، ئەگەر قسەیەك بکات باشە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لەگەڵ سەحب کردنەوەکە نینە، چونکە ئێمە سوڕ دەزانین ئێستا ئەو کابینەیە دەگۆڕێتن، وەزارەتی تر دێنە ناوی، لە ئێستاوە دەزانین قانونەکە تەعدیل دەکەین بەڕاستی، بۆیە ئەوە نەصێکی شاملە، ئەو مەوزوعانەی کە عیلاقەی بە وەزارەتەکانەوە هەیە، جەنابی وەزیر دەتوانێت ئەو رۆژی دەعوەتی ئەو وەزارەتانە بکات مەوزوعەکە حەسم بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك فرسەت قسەی هەیە، فەرموو.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

رێزو ئیحتیرامم بۆ رەئی جەنابی کاك شێروان هەیە، ئێمە قانونێکمان لەبەر دەستە تەعامول لەگەڵ مواقیعەکە دەکەین بەڕاستی، هەر وەختێك کابینەکەی تر دروست بوو پێویستی بەوە هەیە قانونی مەجلیسی وەزیران ئەو وەختی بێتە گۆڕین، لەوانەیە ئەو وەزارەتانە وەکو خۆی بمێنێتەوە، ئەوە یەك.

دوو/ وەزیری ژینگە ویلایەتی نییە لەسەر وەزارەتەکانی تر، لەوانەیە سبەی یەك لە وەزیرەکان بڵێت من نانێرم، چونکە لە قانون نەهاتووە، دەمێنێت لەسەر عیلاقاتی شەخصی و پەیوەندییەکان، ئەوە شتێکی خراپە بەڕاستی، مەجلیسەکە ئەو تابعەو ئەو قوەتی ئیلزامی نامێنێت، ئەگەر بێتو ناوەکانی وەزارەتەکان لەناو قانون نەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك خەلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەگەڵ ئەو پەڕی ڕێز بۆ سەیدا فرسەت کە سەیدامانە، بەڵام ئێمە گوتمان (ذات علاقة)، ئەوە بە قانون دیار دەکرێت، خۆ وەزیر ویلایە عامەی نادەینێ بە کەیفی خۆی بێژت بۆ ئەوە بینە، ئەوە بینە، ئێمە گوتمان (ممثل عن الوزارات والهيئات ذات العلاقة بالبيئة)، لەبەر ئەوەی موحەدەد دیارە لە (يحددها الوزير) زانیت ئەمە عیلاقەتەو دیارە لە هەر وەزارەتێك کامە مەعنیە پێی.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دەزانی چیە، خیلافەکە لەسەر تەفسیری مەنتیقە، ئەوەی کە کاك خەلیل دەڵێتن (ذات علاقة)ەکە، ئەوە تۆ دەسەلآتێك دەدەیتە وەزیرێك من بەپێی ئەو قانونە ، ئەگەر قانون تەحدیدی نەکاتن، ناکرێت ئەو دەسەلآتەی بدرێتە وەزیرێك لەسەر وەزیرێکی تر بەڕاستی، لەبەر ئەو مەنتیقەیە من تەئیدی کاك فرسەت دەکەم، بە هەر حاڵ وەجهە نەزەری لیژنەی قانونی ئەوەیە دەڵێت کە کابینەی نوێ لە پێشە، پێویست ناکات ئەوە هین بکرێتن، مومکینە تەغیرات بکرێت بە موقتەرەحی لیژنەی یاسایی، تەواو ئەو نوقتەیە یەکلا بکەینەوە، دوایێ موناقەشەی خاڵەکانی تر دەکەین، ئێمە پێشنیارێکمان هەیە دوایێ ئەو تەفسیلاتە دەکەین، لیژنەی یاسایی دەڵێت ئەو ناوانە پێویست ناکات بنووسرێت، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە کە ئەو ناوانە پێویست ناکات بنووسرێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ کێ تەئیدی موقتەرەحی لیژنەی یاسایی دەکات کە ئەو ناوانە نەنووسرێن، بنووسرێت وەزارەتی پەیوەندیدار دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ ببوورن دەبێت بژمێرین، ئەوەی تەئیدی پێشنیاری لیژنەی یاسایی دەکات دەستی بەرز بکاتەوە؟ کاك کەمال و کاك فرسەت دەڵێ تێنەگەیشتوون برادەران بۆیان شەرح بکە، ئەگەر وایە جارێکی تر، نازناز خان نوقتەی نیزامی نەبوو قەتعی دەکەم، فەرموو.

بەڕێز نازناز محمد عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

جاری وا هەیە رەئی سێیەم دروست دەبێت، بە رەئی من بنووسین واجیبە هەموو نوێنەری وەزارەتەکان.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نوقتەی نیزامی نییە، ئێمە دوو شتی تایبەتمان لە پێشە، هالە خان فەرموو.

بەڕێز د.هالە سهيل وادی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

راپۆرتەکە هاوبەشە، بەڕاستی ئەوە ئیقتیراحی لیژنەی تەندروستی بوو، هی لیژنەی یاسایی نییە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

راستە ئەوە نوقتەی نیزامییە، موقتەرەحی لیژنەی هاوبەش، یاسایی و تەندروستی دەڵێن لە مادەی چوار لە برگەی پێنجەم ناوی وەزارەتەکان هاتووە، کە دەبنە ئەندام لەو ئەنجومەنە، لیژنەی هاوبەش موقتەرەحیان ناوی وەزارەتەکان هاتووە، کە نوێنەریان لە دەرەجەی مودیر عامە لێرە وا هاتووە، دوایێ ئیقتیراح کراوە کەمتر نەبێتن ئەندام بن لەو مەجلیسە، لە پرۆژەکەدا ناوی وەزارەتەکان نووسراوە، لیژنەی

هاوبەش دەڵێت ئەو ناوانە پێویست ناکات بنووسرێت تەنیا بنووسرێت وەزارەتی پەیوەندیدار، نوێنەری وەزارەتی پەیوەندیدار، کێ لەگەڵ موقتەرەحی لیژنەی هاوبەشە دەستی بەرز بکاتەوە؟ 44 دەنگ، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ 21 دەنگ، موقتەرەحەکەی لیژنەی هاوبەش سەری گرت، کەواتە بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، بەهەر حاڵ ئەگەر هەڵەیەکی هەبێتن، ئیختیلافێکی قانونی هەبێت، ئەویش موشکیلە نییە، ئەوە قورئانی پیرۆز نییە، دەتوانین هەمواری بکەینەوە هەر وەختێکی بۆمان بکرێتن، ئێستا موقتەرەحی لیژنەی یاسایی قەبول کرا لە پێنجەمدا کە دەبێتە لایەنە پەیوەندیدارەکان، (ذوي علاقة)ەکەش نەما، دەرەجەکەی لە مودیر عام کەمتر نەبێت، لە دووەمدا نووسراوە وەکیل وەزیر دەنووسرێت وەکیل وەزارەت، لە یەکەم دەڵێت (يؤسس بموجب هذا القانون مجلس يسمى ب(مجلس حماية وتحسين البيئة في الاقليم يرتبط بالوزارة ويرأسه الوزير) شتێکی وا وەکو قانونەکانی تر بنووسن، لێرە هین هاتووە، ئەو مەجلیسانەی کە هەمانە لە قانونەکانی تردا، کاك خەلیل ئەوە صیاغە بکرێت وەکو ئەو مەجلیسانەی لە وەزارەتەکانی تردا نووسیوومانە، کەواتە ئێستا ئێمە ماددەکە هەمووی بەو گۆڕانکاریانەی کە کراو دوو بڕگەی ئیلغا کرا، موقتەرەحی لیژنەی هاوبەش قەبول کرا، کەمتر لە مودیر عام نەبێت و پەیوەندیدار بێت بە ژینگە ئەوەش لادرا، شەرت نییە پەیوەندیدار بێت، بەڵام گوتمان دەتوانێت جەنابی وەزیر خۆی داوای بکات، وەکیل وەزیر دەبێتە وەکیل وەزارەت، ئەو بڕگەی یەکەم وەکو قەوانینی پێشوو کە مەجلیس هەیە لە وەزارەتەکان وا بنووسرێت، یەعنی (يرتبط بالوزارة) ئەوە چۆن لە قانونەکانی تر سیاغەتان کردووە، ئێستاکە نازانم چۆنە؟ بەڵام (يرأسه الوزير وينوب عنه وكيل الوزارة) وەکو لە هەموو وەزارەتەکاندا هاتووە، ماددەکە هەمووی دەخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەس کاك دکتۆر رەمەزان لەگەڵدا نییە، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، تکایە ماددەی پێنجەم.

بەڕێز محمد صالح اسماعيل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی دوازدە کە دەبێتە ماددەی پێنجەم:

ئەنجومەن بودجەیەکی تایبەتی هەیە.

بەڕێز خليل ابراهيم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الثانية عشرة: للمجلس موازنة خاصة به.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

رەئی لیژنەی هاوبەش.

سەبارەت بە ماددەی دوازدە لیژنەی هاوبەش رەئی وایە ئیلغا بکرێت، چونکە زیادە ریز بەندی ماددەکانیش دوای سڕانەوەی راست بکرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من پێموایە ئەو ماددەیە زیادە، لەبەر ئەوە میزانیەکە زمنی وەزارەتەکە دەبێت، هیچ موازەنەی پێویست ناکات، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە ئیلغا بکرێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، فەرموو.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی سێزدە کە دەبێتە ماددەی پێنجەم:

ئەندامانی ئەنجومەن لە وەزارەتەکانیانەوە بە دوای جێبەجێ کردنی بڕیارو راسپاردەکانی کە لە ئەنجومەنەوە دەردەچێ، دادەچن و راپۆرتەکانیان دەربارەیانەوە ئامادە دەکەن و بۆ بڕیاردەری ئەنجومەنی بەرز دەکەنەوە.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الثالثة عشر والتي ستصبح المادة الخامسة:

يتولى اعضاء المجلس متابعة تنفيذ القرارات والتوصيات الصادرة عن المجلس في وزاراتهم واعداد تقارير عنها ورفعها الى مقرر المجلس.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لیژنەی هاوبەش هیچ تێبینیەکی نییە، وەکو خۆی بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من تێبینیم هەیە، (الى مقرر المجلس) ببێتە (رئیس المجلس)، بۆ ئەوەی زۆر موناقەشەی لەسەر نەکەین، لەبەر ئەوەی موازەنە بۆ ئەو لایەنە دەبێت، کە شەخصیەتێکی مەعنەوی هەبێت، قانونی مەعنەوی هەبێت، ئەمە بەشێکە لە وەزارەتەکە، جەنابی وەزیر موافیقە بۆ ئەو مولاحەزەیەی کە درا (رفعها الى مقرر المجلس) بووە (رئیس المجلس)، ئەگەر کەس مولاحەزەی نەبێت، ئەوەش دەخەمە دەنگدانەوە، تۆ راپۆرتێك دەنووسی خۆ بۆ پەرلەمان نانووسیت، دەبێت بۆ سەرۆکایەتی بنووسیت، كاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خۆی موقەریر بۆ ئەو نەوعە ئیشانەیە، بەڕاستی ئەگەر بێیە سەر حەقیقەت تەقاریر دەدرێتە موقەریر، موقەریر دەداتە وەزیری، نەك راستەوخۆ بچێتە لای وەزیر.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك شێروان تەقاریر بۆ رەئیس دەنووسرێت بە رێگای موقەریر، هەر كەسێك بۆ سەرۆكایەتی دەنووسێت و دەدرێتە مودیری نووسینگەكە، مودیر نوسینگەكە دەیگەیەنێتن، تەقریرێك وەكیل وەزیر، وەزارەتێكی تر تەقریرێك بنووسێت بەپێی ئەوە بێت بیداتە موقەریر، ئەوە ناكرێتن، ئەو ماددەیە بەو گۆڕانكارییە (واعداد تقارير عنها ورفعها الى رئيس المجلس) دكتۆرە شوكریە مولاحەزەت هەیە، فەرموو.

بەڕێز د.شوكریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی من چەند ساڵە لە زانكۆم موقەریر بووم، سەرۆك بووم بۆ ئەم شتانە، كە تۆ لیژنەیەك تەشكیل دەكەیت ئەو لیژنەیە ئیش و كارەكەی چیە، حەسری ئەو بابەتە دەكەن، ئەگەر ژینگە بێت كە تۆ لیژنەیەكی وا گەورەی تەشكیل كرد، ئەم لیژنەیە هەمووی كۆ دەبنەوە، باسی ژینگە دەكرێت، موقەریرەكە دەینووسێت رەفع دەكرێت دەچێتە سەرەوە، ئینجا بواری جێ بەجێ كردن دێت، ئیتر پێویست ناكات من بیهێنم لێرە بیكەم بە بابەتێكی تایبەتی، ئەمە تەحصیل حاصلە، كە تۆ بودجەت داناو لیژنەت تەشكیل كرد، ئیتر ئیش و كاری خۆی و مەساری خۆی وەردەگرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو كاك دارا وەلاّمی بدەوە.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەم مەجلیسە جیایە لەگەڵ مەجلیسێك لەناو زانكۆدا، یان لەناو وەزارەتدا بەخۆت دروستی دەكەیت، ئەمە مەجلیسێكە لەسەر ئاستی هەرێمە، هەر وەزارەتێك ئەم مودیر عامە نوێنەری ژینگە دەبێت لەناو وەزارەتەكەی خۆی، دەبێت ئەو راسپاردانەی رادەسپێرین لەناو وەزارەتەكەی خۆی كە صناعەیە، ئەم كێشە ژینگانەیان هەیە، نەتیجەی تەوصیات و قەراراتی مەجلیسەكە ئەو هەمووی لە وەزارەتەكەی خۆی دەیهێنێتەوە، بەس ئەمە ئەركێك بوو، گوتمان لە كۆڵ وەزیری بكەینەوە، بۆیە گوتمان موقەریر بێت، بەس ئەوە جەنابی سەرۆکی ئەنجومەن ئەوەشی بە وەزیر بەخشی، هەرچەندە من ئەو یاسایەم بە خۆم دانەناوە، ئەمەش با بكرێتە رەئیسی مەجلیس پێم باشە، من ئەو یاسایەم بە موقەریر دانەناوە، موقەریرەكە مەسیحییە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

هـەر کەسـێك ئـازادە، بـەلأم هـەر ئەوەندەیـە ئەنـدامانی پەرلـەمان نەتیجەکـەی هـین دەکـەن، دەیخەمـە دەنگدانەوە بەو گۆڕانکاریەی کراوە تەقاریرەکە لە جیاتی بۆ موقەریر کرا بۆ رەئیس، کێ لەگەڵدایە دەستی بـەرز بکاتـەوە؟ زۆر سـوپاس، کـێ لەگەڵدا نییـە دەسـتی بـەرز بکاتـەوە؟ زۆر سـوپاس، بـە زۆرینـەی دەنـگ وەرگیرا، تکایە ماددەی دواتر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی چواردەم کە دەبێتە ماددەی شەشەم:

سـەرباری ئـەو ئەرکانـەی بـەپێی یاسـای وەزارەت پێـی سـپێردراوە، ئەنجومـەن ئـەو ئـەرك و دەسـەلاتانەی خوارەوەی هەیە:-

یەکەم: پێشنیار کردنی سیاسەتی گشتی بۆ پاراستنی ژینگە لە هەرێمداو دەست نیشان کردنی ئامانج و کارە گرنگەکانی ژینگە.

دووەم: دانپێدانان وپشت بەستان بە تایبەتمەندی و پێوانەکانی پێوەری رەگەزەکانی ژینگە.

سێیەم: دانپێدانانی مـەرج و بـەرزە فتکاریـەکانی دەبـێ لـە دامـەزراوو چـالاکیەکاندا هـەبێ، کـە کاریگـەری زیانگەیاندن بە ژینگەوە هەیە، یان دەبێتە هۆی تێکدانی هاوسەنگی ژینگە.

چوارەم: دانپێدانانو پشت بەستن بەڕێنمایی بەرزەفتکاریەکانی پێویست بۆ جێ بەجێ کردنی حوکمـەکانی ئەم یاسایە، کە بەپێی ئەم یاسایەوە دەرکراون.

پێنجـەم: یـەککردنی پلانـەکانی فریاکـەوتن کـە لایەنـەکانی پەیوەندیـدار ئامـادەی دەکـات، بـۆ رووبـەڕوو بوونەوەی کارەساتەکانی ژینگە.

شەشەم: راسپاردن بە هەموارکردنی یاساو پێڕەو و رێنمـایی و پارێزنامـە (تێخوێندنـەوە)و تایبەتمەنـدی و پێوانەو پێوەرەکانی جۆری، کە تایبەتمەندە بەپاراستنی ژینگە لە هەرێمدا.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الرابعة عشرة والتي ستصبح المادة السادسة:

بالاضافة الى المهام المناطة به بمقتضى قانون الوزارة، يتولى المجلس المهام والصلاحيات التالية:

اولاً: اقتراح السياسة العامة لحماية البيئة في الاقليم وتحديد الاهداف والاولويات البيئية فيها.

ثانياً: اقرار واعتماد المواصفات والمعايير القياسية لعناصر البيئة.

ثالثاً: اقرار الشروط والضوابط التي يجب توافرها في المنشأت والنشاطات التي لها تأثير ضار على البيئة او يؤدي الى الاخلال بتوازنها.

رابعاً: اقرار واعتماد التعليمات والقرارات والضوابط اللازمة لتنفيذ احكام هذا القانون والصادرة بموجبه.

خامساً: توحيد خطط الطوارئ التي تعدها الجهات المعنية لمواجهة الكوارث البيئية.

سادساً: التوصية بتعديل القوانين والانظمة والتعليمات واللوائح والمواصفات والمعايير والمقاييس النوعية الخاصة بحماية البيئة في الاقليم.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تێبینی لیژنەی هاوبەش.

سەبارەت بەم ماددەیە لیژنە پێشنیار دەکات بڕگەیەکی تری بۆ زیاد بکرێت بە ریز بەندی حەوتەمەوەو بەم جۆرە (حەوتەم: ئەنجامدانی رووپێوی پێویست بۆ هەڵسەنگاندنی کاریگەری ژینگەیی کە دەرئەنجامی بەکارهێنانی چەکی قەدەغە کراوی نێودەوڵەتی لە هەرێمدا).

حەز دەکەم بە عەرەبیەکەیشی بیخوێنمەوە بەم شێوەیە:

(اجراء المسوحات اللازمة لتقيم الاثر البيئي الناجم عن استعمال الاسلحة المحرمة دوليا في الاقليم)، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك بەڵێن فەرموو.

بەڕێز حمد عبدالله محمود(بەڵێن):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە خاڵی یەکەم نووسراوە (پێشنیار کردنی سیاسەتی گشتی بۆ پاراستنی ژینگە)، نازانم لە هەموو بەندەکانی خوارەوە بڕیار لێ دانە، بەڵام بەس لەوە پێشنیار کردنی سیاسەتی گشتییە، لێرەش پێموایە ئیقتیراح کردن دەسەڵاتی ئەوەی هەبێت ئەو سیاسەتە بڕیار لێ بدات، نەك پێشنیار بکات.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك غەفور فەرموو.

بەڕێز غفور طاهر سعيد مەخموری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت ماددەی چوارده کە بۆتە ماددەی شەشەم، بەنیسبەت بڕگەی یەکەم لە جیاتی پێشنیارەکە بنووسرێت داڕشتنی، چونکە تۆ سیاسەتەکە دادەڕێژی، ئەو مەجلیسە دەبێت سیاسەتی دابڕێژێت بۆ پاراستن و پێشخستنی ژینگە لە کوردستاندا، ئەوە خاڵێك.

خاڵێکی تر، پێم باشە بڕگەیەکی تر ئیزافە بکرێت، یەکێك لە ئەرکەکانی ئەم ئەنجومەنە پاك کردنەوەی ژینگەی کوردستان بێت لە شوێنەوارەکانی شەڕی داگیرکاریش بە خەڵکی کوردستان، لەگەڵ رێزمدا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆرە رۆژان فەرموو.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بڕگەی شەش پێم زیادە لابدرێت، چونکە راسپاردن بە هەموار کردنی یاسایەکە خودی دەسەلاتی وەزیرە هەر کاتێک بۆی هەیە پێشنیارەکان بنێرێتە پەرلەمان، هەروەها سەبارەت بە رێنماییەکان ئەویش دەسەلاتی وەزیرە هەر کاتێک داینێت و بیگۆڕێت، بۆیە ئەو بڕگەیە زیادەو لابدرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عیزەدین فەرموو.

بەڕێز عزالدین سلیم خدیدا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێشنیارەکە زمانەوانییە، (بالاضافة الی المهام المناطة بە بمقتضی قانون الوزارة،) (بمن) لازمە تەعبیرەکە (بالاضافة الی المهام المناطة بالمجلس بمقتضی قانون الوزارة، ویتولی المهام والصلاحیات التالیة) ئەوە راستتر لە زمانەوانی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێستا یەك تێ نەگەیشتن دروست بووە لە لای من لە بەشی یەکەمی ئەم ماددەیە، کە دەڵێت (بالاضافة الی المهام المناطة بە بمقتضی قانون الوزارة) جەنابی وەزیر گوتی ئەم مەجلیسە زۆر جیاوازە لەو مەجلیسەی کە هەیە لەناو وەزارەت، کە لەناو یاسایەکە بۆمان ئیقرار کردووە، لەبەر ئەوەی ئەم مەجلیسە مەجلیسێکە تایبەتە بە حیمایە کردنی بیئە لەسەر ئاستی هەرێم، لێرەدا نازانم ئەگەر من راست تێ گەیشت بم، یان نا، ئێمە لەناو یاسای وەزارەتەکەدا هیچ مەهامێکمان نووسیووە ئەم مەحلیسە پێش دروست بوونی؟ ئەم پرسیارە ئەگەر بتوانێت وەلأمم بداتەوە.

خاڵی دووەمم/ ئەوەیە جەنابی وەزیر کە دەستی کرد بە کارەکانی وتی ئێمە بەپێی رێنمایی کۆمەڵێك ستانداردو شتمان زەوابتمان بۆ کردۆتەوە، لێرەدا کە دەڵێت (التوصیه بتعدیل) گوتمان قەوانین و ئەنزیمە ئەو شتانە خۆیان دەیکەن (اللوائح والمواصفات والمعاییر والمقاییس النوعیە)، جەنابی وەزیر مەعاییر و مەقاییسی نەوعی ئەوە شتێکی ستاندەردە سالأنە لەسەر ئاستی جیهانی لە لایەن مونەزەماتی گەورەی بیئیەوە دادەڕێژێت و بلأو دەکرێتەوە، نازانم لێرە لە کوردستان خاترمان دەگرن، بۆمان زیاد دەکەن، بۆمان کەم دەکەنەوە، تۆ ئەم مەعاییرانە ستانداردی جیهانییە، ناتوانیت دەستکاری بکەیت و بڵێیت بە حەسەبی ئیقلیم ئێمە چاکی دەکەین، سەبارەت بەو خاڵەی کە لیژنەی هاوبەش داوای دەکات و زیادی دەکات لەناوەوە ئەوە ئەرکی وەزارەتە رووپێوی ژینگەیی لەناو وەزارەتداو خۆشیان هەوڵیان بۆ داوە، ئەمە ئیشی ئەم مەجلیسە نییە، مەجلیسەکە زیاتر ئیشی سیاسەت دارشتنە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ڤیان خان فەرموو.

بەڕێز ڤیان احمد خضر پاشا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش لەگەڵ ئەو پێشنیارەی پێشنیار کردن، ئەوە ئسلوبێکە نایەت لەگەڵ ئەو قانونە، دارشتن رێکترو بەهێزترە، دارشتنی پلانێکی ستراتیجی بۆ پاراستنی ژینگەو ئامانج و کارە گرنگەکانی ژینگە، منیش لەگەڵ دارشتنم، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆرە شوکریە فەرموو.

بەڕێز د.شوکریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی من کە ئەم ئەرکانەم خوێندەوە لەگەڵ ئامانجەکەدا زۆر هاوبەشی تێدایە، ئینجا بە رەئی من ئەمە دەمج بکرێت پێکەوە لە ژێر یەك ناونیشان، ئامانج و ئەرکەکانی ئەم وەزارەتە، ئەوە خاڵێك.

خاڵێکی تریشم هەیە، بەڕاستی هەندێك موستەڵەح بەکار دەهێنرێت خوێندنەوەم نەبیستووە، نەتیا خوێندنەوە هەیە نەلێخوێندنەوە، ئەو پێشگرە زۆر زیادە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆر نوری فەرموو.

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش لە بڕگەی یەکەم لەگەڵ ئەوەم کە ئیقتیراح بکرێت بە (وضع) لە بڕگەی شەشەم وشەی (اللوائح) لێرە هاتووە لە قانونی عێراقیدا شتی وا نییە، وا دیارە ئەو بڕگە لە قانونێکی عەرەبیەوە وەرگیراوە لەبیریان چووە ئەوە لاببەن، وشەی (اللوائح) لاببەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خۆی دکتۆرە رۆژان پێی وایە بڕگەی شەشەم زیادە، لەبەر ئەوەی ئەو تەوصیەیە دەسەلاتی وەزیرە، هەر وەختێك دەتوانێت داوای بکاتن تەعدیل بکرێت، یەعنی هەموو وەزیرێك بۆی هەیە تەعدیلی قەوانین داوا بکات، ئەگەر رەئیتان لەسەر ئەوەیە ئەوە لابچێت، جەنابی وەزیر رەئیت چیە؟ ئەوەی شەشەم، هەر خۆی وەزیر بێ، مەجلیسیش ئەو سەلاحیەتەی هەیە تەوصیە بکاتن بۆ گۆڕینی هەر قانونێك، دەرهێنانی هەر قانونێك، لەبەر ئەوە ئەو تەوصیەیە تەحصیل حاصلە هەیەتی، بەبێ ئەوەی مەجلیسەکەشی هەبێت، ئەوەی دکتۆرە رۆژان مولاحەزەیدا دەڵێت ئەوە بەدیهییە، کە وەزیر رەئیسی ئەو مەجلیسەیە، مانای وایە

بۆی هەیە هەر ئیقتیراحێك مەجلیس بیکات وەزیر دەتوانێت بەو دەسەلاتەی لە وەزارەت هەیەتی، کەواتە جەنابی وەزیر موافیقە، دەیخەمە دەنگدانەوە ئەو بڕگەی شەشەم لابېرێت، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، دوو کەس لەگەڵدا نییە، بەزۆرینەی دەنگ بڕگەی شەشەم لادرا، قسەکەی کاك دکتۆر نوری کە دەڵێت (اللوائح)ەکە، بەس ئەوە بڕگەکە هەمووی لاچوو، کاك بەڵێن و کاك غەفور دوو، سێ برادەری تریش لە بڕگەی یەکەمدا دەڵێن دارشتنی لە جیاتی ئیقتیراح (وضع السیاسة) ئایا ئەو سیاسەتە وەزارەتەکە جێ بەجێی دەکات، یان وەزارەتەکانی تریش، یان ئەنجومەن، ئەگەر ئەنجومەنی وەزیرانی بوێت پێشنیارەکە راستژە، ئەگەر وەزارەت ئەمرەکەی بکاتن بۆ هەموو وەزارەتەکان دارشتنەکە راستژە، یەعنی بە عەرەبییەکە بڵێی (وضع السیاسة)، دەبێت ئەمری وەزیری بیئە جێ بەجێ بکرێت، کەچی هەندێك جار ئەو ئەمرە لە لایەن رەئیسی ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەربچێتن، چونکە یان دەبێت دەسەلاتی بدەیتێ لەم بارەیەوە، بۆیە ئەنجومەنی وەزیرانە، من پێموایە ئیقتیراحەکە راستژە، بۆ ئەوەی ئەگەر عیلاقەی بە وەزارەتەوە هەبێت ئەوە قەرار دەداتن، ئەگەر عیلاقەی بە وەزارەتی ترەوە هەبێت بڕیارێکە پێویست دەکات وەزارەتی کارەبا جێ بەجێی بکات، وەکیلی وەزیر، یان مودیر عام لەوێ ئەو دەسەلاتەی نییە قەرار بداتن، دەبێت بچێتە ئەنجومەنی وەزیران، بۆیە پێشنیارەکە راستژ هاتووە، سووکم کرد بۆ سەر ئەرکی وەزیر بۆ شەرح کردنەکە، کاك دارا مولاحەزەکانی تر چیت هەیە؟ ئەگەر بیڵێیت فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بەوەی جەنابت باست کرد، ئێمە ئیقتیراحی سیاسەی بیئی، دەبێت ئیقتیراح بێت، چونکە پێویستی بەوە هەیە لە ئەنجومەنی وەزیران پەسند بکرێت و پەیوەندی بە هەموو حکومەتەوە هەیە، جاری وا هەیە سیاسەتی بیئی وا پێویست دەکات کە تۆ لە مەنتیقەیەکدا هەر نەوت دەرناهێنی، سیاسەتی بیئی وا پێویست دەکات سەددێك دروست دەکەیت، سیاسەی بیئی وا پێویست دەکات مەنتیقەیەکی صناعی لا دەبەیت، ئەوە ئیقتیراح بێت، سەبارەت بە خاڵی حەوتەم کە لیژنەی هاوبەش باسی کرد بوو زیادی کردووە، لەبەر گرنگی ئەوەی کە لە یاسایەکەدا هاتووە کوردستان رووبەڕووی وێران کاری و چەکی کیمیاوی بووە، بەس لەڕاستیدا ئەم ئەرکە ئەرکی ئەو لیژنەیە نییە، من لەوە لەگەڵ سۆزان خانم، ئەمە ئەرکی وەزارەت خۆیەتی مەسوحاتی بیئی بکات، نەك ئەو مەجلیسە، ئەگەر لێرە نەبێت، لە شوێنێکی تر دابنرێت هەر دەبێت، سەبارەت بەو پرسیارەی کە کردیان دانانی زەوابت و مەعاییر، بەڕێزان، ئەوە هەموو ولاتێك مەعاییرو زەوابتی خۆی هەیە، چونکە ناکرێت ئەو قیاساتەی لە ولاتێکی تردا هەیە بۆ ئێرە ببێت،

لە ولاتێکی وەك ئەڵمانیا تەنها قیاسی هەرێمی هەسن لە شاری فرانکفۆرد جیاوازە لەوەکانی تر، لەبەر ئەوەی لە شاری فرانکفۆرد نیسبەیەکی زۆر کاربۆنیان هەیە بەهۆی مەتارەکەوە، ئەوە نەیانتوانیوە عیلاجی بکەن ستاندەرەکەیان بەرز کردۆتەوە، بۆ ئەوەی بتوانن عیلاجی بکەن، لەبەر ئەوە هەر ولاتێك خصوصیاتی خۆی هەیە، هەتا لە سەعاتی شەو و رۆژدا فەرقی هەیە، لە شەودا چەندی رێگای پێ دراوە زەوزا هەبێت، لە رۆژدا چەند هەبێت؟ لەبەر ئەوە هەموو ولاتێك ستانداردی خۆی هەیە، ئێمە بۆ ئەو مەبەستە لیژنەیەکی فەنیمان دروست کردووە لە مامۆستایانی زانکۆ و کەسانی پسپۆر ماوەیەکی زۆرە، تا ئەمەیان بۆ ئێمە ئامادە کردووە، تایبەتە بە قیاساتی هەواو و زەوزا لە هەرێمی کوردستان، بۆیە گوتوومانە دەبێت لەلایەن ئەو لیژنەیەوە ئیقرار بکرێت، یەعنی ئەوەی عالەمی بۆ ئێمە نابێت، ئەگەر وا بکەین مەشاکیلی زۆرمان بۆ دروست دەبێت، هەتا ئاوەکەمان فەرقی هەیە، هەندێك ستاندەردی ئاو هەیە لێرە ناتوانین لەولاتێکی تردا تەسبیتی بکەین وەکو کوردستان، سەبارەت بەیاسای وەزارەت، یاسای وەزارەت باسی مەجلیسی حیمایەی بیئەی تیایە، بەلاّم یاسایەکە باسی خوبەڕاو موختەسین و موستەشاری تیایە، ئەگەر وەزارەت هەیبێت ئەوە شتێکی تری، وەکو هەموو وەزارەتەکانی تر، بەس لە یاسایەکەمان ئیشارەت بەوە کراوە، کە دەبێت مەجلیسی حیمایەی ببێت لە هەرێمداو دوو، سێ خاڵیش ئەرکی بۆ نووسراوە، بەس ئەوا بە تەفسیل باس لە ئەرك و مەهامی ئەم مەجلیسەو ئەوانە نەکراوە، بۆیە لەم یاسایەدا هاتووە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، من داوا لە لیژنەی یاسایی و لیژنەی تەندروستی دەکەم موقتەرەحی خۆیان بخوێننەوە، بۆ ئەوەی بیخەمە دەنگدان، کە دەڵێت ئەو بڕگەیە زیاد بکرێتن حەوتەم کە ئێستا دەبێتە شەشەم، فەرموو.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو بڕگەیەی کە ئێمە پێنشنیارمان کردووە بریتیە لە ئەنجامدانی رووپێوی پێویست بۆ هەڵسەنگاندنی کاریگەری ژینگەیی کە دەرئەنجامی بەکارهێنانی چەکی قەدەغە کراوی نێودەوڵەتی لە هەرێمدا.

لەڕاستیدا بەکارهێنانی ئەم چەکە لە کوردستاندا کاریگەریەکی خراپی لەسەر هەموو ژیانی کۆمەڵگای کوردی کردووە بە گیانلەبەران و بە رووەك و بە خۆڵ و بە هەوای هەرێمەوە، بۆ ئەوەی کەوا ئەم گرفتە گەورەیە بە گرنگی وەربگیرێت، پێویستە هەر کاتێك لە وەزارەتەکانی تریش بەشداری بکەن لە رووپێویەوە، بۆیە ئەو ئەرکەمان خستۆتە سەر ئەم ئەنجومەنە سەرباری ئەوەی ئەم رووپێوە لە ئەرکی بنەڕەتی وەزارەتی ژینگەدا هەیە، لەبەر ئەوەی زیادمان کردووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ موقتەرەحی لیژنەی هاوبەشە بۆ زیاد کردنی ئەو بڕگەیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، دوو کەس لەگەڵدا نییە، بە

زۆرینەی دەنگ ئەو بڕگەیە زیاد کرا، عەرەبیەکەش پێشتر خوێندبوویەوە (اجراء السوحات اللازمة لتقيم الاثر البيئي الناجم عن استعمال الاسلحة المحرمة دوليا في الاقليم)، ئێستا مولاحەزەیەك دەمێنێت، ئەویش وابزانم كاك عیزەدین بوو لە سەرەتای (بالاضافة الى المهام المناطة به) ئەو (به)یە چیە؟ مەقصەدی كێیە؟ دەبێت (بالمجلس) بنووسرێت، یان (بالوزیر) (بمقتضى قانون الوزارة) ئەوەش چیە؟ (بالمجلس بموجب هذا القانون) وا نییە، دەبێت بگوترێت (بالاضافة الى المهام المناطة بالمجلس بمقتضى قانون الوزارة، يتولى) ئەوە مەفهومە (المهام والصلاحيات التاليه)، ئەو مولاحەزەیەی سۆزان راستە، لەجیاتی ئەو موقەدیمەیە (يتولى المجلس المهام التالية) وا نییە كاك خەلیل، ئەگەر پێتان باشە دەیخەمە دەنگدانەوە، ئەو گۆڕانكاریەی كە خوێندمەوە بڕگەیەكمان لابرد، بڕگەیەكیشمان ئیزافە كرد، ئەوەش (يتولى المجلس المهام والصلاحيات التالية)، كێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، تكایە ماددەی دواتر.

بەڕێز محمد صالح اسماعيل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی پازدەم دەبێتە ماددەی حەوتەم:

یەكەم: هەردوو مانگ جارێك ئەنجومەن دانیشتنەكانی گرێدەدا، یان هەر كاتێك پێویست بوو ئەویش بەهۆی بانگێشەی سەرۆك، یان جێگرەكەی لەكاتی نەهاتنی رادەكە لە كۆبوونەوەكانی ئەنجومەن تەواو دەبێت، ئەگەر زۆرینەی ئەندامەكانی ئامادە بوون، وپێویستە سەرۆك، یان جێگرەكەی یەكێك لەوان بێت.

دووەم: ئەنجومەن بەزۆرینەی دەنگی ئەندامە ئامادە بووەكان بڕیارەكان دەردەكاتو لە حاڵەتی یەكسان بوونی دەنگەكان، ئەو لایەنەی سەرۆكی كۆبوونەوەكە دەنگی لەپاڵی دەنگی ئەوان داوە ئەو دەیباتەوە.

سێیەم: هەر ئەندامێك بۆی هەیە پێشنیاری خۆی بخاتە بەردەمی سەرۆك بۆ بانگێشە كردنی شارەزاو ڕاوێژكاران، یان هەر كەسێكی دیكە، بۆ ئامادە بوون لە كۆبوونەوەكانی ئەنجومەن بۆ وەرگرتنی بیروڕاكانیان لەو كاروبارانەی دەخرێتە بەردەمیان بەبێ ئەوەی مافی دەنگدانیان هەبێ.

بەڕێز خليل ابراهيم محمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

المادة الخامسة عشرة والتي ستصبح المادة السابعة:

اولاً: يعقد المجلس جلساته مرة واحدة كل شهرين او كلما دعت الحاجة الى ذلك بدعوة من الرئيس او نائبه في حالة غيابه، ويكتمل النصاب في اجتماعات المجلس اذا حضر اكثرية اعضائه على ان يكون الرئيس او نائبه واحدا منهم.

ثانياً: يتخذ المجلس قراراته باكثرية عدد اصوات اعضائه الحاضرين وفي حالة تساوي الاصوات يرجح الجانب الذي صوت معه رئيس الاجتماع.

هەرێمی کوردستان - عێراق
ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆڵەکان

48

سالّی/ 2008 – بەرگی چل و هەشت

چاپی یەکەم/ سالّی 2008

پێڕیست

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (22) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/6/2 ل5

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (23) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/6/3 ل67

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (24) خولی دووەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2008/6/8 ل101

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (25) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/6/9 ل123

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (26) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/6/10 ل163

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (27) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/6/11 ل213

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (28) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/6/17 ل269

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (29) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/6/18 ل351

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (30) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/6/23 ل385

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (31) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/6/25 ل427

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (32) خولی دووەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2008/6/29 ل503

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (33) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/6/30 ل515

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (1)ی نائاسایی خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/7/23 ل533

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (25)

دووشەممە رێکەوتی 2008/6/9

کاتژمێر (5)ی پاش نیوەڕۆی رۆژی دووشەممە رێکەوتی 2008/6/9 ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق بە سەرۆکایەتی بەڕێز عدنان رشاد مفتی سەرۆکی ئەنجومەن و, بە ئامادەبوونی بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.کمال کەرکووکی) جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمد عبدالله سکرتێری ئەنجومەن, دانیشتنی ژمارە (25)ی خولی دووەم, ساڵی (2008) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی ماددە (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموارکراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆکایەتی ئەنجومەن بڕیاردرا دانیشتنی ژمارەی (25)ی خولی دووەمی هەڵبژاردن لە کات (5)ی پاش نیوەڕۆی رۆژی دوو شەممە رێکەوتی 2008/6/9 دا بەم شێوەیە بێت:

1 ـ بەردەوام بوون لەسەر خستنەروو و گفتوگۆکردنی پرۆژەی یاسای پاراستنی ژینگە لە هەرێمی کوردستان.

2ـ خستنەڕوو و گفتوگۆکردنی پرۆژەی یاسای هەموارکردنی یاسای کرێی خانووبەرە ژمارە (87)ی ساڵی 1979ی هەموارکراو.

3ـ خستنەڕوو و گفتوگۆکردنی پرۆژەی یاسای هەموارکردنی یەکەمی یاسای ژمارە(26)ی ساڵی 2007 (یاسای باجی دەرامەت) .

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی کوردستان، دانیشتنەوەکەمان دەکەینەوە بە خوێندنەوەی بەرنامەی کار:

1 ـ بەردەوام بوون لەسەر خستنەروو و گفتوگۆکردنی پرۆژەی یاسای پاراستنی ژینگە لە هەرێمی کوردستان.

2ـ خستنەڕوو و گفتوگۆکردنی پرۆژەی یاسای هەموارکردنی یاسای کرێی خانووبەرە ژمارە (87)ی ساڵی 1979ی هەموارکراو.

3ـ خستنەڕوو و گفتوگۆکردنی پرۆژەی یاسای هەموارکردنی یەکەمی یاسای ژمارە(26)ی ساڵی 2007 (یاسای باجی دەرامەت) .

بەخێر هاتنی بەڕێز کاك دارا /وەزیری ژینگە، بەڕێز کاك سەعد/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان دەکەم، زۆر بەخێر بێن، داوا لە لێژنەی یاسایی و لێژنەی تەندروستی دەکەم، با بێن لە شوێنی خۆیان دابنیشن.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

له راستیدا من هەر رووونکردنەوەیەکم هەیە لە رۆژنامەی رۆژنامە بلاوکراوەتەوە، شتێك بە زمانی منەوە، حەز دەکەم پشت راستی بکەمەوە، نووسراوە کە گوایە من وتوومە: ئەندامانی پەرلەمان ناتوانن ڕای خۆیان دەربڕن، من هەرگیز قسەی وام نەکردووە، بۆ ئاگاداریتان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس بۆ ئەو رووونکردنەوە ، خۆزگە هەر کەسێك بە زمانییەوە شتێك بلاوبکرێتەوە، ئەگەر راست نەبێ لێرە رووونی بکاتەوە، بەڵام دوێنێ من مولاحەزەیەکم دا دەقی مولاحەزەکەم هاتە دی، ئیتیفاقتان کرد و قەرارتان دا کە کەس بە ناوی خۆی نەبێت، یەعنی نەڵێت ناوم بە بێ ناو، هەر کەسێك تەصریحێك ئەدات و قسە ئەکات، ئازادە و سەربەخۆیە سەدلە سەد، بەڵام با بەناوی خۆی بیکات، بە پێکەنینەوەش وتم، بەڵام وای لێ نەیێت بڵێی سەرچاوەیەکی نزیك لە ئەندامێکی پەرلەمان قسەیەکی کرد، هەر دەق ئەمڕۆ ڕاگەیاندنێکی وا لە رۆژنامەیەك بلاوبوویتەوە، سەرچاوەیەکی نزیك لە ئەندامێکی پەرلەمان وای وت، و وای وت، بەڵێ کاك شێخ فەتاح.

بەڕێز فتاح عبدالله نەقشبندی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دوێنێ لێرە ئیتیفاقێك کرا **کە** قسەکان ئەوەی لێرە ئەکرێت، لە دەرەوە باس نەکرێ، جەنابت دوو، سێ جار تەئکیدت لەوە کردەوە ئەوەی لەناو جەلسەی دوێنێ وتراوە و باس کراوە، لە دەرەوە باس نەکرێ، بە داخەوە من سەعات هەشت کە چووم سواری سەیارە بووم، تەلەفۆنێکم بۆ هات، وتی من رۆژنامەی رۆژنامەم، ئەو جەلسەی ئەمڕۆ داخراو بەشی دووەم لەسەر ئەوە بووە کە ئەندامانی پەرلەمان داوای حقوق و ئەوەی خۆیان کردووە، من گوتم کاکە شتی وا نەبووە، وتی ئێستا ئەندامێکی پەرلەمان پێی وتم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەڵێ مامۆستا پاش تەلەفۆنی تۆ بۆ یەکێکی تر تەلەفۆنی کردووە، عەینی قسەی وتووە، وتیتی ئەندامێکی تری پەرلەمان پێی وتم، ئەویش وتی کێیە؟ لێی دەرهێناوە، وتی شێخ فەتاحە، ئەوە بە حەقیقەت با شتێك بڵێم: لە پەرلەمان هیچ شتێك نیە بیشارینەوە، ناشاردرێتەوە، ئەوە یەك، خۆشمان بڕیارمان داوە هیچ شتێك نەشارینەوە، بەڵام وتمان قسەیەك کە ئەکەین بۆ ئەوەی مەسئول بین لە قسەکە، ئەندامی پەرلەمان دەبێ بوێر بێ و نەترسێ بڵێ من فلان کوری فلانم و ئەو قسەیەم هەیە، ئێمە لەبەر ئەوە بوو وتمان کەسێك نەڵێتن ئەو قسەیەت دەدەمێ، بەڵام ناوم مەنووسە، مانای وایە قسەکە راست نیە، ئەگەر نا ئەندامی پەرلەمان حەصانەی هەیە، کەس موحاسەبەی ناکات، لە چ بترسێ و بڵێ من ناوم مەنووسە؟ مەقصەدمان لەوەدا بوو، کاك خەلیل لە فەصلی دووەمین، فەصلی یەکەممان تەواو کرد، ئێستا دەست پێ دەکەین بە خاڵی یەکەم لە بەرنامەی کار، بەردەوام بوون لەسەر خستنەروو و گفتوگۆکردنی پرۆژەی یاسای پاراستنی ژینگە لە هەرێمی کوردستان، لە دانیشتنی پێشتردا فەصڵی

یەکەممان تەواو کرد، ئێستا لە فەصلّی دووەمەوە دەست پێ دەکەین، فەرموو لێژنەی یاسایی، لێژنەی تەندروستی راپۆرتتان، هاوبەشە.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەنجومەنی پاراستن و چاککردنی ژینگە لە پارێزگاکانی هەرێم:

ماددەی (16) کە دەبێتە ماددەی (8):

لەهەر پارێزگایەکی هەرێم ئەنجومەنێك دادەمەزرێ بەناوی (ئەنجومەنی پاراستنو چاککردنی ژینگە لە پارێزگاکەدا)و پارێزگار سەرۆکایەتی دەکاتو لەکاتی نەهاتنی جێگرەکەی شوێنی دەگرێتەوەو بەئەنجومەنەوە پەیوەست دەبێ.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

الفصل الثاني

مجلس حماية و تحسين البيئة في محافظات الاقليم

المادة16 و تصبح المادة الثامنة:

يؤسس في كل محافظات الاقليم مجلس يسمى ب(مجلس حماية و تحسين البيئة في المحافظة) يراس المحافظ او نائبه في حالة غيابه، و يرتبط بالمجلس.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بە ماددەی (16) کە دەبێتە ماددە (8) وشەی (لەهەر پارێزگایەك) بکرێتە (لەپارێزگاکانی)، تەنها ئەم تێبینیەمان هەیە، سوپاس.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

عەفو، بەس کەلیمەی کل، لادەچێ، لە جیاتی بلّێی: يؤسس في كل محافظة، يؤسس في محافظات الاقليم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێستا ئەو ماددەیە لە لێژنەی هاوبەش تەنیا(کل)ەکەیان لابردووە، وا بزانم شتێکی تەبیعیە، ئەگەر کەس ئەوەی نیە دەیخەمە دەنگەوە، فەرموو کاك سەردار.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوە هەمووی لەسەر یەك دەبێتە مەجلیسی موحافەزە، لە حیمایە و تەحسین بیئە، پێشنیاری من وەکو ماددەی پێشتر، کە باسی ئەوە دەکرێ، لەسەرەوە ئەو تەعریفە و لە خوارەوە، یەکەم و دووەم و سێیەم بێت، نەك بە مەواد بێت، یەعنی اولا: ببێتە مەجلیسی موحافەزە، دووەم، بلێین، یۆسس المجلس، هەتا ئەخیری، یەك ماددە بێت هەمووی، سوپاس.

بەڕێز گێلاس محی الدین محمد غریب:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە ماددەی پێشتردا لە ئەنجومەنی پاراستن و چاککردنی هەرێم، مودیر عامەکانی هەموو وەزارەتەکان ئەندامن لەو ئەنجومەنە، لێرە پارێزگا ئەویش ئەبێ بە سەرۆکی ئەنجومەنێکی تر لە پارێزگاکاندا، ئایا پارێزگا نابێت بچێتە ئەو ئەنجومەنەی وەزارەتەوە؟ کە مودیر عامی وەزارەتی ناوەخۆ سەرپەرشتی و ئەوانە ئەکات، بەڵام دەرەجەی مودیر عام و لەگەڵ مودیر عامی وەزارەتی ناوەخۆ لەگەڵ پارێزگا، تەزاروبێك دروست نابێت لەوە؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

باوەر ناکەم ئەوە رەبتی هەبێ، بەڵام بە نیسبەت ئیقتیراحی کاك سەردار، رەئیتان چیە جەنابی وەزیر؟

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بە ئەنجومەنی پارێزگا، ئەوە جیاوازە لە ئەنجومەنی پاراستنی ژینگە لە سەر ئاستی حکومەت دەکرێ، لەسەر ئاستی پارێزگارە و پارێزگاریش لەسەر ئاستی ئیداریە سەرپەرشتی دەکات، ئەوە پەیوەندی نیە بەوە، ئەوە شتێکی لە یەك جیاوازە، سەبارەت بەو ماددانەش ئێمە ئەگەر جەنابتان سەیری بکەن، ئێمە دواتر لە هەر ماددەیەکدا، بۆ نموونە ماددەی 18 ، مومارەساتی مەجلیسمان نووسیوە، نووسیومانە خاڵی یەك و، دوو ، سێ، چوار، لەبەر ئەوە کردوومانە ماددەیەکی جیا، هەروەها ماددەی 19 ، ئەو بەرنامەیەی کە پێویستە مەجلیسەکە لەسەری بڕوات ئەویش بە سێ چوار خاڵ نووسیومانە، کردوومانە پێنج خاڵ، لەبەر ئەوە ماددەکانمان بە جیا نووسیوە، لەبەر ئەوە ئەگەر نەشی گۆڕین، تەنها ئەوە بگۆرین لەوە ئەچێ بۆ ئێمە تێکچوونێك ببێ، ئێستا تەنزیمێك کراوە و تەنزیمەکەمان لێ تێك ئەچێ، دەنا لە مەسەلە جەوهەریەکە ناگۆڕێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خۆی ماددەی 16 و 17، دەبێتە یەك، چونکە زۆر فەرقێکی وای نیە، کاك شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بە قەناعەتی من ماددەکان باش هاتووە، ماددەی 16 پەیوەندی بە مەجلیسی موحافەزە هەیە، ماددەی 17 پەیوەندی بە مەجلیسی مەرکەزیەوە هەیە، بۆیە ناکرێ دەمج بکرێ هەردووکیان پێکەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

نازانم ماددەی 17 زۆر ڕەکیکە بە حەقیقەت.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوە ماددەی 17 باس لە مەجلیسی حیمایەی بیئە دەکات لەسەر ئاستی هەرێمدا، ئەم مەجلیسی حیمایەی بیئەیە لەسەر ئاستی هەرێم، ئەو سەرپەرشتی دروستکردنی مەجلیسی موحافەزە دەکات کە لەسەر ئاستی هەر شارێك هەیە، یەعنی ئەو ماددەیە جیاوازە، ئێمە پێشتر باسی مەجلیسێکمان کردووە لەسەر ئاستی هەرێم، ئەوە مەجلیسە سەرپەرشتی دروست کردووە،

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بە عەرەبیەکەی دەخوێنمەوەو و دەمجی دەکەم: ماددەی 16، يؤسس في محافظات الاقليم، مجلس يسمى مجلس حماية و تحسين البيئة في المحافظة، و يتولى المجلس تشكيله من الجهات المعنية لحماية البيئة من المحافظة و يراسه المحافظ او نائبه في حال غيابه، و يرتبط بالمجلس بتعليمات يصدرها المجلس ، یەعنی ئەوە دەمج بکرێ هەمووی عەینی شت دەکات، جا ئەوەی کاك سەرداریش دەڵێ بکرێتە یەك و دوو، یەعنی ماددەی 16 و 17، ببێتە یەك ماددە، بەڕێز د.شوکریە.

بەڕێز د.شوکریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

حەز دەکەم ئەو قسەی کە لە پێشتر بە منت وت، وتت: دوێنێ ناوتم خوێندەوە، دوێنێ من لە لایەن سەرۆکی فراکسیۆنەوە ئاگادار کرام کە بچمە کۆڕێك، لەبەر ئەوە بە قسەی سەرۆکی فراکسیۆن وام کرد، ئەوە یەك، دوو:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نوقتەی نیزام، سەرۆکی فراکسیۆن بۆی نیە ئیزنت بدات، دەبا من ئیزنت بدەم.

بەڕێز د.شوکریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

چونکە زۆر حەزم لە ئیلتیزامە، بە نیسبەت ئەو خاڵانەی کە ئێستا ئاماژەتان پێکرد، بەراستی ڕام لەگەڵ ئەوەیە کە ئەو خاڵی 16 و 17 و 18 دەمج بکرێ جوانترە، چونکە کە ئەڵێی ئەنجومەنی موحافەزە وا هەست دەکەی هەر ئەو ئەنجومەنەیە کە لەوێیە، بەڵام گەر ناوی بنێن ئەنجومەنی پاراستن و چاککردنی

موحافەزە ئەم صەلاحیاتانەی خوارەوەی هەیە، یەکەم ئەنجومەنەکە هەبێ، دووەم، ئەنجومەن لە چی پێك دێت؟ سێیەم، ئەرك و صەلاحیاتەکانی، بە پێی خاڵ بێنە خوارێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

با تەعلیقەشیت لێ بدەم هەندێ کەس کەیفیان بە تەعلیقەکە دێت، هەندێ کەس رەخنەیان لە من گرت کە من هەندێ جار تەعلیق دەدەم، هەندێ کەسیش قسە دەکات و قسەی خۆی دەکات دوایی دەچێتە دەرێ و نایەتەوە، ئەوەش هەیە، کاك د.فؤاد فەرموو.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە راستیدا ئێمە تێبینیەکمان هەیە بۆیە ماددەی 17 و 18 و 19 وا لەق دەردەچێ، تێبینیەکەشمان ئەوەیە: سەبارەت بە ماددەکانی 17 و 18 و 19، وشەی ئەنجومەنی پارێزگا تێیاندا بکرێتە ئەنجومەنی ژینگەی پارێزگا، لەبەر ئەوە ئەو هینە حەل دەبێ،

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

کاك خەلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

راستە ئەوە رەئی لێژنەی موشتەرەك بوو، بەس لە ماددەی یەکەمیش ئەوەمان تەرح کردبوو کە لە تەعریفات ئەو مەجلیس موحافەزە ببێتە مەجلیس بیئە موحافەزە، بەس لەوێ قبوڵ نەکرا و تەصویت لەسەر نەکرا، هەر وەکو خۆی ما، جا ئێمە لێرە ناتوانین ئەوە بکەین، چونکە لەوێ تەعریف کرا مەجلیس موحافەزە یان مەجلیس حیمایە و تحسین بیئەی موحافەزە، لەوێ نەکرا نازانم لێرە کو دەتوانین بیکەین؟

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سعدالدین.

بەڕێز ملاسعد الدین ملاعبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە ماددەی 16 و لە ماددەی 17، هەر ئەوها بێت باشە، یؤسس مجلس حمایة البیئة في الاقلیم، في کل محافظات الاقلیم مجلسآ یسمی بمجلس حمایة البیئة في محافظات الاقلیم، بەس لێرە لە ماددەی 16 و 17 و 18 و 19 عەدەدی ئەعزا نەهاتیە، یەعنی کە لە چەند ئەعزا پێك دێت؟ ئەو مەجلیسە لە چەند ئەعزا پێك دێت؟ ئێمە باسی ئەوەشمان کردیە لە ماددەی 19 کە عەدەدی ئەصوات بە حاز وەردەگێرێ ؟ دەبێ چەند بێ؟ چەند نەبێ؟ باسی عەدەد نەکرایە، ئەوهاش بە باشتر دەزانم ، یؤسس في اقلیم کوردستان مجلسآ یسمی بمجلس المحافظة.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دارا فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە وەك جەنابتان ئاگادارن، ئەوە دوو مەجلیسە، مەجلسێکیان پێشتر موناقەشەمان کرد و مەهامەکانیشی دیارە، هەر باسمان کردووە لە یاساکە و ئەوەش مەجلیسێکە لەسەر ئاستی پارێزگا مەهامی ئەوەش دیارە کە هەر یەکەی چەند خاڵێکە کە ئەو کاتی باسمان کرد، ئەو دوو خاڵە لە یەکتری جیایە، یەکێکیان حەقێکی قانونی دەدا بەوەی بە دروستکردنی مەجلسێك لە موحافەزە و بەسەر پەرشتی موحافیز لەسەر ئاستی حیمایەی بیئە لە موحافەزە، ئەوە ماددەی 16، ماددەی 17 باس لە مەجلیسی موحافەزەکەی تر، کە ئەڵێی مەجلیس یەعنی مەجلیس حیمایە البیئە، ئەوەی کە لەسەر ئاستی هەرێمە، ئەوە سەرپەرشتی تەشکیل کردنی مەجلیسی موحافەزە دەکەن بۆ ئەوەی کە دەوائیری موختەصی تێدا بێ بەسەرپەرشتی موحافیز، و بە تەعلیمات یصدرها المجلس، ئەوەش هەر مەجلیسی حیمایەی بیئە بە عام، یەعنی ئەوە دوو ماددەی لەیەك جیایە، ئەگەر تێکەڵ نەکرێ بۆ ئێمە وازیحتر، مەهامی هەر یەکێکیان دیارە، یەکەمیان تەشکیلی مەجلیسە لە موحافەزات، دووەمیان شێوازی تەشکیل کردنەکەیە لە لایەن مەجلیسی حیمایەی بیئەیە بە گشتی، سەبارەت بە ماددەی 18، ئەوەش مومارەساتی مەجلیسی حیمایەی بیئەی موحافەزاتە، کە وتمان ئەگەر بیئەکەش زیاد بکرێ موشکیلە نیە، بەس ئەگەر لە تەعریفەکە نەمانکردبێ، مەجلس بیئە موحافەزە ، ئەگەر وای لێبکرێ، یەکەم جار وا ئیقتیراحمان کرد.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك خەلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەللاّ ئێمە ئەو زەروورەتە نابینین دەمج بکرێت، چونکە باسی تەئسیسە، مەبدەئێکە لەهەر موحافەزە، ئەو مەجلیسە دەبێت، مەجلیس بیئە موحافەزە، دوای باسی ئەو جیهەتە کە دەیکات ماددەی دیکە تەشکیلی مەجلیس دەکات، ئەوە مەجلیسی باڵای ئیقلیم ئەوە دەکات، ئەوەی تریش باسی مەهامە، یەعنی هیچ ئیشکال نیە وابزانم، ئەوە موجەبە نیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێستا دوو مەجلیس تەشکیل دەکەن لە موحافەزە، دوو ماددەیە، ئەوە ئەو موقتەرەحەی کە جەنابت کردیتت باشترە، ئەو دوو ماددەیە ببێتە یەك ماددە و بوترێ: یؤسس في محافظات الاقلیم، مجلس یسمی

مجلس حماية و تحسين البيئة في المحافظة، يتولى تشكيله مجلس حماية و تحسين البيئة في الاقليم، يراسه نائبه في .....الخ، كاك سالم فەرموو.

بەڕێز سالم محمد على:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

جەنابى وەزير و كاك شێروان حەيدەريش، ئەوە هەردوو مادده رەبت نابن، 16 و 17، ئەوە مەجليس موحافەزەيە و ئەوى تر لەسەر مستەواى ئەقليمە، نابێت رەبت بكەين.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

كە دەڵێى: يؤسس في محافظات الاقليم، يەعنى هەر موحافەزەيەك مەجليسێكى دەبێ، دوايى دەڵێ، يتولى المجلس تاسيس مجلس المحافظة، عەينى شت دەكات، فەرموو.

بەڕێز خليل ابراهيم محمد:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

ئێمە لە تەعريفاتمان گوتيە ئەگەر هات، المجلس بە تەعريف، فەقەت المجلس، چوارەم دياره كە مەبەستمان چيە؟ رابعآ:المجلس يعني مجلس حماية و تحسين البيئة في الاقليم، ئەوە مەجليسى بالآيە، لێرە 18 وەكو تۆ ئەڵێى: يتولى المجلس: مەبەستمان ئەو مەجليسەيە، ئەو مەجليسى موحافەزات ئەكات، يەعنى وازيحە و ئيشكال نيە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

ئەوە صيغەيەكى تر كاك زانا ناردوويەتى، ئەويش هەر دەمجە، يؤسس في محافظات الاقليم مجلس يسمى مجلس حماية و تحسين البيئة في المحافظة، يتولى المجلس تشكيله من الجهات المعنية بالبيئة بموجب تعليمات يصدرها لهذا الغرض، يراسه المحافظ او نائبه في حالة غيابه، و يرتبط بالمجلس، ئەوە باشە؟

بەڕێز خليل ابراهيم محمد:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

بەڕێزان ئەگەر ئەوەى دەمج بكەين لە 16 و 17 ئەوە هيچ ئيشكال نيە، ئەتوانين دەمج بكەين و ئەتوانين وا لێ بێت، هيچ ئيشكاليش دروست نابێت، يؤسس في محافظات الاقليم مجلس يسمى مجلس حماية و تحسين البيئة في المحافظة، يتولى تشكيله مجلس حماية و تحسين البيئة في الاقليم، يراسه المحافظ او نائبه في حالة غيابه، ئەوە دەمجەكەيە، ئەتوانى ئيزافە بكەين، و يمارس اختصاصات،1،2،3 تا ئەخير،

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

كاك سەردار كە ئەصڵى موشكيلەكەى دروست كرد، سێ ماددەكەى كردووتە ماددەيەك، بەو شێوەيە ئيقتيراحى كردووە، ماددەى 16: اولآ:يقوم المجلس بتشكيل مجلس يسمى مجلس حماية و تحسين البيئة في المحافظة، يراسه المحافظ او نائبه في حالة غيابه، و بعضوية الجهات المعنية لحماية البيئة في المحافظة، و يرتبط بالمجلس الذي يصدر تعليماته لهذا الغرض.

ثانياً-يمارس مجلس المحافظة المهام و الصلاحيات التالية:

1-متابعة تنفيذ قرارات المجلس ذات العلاقة بالمحافظة.

2- ابداء الراي في المشاكل البيئية في المحافظة.

3-اقتراح خطة حماية البيئة.

سێ ماددە باسی موحافەزە دەکات، ئیقلیم باسمان کردووە، باسی مەجلیس موحافەزەیە، موهیماتی، قسەت هەیە جەنابی وەزیر؟ فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەراستی ئەوەی ئێمە باسی ئەکەین، ئەوە فەصڵێکی سەربەخۆیە، باس لە مەجلیسێك ئەکەین کە جاری وا هەیە پێویستە تەنیا قانونێکی بۆ دەربچێ، مجلس حماية و تحسين البيئة في محافظات الاقليم، تەبیعیە ئەو فەصڵە سێ ماددە بێت بۆ ئەوەی واجیباتەکان جیا بێت، من بەڵامەوە سەیرە فەصڵێك سێ و چوار ماددە هەمووی بکەی بەیەك بۆ ئەوەی یەك ماددە بێت، زۆر دوور و درێژ دەبێ، ئەو کاتە ئیلزام ناکات هەر فەصڵیش بێت بەراستی، تۆ مەجلیسێکت دروست کردووە و ئەرکێکی زۆر گەورەی هەیە لە موحافەزاتی ئیقلیم بەسەرپەرشتی موحافیز، ئێمە لە سێ ماددەدا مەهامی ئەو مەجلیسەمان تەعریف کرد، و تەعریفی مەجلیسەکە و چۆن تەشکیل ئەبێ؟ و مەهامی چیە،دیاری کردووە، ئیترنازانم حیکمە لەوەی چیە کە هەمووی بکرێت بە ماددەیەك و بە بێ ئەوەی پێشتر دیراسەیەکی لەسەر کرابێ؟

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

حیکمەت لەوە دایە باش نەهاتووە بەراستی، سەلاسەتی تێدا نیە، با من عەرزی بکەم بزانە وەکو خۆی کوە؟ ماددەی 16 دەڵێ:يؤسس في محافظات الاقليم مجلس يسمى مجلس حماية و تحسين البيئة، يتولى المجلس تشكيل مجلس المحافظة، ئەدی ئەوەی پێشتر چ بوو؟ بەراستی لێرەدا لەنگە،تۆ لە ماددەیەکدا مەجلیست دانا و دەڵێ مەجلیسی ئیقلیم هەڵدەستێ، حیکمەتەکە لێرەیە، بە دوو ماددە، دوو مەجلیس دادەنێی، نابێت، كاك عادل فەرموو.

بەڕێز عادل محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئوصوڵی موناقەشە وایە، دەرگای گفتوگۆ بکرێتەوە، ئەوەی ناوی نووسیوە رێگای ئەدەی، بەڵام ئێمە شەش ، حەوت کەس ناومان نووسی رێگەت پێمان نەدا و 6،5جار گەڕایەوە بۆ لێژنەی قانونی و بۆ برادەرێکی تر، ئەوە نوقتەی نیزامیە یان نا؟

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نوقتەی نیزامی نیە، جارێ حەقت نەسووتایە، ناوت نووسراوە، بەڵام کە جەنابی وەزیر قسەیەکی داوا کرد، لێژنەی قانونی قسەیەکی داوا کرد، ئەوان ئەساسی ترن بۆ ئەوەی ئیشەکە ئاسان بکەن، خۆ ئەگەر

دەرگای بکەمەوە پاش ئەوە دە کەس قسە دەکات، ئەگەر لێژنەی قانونی و وەزیر نەگەنە قەناعەتێك کەوایە، دەبێ بیخەینە دەنگدانەوە، ئەوەش خراپە بە حەقیقەت، ئێمە دەمانەوەێ بە تەوافوق بە صیغەیەك، سێ ماددەیە دەیکەینە ماددەیەك، گرنگترە لەوەی دوو کەس ناوی نووسیوە قسەی بدەینی یان نا، سێ ماددەکە بکرێتە یەك ماددە، ئەو وەختی کە کردمانە یەك ماددە، کێ ئیعتیرازی هەیە و قسەی هەیە؟ دەتوانین قسەی بدەینێ، ئێستا ئەو موقتەرەحەی کاك سەردار بە تەوحیدی ئەو سێ ماددەیە، فەرموو کاك زرار.

بەڕێز زرار طاهر امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەراستی لە سەرەتادا نووسراوە، ئەنجومەنی پاراستن و چاککردنی ژینگە لە پارێزگاکانی هەرێم، کەواتە دەبێ ئەو سێ ماددە باس لەوە بکات ئێمە ئەنجومەن بۆ هەر پارێزگایەك لە پارێزگاکان دادەنێن؟ عیلاقەی بە پارێزگاوە هەیە نەك ئەنجومەنی باڵای هەرێم، من پێم باشە هەر سێ ماددەکە لەو سێ دێرە کۆ بکەمەوە ئەگەر مەجالم بدەی دەیخوێنمەوە، بۆ هەر پارێزگایەك لە پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان، ئەنجومەنێك هەبێت، پارێزگار یان جێگرەکەی سەرۆکایەتی بکات، سەر بە ئەنجومەنی باڵای هەرێم بێت و ئەرك و دەسەڵاتەکانی خوارەوەی هەبێت، ئەوە ئەرك و دەسەڵاتەکانی نووسراوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك رەشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من تێبینیەکم هەیە، بەراستی ئەو قانونە کە تەماشای دەکەی بەشی زۆری موقتەبەسە، یەعنی دەیەها تەعدیلاتی لەسەر کرایە، ئەوە نەتیجەی ئەو تەعدیلاتەیە و هاتووتە سەر ئەو لایەڕەیە، ئێمە هەندێ شت هەیە بڕەك بە وردی تەماشای بکەین، وەلەو نامەوێ بگەڕێمەوە، جائیز نیە، لە ماددەی 11 کە ناوی وەزارەتەکانمان نەنووسی، بووە بەشێك لە تەعتیلی ئەو قانونە، هەندێ شت هەیە ناکرێ لەسەری راوەستین و باسی لێوە بکەین، ئەوە موقتەبەسە لە قانونی عیراقی، دەیەها تەعدیلی لەسەر کرایە، زۆر ئەهەمیەتی نیە ئەوەندە باسی لێوە بکەین، بە قەناعەتی من وەکو خۆی بمێنێتن بەسە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، کاك رشید فەرموو.

بەڕێز رشید کریم رشید:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێم وایە ماددەی 16، هەروەکو خۆی بمێنێتەوە، بەڵام ماددەی 17 ئەگەر شتێکی بۆ زیاد بکرێ، ماددەی 18 هەمووی زیادە، ماددەی 18 بریتیە لە ئەرك و دەسەڵاتەکانی ژینگە لە پارێزگا، مەعەلعیلم

بە ڕێنمایی بۆی دێ لە ژینگەی باڵاوە، ئەگەر واش نەبێ ئەوە نوقصانی هەیە ، کێ ئەرك و دەسەڵاتی بۆ داناوە؟ ئەو سێ ئەرك و دەسەڵاتە وەکو قیودێك وایە، ئەو مەجالی هینی نیە کە ئەرك و دەسەڵاتی زیاتر دانێ، پێم وایە کە هەردوو ماددەکە وەکو کاك سەردار وای گوت بیکەین بە یەك و دوو و بەو شێوەیە دەمج بێت، ئەگەر شتێك ئیزافە بکرێت بۆ ماددەی 17 ئەویش ئەوەیە: ئەنجومەن: ئەنجومەنی پارێزگا لە لایەنە پەیوەندیدارەکان بە پاراستنی ژینگە لە پارێزگاکەدا دادەمەزرێ، بە پێی ئەو ڕێنماییانەی ئەنجومەن بۆ ئەو مەبەستە دەریدەکات و ئەرك و دەسەڵاتەکانی خۆشی دیاری دەکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەللاّ من تەئیدی جەنابی وەزیر دەکەم لە هەموو بۆچوونەکانی، چونکە ئەگەر ماددەی 11 بخوێنینەوە دەبێنین ئەو ماددەیە تایبەتە بە مەجالیس و حیمایەی بیئە لە هەرێم، ئەوە یەك، تەشکیلاتەکەی دایە، دوایی ئیختیصاصاتەکەی داوە، ئەوەی لە ماددەی 16 و 17 هاتووە بەراستی ئەوە پەیوەندی بە موحافەزە هەیە، جگە لەوەش وەرەوە ماددە یەك، تەعریفی مەجلیس هاتووە و تەعریفی مەجلیسی موحافەزەش هاتووە، بۆیە ماددەکان وەکو خۆی بمێنێتەوە و ماددەکە وزوحی تێدایە و هیچ گۆڕانکاری تێدا نەکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عادل.

بەڕێز عادل محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش پشتگیری لە ڕەئیەکەی کاك شێروان دەکەم، لەگەڵ هەندێك تەوزیحات، ئێمە ماددەی 16، ئەصڵی ئەو ماددەی 16 لەگەڵ 17 نەصەن نەقڵ کراوە لە قانونی حیمایە و تەحسینی بیئەی عیراقی، هەر چەندە ئەوە نافیز نیە لە هەرێمی کوردستان، نەصەن نەقلە ئەوە، لە ماددەی یەك ناو لێنانی مەجلیسی موحافەزەکەیە، ئێمە مەجلیسێکمان هەیە لە ئاستی هەرێمە، یەعنی دووانە، یەك:ئەوەی باڵایە، مەجلیسی هەرێم باڵایە و مەجلیسی موحافەزات لە خواروی ئەوەیە، ماددەی یەك تەنها ناو نانە، ئەڵێ: تەئسیس دەکرێ بەو ناوە، ماددەی دوو ئەڵێ: کێ تەشکیلەکەی دەکات؟ مەجلیسی هەرێم تەشکیلەکەی دەکات، کەواتە مانەوەی زۆر لە جێی خۆیەتی و زۆر دروستە، حەز دەکەن ماددەی (7) ماددەی ئەو قانونە کە قانونی ژمارە (3)ی ساڵی /1997 ، ماددەی (7) ئەکاتە ماددەی (16)، ماددەی (8) ئەکاتە ماددەی(8)، نەصەن لەوێوە هاتووە و زۆر دروستە، ماددەکەی تریش ئەتوانین مەهام و صەلاحیاتی ئەنجومەنی پارێزگاکە چیە؟ لەوێ تەحدیدی بکەینەوە، ئەوانە زۆر دروست هاتووە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش تەئیدی ئەو رەئیەی جەنابی وەزیر دەکەم، ئەو ماددەیە زۆر بە وازیحی هاتووە، لەبەر ئەوەی لە ماددەی یەکەم:تەفسیری مەجلیس کراوە بە مەجلیسی حیمایەی بیئەی ئیقلیم، لە ماددەی 19 لە دوای ئەم ماددەی تردوە، مەجلیسی موحافەزە هاتووە، ئێمە ئەگەر بێت و ئەم ماددەیە دەمج بکەین، یان لایبەین، یان هەر گۆڕانکاریەکی لێ بکەین، ئەبێ ماددەکە هەمووی لابەین، بەڵام بۆ ئەوەی ئەو نا رێك و پێکیەی یان ئەو غوموزە لاببەین، هەرچەند لەسەری فەصڵەکە نووسراوە (مجلس حماية و تحسين البيئة في محافظات الاقليم) ئەتوانێ بڵێ: (يتولى مجلس حماية وتحسين البيئة في محافظات الاقليم، تشكيل مجلس المحافظة)، ئەو نارێك و پێکیە و ئەو هینە کە روون نیە، روون بێتەوە، یان ئەو ماددەیە وەکو خۆی بمێنێتەوە و هیچ عەیبی نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك زانا فەرموو.

بەڕێز قادر سعید خضر(زانا):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەلاّ من پێشنیارەکەی خۆم رەوان کرد، پێم وایە وەکو خۆی بمێنێتەوە، ئەگەر بشمێنێتەوە تەنها ماددەی (16) و (17) دەمج بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك د. کمال فەرموو.

بەڕێز محمد قادر عبدالله(د. کمال کەرکووکی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێم وایە ماددەکان باش هاتوون، ماددەی 16 وەکو خۆی بمێنێت، ماددەی 17 بەو شێوەیە بنووسرێتەوە: ئەنجومەنی پاراستنی ژینگە لە هەرێم، پێك دێت لە نوێنەرانی لێژنەی پاراستنی ژینگە لە پارێزگاکان، نوێنەرایەتی پارێزگاکان لێژنەی باڵا پێك بێنێت بۆ هەرێم، بەو شێوەیە بێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێستا بەڕێز کاك عادل، ئەو هەموو ئەندامانە قسەیان کرد، هیچ نەگۆڕدرا هەر عەینی ئیشکالە، دەمج بکرێ، جەنابت و کاك شێروان و کاك عومەر تەئیدی جەنابی وەزیرتان کرد، بەڵام دەگەڕێمەوە سەر ئەوەی عەرەبیەکەی بخوێننەوە، ئەوە مەجلیسێکە لە موحافەزە، ئەوە مەجلیسی ئیقلیم نیە، دوو مادەیە، تۆ بە دوو ماددە، دوو مەجلیس تەشکیل دەکەی، هەردووکیشی یەکە، ئەگەر دووە، پێمان بڵێن بۆ

ئەوەی هەر یەکی بەتەنیا هین بکەین، ئەوە عەرەبیەکە دەخوێنمەوە، ئەوەی عەرەبی دەزانێ با موناقەشەم بکات رجاتان لێدەکەم، یەکەم: (يؤسس في محافظات الاقليم)، کێ تەئسیس دەکات غەیری مەجلیسی ئیقلیم؟ ئەوە یەك، ئەوەی لە بیر مەکەن،(يؤسس في محافظات الاقليم) یەعنی مەجلیسی ئیقلیم لە موحافەزاتی ئیقلیم مەجلیسێك دادەمەزرێ بە ناوی (مجلس حماية و تحسين البيئة في المحافظة و يراسه الرئيس او نائبه في حالة غيابه، و يرتبط بالمجلس)، یەعنی مەجلییس ئیقلیم، مادەی دواتر دەڵێ، (يتولى المجلس) یەعنی مەجلیسی ئیقلیم، جارێکی تر گەڕایەوە سەر ئەوە، سیاغەکەش لەنگە،(تشكيل مجلس المحافظة)، عەینی مەجلیسەکەی ماددەی پێشوو، جارێکی تر تەشکیلی کرد، یان دوو مەجلیس دادەنێین، پەخشان خان فەرموو.

بەڕێز پەخشان عبدالله زەنگەنە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە عینوانەکەشیدا: (مجلس حماية و تحسين البيئة في محافظات الاقليم)، ئیحائەکی وا دەدا کە یەك مەجلیسە، بۆیە ئەبێ ببێ بە مەجالیس، ئەوە یەك، دوو: من پێم وایە لە موحافەزات ئەو مەجلیسە تەئسیس ناکرێ، تەشکیل ئەکرێ، مەجلیسەکەی هەرێم ئەوە تەئسیس ئەکرێ، لەبەر ئەوە ئەوەی هەر نزیکە لەوەی کە جەنابت وتت، (تؤسس في محافظات الاقليم)، ئەگەر بمانەوێ تەئسیسەکەش بهێڵینەوە، (مجلسآ يسمى ب)، هەتا ئەگاتە، و(يرتبط بالمجلس)، (ويرتبط)دەکە نەمێنێ، (و يتولى مجلس الاقليم تشكيله من الجهات المعنية بحماية .....الخ).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

د.ڕۆژان فەرموو.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددە 16 کە دەڵێ: (تؤسس في محافظات الاقليم)، لە هەر پارێزگایەك بە پێی ئەو یاسایە ئەو مەجلیسە پێك دێت، یەعنی بەپێی دەقی یاسا، ئەنجومەنەکە دادەمەزرێ و پێك دێت، ماددەی 17 باس لە تەشکیلاتی مەجلیس دەکات، واتە هەیکەلی مەجلیسەکە، ئەو ئەنجومەنە باڵاکە دیاری دەکات، عەزویەکەی کێیە؟ ئەو تەفاصیلەی لێرە باس کرایە، ئەوەیە جیاوازی هەردوو ماددە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە ئێستا دۆزیمەوە کاکە، ئەوە قانونی حیمایەی بیئەیە، بزانن یەك کەلیمەیان لەبیر کردووە لەوە، یەك کەلیمەتان لە بیر کردووە هەمووی گۆڕیوە، دەڵێ: يؤسس في كل محافظة، مجلسآ يسمى مجلس المحافظة لحماية و تحسين البيئة، يراسه المحافظ و يرتبط بالمجلس. تەواو، دواتر: يتولى المجلس، تحديد تشكيل مجلس المحافظة، حسب طبيعة و خصوصية العمل البيئي في كل محافظة....الخ، ئەوە زۆر وازیحە و فەرقی زۆرە لەگەڵ ئەوەی دەیڵێن، ماددەکەی دواتر: يتولى المجلس، مەجلیسەکە تەشکیل کرا لە ماددەی پێشووتر،

تەحدید، ئەوە مەهامەکەیتی، فەرقی هەیە تۆ بەوەی کە ئێستا هاتووە دوو مەجلیس دادەنێ بە دوو ماددە، کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوەی د.رۆژان ئیشارەتی پێدا 100٪ وایە، ماددە 16 هکە تەئسیس مەجلیسەکەیە، ماددەکەی تر تەشکیلی مەجلیسەکەیە، بەراستی، موساعەدە بکە برا، ماددە 16 دەڵێ: یۆسس، تەئسیسەکەیە، ماددە 17 تەشکیلی هەیکەلیەتەکەیە کاکە، مەجلیسەکە هەر مەجلیسی هەرێمە، مەجلیسەکی تر نیە، زۆر وازیحە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو جەنابی وەزیر، دوایی ئێوە لێژنەی هاوبەش قسە و رەئی خۆتان بدەن.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوەی د.رۆژان وتی تەواوە، ئەوە دوو ماددەیە، ماددەی یەکەم: پەرلەمان رێگا ئەدات بە دروست کردنی مەجلسێك لە موحافەزات، ماددەی دووەم، باس لەوە دەکات، ئەو مەجلیسە کێ تەشکیلی ئەکات؟ مەجلیسی حیمایەی بیئەی ئیقلیم، ئەوە یەك، دوو: ئەوەی لەبەر دەست جەنابتە، ئەوە یاسای ژمارە (3)ی/ساڵی 1997، کە 11 ساڵ بەسەری تێپەر بووە و ئەوە یاسای ئەو ساڵەی عیراقە کە دەرچووە، کە تازە دەرچووە و کە خۆشتان دەزانن لە عیراقدا دەرکردنی یاسا ئێستا زۆر قورستر بووە، چونکە دەکەوێتە مەجلیسی شورای دەولە و بە چەند مەرحەلەیەك ئەڕوات، لەوێ بە هەمان شێوە هاتووە، خاڵی دووەم ئەڵێ: یتولی المجلس، یەعنی مەجلس حیمایە البیئە، ئەوە دەقەکەیەتی، ئەوە یاسا تازەکەی ساڵی 1997، یتولی المجلس تشکیل مجلس کل اقلیم او محافظة، برئاسة المحافظ او رئیس الاقلیم، ئەوان تەبعەن باسیان لە ئیقلیم کردووە، و عضویة الجهات المعنیة بحمایة البیئه فی الاقلیم او المحافظة، بتعلیمات یصدرها رئیس المجلس، کراوەتە ماددەیەکی سەربەخۆ، لە ماددەی یەکەم نووسراوە: یؤسس بموجب هذا القانون فی کل اقلیم او محافظة، مجلس یسمی مجلس حمایة و تحسین البیئة فی الاقلیم او المحافظة، یراسه رئیس الاقلیم او المحافظ، یرتبط بالمجلس، ماددەی دووەم، کردوویتە دوو خاڵ، خاڵی ئەکەم: یرتبط بالمجلس، ئەو مەجلیسەی کە رێگا پێدراوە دروست بکرێت، کێ تەشکیلی ئەکات؟ مجلس حمایە البیئە فی الاقلیم، تەئیسەکەی و واجیباتی چیە؟

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر من پێم وایە دەقی یاسای عێراقی بۆ ئێمە نابێتن، ئەگەر واش هاتبێ، هەم خەڵەڵێکی تێدایە و هەم ئێمە لێرە کە دەیکەین هین نابێت، من داوا دەکەم لە لێژنەی هاوبەش ئەگەر گەیشتوونە رەئیەك پێمان بڵێن تکایە.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مەسەلە مەسەلەی سیاغەیە، لە بیدایەتەوە ئەو مەجلیسە گەورەیە بمانگوتبا مەجلیسی ئەعلا بۆ حیمایەی بیئە، ئیحتیمالە ئەو خەڵتەش دروست نەدەبوو، ئەلوهیم ئێستا ئیشکالەکەی حەل دەبێت، ئێمە هەر سێ ماددە دەمج بکەین، بەو شێوە دەبێت و هیچ گرفتێك دروست نابێت، وەکو فەصلیش دروست نابێت، ئێمە بەو شێوەیە دەبێت ئێمە هەردوو لێژنە لێرە لەسەر مینەصە گەیشتینە ئەو سیغەیە، ئەگەر پێتان باش بێت تەصویت بکەن، یؤسس في محافظات الاقلیم مجلس یسمی بمجلس حمایة و تحسین البیئة في المحافظة، یتولی تشکیله مجلس حمایة و تحسین البیئة في الاقلیم، یراسه المحافظ او نائبه في حالة غیابه، و یمارس المهام و الصلاحیات التالیة:

1 - **متابعة تنفیذ قرارات المجلس ذات العلاقة بالمحافظة.**

2 - **ابداء الراي في المشاکل البیئیة في المحافظة.**

3 - **اقتراح خطط حمایة متابعة تنفیذها و تقدیم تقاریر دوریة عن النشاط و الواقع البیئي في المحافظة، الی المجلس.**

ئەوە هەر سێ ماددە دەبێتە یەك و ببێتە ماددەی(8).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە زۆر باشە، ئەو موقتەرەحە تازەیە هی هەردوو لێژنە، زۆر موناقەشە کرا دەیخەمە دەنگەوە، ئەو سێ ماددەیە تەوحید دەبێت بە ماددەیەك، کێ لەگەڵیتی دەستی بەرزبکاتەوە تکایە؟ فەرموون، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە ئەکسەریەت لەگەڵیتی، ئەگەر باوەڕتان نیە بە سەرۆکایەتی دەبێ بیژمێرین، ئەو سێ ماددەیە دەمج بوو بە ماددەیەك کە لێژنەی هاوبەش خوێندیەوە، جەنابی وەزیریش مانعی نەبوو، بۆ ماددەی 19ی کۆن کە دەبێتە ماددەی 9.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی 19 کە دەبێتە ماددەی 9:

ماددەی نۆزدە:

1- بەپێی بانگێشەی سەرۆکەکەی یان جێگری سەرۆك ئەنجومەنی پارێزگا بەلای کەمی جارێك لە هەر مانگێکدا کۆدەبێتەوە.

2- لە کۆبوونەوەکانی ئەنجومەنی پارێزگادا رادەکە بە ئامادەبوونی زۆرینەی ژمارەی ئەندامەکانی تەواو دەبێ.

3- ئەنجومەنی پارێزگا بە زۆرینەی دەنگی ئەندامەکانی ئامادەبوو، بڕیارەکانی وەردەگرێ و لەکاتی یەکسان بوونیدا ئەو لایەنە دەیباتەوە کە سەرۆکی ئەنجومەنی پارێزگا یان جێگرەکەی دەنگی لەگەڵیاندا داوە.

4- کۆنووسی کۆبوونەوەکانی ئەنجومەنی پارێزگا مانگانە دەخرێتە بەردەم ئەنجومەن بۆ زانین و پەسندکردنی.

5- ئەنجومەنی پارێزگا بۆی هەیە میواندارى هەرکەسێك بکات لە تایبەتمەندو شارەزاکان بۆ وەرگرتنی بیروڕاکانیان و پرسیارکردنیان دەربارەی کاروبارەکانی ژینگە، بەبێ ئەوەی مافی دەنگدانیان هەبێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ڕەئی لێژنەی هاوبەش لەسەر ئەو ماددەیە؟

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە تەنها تێبینیمان ئەوەیە کە ئەم ماددەیە سەرەتاکەی بکرێ بە ئەنجومەنی ژینگەی پارێزگا، ئەوانی تر وەکو خۆی بمێنێتەوە، یەعنی :مجلس بيئة المحافظة، يجتمع مجلس بيئة المحافظة مرة واحدة على الاقل.....الخ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئاخر تۆ ئیقتیراحت کرد، لە پێشتر ناوەکەت لێنا مجلس حمايه و تحسين البيئه فى المحافظة، دەبێ ئەوەش وا بێت، کە ئەو ماددەی پێشوو، سێ ماددەکەت دەمج کرد بۆ هین، ئەوەش باسی موحافەزە دەکات، دەبێ بڵێی: يتولى مجلس حمايه و تحسين البيئه فى المحافظة، ئەوە وای لێ بکەن، ئەوە ماددەیە کە خوێندرایەوە لێژنەی هاوبەش تەنیا لە ناوەکەیدا، مەجلیس موحافەزە کە کردوویەتی، يجتمع مجلس حمايه و تحسين البيئه فى المحافظة، مرە واحدە على الاقل كل شهر، کێ قسەی هەیە ناوی دەنووسم، جەنابی وەزیر قسەت هەبوو فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە خاڵی شەشەم لە ماددەی یەکەم، تەعریفی مەجلیسی موحافەزەمان کردووە بۆ ئەوەی هەموو جارێ ئەو دووور و درێژە دووبارە نەبێتەوە، هەر لە رووی قانونیەوە شتێکی ناپێویستە و نابێت، تەعریفەکان هەر لا ئەبەین، هەموو جار بنووسین مەجلیس البيئة حمايه و تحسين فى المحافظة ، ماددەی یەکەم نووسیومانە، خاڵی شەشەم، مەبەستمان ئەوەیە، لەبەر ئەوە ئەگەر ئەوە بنووسین کافیە، هەر تیکرار دەبێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کەواتە ئەو مولاحەزەیەی کرد هەردوو لێژنەکە پێتان وایە سەحبی بکەنەوە هینەکەی، مەفهومە ئەوە، بەڵام لە ماددەی پێشتر دەنگمان بۆ دا و تەواو بوو، لێرە بەتەنیا مەجلیس موحافەزە مەفهومە کە ئەوە دەگرێتەوە، کاك ئیحسان فەرموو.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەقیقەت منیش هەر ئەو تێبینیەم هەبوو وەکو وەزیری ژینگە وتی، ئەوە لە تەعابیرەکان هاتووە مەجلیسی موحافەزە، یەعنی مەجلیسی حیمایەی بیئە لە موحافەزاتی ئیقلیم، کەواتە هەر کاتێك مەبەستەکە دیارە ئیتر پێویست ناکات ئەو تەفصیلاتانە و عینوانەکە بە تەواوی بنووسین، مەجلیس موحافەزە تەعبیر لەو مەجلیسە دەکات کە حیمایەی بیئەیە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو کاك زانا.

بەڕێز قادر سعید خضر (زانا):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تەصویتەکە لەو شێوەیە کرا، مجلس بیئة المحافظة، وشەی بیئەمان بۆ زیاد کرد ئەوە جیای بکەینەوە لە مەجلیسی موحافەزە کە هەڵبژێردراوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو کاك خلیل.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

راستە بیدایەتەن رەئی لێژنەی موشتەرەك هەر لە ماددەی یەکەم، تەعریفەکان (مجلس المحافظة) ببێتە (مجلس بیئە المحافظة) تا جیاواز ببێت لەگەڵ مەجلیسی ئیقلیم و لەگەڵ مەجلیسی موحافەزاتیش، بەڵام لە ئەوانی تریش لە ماددەی 16 و 17 و 18 و19 ، عەینی موقتەرەحمان هەبوو و تەصویتمان کرد و لە ماددەی یەکەم پەسند نەکرا، مادام ئەوە نەکرا بۆ ئێمە، ماددەی تریش لادەچێ، من نووسیمە و نەکرا لەسەری، یەعنی لەسەری ئەو ئێمە نەکرا، با ئینساتیش بکرێ، بەس من موتەئەکیدم هەوە، پێویست ناکات بڵێین:(مجلس بیئة المحافظة)،چونکە تەعریف کراوە لە ماددەی یەکەم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك محمد رفعت.

بەڕێز محمد رفعت عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مـن پـێم وایـه ئـەو ماددەیـه هـەر زیادەیـه، چـونکه مـاددەی 15 ئەگـەر سـەیری بکـەین هـەموو ئـەو تەعلیماتەی لەناو هاتووە، لە ماددەی (15) هەمووی باس کراوە، بۆیە هاتنی جارێکی تـر لێـرە زیادەیـه، بە رەئی من لابـرێت باشە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك محمد ئەوە مەجلیس ئیقلیمە ماددەی 15،

بەڕێز محمد رفعت عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئیقلیم خۆی تەعلیمات نانێرێ بـۆ موحافـەزات، بـەرزترە، تـەعلیماتی بـۆ دەنێـرێ، بۆیـە مـادام بـەرزترە دیاری کراوە، ئیقلیم تەعلیمات دەنێرێ بۆ موحافەزات، بە گـوێرەی تـەعلیماتی ئیقلیمـە لـە موحافـەزات کار بکەن.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دوایی لێژنەکە جواب بداتەوە، کاك سەردار.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من هیچ تێبینیم لەسەر ناوەکەی نیە تەنها لەسەر ماددەی 19 کەپێم وایە بوویتە ماددەی (9)، من پێم وایە وەکو قانون پێویست ناکات بچێتە ناو تەفاصیلیش، ئیجتیماعات و نیصاب و ئەوانـە، تـەنها بـە یـەك جومله بڵێین: یصـدر کـل مجلس محافظـة نظامـاً لتنظـیم اجتماعاتـه و جلساته، نیزامێـك دەربکـات بـۆ تەنزیم کردنی ئەوە، یان مەجلیس بۆیان دەربکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك بارزان فەرموو.

بەڕێز بارزان محمد قادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەللاّ من پێم وایە لە ماددەی (19) تەرجومەی عەرەبی غەڵەت کـراوە، جێگرەکـە زیـاد هـاتووە، دووەم، ئەو مانگە زۆرە هەموو مانگ کۆ بێتەوە ئەو مەجلیسە، پێم وایە ئەو مانگە بکرێتە یەك مانگ یـان دوو مانگ جارێك باشترە کۆ بێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك رەشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو مەجلیسە عادەتەن لە موحافەزە پێك دێت لە هەموو مومەسیلی دەوائیرەكان، لەبەر ئەوە مانگی جارێك كۆبوونەوەی بكەن كەمە، بیكەن دوو مانگ جارێك بێت، ئەوانە قەراراتیان، تەوصیات دەبێ، بەبەرنامە، رۆژانە نیە ئیشیان هەتا هەموو مانگ كۆبوونەوە بكەن، پێشنیار دەكەم دوو مانگ جارێك بێت كۆبوونەوەكە، هەتا ئیشەكەیان بە رێك و پێكی بڕوات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

د.شوكریە فەرموو.

بەڕێز د. شكریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من بە نیسبەت ماددەی (19) هەست دەكەم لێك چوونێكی زۆر هەیە لەگەڵ ماددەی (15)، ئایا لە ماددەی (15) پرسیارێكم لە وەزیر هەیە: هەردوو مانگ جارێك ئەنجومەن كۆدەبێتەوە، بەڵام لە ماددەی (19)دا ئەڵێ بە لایەنی كەمەوە مانگی جارێك كۆدەبێتەوە، كامەیان گرنگە؟ ئایا دوو مانگ جارەكەیە یان مانگی جارێكە؟ پێویستە ئەوە یەك بخرێت، ئەوە خاڵی یەكەم، دوو: من پێم باشە ئەو ماددەی (19) وای لێ بێ: بە پێی بانگێشەی نەك سەرۆكەكەی یان جێگری سەرۆكی ئەنجومەن، بە پێی بانگێشەی سەرۆكی ئەنجومەن یان جێگرەكەی پارێزگا بە لایەنی كەمەوە مانگی جارێك كۆدەبێتەوە، ئەو رستەیە زۆر نارێكە وای لێ بێت، هینی خاڵی یەكەم من پێم باشە، لە جیاتی بڵێی: لە كۆبوونەوەكانی ئەنجومەنی پارێزگا ڕاددەكە بە ئامادەبوونی زۆری ، پێویستە وای لێ بێ: كۆبوونەوەكانی ئەنجومەنی پارێزگا بە ئامادە بوونی زۆرینەی ژمارەكانی ئەندامانی دەبەسترێ، خاڵێكی ترم كە خاڵی سێیەم و پێنجەمە، زۆر لە ماددەی (15) دەچێ ئەگەر ئێوە بیخوێننەوە هەر وەكو یەكە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێم وایە ئەو ماددەیە زۆر بە رێك و پێكی هاتووە و تەئیدی ڕەئیەكەی جەنابی وەزیر دەكەم، مەجلیسی موحافەزە زۆر دەلالەتێكی وازیحە، یەعنی هیچ جارێك پێویست ناكات ئەو عینوانە دوور و درێژەی بۆ بنووسرێتەوە، ئەوە یەك، دوو، ئێمە مادام لە ماددەی (15) صەلاحیاتەكەمان دا كە مەجلیسی ئیقلیمی كۆ بێتەوە، هەر چەند ئەو ماددەیە پێویست نەبوو لێرە بێ، ئەبێ ئەو ماددەیەش وەكو خۆی بمینێتەوە بۆ مەجلیسی موحافەزە و سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

د.ڕۆژان فەرموو.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تێبینیم لەسەر ناوی ئەنجومەنەکە هەبوو، هەروەها جەنابی وەزیر رووبی کردەوە وەکو ماددەیەکی لێ دێ کە تەعدیل کراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عەونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لە ماددەی یەکەم، لە فەقەر شەش تەسبیتمان کرد، دەنگی لەسەر دراوە، مجلس بیئة المحافظة، نیازمان ئەوەبوو کە تەحدیدمان کرد لە لێژنەی قانونی لەگەڵ لێژنەی تەندروستی گوتمان جیاوازی بکەینەوە لە مەجلیسی موحافەزە، هەتا ناوەکان نزیکی یەك نەبن، لەبەر ئەوەی پشتگیری قسەکانی کاك زانای دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك خەلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لە لای خۆم ئیشارەتێك دەکەم، راستە ئەوە موقتەرەحی ئێمە بوو، بەڵام لە ماددەی یەکەم تەصویت لەسەر ئەوە نەکرا، پەسەند نەکرا سەیدا عەونی، وە ئیلا لازمە بگەڕێنەوە ئینسات، من لێرە موتابەعەم دەکرد و نەکرا، جەنابی وەزیریش ئاگای لێیە نەکرا، ئەوە یەك، دووەم: ماددەی (15) عیلاقەی بەوە نیە، ئەوە باسی سەیری عەمەلی مەجلیسی ئیقلیم دەکات، ئەوەی لە مانگ جارێك بێت وا بزانم موفرەدات لە مەجلیسی موحافەزە زۆرترە، وا بزانم پێویست دەکات زۆرتر دابنیشن، چونکە یەومیات و مفرەدات زۆرترە، ماددەکە وا بزانم جوان هاتووە و رێك و پێك هاتووە و هیچ موشکیلەی نیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وەللاّ خۆ لە لای کاك فورسەتیش و لە لای منیش تەئشیر نەکراوە کە مەجلیس موحافەزە گۆڕابێت بە مەجلیس بیئە فەقەت، هەر ئەوە نووسراوە (مجلس حماية و تحسين البيئة في محافظات الاقليم)، وەکو خۆی ماوەتەوە، جا دەتوانین بگەڕێنەوە مەحزەرەکە بۆ ئینسات و تەماشای دەکەین، ئەگەر خیلاف هەبوو پێتان دەڵێین، وەکو خۆی ماوەتەوە، ئەوە مانای وایە ئیشکالمان نیە، ئەگەر بمانگۆڕیبا ئێستا دەبووە ئیشکالێك لێرە، ئەگەر دەشگەڕێنەوە سەر مەحزەرەکە تەماشای دەکەین بەهەر حاڵ، ئێستا هەندێ برادەر کە دەڵێین لە ماددەی (15) هاتووە و لێرەش هاتووە، بەڵام ئەوەی لە ماددەی (15) هاتووە هی مەجلیسی ئیقلیمە، ئەوە هی مەجلیسی موحافەزەیە، دەبێ تەئکید بکرێتەوە، ئەگەر تەئکید

نەکرێتەوە رەنگە پابەند نەبێ بەوێندەر، بەڵام لێرە نووسیتی ئەگەر چی تیکراریش بێت بۆ ئەوێندەر، بەڵام ئەو مەجلیسەی موحافەزەیە بۆ ئەوەی هین بکرێت، بۆیە من مولاحەزەیەکی ئەوتۆم نەدیت، دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بڵند بکات، تکایە؟ فەرموون، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ قبوڵ کرا، بۆ ماددەی دواتر تکایە.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (20) کە دەبێتە ماددەی (10):

یەکەم: لە هەرێمدا سندوقێك دادەمەزرێ بەناوی (سندوقی پاراستنو چاککردنی ژینگە لە هەرێم)دا بۆ خەرجکردنی لە پێناو پاراستنی ژینگەو چاککردنیو پارێزگاری کردن لە ڕەگەزەکانی لە چوارچێوەی هێنانەدی ئامانجو مەبەستەکانی کە لەدەقی ئەم یاسایەو پێڕەو وڕێنماییەکانیدا هاتوونو ئەو تێخوێندنەوانەی بەپێی ئەم یاسایەوە دەرکراون.

دووەم: سندوقەکە، کەسایەتیەکی مەعنەوی هەیەو لەلایەنی دارایی و کارگێڕییەوە سەربەخۆیەو سامانەکانی سامانی گشتین.

سێیەم: داهاتەکانی سندوقەکە لە مانەی خوارەوە پێك دێت:-

أ- ئەو بڕە پارانەی لە بودجەی هەرێمەوە بۆی تەرخانکراوە.

ب- ئەو بڕە پارەو یارمەتیو بەخششو بەخشینانەی لەلایەن دەوڵەتانی بەخشەرو دەستەو کۆمەڵەو ڕێکخراوەکانی ناوخۆو هەرێمیو نێودەوڵەتیو دەستەو کۆمەڵەکانی ئەهلیو تایبەتیو تاکەکان پێشکەش کراون.

ج- باجو کرێو ڕەسمو غەڕامەکانی ژینگە بەپێی ئەم یاسایە وەرگیراون.

چوارەم: دیاریکردنی ڕێکارەکانی تایبەتیو پەیوەست بەدامەزراندنی سندوقو سپاردنو عەمبارکردنو سەرفکردنو لایەنەکانی خەرج کردنی داراییەکانی بەپێی ڕێنماییەکانی ئەنجومەن دەبێ کە بۆ ئەم مەبەستە دەریاندەکات.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تەنها تێبینیەکانی ئێمە لەسەر ئەو ماددەیە ئەوەیە، وشەی (ضرائب) لابردرێت، حذف كلمة (الضرائب) من الفقرة الثالثة (ج) منها فقط.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

پێش ئەوەی لێژنەکە قسەی بکات من خۆم ئیشارەتم پێ کردووە، چونکە زەرائیب لێرە هینەکی ئیتیحادیە و لێرە نیە، ئوجور و رسوم و غەرامات بێ لێی وەردەگیرێت، بەڵام تەسجیل دەبێ لەسەر حیسابی وەزارەتی مالیە بە پێی قەوانین، مادام تۆ لە مەبالغ موخەصەصە لە میزانیەتی حکومەتی ئیقلیم دەبێ لەوێ ئیزافە

بکرێ بۆ میزانیەتان، ناکرێت موباشەرەتەن بێت، هەموو جار داهاتی هەموو وەزارەتەکان، مادام میزانیە عامەکە لە وەزارەتی مالیە تەحدید دەکرێ، داهاتەکە بۆ وەزارەتی مالیە تەسجیل دەکرێ، ئەوە خیلافەکی زۆری لەسەرە لە قەدیمەوە، ئەگەر لە ئیقتیصادێکی زۆر کراوەتر و لامەرکەزیتر ئەوە دەکرێت، بەڵام ئێمە تا ئێستاکە لە میزانیەی وەزارەتەکاندا تەوحید کراوە و وەزارەتی مالیە میزانیەی هەموو وەزارەتەکانە، هەموو رسوم و ئەوانە تەسجیل دەکرێ بە ناوی وەزارەتەکەوە، بەڵام دەچێتە سەر میزانیە، بۆیە من پێم وایە ئەوە لێرە نابێ وا بوترێ، ئەو (ج) زیادە هەمووی نەك بەس زەرائیبەکە، چونکە ئوجور و رسوم و غەرامات و ئەوانە دەچێتە حیسابی وەزارەتی مالیە، کاك فرسەت مولاحەزەکەی باشی دا، دەڵێ: ئەوە میزانیەی وەزارەتی ژینگە نیە، ئەوە سەندوقێکی تایبەتە، کەواتە بە سە زەریبەکەی لێ لابردرێت، مادام سندوقە ئەوە خاریجی میزانیەیە، یەعنی میزانیەی حکومەت بۆ سندوق نەك بۆ وەزارەتی بیئە، ئەو سندوقە مەهامی تایبەتی هەیە، دوایی دێینە سەری، کەواتە بەس زەریبەکە وەکو لێژنەی هاوبەش ئاماژەی پێکرد، زەریبەکە لە (ج) لادەبردرێ، ناوتان دەنووسم، کاك کەریم بەحری فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی هەر پێم خۆش بوو جەنابت لە رەئیەکەی خۆت پەشیمان نەبیتەوە، با بڕگەی (ج) حەزف بکرێت باشە، لەبەر ئەوەی ناکرێت بۆداهاتی هەرێم صندوق تەرخان بکرێت، ئەوە داهاتە بۆ میزانیە، بۆ خەزێنەی دەوڵەتە، کە لە خەزینەی دەوڵەتیش دێت تەرخان دەکرێت، ناکرێت غەرامات و رسوم و ئجور بۆ ئەو صندوقە تەرخان بکرێت، بۆیە من لەگەڵ ئەوە دام ئەو بڕگە (ج)ە حەزف بکرێت لەو ماددەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لەوەدا دەبێت رەئی دکتۆر دلێر بپرسین رەئیسی لیژنەی دارایی و ئابووریە، لەسەر ئەو مەسەلەیە لە رووی داراییەوە رەئی چیە؟

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاویس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش پێم وا بێت ئەوانە هەمووی داهاتی هەرێم حیساب دەکرێت، ئەگەر وابێت بچێتە حیسابی دارایی، من وای دەیخوێنمەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك بەڵێن فەرموو.

بەڕێز حمد عبدالله محمود(بەڵێن):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش هەمان رەئیم هەیە، چونکە لە فەقەرەی (أ) لە خاڵی سێیەم گوتت، یەعنی دەکرێت لە میزانیەی هەرێم شتێك تەخصیص بکرێت بۆ ئەو صندوقە، چونکە تۆ غەرامات و رسوم جارێکی تر لە قانونێکی تر عەینی شتە باس کراو قەبول نەکرا، نازانم ئێستا بە بیرم نایەتەوە کەمەیان بوو، باسمان کرد کە ئەو غەرامانە وەردەگیرێن بخرێنە ناو صندوقێك، بەلأم قەبول نەکرا، بۆ ئێستا ئەو فەقەرە (ج)ە لێرە قەبول بکرێت؟ چونکە لە فەقەرەی یەکەم عیلاجی کردووە، دەڵێت (المبالغ المخصصة من میزانیة الحکومة الاقلیم)، دەکرێت لە میزانیەی حکومەت شتێکی بۆ تەخصیص بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من خۆ مولاحەزەکەم داوا بوو، بەلأم کاك فرسەت بەو ئیعتیبارەی دەزانێ چۆنە؟ با من رەئیەکەی کاك کەریم و کاك دلێرو کاك بەڵێن باشتر شەرح بکەم، ئەو صندوقە خاڵی یەکەم نەبوایە (المبالغ المخصصة من میزانیة حکومة الاقلیم)، ئەو خاڵە دەمایەوە، بەلأم کە دەڵێت (المبالغ المخصصة)، خۆ حکومەتی ئیقلیم بۆ ئەو صندوقە، کە پارە دادەنێتن، دەتوانێت رەچاوی ئەو داهاتە بکاتن لە رسوم، کە لە وەزارەتی بیئە هاتووە زیاتریش بداتن، لەبەر ئەوە زیادە، یەعنی مومکینە مەسەلەن بڵێن ملیۆنێکی خر کردۆتەوە، حکومەت دە ملیۆنی دەداتن بەو صندوقە، زیمنی ئەوی رەچاوی کردووە ملیۆنێك هاتووە لە وەزارەتی مالیە هین کراوە، ئەگەر موافیق بن هەردوو لیژنەو جەنابی وەزیر، فەرموو رەئیتان کاك خەلیل.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەمە صندوقێکە تایبەتە، بەشێك نییە لە وەزارەت، یەعنی صندوقەکە شەخصیەتی خۆی مەعنەوی، لە ناحیەی مالی شەخصیەتی مەعنەوی هەیەو ئیستیقلالی مالی هەیە، تۆ دەتوانیت بە قانون مەصادری تەمویلی دیار بکەیت، شتێك بۆی تەخصیص دەکرێت، ئەو ئجورو غەرامەو رسومات زۆر شتێکی تەبیعییە بۆ ئەو ببێت، هیچ مەناعەتی قانونی نییە بەڕەئی ئێمە، بەس زەڕائیب نابێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر تۆ رەئیت چیە؟

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەرەتا ئەم یاسایە رەئی وەزارەتی مالیە وەرگیراوە لەسەری، بەس ئەو زەڕائیبە لادرا بوو لەوێ، نازانم چۆن گەیشتۆتە ئێرە جارێکی تر، یەعنی وەزارەتی مالیە خۆی موافیق بووە، ئەو صندوقە شتێکی موستەقیلە، ئەوە لە هەموو دنیادا هەیە، لە هەموو ولاتێکدا، بەڕاستی ئێستا مەشاکیلی بیئی یەکجار زۆرە خۆشتان دەزانن، ئەو هۆکارانەی دەبنە هۆی پیس بوونی ژینگە، ئەگەر غەرامەیەك نەبێت، صندوقێك نەبێت ئیش لەسەر بیئە بکات، لەوە دەچێت حکومەت میزانیەی تری هەیە، ئیهتیماماتی تری هەیە بەڕاستی بەلایەوە گرنگ نییە، بۆیە ئێمە داواکارین وەکو خۆی بمێنێتەوە، تەنها زەڕائیبەکە لاببرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مـن تـەنیا صـندوقەکە بڕێـك دوو دڵـی کـردووم، ئەگـەرنا کەلیمـەی صـندوق نـەبێت هـیچ داهـاتێکی هـیچ وەزارەتێـك بـۆ وەزارەتەکـە خـۆی نانووسـێت، هـەمووی بـۆ وەزارەتـی مالییـە، تـەنیا ئیشکالم لەوەیـە ئـەوە صندوقێکی تایبەتە، لەبەر ئەوە بـۆ ئیشێکی تایبەتیشـە، لەوانەیـە هـەردووکیان راسـتە، ئـەوتریش راسـتە، لەبەر ئەوەی مەسەلەن حکومەت بڵێین کە تەحدیـدی موخەصەصاتێك دەکـات بـۆ ئـەو صـندوقە رەچـاوی ئەوەش دەکات داهاتی خودی صـندوقەکە چـەندە لەگـەڵ رسـومات و ئەوانـە، ئـەوەش مولاحـەزە دەکـات، بـا ئەوانەی قسەیان کردووە تەواوی بکەین، کاك سەعەدەدین فەرموو.

بەڕێز ملا سعدالدین عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من مولاحەزەم لەسەر ئەوەیە (وتعتبر امواله اموالاً عامة)، یەعنی ئەوە نایەوێت شتێکی زیادە، لە پاشان کە باسی رسوم و غەرامات دەکات، دەڵێت (البیئیة) لە قـانونی مالیـە، کاتێـك کـە ئـەوقافی مـالی هـەبوو، یـەعنی ئـەوەی کـە سـەر بـە وەزارەتـی ئـەوقاف بـوو، ئـەو پـارەی لـە وەقـف وەردەگـیرا لـە مالیـەی دەدراوەو لـە مزگەوتـەکان سـەرف دەکـرا، یـەعنی ئـەو شـتە هەیـە، بـوونی هەیـە لـە وەزارەتـی مالیـە، کـە دەکـرێتن ئـەو رسومات و غەرامانەش هەر سەرف بکرێتەوە بۆ ئەو مەجلیسە، یان بۆ ئەو صندوقە، لەگەڵ رێزمدا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆرە شوکریە فەرموو.

بەڕێز د.شوکریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش لەگەڵ خاڵی (ج)دا نیم، ئەمە یەك.

دوو/ خاڵی یەکەمی ماددەی بیست، کە دەڵێت (لـە هەرێمـدا صـندوقێك دادەمـەزرێت)، بەڕاسـتی ئـەم چـوار دێـرە زۆر زیـادە، ئێمـە دێـین کراسـێك لەبـەر دەکـەین، ئـیتر نـە پێویسـتی بـە قیافەیـە، نـە پێویسـتی بـە سوخمەیە، بە رەئی مـن وا جـوانترە (لـە هەرێمـدا صـندوقێك دادەمـەزرێت بۆچـی؟ دەبێـت بنووسـرێت بـۆ خەرج کردن، بەناوی چی؟ بەناوی صندوقی پاراستن و چاك کردنی ژینگە لە هەرێمدا، لەپێناوی چـیە؟ لـە پێناو پاراستنی ژینگەو چاك کردن و پارێزگـاری کـردن، تـەواو هـەتا ئـەوێ، ئەمانـەی تـر هـەموو زیـادە لـە رەگەزەکانی، لە چوارچێوەی هێنانەدی.....، ئەمانە زۆر دوورن، ئەمە خاڵێك.

خاڵێکی تر، من پرسیارم لە وەزیر هەیە، دەڵێت صندوقەکە کەسایەتیەکی مەعنەوی هەیە لە لایەن دارایـی و کارگێری سەربەخۆیە، کە ئەم کەسایەتیەی هەبێت، مانای ئەوەیە توانای ئەوەی هەیە لە رووی دارایـیەوە هەموو شتێك سەرف بکات، لە رووی دارایـیەوە پارەی بۆ بێت، ئەی باشە ئەو خـاڵی سـێیەمە بـۆ لێـرە، ئـەو داهاتانە ئیزافە بکە، لەگەڵ ئەو داهاتانە نیم، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك رەشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهيم؛

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو صندوقە وەکو لە دەستووری عێراقی هاتووە، ئەو ئەقالیمەی نەوتی لێ ئینتاج دەکرێت، دەبێت لە ئیراداتی نەوت بەشێکی باش پارە تەرخان بکرێت بۆ حیمایەی بیئە، ئەمەش وەکو ئیقلیمی کوردستان، ئەوە جەنابتان دەزانن بەرەو ئەو مەشروعانە دەڕۆین، مەفروزە لێرە دیار بکرێتن، ئەو نەوتەی ئینتاج دەکرێتن لە هەرێمی کوردستان بەشێك لە ئیراداتی وی دەعمی ئەو صندوقەی پێ بکرێتن بۆ حیمایەی ژینگە.

دوو/ بەنیسبەت رسوم و غەرامات، با نەڵێین غەرامات، بڵێین ئجور ئیدارییە، دائیمەن خەدەماتی ئیداری کە وەردەگیرێت، دەکرێت بۆ ئەو صندوقە بەکار بێت، بۆ مالیە نانێرێت، ئێمە وەختی خۆی لە غورفەی تیجارە چەند سانێ بەناوی خەدەمات پارەمان وەرگرتووە بۆ غورفەی تیجارە، بۆ مالیە نەبووە، دەکرێتن بەناوی ئجور خەدەمات، نەك غەرامات، لێرەش هەندێك ناو هاتووە، بەڕاستی کە بەشداری بکەن لەو صندوقە، من وا تەماشا دەکەم تەقلیلی ئەهمیەتی ئەو صندوقەیە، کە لەسەر مستەوای ئەفراد، یان جەمعیاتی ئەهلی، مەفروز نییە ئێمە رێگا بدەین، خۆ صندوق سوالکاری نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن؛

ئەوەی ئەخیریت زۆر تەبیعییە، فەردیش موساعەدە بکات، سوپاسی دەکەین، دەوڵەتیش بیکات سوپاسی دەکەین، بەڵام ئەوەی لە 5٪کە لە قانونێك قەرار دراوە، مادام لێرە دەڵێت (المبالغ المخصصة من ميزانية حكومة الاقليم) رەچاوی ئەوەش دەکات، دکتۆرە رۆژان فەرموو.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی؛

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تێبینیم لەسەر بڕگەی یەکەم هەیە، کە دەڵێت (القانون والانظمة والتعليمات واللوائح) وشەی (اللوائح) لێرە لا بدرێت ئیکتیفا بە تەعلیمات بکرێت بەسە، هەروەها لە هەمان بڕگە باس لە ئەهداف دەکات و کۆمەڵێك شتیش دەژمێرێت (حماية البيئة او تحسينها او المحافظة على عناصرها) ئایا بێ لە حیمایەو تەحسین بیئە هیچ ئەهدافی تری هەیە لەو یاسایە؟ یان ئەو بڕگەیە ئیکتیفا بکرێت بە حیمایەی بیئەو تەحسینی، یان ئەوە لابدرێت تەحقیقی ئەهداف بمێنێت، چونکە وابزانم هەدەف لەو یاسایە حیمایەو تەحسینی بیئەیە، هەروەکو لەناوی یاسایەکەدا هاتووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن؛

(اللوائح) راست دەکات، لوائیحەکە شەتب بکرێت، هەر لە قوانینی خۆماندا ئەو موستەڵەحە وەکو کاك فرسەت دەڵێت نیمانە، (الاهداف والاغراض)، ئەهداف عەینی شتە، خۆ تەنیا (الاهداف والاغراض المنصوص علیها)، کە گوتت ئەهداف مانای حیمایەو تەحسینی بیئە، عەینی شت دەکات، (الاهداف والاغراض حمایة وتحسین البیئة) دەکاتن، دەمێنێت تەنیا ئەو خیلافەی لەسەر بڕگەی (ج)، ژمارەیەك لە ئەندامانی پەرلەمان دەڵێن زیادە، یەعنی لەبەر ئەوەی دەچێتە وەزارەتی مالیە، جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەڕاستیدا من سەرەتا باسم کرد، لە قەوانینی بیئەی دنیا ئەو صندوقە هەیە، ئەوە یەکێکە لەو داواکارییانەی لەوانەیە چەند جارێك لە رۆژنامەکانی خۆمان دووبارە بۆتەوە، خاڵی گرنگ لەم فەسڵە بڕگەی (ج)ە لە ماددەی دە، ئەگەر ئێمە نەتوانین غەرامات بخەینە سەر ئەو مەنشەئانەی کە بیئە پیس دەکەن، هیچ جیهەتێکی تر نییە غەرامە وەربگرێت، ناتوانین نە ئێمە وەریدەگرین، نە کەسی تر، هەموو بەرهەمهێنێك بە ئارەزووی خۆی پیس دەکات بەبێ ئەوەی غەرامەیەك هەبێت لە موقابیلدا خزمەتی ژینگەکەی پێ بکرێتەوە، چونکە ئێمە وەزارەتی مەعنین، ئەمە یەکێکە لە خاڵە گرنگەکانی صندوقەکە، یەعنی پێمواید داهاتی سەرەکی صندوقەکە بریتییە لە ئەمە، لەم غەرامانەی کە ئێمە دەیخەینە سەر ئەو پرۆژانەی کە دەبنە هۆی تێکچوونی ژینگە، بەپێی ئەو تەعلیماتە، بەپێی ئەوەی لیژنەکە بڕیاری دەدات، ئەمە بریتیە لە غەرامەیەکی سەنەوی لەسەر هەموو ئەوانە، لەبەر ئەوە لابردنی پێمواید صندوقەکە ئەهمیەتی نامێنێت، لەگەڵ ڕێزمدا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو برادەرانەو بەخۆشمەوە کە پێمان وابوو لابدرێت، من دوو دڵیەکەم لەوە بوو، یەکەم/ صندوق بوو، ناوی صندوقی هێنا، دووەمیش/ جەنابی وەزیر دەڵێت ئێمە ڕەئی وەزارەتی دارایشمان وەرگرتووە، کەواتە لە ڕووی دارایی و قانونییەوە، جەنابی وەزیر خۆی بەناوی وەزارەتی مالیەش دەڵێت موافیقن، تەنیا ئەوەندەیە ئێمە لە ڕووی قانونی زەریبەکە هین نییە، لەگەڵ ئەوەشدا ئەگەر ئەوانەی کە قسەتان کرد دەبێت لابچێت، ئەگەر موسیڕن لەسەری، چونکە خۆم سەحبم کرد، کە گوتم بڕگەی (ج) زیادە، ئێستا نالێم زیادە، نالێم کەمە، لەبەر ئەوەی جەنابی وەزیر دەڵێت ئەوە ڕەئی وەزارەتی مالیەشە، تەنیا زەریبەکەمان لابرد، تەنیا دوو ڕەئیەکەیە حەسمی دەکەین، ئێمە زەریبەکەمان لابرد، دەمێنێت بڕگەی (ج)ەکە هەمووی لابچێت، من خۆم یەکەم جار قسەم کرد گوتم لابچێت، بەڵام ئێستا نالێم لابچێت، لەبەر ئەوەی جەنابی وەزیر دەڵێت ئەوە ڕەئی وەزارەتی مالیەشە، لەبەر ئەوەی خۆشم دوو دڵم صندوقە، نەك داهات، کاك کەریم یەکەم جار داوات کرد لابچێت، موسیڕی لەسەر داوایەکەت کە لابچێت، فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی من نازانم، من لە دەرسی مالیە کە خوێندومە دەڵێت (الدولە بالوعە)، یەعنی هەرچی هەبێت دەبێت بچێتە ناو خەزینەو ناو ئەوەی مالیە، لەوێش بێت تەوزیع بکرێتن، بەڕاستی نەگوتراوە، ئەگەر هەر وەزارەتێك صندوقێك دابنێت و خۆشی غەرامات وەربگرێت و خۆشی رسوم بکات، هەمووی بۆ خۆی ببات و نەچێتەوە خەزینە وەکو داهاتێك حیساب نەکرێتن، کەواتە هیچ نەکرا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دەولە بالوعە نییە، ئەوە یەك.

دووەمین/ وەزارەتی بیئەش دەولّەتە، من بە بیرم دێت داهاتی وەزارەتی کارەبا، بۆ خۆی بوو، ئێمە بە بیرمان دێت قەرزمان دەکرد، وەکو وەزارەتی مالیە قەرزمان دەکرد لە وەزارەتی دیکە، کارەبا لە داهاتی وەزارەتی کارەبا مەعاشمان پێ دەدا، لەبەر ئەوە هەمووی دەچێتەوە یەك هینەوە، بە هەر حاڵ موقتەرەحەکە بۆ شەتبی بڕگەی (ج)، کاك دکتۆر دلێر تۆ رەئیت چیە؟

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاویس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە سیستەمێکمان هەیە بەڕاستی هەموو واریداتی دەولّەت دەچێتەوە وەزارەتی مالیە، لە وەزارەتی مالیەوە سەر لەنوێ تەوزیع دەکرێتەوە بەسەر دامودەزگاکانی دەولّەتدا، راستە هەندێك دامودەزگامان هەیە واریداتی خۆی هەیە، تەمویلی زاتی خۆی دەکات و خۆی خۆی بەخێو دەکات، ئەو واریداتانەی دوایێ ئەگەڕێتەوە بۆ خۆی، بەاڵم هەمووی دەچێتەوە حیسابێك، کە پێی دەگوترێت حیسابی (69) ئەگەر لە ژمارەکە بە هەڵەدا نەچووبم، لەبەر ئەوە ئەمە دژایەتی هەیە لەگەڵ ئەو سیستمەی کە ئێمە هەمانە، ئێمە دژی ئەوە نین کە ئەو صندوقە هەبێت و صندوقێکی چالاك بێت و دەعم بکرێت، بەاڵم بەم شێوەیە دەعم ناکرێت، ئەمە لەگەڵ ئەو سیستمەی ئێمە کە پەیڕەوی دەکەین لە رووی دارایییەوە دژە، دیسان من هەندێك تێبینیم هەیە سەبارەت بە خاڵی چوارەم، دوایی دێمە سەری، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کەواتە موقتەرەحی کاك کەریم کە دکتۆر دلێریش پشتگیری لێ دەکات و کە ئەندامێکی تریش پشتگیری لێ دەکات، کە دەڵێت خاڵی (ج) زیادە لابچێت، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە کە ئەو بڕگەیە لابچێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ 20 دەنگ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ ئەوەیە وەکو خۆی بمێنێتەوە بەس زەریبەکە لابچێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ سی و قصور دەنگ، زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەکو خۆی مایەوەو ماعەدا زەریبە، بەس زەریبەکەی لێ لاچوو، جەنابی وەزیر ئەوەشی گوت کە وەزارەتی دارایی موافیق بووە، ئێستاکە ماددەکە هەمووی بە لابردنی وشەی (اللوائح) کە دکتۆرە رۆژان گوتی لەگەڵ زەریبە، ماددەکە بە لابردنی کەلیمەی لەوائح و زەریبە دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، دوو کەس لەگەڵدا نییە، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، تکایە ماددەکەی تر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەشی چوارەم

پلاندانانی ژینگەیی

ماددەی (21) کە دەبێتە ماددەی (11):

یەکەم: بەپێی پێشنیاری ئەنجومەن، وەزیر پلانێکی بنچینەیی بۆ پاراستنی ژینگە لە هەرێمدا دادەنێ و ئەم پلانە دان بەو بڕیارە دەنێ، کە لە ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەردەکرێ.

دووەم: پلانی پاراستنی ژینگەی بنچینەیی ملکەچی ئەو چاو پێداخشاندنەوە دەوریانە دەبێ، کە هەردوو ساڵ جارێك وەزیر ئەنجامی دەداتو بەپێی پێشنیاری ئەنجومەن دان بەو هەموار کردنانەدا دەنێ، کە بە بڕیارێك لە ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەردەکرێت.

سێیەم: چاو پێ داخشاندنەوەی دەوری بە پشت بەستن بە حاڵەتی ژینگەی هەرێمی ئەنجام دەدرێ لەگەڵ لەبەرچاو گرتنی پەرەسەندنەکانی جیهانی لە مەیدانەکانی زانستو تویژینەوەو تەکنۆلۆژیا.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لیژنەی هاوبەش پشتگیری ئەو ماددەیە دەکات و هیچ تێبینیەکمان نییە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

شتێکی زۆر ڕەوایە هەموو نوقتەکان، کاك سەعدەدین فەرموو.

بەڕێز ملا سعدالدین عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

عادەتەن مەجلیسەکە خوتەکەی دادەنێت، نەك وەزیر (یضع الوزیر خطة اساسیة لحمایة البیئة) لە هەموو ماددەکەی مەجلیس بکرێتە وەزیر، وەزیریش بکرێتەوە مەجلیس، ماددەکە زۆر ڕێك دەبێتەوە، یەعنی (بناءا علی مقترح الوزیر) مەجلیس خوتەکەی دادەنێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

تافگە خان فەرموو.

بەڕێز تافگە محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بە ڕەئی من ئەو قسەی کاك سەعدەدین قەیدی ناکات ئەوە مەجلیسی حیمایەی بیئەیە لە ئیقلیم، بەڵام ئایا وەزیر بە تەنها خوتەکە دادەنێت؟ یان وەزارەت حازری دەکات بۆ مەجلیسەکە؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك ئیحسان فەرموو.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

چونکە وەزیر سەرۆکی ئەو ئەنجومەنەیە، لەبەر ئەوە دەبێت پێشنیارەکە هەر لە لای ئەنجومەن بێت، چونکە وەزیرەکە خۆی سەرۆکی ئەنجومەنەکەیە، ئەوە خاڵی یەکەم.

خاڵی دووەم/ خوتەی حیمایەی بیئە موراجەعەی دەوری دوو ساڵ، بە رەئی من ئێستا لەم زەمانانە ئەو بارودۆخە لەسەر ژینگە دەبێت، ئەو مەسەلەی سۆتن و ئەو مەسەلەی خۆڵ بارین و ئەو مەشاکیلی دیکەی بیئەیە، پێویستی موراجەعەی سالأنە هەیە، نەك دوو ساڵ جارێك بێتن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو مولاحەزەیە لە ناحیەی لوغەوی فیعلەن وا هاتووە، یەعنی خۆی (يضع الوزير خطة اساسية لحماية البيئة)، خۆی وەزیریش رەئیسی مەجلیسەکەیە (يضع المجلس خطة يقوم بها مجلس الوزراء) شتێکی وا بێتن، ماددەی یەکەم گۆڕینەکە وا دەبێتن (او يقر مجلس الوزراء الخطة الذي يضعها مجلس البيئة)، لیژنەی هاوبەش ئەگەر چاکی بکەن (يضع المجلس خطة يقرها مجلس الوزراء)، جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەڕاستیدا مەجلیسەکە پێشتریش باسمان کرد، ئەو ئیشی ئیقتیراحەکەیە، چونکە مەجلیسەکە هەر یەکە نوێنەری وەزارەتێکە، ئەوان خوتەی بیئی دانانێن، وەزارەت دایدەنێت، بەس لەسەر ئیقتیراحی ئەوە رەفع دەکرێت بۆ ئەنجومەنی وەزیران لەوێ موصادەقەی لەسەر دەکرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر کە مەجلیس کۆبوونەوەی دەکات ئیقتیراح وەزعەکە هەمووی بە ئیمزای رەئیسی مەجلیسەکە دەبێت، کە وەزیرە، کەواتە هەردووکیان یەك قوەی قانونیان هەیە، مەجلیس خوتەیەکی ئیقرار کرد، یان داینا، یان رەئیسی مەجلیس داینێت، یەعنی وەزیر، یان دەتوانین وا بڵێین (تقوم الوزارة بوضع خطة بناءا على اقتراح المجلس وتقر خطة من قبل بقرار يصدرها مجلس الوزراء) ئەوها باشە، (تقوم الوزارة بوضع الخطة الاساسية لحماية البيئة في الاقليم بناءا على اقتراح المجلس، وتقر خطة بقرار يصدر عن مجلس الوزراء)، (وتقر خطة من قبل مجلس الوزراء)، ئەو صیاغەکە دوایێ هینی دەکەین، کەواتە ئەو ماددەیە بە گۆڕینی برگەی یەکەم لەبەر رۆشنایی قسەکانی بەڕێزان دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، تکایە ماددەکەی تر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەشی پێنجەم

هەڵسەنگاندنی کاریگەری ژینگەیی و ڕەزامەندی ژینگەیی

ماددەی (22) کە دەبێتە ماددەی (12):

هەر کەسێکی سروشتی، یان مەعنەوی گشتی، یان تایبەتی تێکەڵاو، یان هەر لایەنێك دوای بەکار بوونی ئەم یاسایە دامەزرا بێ و چالاکیەك ئەنجام بدات و کاریگەری لەسەر ژینگە هەبێت، پێویستە تۆژینەوەیەك ئامادە بکات، بۆ هەڵسەنگاندنی کاریگەری چالاکی ئەو پرۆژانەی دایاندەمەزرێنێ لەسەر ژینگەداو بۆ وەزارەتی بەرز بکاتەوە، بۆ وەرگرتنی بڕیاری گونجاو دەربارەیەوەو پێویستە ئەو تۆژینەوەیە ئەمانە لەخۆی بگرێ:

یەکەم: هەڵسەنگاندنی کاریگەریەکانی ئەرێنی و نەرێنی پرۆژەکە، یان دامەزراوەکە، یان کارگەکە لەسەر ژینگەدا.

دووەم: هۆکارەکانی پێشنیار کراو بۆ دووركەوتنەوەو چارەسەر کردنی هۆکارەکانی پیس بوون، بەجۆرێك جێ بەجێ کردنی ڕێنمایی‌و بەرزەفتکاریەکانی ژینگە بێنێتە دی.

سێیەم: حاڵەتەکانی پیس بوونی لە ناکاو ئایندەو ئەو ئامادەکاریەی پێویستە بیگرینەبەر.

چوارەم: بەدیلەکانی کە دەتوانرێ بۆ بەکارهێنانی تەکنۆلۆژیای پاك‌و خاوێنتری ژینگە بخرێتە کار.

پێنجەم: کەم کردنەوەی پاشماوەکان‌و کۆکردنەوەی سەر لەنوێ‌و بەکارهێنانەوەی.

شەشەم: هەڵسەنگاندنی گوژمەی و سوودەکان‌و ئەو زیانە ژینگەییانەی کە لە پرۆژەکە دەکەوێتەوە.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بە (بەشی پێنجەم) لە هەر شوێنێکی ئەم بەشەدا وشەی (هەڵسەنگاندن) هاتووە، پێشنیار دەکەین بکرێتە (مەزەندە کردن).

عەرەبیەکەی بەم شێوەیە: (بالنسبة للفصل الخامس جعل كلمة (تقيم) بكلمة (تقدير) اينما وردت في مواد الفصل.

لەڕاستیدا تەقیم لەم بەشەدا لە جێی خۆی نەهاتووە، ئەمە مەزند نەکردنە، یەعنی دەبێت بزانرێت چەندێکە تەقیم کردن، هەڵسەنگاندن بزانین چۆنیەتەکەی چۆنە؟ بەڵام لێرە چۆنیەتەکەی بە تەنها مەقصەدمان نییە، دەبێت چەند لایەنی لەم بڕگانەدا هاتووە چەندە؟ ئەو پێشێلکاریانەی کە کراون، لەبەر ئەوە گونجاوترە تەقیمەکە بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە ماددەی یەك بڕگەی (13)م تەفسیرمان کردووە، گوتی (تقدیر الاثر البیئي) بە کەلیمەی تەقدیر هاتووە، دوایێ ئێمە تەعریفمان کردووە، (تحدید وتحلیل وتقیم اثار مشروع او منشأة او نشاط علی البیئة.....)، لەوێ مادام تەقدیر هاتووە، باسی تەقیم و تەحلیل و ئەو عەمەلیاتانە هەمووی دەکرێت، عینوانی فەسڵەکە ببێتە (تقدیر الاثر البیئي)، لە هەر شوێنێك تەقویم هاتبێت بکرێتە تەقدیر، چونکە خۆی (یتضمن تحلیل وتقیم) ئەوانە هەمووی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، ئەوە ماددەیەکە هەمووی بە دیقەت هین کراوە، لیژنەی هاوبەش ئەو تەعدیلەی کە داوایان کرد بوو لەگەڵ ماددەی یەك ئیقرارمان کردو دەگونجێت، ئەگەر کەس قسەی لەسەر نییە دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، ماددەکانی تر دێن هەمووی عیلمینە قابیلی موناقەشە ناکات، ئیلا ئەگەر مەسەلەیەکی جەوهەری نەبێتن، تکایە ماددەکەی تر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (23) کە دەبێتە ماددەی (13):

وەزیر بۆی هەیە داوا لە هەر کەسێکی سروشتی، یان مەعنەوی، یان هەر لایەنێکی وەستاو بکات بەر لە بەکار بوونی ئەم یاسایە، چالاکیەك ئەنجام بدات و کاریگەری لەسەر ژینگەدا هەبێ، تۆژینەوەیەك ئامادە بکات بۆ هەڵسەنگاندنی کاریگەری پرۆژەکانی لەسەر ژینگەدا، ئەگەر پێداویستیەکانی پاراستنی ژینگە پێویست بکات.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە هیچ تێبینیەکمان نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوەش دەسەلاتێکی تەبیعییە بدرێتە وەزیر، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، تکایە ماددەکەی تر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (24) دەبێتە ماددەی (14):

ئەنجومەن بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنەکانی پەیوەندیدار پێوانەو مواسەفات و بنەڕەت و بەرزەفتکاریەکانی پێویست دابنێت، بۆ دەست نیشان کردنی پرۆژەو ئەو مەیدانانەی ملکەچن بۆ توێژینەوەکانی هەڵسەنگاندنی کاریگەری ژینگەیی و ئامادە کردنی لیستی ئەو پرۆژانەو دانانی پێڕەو و ڕێکارەکانی هەڵسەنگاندنی کاریگەری ژینگەیی.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە هیچ تێبینیەکمان نییە، جگە لەو پێشنیارەی لە پێشەوە باسمان کرد، هەڵسەنگاندن بکرێت بە مەزندە کردن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من مولاحەزەیەکم هەیە، ئەویش (يضع المجلس وبالتنسيق مع الجهات المعنية) ئەو تەنسیقە مەجلیس ناتوانێت بیکات، دەبێت وەزارەت بیکات، مەجلیس کۆبوونەوەی دەکات، تەنسیقەکە دەبێت وەزارەت پێی هەڵبستێتن، لەبەر ئەوە دەبێت صيغەکەی بگۆڕین، (يضع)ەکە هەر زیادە (تقوم الوزارة وبالتنسيق مع الجهات المعنية بوضع المعايير والمواصفات والاسس والضوابط اللازمة لتحديد المشاريع والمجالات التي تخضع لدراسات تقدير الاثر البيئي واعداد قوائم بهذه المشاريع ووضع نظم واجراءات تقدير الاثر البيئي) وای لێ دێتن، ئێستا تەقیمەکە بووە تەقدیر، (يضع المجلس) بووە (تقوم الوزارة وبالتنسيق مع الجهات المعنية بوضع المعايير)، تەواوە، لیژنەی هاوبەش پێتان باشە، جەنابی وەزیر، فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوەی جەنابیشت باشە، بەڵام لێرە باس لە مەجلیس کراوە، باس لەو مەعاییرانە دەکەین، کە هەر پرۆژەیەك تەصنیفی پرۆژەکان دەکرێت، وەکو ئێستا بابڵێین هەیە (أ و ب و ج) کام پرۆژە پێویستە بخرێتە ژێر چاودێری بیئییەوە؟ بەبێ ئەو ڕاپۆرتی هەڵسەنگاندنی بیئییە ڕێگای پێ نادرێت، بەڵام ئەگەر بێتو بەس وەزارەت دیاری بکات، لەوە دەچێت جۆرێك لە فشار لەسەر وەزارەتەکانی دیکە دروست بکات، چونکە ئەم پرۆژانە هی وەزارەتەکانی ترن لە بەرهەمهێنانەوە بگرە تا وەزارەتی صناعە، تا وەزارەتی صحە، تا هەموو وەزارەتەکان، کاتێك بە تەنیا وەزارەتی بیئە بڕیار بدات، لەوانەیە هەندێك مەعاییری زۆر قورس دابنێت، کەس نەتوانێت پرۆژەیەك بکاتەوە، بۆیە ئەگەر ڕەئی مەجلیسەکە کە نوێنەری وەزارەتەکانی تری تیایە لەگەڵ بێت باشترە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێمە کە پێشتر هینمان کرد گوتمان (تقوم الوزارة بوضع خطة بناءا على اقتراح المجلس)، تۆش لەبەر رۆشنایی خوتەکە دەجولێیەوە، کە خوتەکە لە لایەن مەجلیسەوە دانراوە، لێرەش دەتوانین ئەگەر بۆ ئەوەی تەئکید لەسەر شتەکە بکەینەوە (تقوم الوزارة بناءا على الخطة الاساسية للمجلس)، بەلأم مەجلیس ناتوانێت تەنسیق بکات، ئیلا دەبێت وەزارەت تەنسیق بکات، فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ببووره جەنابی سەرۆك، ئەوە دانانی خوتەی بیئییە، ئەمە تەنها دانانی مەعاییرێکە، کە باسمان کردووە ئەم مەجلیسە وەزارەتی بیئە خۆی سەرپەرشتی دەکات و وەزیر خۆی رەئیسی مەجلیسەکەیە، تەنسیق بکات لەگەڵ جیهاتی مەعنی بۆ دانانی مواصەفاتێك، کە تایبەتە بە تەقدیر بیئەکەیە، یەعنی تەنها بۆ دانانی ئەو مواصەفاتانەی کە چ مەشروعێك داوای ئەو راپۆرتەی دەکرێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك جەمال لە ئەمریکا چۆنە؟

بەڕێز جمال محمد قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تەبیعی عادەتەن من باسی بانکی دەولی دەکەم، کە قەرز دەدات بە دەوڵەتان، عادەتەن ئەوان قبولی لیژنەو مەجالیسی مەحەلی ناکەن بۆ تەقدیر، بەرنامەیەکیان هەیە پێی دەڵێن (فسبلتی سەتدی فۆر پارك پلان) بۆ هەر پرۆژەیەك بێت، ئەوان کە هی دوەلین مەجموعەیەك دەوڵەت شارەزاییان لەو مەوزوعە هەیە، کە ئەو تەقدیرو دیراسەیە بکەن، بۆ ئەوەی لە ئەنجامدا ئەو شەریکەی کە دروست دەکرێت، کە بڵێین بانکی دوەلی پارەی تیا سەرف کردووە، بەر مەسئوولیەت نەکەون، لەبەر ئەوە ئەوان تەحەمولی مەحەلی ناکەن، لەبەر ئەوە ئەم مەوزوعە مەوزوعێکی گرنگە، بە قەناعەتی من وەزارەت تەئکید لەسەر ئەوە بکاتەوە، کە شەریکاتی ئەجنەبی گەورە، کە شارەزاییان هەیە لە دیراسەت کردن و تەحلیلاتی دروست کردنی ئەو شەریکاتانە، ئەو تەئسیراتانەی کە هەیانە دەیانبێت لە ئێستاو لە داهاتووشدا ئیستیفادە لەو شتە بکرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من هینەکەی خۆم تەعدیل دەکەم، (یضع المجلس او بالتنسیق مع الجهات المعنیة) لابببە، لەبەر ئەوەی تۆ مەجلیسەکە نوێنەری هەموو وەزارەتەکانی تێدایە، کەواتە جیهاتی مەعنی ئۆتۆماتیکیەن لە مەجلیسەکە هەن، (یضع المجلس المعاییر والمواصفات والاسس والضوابط اللازمة لتحدید المشاریع والمجالات التي تخضع لدراسات تقدیر الاثر البیئي واعداد قوائم بهذه المشاریع ووضع نظم واجراءات تقدیر الاثر البیئي)، فەرموو کاك خەلیل.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەرچەندە رەئی وەزیر موهیمە لێرە، من وا دەبینم ئەو ماددەیە هەمووی زیادە، مادام گوتی (یضع المجلس)، چونکە لە ماددەی چواردە، کە بووە ماددەی شەش لە (ثانیا وثالثا) بخوێنن دەڵێت لە سەلاحیاتی ئەو مەجلیسە (ثانياً/ اقرار واعتماد المواصفات والمعايير القياسية لعناصر البيئة.

ثالثاً/ اقرار الشروط والضوابط التي يجب توافرها في المنشأت والنشاطات التي لها تأثير ضار على البيئة او يؤدي الى الاخلال بتوازنها).

وابزانم عەینی ئەو ماددە، یەعنی هەر ئەو بڕگەیەی تێدایە، جا لێرە هەر زیادە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بە کاك فرسەتیشم گوت زیادە، ئەگەر جەنابی وەزیر رازی بێت دەیخەمە دەنگدانەوە بۆ ئیلغای.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

راستە لەوێش هاتووە، لێرە دووبارە بۆتەوە، بەس ئەمە دوو فەسڵی جیایە، لەوێ باس لە سەلاحیاتی مەجلیس دەکات، لێرە باس لە بابەتێکی زۆر گرنگ دەکەین، کە ئەوە بڕبڕەی پشتی ژینگەیە، ئەویش هەڵسەنگاندنی کاریگەری ژینگەیی مەشاریعە، لە هەموو دنیا هەر کۆمپانیایەك کە بیەوێت ئیش بکات، بەرهەمهێنان بکات، دەڵێت ئەوە لە قەوانینی خۆتان چیتان هەیە لەسەر ئەوە، کە بریتیە لەم بڕگانە، کە مەعاییرەکانی لە لایەن مەجلیسێکی تایبەتەوە دیاری کراوە، ئەوە یەکێکە لە خاڵەکان، یەعنی ئەمە فەسڵێکی تایبەتە، تەنسیقەکە موشکیلە نییە، چونکە ئەوە وەزارەتی تری تیایە، زۆر تەبیعییە ئەگەر لابچێتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆر نوری فەرموو.

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لەگەڵ ئەوەم کەوا وشەی (الجهات المعنية) بمێنێت، بەڵام بکرێت بە (الجهات المختصه)، چونکە زانکۆیەکان ئەوان دەتوانن هاوکاری ئەو ئەنجومەن بکەن، بەبێ ئەوەی کەوا ئەندامی ئەو لایەنە بن، لەبەر ئەوەی مانەوەی بەم شێوەیە بێت، بەڵام بکرێت بە (الجهات المختصه) چاکترە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك محەمەد فەرەج فەرموو.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من قسەکەم لەسەر ئەوەیە ئەنجومەن لە هەموو وەزارەتێکدا، لە هەموو جێگایەکدا ئیستیشاریيە، ناتوانێت مەعاییر دابنێت، دەتوانێت پێشنیار بکات، لەبەر ئەوە دەبێت بە کاری وەزارەتەکە، وەزارەت دەبێت مەعاییرو مواصەفات دابنێت، نەک ئەنجومەن، ئەنجومەن ئیشی ئیستیشاریيە، دەتوانێت تەوصیە بکات، پێشنیار بکات، بەڵام دەبێت وەزارەتەکە ئەو توانایە وەربگرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو مەجلیسە ئیستیشاری نییە، بەپێی مەوادەکانی پێشتر کە دیاریمان کردووە، مەجلیسێکە دەسەڵاتی هەیە، ئەوە یەک.

جوابی کاك دکتۆر نوریش، سەرۆکی زانکۆ لە ماددەکانی تردا دەڵێت رەئیسی مەجلیس، یان وەزیر بۆی هەیە ئیستیشارە بە هەر کەسێك بکات، یەعنی کەواتە بەبێ ئەوەی ناویشیان بێنێت، دەتوانێت ئیستیشارە بکات، کەواتە جەنابی وەزیریش موافیق بوو لەسەر ئەو ئیقتیراحەی بەندەتان و هەردوو لیژنەش پێیان باش بوو وای لێ بێتن (يضع المجلس المعايير والمواصفات والاسس والضوابط اللازمة لتحديد المشاريع والمجالات التي تخضع لدراسات تقدير الاثر البيئي واعداد قوائم بهذه المشاريع ووضع نظم واجراءات تقدير الاثر البيئي) دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە بە تەعدیلاتەوە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، تکایە ماددەکەی تر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (25) کە دەبێتە ماددەی (15):

هەموو لایەنەکانی پەیوەندیدارو بەهەماهەنگی لەگەڵ وەزارەت و بەر لە بەدەستهێنانی رەزامەندی بۆ هەر پرۆژەیەك، پابەند دەبن بە وەرگرتنی ئەم رێ وشوێنو رێکارانەی خوارەوە:-

یەکەم: کار کردن بۆ قەدەغە کردنی کاریگەریەکانی نەرێنی ژینگە، کە بۆی هەیە لە پرۆژەکانیان، یان لەو پرۆژانەی دەکەونە ژێر چاودێریکردنیان یان ئەوانەی رەزامەندی دەربارەیانەوە دەردەکەن، پەیدا ببن.

دووەم: وەرگرتنی هەموو رێکارەکانی گونجاو بۆ مسۆگەر کردنی پیادەکردنی رێساکانی لەم یاسایەدا هاتووە، بەسەر پرۆژەکانیان و پرۆژەکانی کە دەکەونە ژێر چاودێری کردنی، یان ئەوەی دەرکردنی رەزامەندی دەربارەیانەوە دەگرێتە ئەستۆ، لەوانەش پێرەو و رێنماییەکانی بەپێی ئەم یاسایەدا دەرکراوە.

سێیەم: چاودێری کردن و بەدواداچوونی پێڕەوو پێوانەکانی ژینگەو لە پڕۆژەکانی و یان ئەو پرۆژانەی دەکەونە ژێر چاودێرییەوەو پابەند بێت پێیانەوەو بەهۆی راپۆرتی دەورییەوە دەربارەیانەوە ئەنجومەن ئاگادار بکاتەوە.

چوارەم: هەماهەنگی لەگەڵ ئەنجومەن بکات بەر لە دەرکردنی هەر رەزامەندیەك، یان راگەیاندنێك پەیوەندی بە ئەنجامدانی چالاکی ستراتیژی و زەبەلاحەوە هەبێت و کاریگەر بێت لەسەر ژینگەدا.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە تەنها تێبینیمان ئەوەیە لە عەرەبیەکە (وحذف كلمة (اجراء)من (رابعا) هەر بمێنێتەوە (التنسيق مع المجلس قبل اصدار اية موافقات.....).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو ماددەیەش ئەگەر کەس مولاحەزەی لەسەر نییە، بە دەقیقی هاتووە، تەنیا لە رابعا (اجراء)ەکە حەزف بکرێت، کاك ئیحسان فەرموو.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

فەقەرەی یەکەم لە بەندەکە هاتووە (العمل على منع التاثيرات السلبية) هەر کارێك لەناو کۆمەڵگا، لەناو ولاّت بکرێت ئەکید تەئسیراتی هەیە، مەنع کردنی تەئسراتی سلبی ئەوە مومکین نییە، بەس دەتوانیت بڵێی ئیقلال، یەعنی کەم کردنەوە، بە رەئی من ئەو مەنع کردنە بکرێتە کەم کردنەوە عەمەلی ترو باشترە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆر نوری فەرموو.

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش لەگەڵ رەئی کاك ئیحسانم فەقەرەی یەك بکرێت (منع التاثيرات)ە.

دوو/ (اتخاذ كافة الاجراءات المناسبة) بکرێت (اتخاذ التدابير اللازمة).

چوار/ وەکو پێشنیار کرا ئیجرائەکە لابرێت، پرسیارێکم هەیە لە جەنابی وەزیر، کە دەڵێت (بممارسة نشاطات استراتيجية وعملاقة) مەبەستی لەوەدا چیە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خۆی ئەگەر ئەو مولاحەزەیەتان بەجێ بوو، ئەگەر جوملەی دوای ئەوەتان تێدا نەبوایە، ئەو جوملەی دواتر دەڵێت (العمل على منع التاثيرات السلبية البيئية التي قد تنجم عن مشاريعها)، یەعنی ئەوە کۆنترۆلی خۆیەتی، کۆنترۆلی مەشروعەکەیە، دەبێت بکرێتن، ئەگەر ئەوەی تێدا نەبوایە مولاحەزەکەتان لە جێی

خۆی بوو، کەواتە ئەو ماددەیە تەنیا مولاحەزەی لیژنەی هاوبەش کە ئیجرائەکەیان ئیلغا کرد، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، تکایە ماددەی دواتر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (26) کە دەبێتە ماددەی (16):

پێویستە وەزارەت بە دوای جێ بەجێ کردنی بڕیارەکانی دەرکراون و تایبەتن بە کاریگەریەکانی ژینگە سەبارەت بە پرۆژەو دامەزراوەکاندا بچێ لە میانەی هەماهەنگی کردن لەگەڵ لایەنەکانی پەیوەندیدارەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە ئەندامەکان دەڵێن ئەو ماددەیە زیادە، جەنابی وەزیریش دەڵێت مانعم نییە بیخەیتە دەنگدانەوە، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە ئەو ماددەیە شەتب بکرێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بۆ شەتبەکە فەرموو جارێ نیوەی دەنگمان بۆداوە، نیوەکەی تر ماوە.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەم ماددەیە بەڕاستی نابێت شەتب بکرێت، وەباهەتێکە لەسەر وەزارەت، ئەو بڕیارانەی کە دەردەچێت لە مەجلیسەوە، ئەو تەقیمە هەر هەمووی، ئەم شروت و مەعاییرو مواصەفاتەی کە دەردەچێت، بۆ ئەوەی بزانین چەند ئەو مەعەمەلانەی کە قائیمە، ئەو مەعەمەلانەی (التی ستقام) تا چەند.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاکە بزانە، فەرموو جەنابت، خۆی پەلەکە لە ئێمە بوو دەنگمان بۆدا، بەڵام تەواو نەبوو، تەنیا گوتمان کێ لەگەڵدایەو کێ لەگەڵدا نییە تەواومان نەکرد، چونکە داوای کرد، بە هەر حاڵ، ئێمە نیوەی دەنگدانمان کرد، با عەرزت بکەم ئەو ماددەیە بۆیە دەنگ بەرز بۆوە کە زیادە، لەبەر ئەوەی لە چەندین ماددەی تردا ئەو تەفسیرە هەیە، وەزارەت مەهامیەتی، تەنفیزی قەراراتی بکاتن، کە خۆی دەردەهێنێت، کە عیلاقەی بە تەئسیراتی بیئەوە هەیە، تەحصیل حاصلەو بەدیهیەتە، بێجگە لەوە لە قانونی وەزارەتیشدا ئەوە هەیە، فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی ئێمە فەسڵێکی تر باس دەکەین، کە باس لە تەقیمی ئەسەری بیئییە، دەبێت ئێمە وەکو باسم کرد، ئەو فەسڵە زۆر گرنگە بۆ ئێمە، کە ئێستا کوردستان لەسەر بەرهەمهێنانەو دەیان مەعمەلان هەیە زووتر دروست کراوە، هەمیشە ئێستا هەیە، کە بەپێی ئەمە دەتوانین مامەڵەی لەگەڵ بکەین، ئێمە ئەگەر فەقەرەی یەکمان هەبێت ماددەیەك لە کۆتایی ئەم فەسڵە، کە وەزارەت بۆی هەیە ئەم بڕیارانە جێ بەجێ

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (26)

سێ شەممە رێکەوتی 10/ 6/2008

کاتژمێر (5)ی پاش نیوەڕۆی رۆژی سێ شەممە رێکەوتی 2008/6/10 ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق بە سەرۆکایەتی بەڕێز عدنان رشاد مفتی سەرۆکی ئەنجومەن و, بە ئامادەبوونی بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.کمال کەرکووکی) جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمد عبدالله سکرتێری ئەنجومەن, دانیشتنی ژمارە (26)ی خولی دووەم, ساڵی (2008) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی ماددە (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموارکراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆکایەتی ئەنجومەن بڕیاردرا دانیشتنی ژمارەی (26)ی خولی دووەمی هەڵبژاردن لە کات (5)ی پاش نیوەڕۆی رۆژی سێ شەممە رێکەوتی 10/ 6/2008 دا بەم شێوەیە بێت:

1- بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆ کردنی پرۆژەی یاسای پاراستنی ژینگە لە هەرێمی کوردستان.

2- خستنەڕوو و گفتوگۆ کردنی پرۆژەی یاسای هەموار کردنی یاسای کرێی خانووبەرە ژمارە (87)ی ساڵی 1979ی هەموار کراو، کە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشکەش کراوە.

3- خستنەڕوو و گفتوگۆ کردنی پرۆژەی یاسای هەموار کردنی یەکەمی یاسای ژمارە (26)ی ساڵی 2007 یاسای باجی دەرامەت، کە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشکەش کراوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی کوردستان، دانیشتنەکەمان دەکەینەوە، بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی ماددە (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموار کراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق، دەستەی سەرۆکایەتی ئەنجومەن بڕیاریدا بەرنامەی کاری دانیشتنی ژمارە (26)ی خولی هەڵبژاردن لە کاتژمێری (5)ی پاش نیوەڕۆی رۆژی سێ شەممە رێکەوتی 2008/6/10دا بەم شێوەیە بێت:

1- بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆ کردنی پرۆژەی یاسای پاراستنی ژینگە لە هەرێمی کوردستان.

2- خستنەڕوو و گفتوگۆ کردنی پرۆژەی یاسای هەموار کردنی یاسای کرێی خانووبەرە ژمارە (87)ی ساڵی 1979ی هەموار کراو، کە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشکەش کراوە.

3- خستنەڕوو و گفتوگۆ کردنی پرۆژەی یاسای هەموار کردنی یەکەمی یاسای ژمارە (26)ی ساڵی 2007 یاسای باجی دەرامەت، کە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشکەش کراوە.

سەرەتا بەخێرهاتنی بەڕێز وەزیری ژینگە کاك دارا و کاك سەعد وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان دەکەم، داوا لە لیژنەی یاسایی دەکەم بێن لە شوێنی خۆیان دابنیشن، فەرموون.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەشی شەشەم

پشکنین و چاودێری کردنی ژینگە

ماددەی (27) کە دەبێتە ماددەی (16):

وەزارەت چاودێری دەزگاو پرۆژەو دامەزراوو چالاکیە جۆراو جۆرەکان دەکات، بۆ زانینی رادەی پابەند بوونیان بە مواسەفات و پێوانەو پێوەرەکانی پشتی پێ دەبەستێ لە پاراستنی ژینگەدا، بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە هیچ تێبینیەکمان نییە لەسەر ئەو ماددەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆربەی ئەو ماددانەی ماون، بەڕاستی مەسائیلی عیلمین و فەنین و لە تەجاروبی پرۆژە یاساکانی هاوشێوە وەرگیراوەو حکومەت دیراسەتی کردووە لەگەڵ لیژنەی یاسایی و لیژنەی تەندروستیش، کە گفتوگۆی کردووە، ئێستا هەردوو لیژنەی هاوبەش پشتگیریان لە دەقی ماددەکە کردووە، کەس قسەی لەسەر هەیە، کاك محەمەد رەفعەت فەرموو.

بەڕێز محمد رفعت عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (27) کە بۆتە ماددەی (16)، من پێموایە لەگەڵ ماددەی (29) کە دەبێتە ماددەی (18) یەك و دوو بکرێت بە یەك، چونکە پەیوەندییان بە یەکترییەوە هەیە، بەم شێوەیە بخوێندرێتەوە (تقوم الوزارة بمراقبة المؤسسات والمشاريع والمنشات والانشطة عن طريق فرق مراقبة البيئة والتي لها الحق في دخول المنشات والمؤسسات لغرض تفتيشها والتأكد من مدى تطبيق شروط وضوابط حماية البيئة)، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سەعدەدین فەرموو.

بەڕێز ملا سعدالدین ملاعبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وا دیارە ئەو ماددەیە، ماددەیەکی زیادە، تەحصیل حاصلە، یەعنی موڕاقەبە کردن صەمیمی ئیشی وەزارەتە، دوایێ لە ماددەی چواردە لە مەهامی وەزارەت هەر باسمان کرد، دوێنێش لەو ماددەیەی کە ئیلغامان کردەوە، هەر عەینی ماددە بوو کە موڕاقەبەی تەنفیزی قەرارات بوو، جا ئیقتیراح دەکەم ئەو ماددەیە زیادەو هەڵبگیرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ڤیان خان فەرموو.

بەڕێز ڤیان احمد خضر پاشا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەو ماددەیە کە دەڵێت بەپێی مواصەفات و پێوانەو پێوەرەکان، بەڵام لێرە هیچ شتێکی پێ ئاماژە نەکردووە، چونکە لە ماددەکانی تریش (21 و 22 و 23 و 24) باسی تۆژینەوەو زانستی ژینگە دەکات، بەڵام هیچ ئاماژە بە دانیشتنی سەنتەرێکی تۆژینەوە نەکردووە، من دوێنێش هەوڵمدا باس لەوە بکەم، چونکە تۆژینەوەو پاراستنی ژینگە باس دەکرێت، بەڵام بەبێ ئەوەی ئاماژە بکرێت بە دامەزراندنی، یان داهێنانی دەزگایەك بۆ ئەو تۆژینەوەو لێکۆلینەوە، کە ئەوەش بۆ پاراستنی ئاوە، خاکە، هەوایە، لێرە من پێشنیاری ئەوە دەکەم بە دامەزراندنی سەنتەرێکی ئیستیراتیجی لێکۆلینەوەی ژینگەیی، کە لە هەرێمدا دروست بکرێت، بە مەرجێك خەڵکی پسپۆڕی و شارەزای لێی دابمەزرێت، کە بەڕێوەی ببات، پێشنیاری ئەوە دەکەم دامەزراندنی بەشێکی تایبەت کە لە بواری ژینگە لە هەموو زانکۆیەکانی هەرێم، چونکە زۆر باسی دەکرێت لە هەموو ماددەکان، بەتایبەتی ماددەکانی (21 و 22 و 23 و 24) باس دەکرێت، تۆژینەوەو پاراستن، دەبێت هەر شتەکە تۆژینەوەی زانستی لێ بکرێت بەشێوەیەکی ئەکادیمی دەبێت سەنتەرێکی تۆژینەوەو ئەکادیمی دروست بکرێت، ئەوەش سەر بە زانکۆیەکانە لە هەرێمدا، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن اسماعیل سلیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تێبینیەکەم لەسەر ئەو ماددەیە هەر ئەوەیە باسی مونشەئات و مەشاریع و ئەوانە دەکاتن، باسی ناو شار ناکات، خۆی ئالودە لە هەموو شتێکی زیاتر ئەوەیە کە لەناو شار پەیدا دەبێت، بەهۆی سەیارات و ئەو شتانە، ئەگەر موڕاقەبەی زاتی بکرێت، کێ موڕاقەبەی ئەوانە دەکات؟ چۆن موڕاقەبەی خۆیان دەکەن؟ ئەو سەیاراتانەو ئەوانەی کە دێت وەکو بۆری سۆبا کە بە نەفتی رەش ئیش دەکات، ئەسڵەن ئەکسەریەتی دانیشتوانی خەڵك لەناو شارە، لەناو گوندو ئەوانە نییە، پێویستە لەوێ موعالەجەی ئەوە بکرێت، بەدیلێك

بۆ ئەو ئالودەی هەوا دیار بکرێت، بە رەئی من شارە گەورەکان وەکو هەولێر، سلێمانی، وەکو دهۆك، پێویست بە قیتارو ئەو شتانە دەکرێت، بۆ ئەوەی موعالەجەی ئەو ئالودەیە بێتە کرن، چونکە بەو شێوەیە هەم ئیزدیحام کەم دەبێتن، هەم ئالودەی هەوا بڕێك باشتر دەبێت، هەر ئەوەندە تێبینیەم هەبوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مولاحەزەکانی ئەوە گوتت لێرە هاتووە (والمشاريع والمنشات والانشطة المختلفة) هەمووی دەگرێتەوە، بەلأم لە قسەکاندا دەمەوێت رەئی جەنابی وەزیرو لیژنەی هاوبەش وەربگرم، بەتایبەتی لەوەی ماددەی (27 و 28 و 29) دەکرێت بکرێتە یەك ماددە بە فەقەرات، بە تەسەلسول هەمووی رەبتی بە یەك مەوزوعەوە هەیە، ئەویش رەقابەیە، وەزارەت رەقابە دەکات، خاوەن مەشروع دەبێت بە واجیب هەلْبستێت بۆ رەقابە، فیرەقی موڕاقەبە هەمووی هی یەك ماددەیە بە یەك و دوو دەتوانێت تەواو بێتن، ئەو رەئیەی خاتوو ڤیانیش جوابی بدەنەوە تکایە، فەرموو، ئەوەی کاك محەمەد رەفعەت گوتم، بەلأم جوابی خاتوو ڤیان دزەیی بدەنەوە، چونکە جیاواز بوو، ئەوەی جەنابت دەمج بوو، یەکەم جار گوتم.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بەم فەسلّە کە باس لە تەفتیش و رەقابەی بیئی دەکات، لەڕاستیدا وەزارەتی بیئە لە کوردستان و لە عێراقیش، یان لە جۆرێك لە ولاّتانی دنیا وەزارەت ئیشرافی رەقابەیە، یەعنی هەر خودی وەزارەتەکە ئەو ئیشەیە، لەبەر ئەوە وەزارەتی ژینگە وەزارەتێکی ئیشرافی رەقابیە، بۆیە بە پێویستم زانی بۆ تەئکید کردن بە سێ ماددەی جیاواز باس لەوە بکەین، یەکێکیان/ حەقی ئەو رەقابەیە دەدات بە وەزارەت، کەوا موڕاقەبەی هەموو وەزارەت و هەموو چالاکی جۆراوجۆر بکات، کە ئەوە ناو شارو دەرەوەی شار دەگرێتەوە.

سەبارەت بە ماددەکانی دووەم و سێیەم، هەر یەکەیان باس لە شتێکی تر دەکات، کە دروست کردنی موڕاقیبی بیئییە، حەق پێدانە بە موڕاقیبی بیئی بە چوونە ناو هەموو مونشەئەیەك، کە وەکو بەڕێزتان دەزانن لە ولاّتێکی وەکو ئەمریکا موڕاقیبی بیئی، بۆی هەیە بچێتە ناو هەندێك مەشاریعەوە، کە باجی تایبەتی هەیە کەسێك لە (ئێف ئای) بۆی نییە بچێت، لەبەر ئەوەی ئەو مەشاریعانە مەشاریعی خاصن، مەشاریعی نەوەوییە، یان شتی تایبەتە، بەلأم ئەوانە مەڕاقەبەی بیئی خۆیان دەکەن، لەبەر گرنگی باسەکە، ئێمە ویستوومانە لە یەکتری جیا بکەینەوە، بیکەینە ئەو دوو و سێ ماددەیە.

سەبارەت بە وەلأمی خاتوو ڤیان دزەیی، لە یاسای وەزارەت ئەوە هاتووە، کە ئەرکی وەزارەتە دروست کردنی ئەبحاسی بیئی و لێکۆلّینەوە، ئەوە لە قانونی وەزارەت هاتووە، ئێمە ئێستا دەستمان پێ کردووە بەوەی پرۆژەیەکمان تەقدیم کردووە بە دروست کردنی مەعهەدێك تایبەت بە تەدریب و ئەبحاس و تەدریبی کەوادیری بیئی و ئەبحاسی بیئی، دەستمان پێ کردووە.

سەبارەت بە بوونی قسمی ژینگەش، نەك بكرێتەوە، ئێستاكە كراوەتەوە لە زانكۆی سەلاحەدین، ئەمە یەكەم سالیەتی، قسمی ژینگە لە كۆلیژی علوم كراوەتەوە، بڕیارە ئەمسالْ لە زانكۆیەكانی تریش بە هەمان شێوە دەست پێ بكرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

لیژنەی هاوبەش ئێوە رەئیتان لەسەر دەمجەكە چیە؟

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لەڕاستیدا ئێمەش وامان پێ باشە لە مەنتوقی ماددەكە هیچ ناگۆڕێت، هەر وەكو خۆی بمێنێتەوە بەو شێوەیەی كەهاتووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كەسی تر قسەی نییە لەسەر دەمجەكە، ئەگەر هەر كاك رەفعەت بێت، جەنابی وەزیرو هەردوو لیژنەكەش هین نەكەن، زۆر گۆڕانكارییەكی ئەوتۆ ناكات، كەواتە ماددە بە ماددە ئەوەی لەسەر دەكەین، ماددەی شازدە مولاحەزەیەكی ئەوتۆ نەهاتووە، وەلاّمی ڤیان خان درایەوە، هی كاك عبدالرحمنیش شەرحمان كرد، ئەو ماددەیە دەخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بە زۆرینەی دەنگ وەرگیرا، تكایە ماددەكەی تر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی (28) كە دەبێتە (17):

یەكەم: پێویستە خاوەن هەر پرۆژە، یان دامەزراوێك پرۆسەكانی چاودێری سەربەخۆو بەهەماهەنگی لەگەڵ لایەنەكانی پەیوەندیدار ئەنجام بدات و بەپێی پێوەرو بەرزەفتكاریەكانی وەزارەت دایاندەنێ و بەرزكردنەوەی راپۆرتەكانی دەربارەیانەوە بەپێی رێنمایەكانی وەزارەت و هەر لایەنێكی دیكەداو پێڕەوو رێنمایی و تێخوێندنەوەكان بەپێی ئەم یاسایەوە دەركراون، دەست نیشان دەكات.

دووەم: دەبێ خاوەن هەر پرۆژەیەك، یان دامەزراوێك ملكەچی چاودێری ژینگە بێ، تۆمارگایەك بەدەستەوە بگرێ، بۆ دیاری كردنی كاریگەریەكانی چالاكیەكان لەسەر ژینگەداو بەپێی ئەو رێنماییانەی وەزارەت دەریدەكات.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

(بالنسبة للمادة (28) والتي ستصبح برقم المادة (27) نقترح حذف (واللوائح) من الفقرة (اولاً) منها). هەر ئەو تێبینیەمان هەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دوێنێش گوتمان کەلیمەی (اللوائح) لە هینی ئێمەدا نییە، لە ماددەیەکی تر (اللوائح) هاتبوو شەتب کرا، پێموایە تەبیعییە لێرەش شەتب بکرێت، ئەوەش وەکو ماددەکەی پێشووە، شتێکی تەبیعییە، ئەگەر کەس مولاحەزەی لەسەر ئەوە نییە، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ ماددەی حەفدە وەرگیرا، تکایە ماددەکەی تر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (29) دەبێتە (18):

یەکەم: تیپی چاودێری کردنی ژینگە سیفەتی فەرمانبەری بەرزەفتکار وەردەگرێ، دەتوانێ بەرزەفتی سەرپێچی و تاوانەکانی ژینگە کە پێچەوانەی ئەم یاسایەوە روو دەدەن بکات.

دووەم: تیپی چاودێری کردنی ژینگە مافی ئەوەی هەیە بچێتە ناو دامەزراوو دەزگاکان بە مەبەستی پشکنینیان و وەرگرتنی چەند نموونەیەك لێیان و دڵنیا بوون لە رادەی پیادە کردنی پێوەرو مەرج و بەرزەفتکاریەکان بۆ پاراستنی ژینگە، لە کاتی ئەنجامدانی کارەکەیدا رەگەزەکانی پۆلیسی ژینگە هاوکاری دەکات.

سێیەم: لەسەر خاوەنی پرۆژەو چالاکیە جۆراو جۆرەکان پێویستە رێگا بۆ تیپەکانی چاودێری ژینگە خۆش بکەن، بۆ ئەوەی بتوانن ئەرکەکانیان جێ بەجێ بکەن و بەیانات و زانیاریەکانیان پێ بدەن، کە بە پێویستی دەزانن بۆ جێ بەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بە ماددەی (29) کە دەبێتە ماددەی (28) وشەی (ژینگە) لە کۆتایی بڕگەی (یەکەم) بسڕێتەوە، یەعنی (من الشرطة البیئیة)، هەر شورتە بمێنێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

(فرق المراقبە) لە تەعریفی ماددەی یەکدا هاتووە، ئەگەر لە تەعریفی ماددەی یەکدا هاتبێت، شەتب کردنەکەی راستە، ئەگەر نەهاتبێت، دەبێت بنووسرێت (تکون فرق المراقبة) وەکو پێشتر موافەقەتمان کرد بوو، کاك خەلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

عینوانێکمان نییە بەناوی شورتەی بیئی، حەرەس غابات هەیە، دەڵێت (وتؤازرها اثناء تأدیة عملها عناصر من الشرطة البیئیة)، یەعنی ئەو موستەڵەحە نیمانە، (عناصر من الشرطة) یەعنی هەر ئەوە دەبێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك خەلیل من شورتەم نەگوت، ئێوە گوتتان، من مەقصەدم (فرق المراقبة) لە تەعریفەکە هەیە، یەعنی قەصدم ئەوەیە، ئەگەرنا شورتەکە ئیعتیادییە، بیئەکە لابدرێت، شورتە، شورتەیە تەکلیف دەکرێتن، مومکینە بەوە هەڵبستێتن، لەوێ شەتب کردنەکە تەواوە، بەس مەقصەدم لە مولاحەزەکەی خۆمە (تکون لفرق المراقبة البیئیة) تەعریفی هەیە، ئەگەر تەعریفی نییە، دەبێت بە کاملی بنووسرێت، وەکو عینوانی قانونەکە، دەبێت عینوانی (تکون لفرق المراقبة) یەعنی دەبێت جوملەکەی ئیزافە بکرێت، کاك دارا فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێم باشە ئەگەر بکرێت پێناسەی موراقیب بێت، ئیش بکەین لە تەعریفەکە، کە لێرە هاتووە، کە ئەمەش تەعریفەکەیەتی (المراقب/ الموظف المسمی بموجب احکام هذا القانون لمراقبة تنفیذ التشریعات المتعلقة بالبیئة)، ئەگەر ئەوە بنووسرایە باشتر بوو، چونکە لە لای خۆمان پێشتر نووسیبوومان، بەس لێرە نا، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆر نوری فەرموو.

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەبەر ئەوەی کەوا تەعریفی فیرقەی موراقەبەی بیئی نەکراوە، چاکترە برگەی یەکەم بەم جۆرە بنووسرێتەوە (تشکل فرق المراقبة البیئیة مهمتها ضبط المخالفات والجرائم البیئیة التي تقع خلافاً لهذا القانون)، لێرە هەم تەعریفیشمان کردووە، هەم موهیمەکەشمان دیاری کردووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، ئەوە زۆر راستە فەقەرەیەك ئیزافە بکرێت، بەڵێ کاك دارا.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من تەئیدی دەکەم، بەس ئەگەر بەشێوەیەکی تر دایبڕێژینەوە، لێرە نووسیوومانە (تکون لفرق المراقبة البیئیة صفة مأمور الضبط) بنووسین (صفتها الضبط ولها) خۆی ئەوە نووسراوە خۆی عیبارەتەکە زۆر نەگۆڕین.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوەل جار دەبێت تەشکیلی بکەیت، دوایێ تەعریفی بکەیت، لەبەر ئەوە ئەو قسەیەی کاك دکتۆر نوری (تشکل فرق المراقبة البیئیة .....)، ئینجا صیاغەکەی دوایێ بدەنە لیژنەی قانونی کە گوتی، ئەوە کاك

فرسەت مەخرەجێکی تری دۆزیەوە، دەڵێت لە ئەوەلەکە لەجیاتی (تکون) بنووسین (تشکل فرق المراقبة البیئیة وتکو لها صفة مأمور)، ئەوەلەن نووسراوە (تکون لفرق المراقبة) بنووسرێت (تشکل فرق المراقبة البیئیة وتکون لها صفة مأمور الضبط ولها ضبط المخالفات والجرائم البیئیة التي تقع خلافاً لهذا القانون)، باشە کاك دکتۆر نوری، ئەویش موافیقە، پەخشان خان فەرموو.

بەڕێز پەخشان عبدالله زەنگەنە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من مولاحەزەیەکی زۆر بچووکم هەیە، کە ئێمە فرق تەشکیل دەکەین، نەك (ولها) موهیمەکەی ئەوەیە، بۆ ئەوە تەشکیل دەبێت، (لها) یەعنی دەتوانێت بیکات و دەتوانێت نەیکات، هەر ئەوە بوو، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەگەر مولاحەزەت کرد بێت پەخشان خان، گوتمان (وتکون لها)، نەك (لها)، یەعنی (تکون)ەکەی دوا دەخەیت، لە بیدایەتەکەی نووسراوە (تشکل فرق المراقبة البیئیة وتکون لها صفة مأمور الضبط ولها ضبط المخالفات والجرائم البیئیة التي تقع خلافاً لهذا القانون)، (وعلیها) لە جیاتی (لها)ی دووەم، باشە موشکیلە نییە، کاك محەمەد فەرەج فەرموو.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من وادەزانم زۆر چۆتە ناو تەفاسیلەکەوە، هەر ئەمە (مأمور)ە بۆچی؟ بۆ زەبتی موخالەفات، جەرائیمیش نابێت، جەریمە وەختێك دەبێتە جەریمە، کە تەحقیق ببێت، چونکە لە پێشەوە موخالەفاتە، خۆ موحەقیق نییە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لیژنەی هاوبەش موقتەرەحێکیان کردووە، منیش تۆزێك تەعدیلی دەکەم، ئەو نووسیوویەتی (تقوم الوزارة بتشکیل فرق المراقبة البیئیة، مهمتها ضبط المخالفات والجرائم البیئیة التي تقع خلافاً لهذا القانون)، ئەوە باشە، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، کەواتە هەرسێ بڕگەکەی ماددەی (18)، فەرموو کاك کەریم قسەی هەیە.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوەی کە مەعلومە ئێستا لە هەرێمی کوردستان بەشێك هەیە لە بەڕێوەبەرایەتی پۆلیسی هەرێمی کوردستان بەناوی پۆلیسی پاراستنی ژینگە، باشە ئەی ئەرکی ئەوانە چیە؟ یەعنی چ ئەوەکیان هەیە لەگەڵ فرق، ئەوە یەك.

مەسەلەن حەرەسی غابات لە زیمنی ئەو تەشکیلاتە دایە، ئایا ئەو تەشکیلاتە جیاوازە لەگەڵ ئەوە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لە هەر وەزارەتێك دەکرێت ئەو بەشە دابنرێت، لە هەر مەنشەئەیەك، خۆمان باسمان کردووە، پۆلیسی مرور واجیبێکی گەورەی دەکەوێتە سەر شانی ئەوەی کاك عبدالرحمن ئاماژەی پێ کرد، سەیارەیەك تێ دەپەڕێ ئەو دووکەڵە رەشەی دەکاتن و پێویست دەکاتن پۆلیسی مرور دەست بە جێ ئیجرائات وەربگرێتن، لەسەر وەزارەتی بیئە رانەوەستێتن، یان موراقیبی هین و ئەوانە، لەبەر ئەوە لەوێ ئەو فرقە تەعاروز نییە، بەڵێ کاك دارا.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەکە دەنگی لەسەر دراوە، گوتم ئەگەر لەسەر شورتەی بیئی ماوە، بۆیە دامانناوە، ئێمە لە کوردستاندا پۆلیس نا، فەرماندەیی پاراستنی ژینگەمان هەیە، لەگەڵ پۆلیسی دارستان، کە ئەم دوو هێزە هەردووکیان لە بارودۆخێکی نائاسایی دروست بوون، بۆ ئەوەی یاسایەکەشمان شێوازێکی مەدەنی وەربگرێت، لە هەموو دنیا پۆلیسی بیئی هەیە، ئەوانە لە جیاتی ئەوەی ئێستا لە بەرنامەی ئێمەش هەیە، بەڕاستی ئێستا قسەمان لێ کردووە، کە ئەم پۆلیسانە ببنە پۆلیسی ژینگە، ئەگەر بێتو لە یاسایەکەش شورتە بە موتلەقی نەیەت، وا جوانترە بڵێین بۆ موراقەبەی مونشەئات، ئەوەی کە دەچێتە ناو پۆلیسی بیئی و لە بەرنامەشمان هەیە، کە لە داهاتوو بۆمان بکرێت، ئەوانە ناو بنێین بە پۆلیسی ژینگە پارێزی، بۆیە لێرە ناومان هێنا بوو، گوتمان ئەگەر ببێت باشترە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

عەفوم دەکەی کاك دارا، لێرە ئیشکالێکمان دێتە پێش، شورتەی بیئی دەبێت تابعی نیزامی شورتە بێتن، راستە لێرە موهیمەکەیە، لێرەش داخیلی بکەین، ئەوەلەن دەبێت بە قانون تەشکیلی بکەیت وەکو ئەوەی تر.

دووەمین/ دەبێت بگەڕێیتەوە سەر نیزامی داخیلی وەزارەتی ناوخۆ بۆ تەشکیلی شورتە، بە عام کە هاتوونە لێرە، مانای ئەوە نییە تۆ لەوێ هینی ناکەیت، لە دواییدا شورتەی بیئی هەبوو بە پرۆژەیەك تەشکیلی بکەن، بەڵام لێرە باشترەو شاملترە، هەموو شورتەیەك دەتوانێت هاوکارتان بێت (مؤزر) دابنێت، بۆیە من موقتەرەحی لیژنەی هاوبەش بۆ حەزفی بیئەکە، جەنابت دەنگت نەکرد، من وامزانی تەواوەو بیئەکە لەوێ شەتب کراوە، بە گۆڕانکاری لە یەکەمەکە کە کرا، ماددەکە دەخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، تکایە ماددەکەی تر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (30) دەبێتە ماددەی (19):

رێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدنی و تاکەکان بۆیان هەیە وەزارەت ئاگادار بکەنەوە سەبارەت بە چالاکی و هەڵس و کەوتەکانی زیان بەژینگە دەگەینن.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە هیچ تێبینیمان لەسەر ئەو ماددەیە نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك کەمال پێی وایە زیادە، چونکە ئەوە تەحصیل حاصلە، بە تەنیا مونەزەمات نییە، هەر هاوولاتیەك، هەر دامودەزگایەك بە هەموو مونەزەماتی موجتەمەعی مەدەنیشەوە، ئەگەر چی زیاتر واجیبی بوو، واجیبی موجتەمەعاتی مەدەنییە، یەعنی ئەوان بێجگە لەوەی، ئێوە موقتەرەحێکتاندا، بەلای کەمی شەرحێك بکەین، هۆی ئەوە چیە؟ کە داوا دەکەن ئیلغا بکرێت، چونکە جەنابی وەزیر رەئیەکی هەیە بڵێتن، لیژنەی هاوبەشیش رەئییان هەیە، فەرموو کاك خەلیل.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە پێمان باش نییە حەزف بکرێت، چونکە ئەمە ئیشراکی موجتەمەعی مەدەنی و موجتەمەع هەمووی لەو مەوزوعە گرنگە، یەعنی وابزانم ببێت باشە، ئێمە لەگەڵ حەزفەکە نین.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دارا فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

جەنابتان دەزانن پێش دروست بوونی موئەسەساتی بیئی و وەزاراتی بیئی، کە لە ساڵی 1972 لە موئتەمەری ستکهۆلم بڕیاریدا، تەنها رێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی هەبوون لە هەموو دنیا کە کاری ژینگەیان کردووە، ئێستا زۆر دەورێکی کاریگەریان هەیە لە هەموو شوێنێکدا چاودێری ژینگە دەکەن، ئێمە بە پێویستی دەزانین ناوی رێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی لەم یاسایە ببێت و بەشداری پێ کردنی ئەوان لە پرۆسەکانی حکومەت کارێکی گرنگەو دەتوانم بڵێم گرنگیەکی تەواو دەدات بە یاسایەکەی ئێمە، ئەوانیش دەتوانن رۆڵێکی تر ببینن، کە ئەو مافەیان پێ بدەین و بۆیان هەببێت چاودێری بکەن، ئێمە لە کەموکوڕیەکان ئاگادار بکەنەوە، بۆیە مانەوەی بە شتێکی گرنگ دەزانم، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو دکتۆر کەمال قسەی هەیە.

بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.کەمال کەرکووکی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی سی بە رەئی من زیادە، یەکەم/ تۆ ناتوانیت مەجتەمەعی مەدەنی ئیجبار بکەیت، کە مەعلوماتت بداتێ، ئەوە یەك.

دووش/ تەحدیدت کردووە، بۆ مەجتەمەعی مەدەنی و ئەفراد، ئەوە کراوەیە بۆ هەموو کەسێك، بۆ هەموو دەزگایەك، کە شتێکی ناقانونی ببینێت ئیبلاغت بکاتن، بەڵام تۆ لێرە (المنظمات المجتمع المدني والافراد ابلاغ) یەعنی ئیجباری دەکەیت، قانونیەن ناتوانیت بیکەیت، بۆیە یان چاك بکرێت، یان لابدرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دارا فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە نووسیوومانە (المنظمات المجتمع المدني) نەمان نووسیووە (على منظمات المجتمع المدني) تا ئیجباری بکەین، یەعنی ئێمە حەقێك پێمان داون، کە ئەمە ئیشراك پێ کردنی ئەوانە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دەزانی چۆنە؟ فەرقەکە زۆر نییە، ئەگەر نەنووسرێت، ئەگەر بینووسن شتێکی ئەوتۆ نییە، چونکە ئەگەر نەنووسرێت واجیبە، واجیبە لەسەر مونەزەمات، لەسەر ئەحزاب، لەسەر ئەفراد، بنووسرێت تەئکیدێکە، بەڵام ئیلزام نییە، کاك دکتۆر فەرموو.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەڕاستیدا هەروەکو کاك دارا باسی کرد، کۆمەڵگەی مەدەنی دەوری هەبووە پێش دامەزراندنی وەزارەتی ژینگە لە کوردستاندا بۆ پارێزگاری ژینگەو ئەرکی پارێزگاری ژینگە پۆلیس نییە، بەڕاستی هەموو تاکەکانی کۆمەڵ دەبێت بەشدار بن لە پارێزگاری ژینگە، بۆ تەئکید کردنەوە لێرە لە جێگەی خۆیەتی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێستا دوو رەئی هەیە، رەئی جەنابی وەزیرو لیژنەی هاوبەش، ئەو ماددەیە زەروریییە، دەنگی ئێوەو کاك دکتۆر کەمال و کاك فرسەتیش وایە، بۆیە ئەوەی موقتەرەحی کاك دکتۆر کەمال و کاك فرسەت، ئێوەش دەنگتان هەبوو کە ئەو ماددەیە ئیلغا بکرێت، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە شەتب بکرێت دەستی

بەرز بکاتەوە؟ 27 دەنگ، زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ ئەوەیە بمێنێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ ماددەکە مایەوە، فەرموو کاك ئیحسان.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر ئەو ماددەیە بمێنێت، بە رەئی من تەعدیلێك بکرێت، چونکە ئەوە ئیشی هەموو موئەسەساتێکە، کە گوتت مونەزەماتی موجتەمەعی مەدەنی، پێش دروست بوونی مونەزەماتی مەجتەمەعی مەدەنی لە کوردستان، کۆمەڵێك دەوائیری حکومی، کۆمەڵێ خەڵکانێك موهتەم بوون بە کوردستان، لەبەر ئەوە بە رەئی من (المنظمات المجتمع المدني وكافة المؤسسات الحكومية وغير الحكومية)، چونکە خەڵکانێك ئیشەکەیان کردووە، ئیلتیزامێکی تری داوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەفراد هەمووی دەگرێتەوە، لە هەموو شتێکدا حەشووی نەکەین بەڕاستی، بۆچی گوتراوە مونەزەماتی موجتەمەعی مەدەنی، لەبەر ئەوەی مونەزەماتی موجتەمەعی مەدەنی یەکێکە لە ئەرکەکانی سەرشانی، کە وتت موزەماتی موجتەمەعی مەدەنی، مونەزەمەیەکی (ئێن، جی، ئۆ)یە غالیبەن، چونکە حزبەکانیش دەگرێتەوە، ئەگەر فراوانی بکەیت کەس نییە لەناو مونەزەمەیەکی موجتەمەعی مەدەنی ئیش نەکاتن، فەرموو.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من یەك پرسیار لە جەنابی وەزیر دەکەم، غەیری مونەزەماتی موجتەمەعی مەدەنی حەقی نییە ئاگاداری دەزگایەکان بکات لە موخالەفەیەك؟ هەموویان حەقیان هەیە، لەبەر ئەوە جەنابی سەرۆك نەیهێشت تەوزیحی رەئی خۆم بکەم، ئیعلانی کرد کە دەنگی خۆم بکەم، نەصەکە تەصویتی لەسەر کرا تەبعەن من تەئیدی دەکەم، مونتیج نییە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

منیش رەئی خۆم نەدا، چونکە ئەو مەوزوعە زۆر هین نییە، گوتم کاك دکتۆر کەمال و کاك فرسەت، دەیخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، تکایە ماددەکەی تر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەشی حەوتەم

رێو شوێنەکانی هاندان

ماددەی (31) کە دەبێتە ماددەی (20):

وەزارەت بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی دارایی سیستەمی هاندان ئامادە دەکات، پێیەوە، یارمەتی کەسانی سروشتی و مەعنەوی دەدرێن ئەوانەی چالاکی ئەنجام دەدەن، یان بیرو بۆچوونیان پێشکەش دەکەن، کە دەکرێ پاراستن و چاك کردنی ژینگەی لێ بێتەدی.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە پشتگیری ئەم ماددەیە دەکەین و هیچ تێبینیمان لەسەر نییە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو کاك کەریم.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

زەریبە بەپێی یاسا دیاری دەکرێت، نەك بە نیزام.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك کەریم کەی باسی زەریبە کراوە؟ ئەو ماددەیە زۆر تەبیعییەو حەوافزەو ئاماژەشی کردووە، لە وەزارەتی مالیە تەنسیق دەکات، مانای وایە بەپێی قانون دەبێت، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەگیرا، ماددەی دواتر تکایە.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەشی هەشتەم

باج و کرێیەکان

ماددەی (32) کە دەبێتە ماددەی (21):

یەکەم: باجێکی ژینگەیی سالانە بەسەر چالاکیە ژینگە پیسکەرەکاندا دەسەپێندرێ و بەپێی پێڕەوێك بۆ ئەم مەبەستە دەردەکرێت.

دووەم: وەزارەت ئەو کرێیانە دیاری دەکات کە لە چالاکیە هەمە جۆرەکان وەریدەگیرێت، بەرامبەر بەو خزمەتانەی پێشکەش بەگشت کەرتەکانی دەکات، ئەویش بەپێی رێنمانی وەزارەت بۆ ئەم مەبەستە دەریدەکات.

سێیەم: رێژەی (20٪) لە کرێیە وەرگیراوەکان بەپێی بڕگەی (دووەم) لەم ماددەیەدا بۆ لێژنەکانی پەیوەندیدار تەرخان دەکات، ئەویش بەپێی ئەو رێنماییانە دەبێت کە وەزیر بۆ ئەم مەبەستە دەریدەکات.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە ئەم پێشنیارەمان هەیە:

عنوان (الفصل الثامن) تبدل جملة (الغرامات والاجور) بدلا من الضرائب والاجور، وبالنسبة للمادة (32) جعل صياغة الفقرة اولا منها كالآتي:-

(تفرض غرامة بيئية سنوية على الأنشطة الملوثة والتي تحدد بنظام يصدر لهذا الغرض). یەعنی زەریبەکەمان لابردووە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

غەرامەش بە نیزام نابێتن، کاك خەلیل دەبێت ئەوە عیلاج بکرێت، لە جیاتی (تحدد بنظام)، با جارێ قانونیەن حەسمی بکەین، کاك دارا ئەوە دەبێت پرۆژەیەکی قانونی بۆ تەقدیم بکەن، (تحدد بنظام) بڵێین (تحدد بقانون)، دواییّ پرۆژەیەك تەقدیم بکەن لێرە قانونی بۆ دەربچێتن، ئەگەرنا بە قانون نە زەریبە، نە غەرامە ناکرێتن، یان دەبێت مەحکەمە لەبەر رۆشنایی قانونێك، فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وابزانم عقوبە هەرچەندە پێویستی زیاتر بە تەحقیق و تەدقیقە، یەعنی لە قانونی عقوبات غەرامات هەیە بۆ ئەو مەوزوعە، ئەگەر ئیشارەت بدەینە ئەوە، کە راستە بە نیزام دروست نییە لێرە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

باشە دەتوانین بڵێین (وفق القانون)، ئەگەر هەبێتن ئەوە موعالەجە دەکرێت، ئەگەر نەبێتن، ئەوە دەبێت پرۆژە تەقدیم بکات، (وفق القانون)، ئێستا با جانیبە قانونیەکە حەسم بکەین، (تفرض غرامة بيئية على الأنشطة الملوثة للبيئة وفق القانون)، ئەویتر شەتب بکرێت، بەڵێ کاك دارا.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوە باس لە غەرامەکە نییە، لەوە دەچێت ئیشکالیّکمان هەبێت، ئێمە باس لەوە دەکەین (تفرض غرامة بيئية على الأنشطة الملوثة والتي تحدد بنظام) باس لە غەرامەکە ناکات، ئێمە بە نیزام غەرامە دیاری ناکەین، بە نیزام ئەمە دیاری دەکەین ئەو نەشاتانەی کە موڵەوەسی بیئەن، ئێمە مەبەستەکەمان ئەوەیە، نەك بە نیزام غەرامە دیاری بکەین.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر دەبوایە ئەو نیزامە حازر بێت، نیزامەکە تەقدیم بکەن، بۆ ئەوەی لێرە قانونی پێ دەربچێت بە غەرامەکەی بۆ عقوبەکەی، بەڵێ.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

نیزامەکەمان باس لە غەرامەکە نییە ئەمەی لێرە هاتووە، باس لە ئەنشتیەی مولەوەسەیە بە نیزام دەردەچێت، چی ژینگە پیس دەکات غەرامەی بچێتە سەر؟ باس لە تەوزیعی غەرامە نییە، ئەوە لێرە ئیشکالێك هەیە، بۆیە ئەوەمان پێ باش بوو (والتي تحدد بنظام) (الانشطة الملوثة للبيئة تحدد بنظام) نەك غەرامات و تەوزیعی غەرامە، ئێمە بەنیزام دیاری دەکەین چی ژینگە پیس دەکات؟ باس لەوەیە، نەك بە نیزام تەوزیعی غەرامەو غەرامە دیاری بکەین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کەواتە دەبێت بڵێین (تحدد بنظام الانشطة الملوثة للبيئة وتفرض عليها غرامة وفق القانون)، کاك فرسەت شەرحێکی هەیە، فەرموو جەنابت.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر مەقصەد تەحدید کردنی ئەو نەشاتانەیە، ئەوەی ئیعتبار بێت موخالەفەیە، یان جەریمە، تەحدیدی ئەو نەوعە نەشاتانە لازمە بە قانون بێت، تەحدیدی غەرامەش جەزایە، جەزایەکەش لازمە بە قانون بێت، چونکە مەبدەئێکمان هەیە (لا جريمة ولا عقوبة الا بنص)، مەقصود بە نەصەکە نەصی قانونە، نە نەصی نیزامە، نە نەصی تەعلیماتە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دکتۆر کەمال قسەی هەیە.

بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.کەمال کەرکووکی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێرە من وا تێدەگەم مەبەستی ئەوەیە، ئەو مەعاملەی کە ئیش دەکات بیئە پیس دەبێت، بەڵام ئەمە مەنع ناکرێت، ناتوانیت مەنعی بکەیت، بەڵام لەسەر ئەو پیسیە سالانە شتێك دابنێتن، کە لەو شەریکەیە وەربگرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دارا فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بە ئەنشیتەی مولەوەسە، ئەو هۆکارانەی دەبنە پیس بوونی ژینگە لە تەواوی دنیا یاسا نییە دیاری کرد بێت، چونکە هۆکارەکان جۆراو جۆرن، جاری وا هەیە ئۆتۆمبێلێکە، جاری وا هەیە مۆلیدەیەکە دەنگی کەمە، یەکێکی تر دەنگی زۆرە، یەعنی تۆ یاسایەك دادەنێیت، ئەگەر بنووسی مۆلیدەی بچووك،

مۆلیدەی گەورە، سەیارەی گاز، ئەو پرۆژانەی بە گاز ئیش دەکەن، ئەوەی بە مازۆت ئیش دەکات، ئەوەی بە هایدرۆ پاوەر ئیش دەکات، لەبەر ئەوە لە تەواوی دنیا جیهەتی فەنی دیاری دەکات، غەرامەی ئەم نیشاتە لەبەر ئەوە تەبیعی هەر دەبێت ببێت، وەك كاك دكتۆر كەمال باسی كرد، نەشاتەكە ناوەستێت، بەلاّم غەرامەیەكی دەخرێتە سەر ئەندازەی ئەوەی كە تەئسیراتی لەسەر بیئە هەیە، كە دەگەڕێتەوە بۆ صندوقەكە پێشتر باسمان كردووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

فەرموو كاك ئارام.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێموایە ئەم ماددەیە زیادە، لەبەر دوو، سێ سەبەب، ئەو فەقەرەی یەكەم لەو ماددەیە، چالاكی ژینگە پیسكەرەكان، بەشێكیان ئەو مەعامل و مەصانیع و هینانەیە، كە بەتایبەتی ئەمانە پرۆژەی ئیستیسمارین و لە رێگەی یاسای ئیستیسمارەوەو دەستەی وەربەهێنانەوە مۆڵەتی پێ دەدرێت، جۆرێك لەو پرۆژانە پێش ئەوەی مۆڵەت وەربگرن رەزامەندی وەزارەتی ژینگە وەردەگیرێت، بەپێی ئەم یاسایە كۆمەڵێك پێوەر دادەنرێت، بەلاّم هەندێكی زەروریيەتە تۆ ناتوانیت رێگری لەوە بكەیت، كە ئەو مەعمەلانە هەندێكی ژینگە پیس دەكات، ئێستا فەرز كردنی باجێك بەسەریاندا، یان غەرامەیەك بەپێی یاسای ئیستیسمار ئەوانە لە باج و شت دەبوردرێن، بەتایبەتی ئەو پرۆژانەی كە تاكو ئێستا موافەقەتیان لەسەر كراوەو لە حاڵەتی جێ بەجێ كردندایە، ئەمە یەكەم.

دووەم/ كە تۆ هاتیتە سەر تەحدید كردنی ژینگە پیس دەكات، بەڕاستی زۆر فراوانە، زۆر شت دەگرێتەوە، بۆ نموونە سەیرانی هاوینانی خەڵك، كە دەچێتە دەرەوەی شارو بۆ خۆیان ئاگر دەكەنەوە، ئەوە ژینگە پیس دەكات، باشە سبەینێ تۆ باجێك، یان غەرامەیەك لەسەر ئەوە دادەنێیت، بۆیە من پێموایە ئەو بڕگەیە زیادەو لێرەدا جێی نابێتەوە، لەگەڵ یاسای ئیستیسماریش دژی یەك دەبێتەوەو زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك فرسەت مولاحەزەیەكی باشیدا لە بابی چوار لە ئەحكامی عیقابی، لەوێدا هاتووە ئەگەر دەوڵەمەند بكرێت بە جوملەیەكی ئەو فەقەرەیە لەوێ دەكرێتن، ئەگەر بیخوێنییەوە، ماددەی (55) (للوزیر او من یخوله انذار اية منشاة او مشروع او اي جهة او مصدر ملوث للبيئة لازالة العامل المؤثر والمضر بالبيئة خلال مدة اقصاها عشر ايام من تاريخ التبليغ بالانذار، وفي حالة عدم الامتثال فللوزير ايقاف العمل او غلقه وسحب الموافقة البيئية مؤقتا لحين معالجة التلوث وينظم ذلك بتعليمات)، ماددەی (56) (اولاً: مع عدم الاخلال باية عقوبة اشد تنص عليها القوانين الاخرى، يعاقب المخالف لاحكام هذا القانون والانظمة والتعليمات الصادرة بموجبه بالحبس لمدة لا تقل عن (شهر).....، وتضاعف العقوبة) غەرامەشی تێدایە، غەرامەكەی تەحدید كردووە، (بغرامة لا تقل عن (150000) دينار ولا تزيد عن (2000000) دينار)،

لەبەر ئەوە من دەگەڕێمەوە سەر ئەوەی بیدایەکە ئیشارەتم پێ کرد، ئەو غەرامەیە هەر لابچێتن (تحدد الانشطة الملوثة للبيئة بنظام)، کاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سردار صباح بۆزۆ هەرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من موتەفیق نیمە لەگەڵ جەنابی سکرتێر لەسەر مەسەلەی ئەوەی کە هەم زەریبەو هەم ئەنشیتەی مولەوەس بە قانون تەنزیم دەکرێت، لێرە ئەنشیتەی مولەوەسەی بیئە جەرائیمەکان نییە، کاك فرسەت باسی ئەوە دەکات دەڵێت جەرائیمیش بە قانون تەنزیم دەکرێت، نەخێر، ئەگەر جەرائیم بێت ئەسڵەن جەرائیم تەحریم دەکرێت، مەنع دەکرێت، عیقابی بۆ دادەنرێت، بەڵام لێرە باسی جۆرێکی تر ئەنشیتەی مولەوەس، وەکو سەیارە لێخورین، یەعنی ئەو بوخارەی لە سەیارە دەردەچێت، تەبعەن پیسە بۆ بیئە، بەڵام تەحریمیش ناکرێت، لێرەدا مەبەست چیە؟ زەرائیب لەسەری دادەنرێت، بۆ ئەوەی کەمتر بەکار بهێنرێت، بۆیە لەگەڵ پێشنیارەکەی جەنابی سەرۆکم، ئەگەر بگوترێت (وفق القانون) پێموا بێت زۆر باشترە، لە فەقەرەی سێیەم، بە رەئی من ئەو 20٪ بۆ لیژنەکان نەڕوات بۆ ئوجورەکان، بەڵکو بۆ صندوقی تەحسینی بیئە بڕوات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

پەخشان خان فەرموو.

بەڕێز پەخشان عبدالله زەنگەنە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

رەئیەکەی من کاك سەردار گوتی، بزەبت رەئیەکەی منیش وایە، زەریبە تەبعەن ئەوە بە قانون دادەنرێت بڵێین (وفق القانون) شتێکی دیکەیە، سەنەویش بێت، چونکە ئەمە فەرقی هەیە لەگەڵ ئەوەی لە ئەحکامی عیقابیدا هاتووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆرە رۆژان فەرموو.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بە بڕگە یەك، کە باسی ئەنشیتیە مولەوەسە دەکرێت رێژەیەك لە تەلەوەس هەیە، ئەوە بەهیچ شێوەیەك ناتوانین بنبڕی بکەین و نەهێڵین، ئەوە تەنها ئەو غەرامەتە لەو حاڵەتە فەرز دەکرێت، ئەو رێژەیەی کە لە حەددی مەسموح تەجاوزی کردووە، سەبارەت بە بڕگە سێ منیش پشتگیری پێشنیارەکەی کاك سەردار دەکەم، کە ئەو بڕە غەرامەیە، یاخود ئەو جۆرە بۆ لیژنەکان نەبێت، بۆ صندوقی تەحسینی بیئە بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆر ڕەمەزان فەرموو.

بەڕێز د.رمضان عبدالرحمن محمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لەگەڵ ڕەئیەکەی بەڕێز جێگری سەرۆک دام، چونکە ئەمە زەریبەیە، ئەو چالاکیانەیە کە تۆ ڕای ناگریت، بەس کە دەڵێیت غەرامە لە موخالەفات دێت، کە غەرامەت کرد دەبێت ڕایبگریت و دووبارە دەبێتەوە بە موزاعەف، بەڵام بۆ مەسەلەی نیسبەتەکە، عادەتەن نیسبەت لە حاڵەتی غەرامەدا دادەنرێت بۆ ئەو کەسانەی کە هەڵدەستن بە زەبت کردنی موخالەفات، بەس لە حاڵەتی زەرائیبدا، ئەوە داخیلی داهاتی ئەو وەزارەتە، یان حکومەت دەکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك ڕەشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

نیەتی موشەریع لێرە غەرامە نییە، ئەوە ئیرادێکە بۆ وەزارەت بەناوی زەریبە هاتووە، دەکرێت زەریبەکە بکرێتە ڕسوم، (استیفاء رسوم سنویة)، لەبەر ئەوەی مەشاریع دوو جۆرە، مەشاریعی مولەوەسە هەیە، کە لە مەنتیقەی مولەوەسە دەبێت و دوور دەبێت لە شار، قائیمە، ئیش دەکات، لێرە سەنەویشی کردووە، ئەگەر غەرامە بێت، هەر حاڵەتێك تەغریم دەکرێت بەپێی موخالەفەکە، لێرە مەبەستی موشەریع غەرامە نییە، لێرە مەبەستی موشەریع ئیرادە بۆ وەزارەتە، ئەو پارەیە وەردەگیرێت و سالانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك بەڵێن فەرموو.

بەڕێز حمد عبدالله محمود(بەڵێن):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

قسەکانی من لەلایەن کاك سەردارو بەڕێزان کرا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، کاك دکتۆر نوری فەرموو.

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەروەکو جەنابی وەزیر ئاماژەی بۆ کرد، ئێمە ناتوانین لێرە ئەو هۆکارانەی دەبنە خراپ کردنی ژینگە لێرە دیاری بکەین، بۆیە من ئەم پێشنیازە دەکەم (تفرض غرامة على الانشطة التي تؤدي الى تلويث البيئة وتحدد نسبها وكيفية استيفاءها بقانون)، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك کەریم بەحری فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی منیش لەگەڵ ئەوە دام، کە لێرەدا ئەگەر غەرامەیە سەنەوی ناوێت، یەعنی غەرامە یەك جار فەرز دەکرێت، لەگەڵ ئەوە دامە مەسەلەی غەرامە بەپێی یاسا تەحدید بکرێت لەگەڵ ئەو موخالەفانەی کە غەرامەی دەکەوێتە سەر، هەڵبەتە غەرامە لەسەر موخالەفاتە، موخالەفاتیش بەشێکە لە جەرائیم، موخالەفەیە، جونحە، جینایەیە، یەعنی لێرەدا (لا جریمە ولاعقوبە الا بنص) دەیگرێتەوە، وەکو کاك فرسەت ئاماژەی پێ کرد.

سەبارەت بە مەسەلەی لە 20٪ەکە، بەڕاستی کە دەڵێت غەرامە لە 20٪ بۆ ئوجور موستەوفات راستە، لێرەدا هەندێك برادەران داوایان کرد ئەوە بچێت بۆ صندوق، ئێمە لە ماددەی (ده) بڕگە (ج) باسی ئەوەمان کرد، کە غەرامات و ئەوانە هەمووی بۆ صندوق دەچێتن، بەڵام لە 20٪ی ئەو غەراماتە موستەوفاتە دانراوەو وەزارەت داوای دەکاتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە باس لە زەریبە دەکەین لەسەر ئەو مەنشەئاتانەی کە ژینگە پیس دەکەن، زەریبە بۆ ئێمە نییە، نیزامی خۆی هەیەو سەر بە وەزارەتی مالیەیە، ئەو بەڕێزانە وا تێگەیشتوون ئەوە بۆ وەزارەتی ژینگەیە، ئەوە بۆ ئێمە نییە، بەس ئێمە داوا دەکەین زەریبەیان لەسەر بێت، بۆ ئەوەی ئەم مەنشەئەیە لەم ولاتە ئیش دەکات و بەرهەم دەهێنێت و واریداتێکی هەیە بۆ دەوڵەت، ئەمە یەك.

دوو/ لە 20٪ باسی ئوجوری کەشفمان کردووە، کە لە قانونیش نەینووسین، ئجوری کەشف کە تۆ لیژنەیەك دەنێریت کەشفی مەعمەلێك دەکات، خۆ ئجوری کەشفەکە دەبێت چەند بێت تا لە 20٪ەکەی وەصلێکی بۆ دەکات پەنجا هەزارە، لە 20٪ەکەی دەردەچێت، یەعنی دە هەزار دینارە، ئەمە تەنها ئەگەر لێرەش نەبێت، وەزیر بۆی هەیە بەپێی تەعلیمات بڕێك لەو ئجوری کەشفە بدات بەو لیژنە فەنیەی کە دەچێت کەشف دەکات، یەعنی ئەوە زەریبەکەش بۆ ئێمە نییە، بۆ ئەوەی بۆ ئەو بەڕێزانە وازیحتر بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەنیسبەت فەقەرەی سێیەم لە 20٪ەکە، ئەو شەرحەی کاك کەریم راستە، یەعنی خۆ دەچێتە صندوقەکە، بەڵام لە 20٪ی تەخصیص دەکرێت بۆ ئەوە، یەعنی شتێکی ئیعتیادی هاتووە، نەیگوتووە ناچێتە

صندوقەکە، دەمێنێت هەر ماددەی یەك ئەو خیلافەی لەسەرە، کاك دکتۆر نوری ئەو صیغەیەی کە کرد بووت کوا؟ بە حەقیقەت جەنابی وەزیر مەبەستی ئەنشیتەکەیە بە نیزام دەربچێت، تەحدیدی ئەنشیتەکەیە، ئینجا لێرە نەهاتووە بە تەحدید، دەقیق نییە هەموومان بەپێی ئەو صیاغە بێت، وەکو بڵێی زەریبەکەو غەرامەکەیە، ئەوەی کاك دکتۆر نوری دەڵێت (تفرض غرامة على الانشطة التي تؤدي الى تلويث البيئة وتحدد نسبها وكيفية استيفاءها بقانون)، ئەوە باشە بۆ غەرامەکە، بەڵام ئەوەی کاك دارا دەڵێتن، دەیەوێت تەحدید ئەنشیتەکە، تەفسیلاتی ئەنشیتەکە بە نیزام بکرێت، دوو شتی جیاوازە، بەڵێ کاك خەلیل.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من وا نابینم ئەو مەوزوعی (تحدد) لەو سیاقە باس باسی ئەنشیتەی مولەوەس بێت، ئەوە لە مەهامی مەجلیسە باسی مەقایس و زەوابت و مواصفات دادەنێت، ئەگەر خیلافی ئەوانە بوو، ئەوە خۆی دەبێتە موخالەفە، خۆی دەبێتە تەلویسی بیئە، لێرە عینوانی فەسڵ هەیە بەناوی زەرائیب و ئجور، کە ئەو زەرائیبەمان لادا گوتمان ببێتە غەرامات، چونکە دووەمیش هەر باسی تەحدیدی ئجورە، ئەوەلەنیش ئەو (تحدد)ە هەر باسی غەرامەیە، بەڵام لێرە ئەوەیە ئایا قەوانینمان هەیە هی نافیز، ئان بەش دەکات، ئەگەر ئەوە بێت بێژین (وفق القانون)، ئەگەر قصوری تێدایە ئەو قوانینانە موخالەفات زۆرە، موحتاجی هەیە لازمە بڵێین (تحدد وفق القانون) ئەو (تحدد)ە بۆ ئەنشیتە ناچێت، سیاقەکە ئەوە نییە، عینوانی فەسڵەکەش باسی ئەوە، عینوانی فەسڵ باسی غەرامات و ئجورە چۆن تەحدید بکرێت؟ یەعنی ئەمەیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو شەرحەی کاك خەلیل زۆر راستە، فەسڵەکە زەرائیب و ئجور ناومان گۆڕی گوتمان (الغرامات والاجور) ئەوە یەك، لەبەر ئەوە ئەگەر جەنابی وەزیر مەوزوعی نیزام بۆ دیاری کردنی ئەنشیتە لە شوێنێکی تر هەیە، ئەو دەسەڵاتە دراوەتە ئەنجومەنەکەی خۆتان لەوێ دەتوانن، کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خۆی غەرامە عقوبەیە، ئەگەر هاتوو جەریمەیەك بوو بە غەرامە حوکم دەدرێت، واتا غەرامە عقوبەیە، لێرە عقوبات ماددەیەکی تایبەتی بۆ هاتووە لە ئەحکامی خیتامی، لێرە مەبەست زەریبەکەیە، مەبەست غەرامەکە نییە، بەس زەریبەش بێت، دەبێت ئەو زەریبەیە تەحدید بکرێت، نابێت زەریبەکە وا بە کراوەیی بەجێ بهێڵێن، جەنابی وەزیر راست دەکات، ئێمە لە وەزارەتی مالیە زەریبەی عەرەساتمان هەیە نیسەبی مەعلومە، زەریبەی دەخلمان هەیە نیسەبی مەعلومە، بەڵام لێرە زەریبە بە مەفتوحی بمێنێتەوەو دوایێ فەرز بکرێت، ئەوە بەڕاستی جێی هەڵوەستەیە، دەبێت زەریبەکە لێرە تەحدید بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زەریبە ئەگەر تەفسیلاتی تێدا نەبێت چۆن تەحدید دەکرێت؟ ئەگەر پرۆژەیەکت نەبێت بۆی، جا لەبەر ئەوە دەگەڕێینەوە باشتر وایە وەکو ئەوەی کاك دکتۆر نوری گوتی، لیژنەی هاوبەشیش کردوویانە(تفرض غرامة (ضريبة) على الانشطة التي تؤدي الى تلويث البيئة وتحدد نسبها وكيفية استيفاءها بقانون)، فەرموو کاك جەمال.

بەڕێز جمال محمد قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لەگەڵ تێبینیەکەی کاك شێروانم، چونکە لە قانونی عقوبات لە ماددەی سێیەم (المخالفات المتعلقة بالصحة العامة) بزات لە ماددەی (497)دا معاقبەیەکی داناوە، لەگەڵ ئەو واقیعەی ئێستا ناگونجێت، لەبەر ئەوە دەبێت شتێك لێرە تەحدید بکرێت، دەڵێت چی؟ (يعاقب بالحبس مدة لا تزيد على خمسة عشرة يوما او بغرامة لا تزيد على عشرة دنانير)، یەعنی ئەوە ئەگەر بە قانون بکەیت ئەوەیە، نە زەریبەیە، یەعنی مەبەستم ئەوەیە دە دینار لەگەڵ واقیعی ئێستا ناگونجێت، ئەمە دەبێت لێرە شتێك تەحدید بکرێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دکتۆر کەمال فەرموو.

بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.کەمال کەرکووکی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێرە زەریبە لە جێگەی دروست دێت، چونکە ئەمە بەیانی تۆ مەصفایەکی نەوتت هەیە، نەوتی دەردەکات و تەصفیەی دەکات و ژینگە پیس دەکات، عیقابی ناکەیت، تۆ ناتوانیت ئەمە بە جەریمە حیساب بکەیت، چونکە ئیحتیاجی عامی پێ هەیە، لەبەر ئەوە ئەو فائیدەش دەکات، ژینگە پیس دەکات و خۆشی قازانج دەکات، بۆیە زەریبەیەکی بۆ دادەنێت، بە رەئی من زۆر دروست هاتووە، بەڵام نیسەبی زەریبەکە بەپێی قانون تەرتیب بکرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دەزانی کاك دکتۆر مەوزوعی زەریبەو غەرامەکە، یەعنی بە رەئی من هەرچەندە قانونی نیم، بەڵام زەریبە لێرەدا دەقیق نابێت، غەرامە دەقیق تەرە، چونکە ئەسەری پیس کردنی بیئەکە بەنیسبەت فەرق دەکات لە ساڵێك بۆ ساڵێکی تر، ئەو نیزامە تەحدید دەکات، ئەو نیسبەتی تەلەوەسی بیئەکە ناتوانیت تۆ هەر جارێ نیسبەکەی بگۆڕی، بەڵام غەرامەکە دەرەجەی تەلەوەسەکە ئەوەندەیە، دەرەجەی ئیلزامی مونشەئەکە ئەوەندەیە، بۆیە دەبێت بە غەرامە بێتن، بۆیە ئێمە موناقەشەمان نەکرد، گوتمان لە جیاتی زەریبە غەرامە بێتن، من پێموایە ئەو پێشنیارەی دکتۆر نوری زۆر لە جێگای خۆیەتی، کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر ماددەی (56) بخوێنیەوە دەڵێت (مع عدم الاخلال بأية عقوبة اشد تنص عليها القوانين الاخرى، يعاقب المخالف لاحكام هذا القانون والانظمة والتعليمات الصادرة بموجبه بالحبس مدة لا تقل عن شهر او بغرامة لا تقل عن (150000) مئة وخمسون الف دينار)، هەتا لێرە بەنیسبەت موخالەفەی ئەحکامی ئەو قانونە غەرامەی بۆ خۆی تەحدید کردووە، لێرە مەقصود زەریبەیە، مەقصود غەرامە نییە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە زەریبەیە، ئەوە راست نییە، دەبێت غەرامە بێت، کاك عەونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پشتگیری قسەکانی دکتۆر کەمال دەکەم، لێرە ئێمە بەڕاستی لە لیژنەی هاوبەش بە سەهوو چووینە کە گوتمان ببێتە غەرامە، غەرامە عقوبەیە، عقوبەش بەپێی ماددەی (23) لە قانونی عقوبات دیارە، دەڵێت (المخالفة هي جريمة معاقب عليها باحدى العقوبتين التاليين:1- الحبس. 2- الغرامة)، لێرە ئەو ئیشە کە دەکرێت جەریمە نییە، ئیشێکە وەکو دکتۆر کەمال گوتی سوودی لێ وەردەگیرێت، دەبێت زەریبە بێتن، ئێمە لە لیژنەی هاوبەش بە سەهوو چووینە، لێرە داوا دەکەم ببێتە زەریبەو تەحدید بکرێت بە قانون، کە نیسبەکەی چەندەو، چەند نییە؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاکە من پرسیارێکتان لێ دەکەم، ئەوانەی کە دەڵێن زەریبەو ئەوانە، من یەك پرسیارت لێ دەکەم مونشەئەیەکی تازە دروست بووە، با بڵێین تابوقە، چیە؟ نیسبەی تەلەوەسی بیئە تازەیە 5٪ە، تۆ زەریبەت لەسەر داناوە، مەسەلەن بڵێین (150000) دینار فەرزمان کرد، سااێکی تر ئەو مونشەئەیە کۆنتر دەبێتن، دەرەجەی تەلەوەسی زیاد دەکات، ئایا عەینی (150000)یە؟ یان دەبێت زیاد بکرێت بگۆڕێت، وایە هەر دەبێت بە غەرامە بێت، زیاد دەکرێت، کاك خەلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لە لیژنەی هاوبەش سەیدا عەونیش لەوێ بوو، عەینی ئەو موناقەشەیەمان کرد زەریبە هەر نابێت، چۆن تۆ باسی نەشاتێك دەکەیت کە موخالەفەیەو تەلویسی بیئە دەکات، ئەسڵ زەریبە بەو شتە نادات، ئێمە ئەوەمان کرد هەتا عینوانەکەمان گۆڕی گوتمان ببێتە غەرامات و ئوجور، لێرە لازمە زەریبە هەر نابێت، تۆ بڵێیت غەرامە، قانونی نافیز هەیەو قانونێکی بۆ دابنێین، یەعنی مەوزوعەکە ئەمەیە زیاتر نییە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

پێم خۆشە لێژنەی قانونی ئەمڕۆ موختەلیفن، کاك عومەر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە ئەسڵدا زۆر راستە، ئەو زەریبە فەرز ناکرێت، نابێت ئەوە زەریبە بێت، ئەگەر بێتو ئێمە باسی لەسەر بکەین، زەریبە بە قانونی مالی تەحدید دەکرێت، زەریبە نیسەبی هەیە، ئەمە دەبێت بە رسوم بێت، چونکە ئەو ئەنشیتەی لێرە دروست دەبێت، شەرت نییە ئەنشیتەکە موخالیف نییە، مەعمەلێکە، مەصنەعێکە، ئینتاجێکە، بەلاّم لە نەتیجەی ئینتاجەکە دووکەڵێك فڕێ دەدات، ئەوە موخالەفەی تەعلیماتی نەکردووە، چونکە لە ئەسڵدا موافەقەی ژینگەی وەرگرتووە، ئینجا مەشروعەکەی دروست کردووە، ئەوەی کە کاك شێروان لێرە باسی دەکات، دەڵێت غەرامەکەمان تەحدید کردووە، ئەو غەرامانە بۆ ئەو کەسانەیە، کە موخالەفەی تەعلیمات و ئەنیزمەی ئەم قانونە دەکەن، ئەگەر موخالەفەی کرد بێت لە ئەسڵدا ژینگە موافەقەتی ناکرێت و ناچێت مەشروعەکە دروست بکات، بەلاّم لێرە ئەمە بە رسوم بێت باشترە، بڵێن رەسم لەسەر ئەو ئەنشیتانەی کە دەبنە هۆی پیس بوونی بیئە رەسمەکانی ئەوەندە تەحدید دەکەیت، ئیتر بەگوێرەی قانون بێت، یان بە گوێرەی نیزام بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دکتۆر نوری موقتەرەحەکەت تەعدیل دەکەیت.

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر رێگە بدەیت من هەندێك روون کردنەوە دەدەم، بۆ ئەوەی زیاتر روونتر بێت، ئێمە لێرە باس لەو هۆکارانە دەکەین کەوا دەبێتە هۆی پیس بوونی ژینگە، ئەوە پێویست بە سزا دەکات، بۆ نموونە تەماشا دەکەین لە گەڕەکێك لە گەڕەکەکان دووکەڵێکی رەش دەکرێتەوە، کابرا خەریکە سەربانەکەی قیر دەکات، ئەو گەڕەکە هەمووی بەجارێك ژیانیان لێ تێك دەچێت، یان لە کاتی بەهاردا خەڵکێك دەچێتە دەرەوەو ژینگەکە پیس دەکات، ئەو فیرقانەی کەوا ئێمە ناومان لێناون، پێویستە دەسەلاّتی ئەوەیان بدەینێ، هەروەکو پۆلیسی مرور کەوا سزایان بدات، سزایەکەش پاشان دیاری دەکرێت بە قانون، ئیتر پێویست ناکات تۆ بڵێیت ئەوە جەریمەی کردووە، یان نا، چونکە ئەگەر جەریمە بێت، دەبێت بدرێتە دادگا، بەلاّم ئەگەر ئەو دەسەلاّتەی بدەیتێ کەوا بتوانێت سزای بدات بە پارە بە وەرقەیەکی بۆ دەنووسێت، دەبێت ئەو پارەیە بدات، مەبەست لێرە ئەو سزایەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك خەلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەمە بەڕاستی کێشەیەکە قسەی زۆر دەوێت، زەرائیب بێت، ئوجور بێت، رسوم بێت، غەرامات بێت، هەمووی قانونی دەوێت، بەڵام ئێمە ئیقتیراح دەکەین، ئێستا گەیشتینە ئەو نەتیجەیە هەر ئەو فەسڵە هەمووی نەبێت، ئیکتیفا بە ئەحکامی عیقابی دەکەین، لە قانونی عێراقیش هەر ئەو فەسڵە لاچووە، تێیدا نییە، نازانم ئەگەر جەنابی وەزیر موافیق بێت، ئەوە لا دەبەین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك بەڵێن فەرموو.

بەڕێز حمد عبدالله محمود(بەڵێن):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی ئەوەی کاك عومەر باسی کرد راستە، چونکە تۆ مەعمەل، سەیارە لێ خورین ئێستا لە ئەوروپا خەڵك سەیارە لێ دەخوڕێ، سالأنە دوو جار، یان جارێك وەصلێکت بۆ دێت، نووسراوە (سی، ئۆ، تو) یەعنی تۆ نیسبەتێك پارە دەدەیتە حکومەت، لەبەر ئەوەی سەیارەکەی تۆ (سی، ئۆ، تو) فڕێ دەداتن، ئەوە خۆ غەرامە نییە، ئەوە زەریبەیە، لەبەر ئەوەی تکا دەکەم مەسەلەی زەریبە شتێکی گرنگە لەو قانونەی بمێنێت، مەعمەل و پرۆژەکان، سوپەرمارکێت کە موخالەفاتی هەیە، خۆ هیچ جەو پیس ناکات، بەڵام موخالەفاتی هەیە، دەبێت سالأنە زەریبەی خۆی بدات، مانەوەی زەریبە لەو قانونە زۆر زەرورییە، ئەوەی جەنابیشت باست کرد، مەسەلەن دروست کردنی کوورەیەکی کەرپوچ، جیهازێکی دادەنێت، ئەگەر دوو سالّ زیاتر ئەو ئینیدعاسیە حەرارەی کە دەیداتن زیاتر بێت، دەبێت جیهازەکەی تازە بکاتەوە، لەبەر ئەوە بەڕاستی زەریبەکە بمێنێت باشترە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

یەعنی بەڕاستی تێکەڵاوێك هەیە، تێ نەگەیشتنێکیش هەیە، لە خۆمەوە دەست پێ بکەین، یەعنی زەریبە هەیە دادەنرێتن، شمولی هەموو کەسێك دەکاتن، هەموو خاوەن سەیارەیەك ئەو زەریبەیە دەداتن، چی تەحدیدی ئەو زەریبەیە دەکاتن؟ نەوعی سەیارەکەشی، مۆدیلەکەشی، بەڵام شورتی مرور سەیارەیەکی دەبینێت دووکەڵی رەشی لێ دەچێتن، رایدەگرێتن ئەوە غەرامەیەکەی بەبێ ئەوەی بچێت سەیارەکە چاك بکات، مەمنوعە سەیارە بە دووکەڵی رەش بێتە سەر جادە، خۆ رانەوەستێت بڵێت بۆ زەریبەکە بدە، لێرە غەرامەیە، رایدەگرێتن غەرامەی موخالەفەی دەکاتن، کە دەبوایە بچێت پێش ئەوەی بێتە سەر جادەکە مەکینەکەی دابگرێتن و چاکی بکاتن، جەریمەکە موقابیل بەوە غەرامەیەکی بەرامبەر دانراوە، هەمووی بە قانون دەبێتن، لەبەر ئەوە ئێمە هێشتا ئەو نیزامە زەریبی شاملمان نییە، ئێوە دەزانن زەریبە لە ولاّتانی پێشکەوتوودا جیهازی زەریبە، زەخمترین جیهازە، گەورەترین جیهازە، دەوڵەتی پێشکەوتوو، دەوڵەتی گەورە

لە ئەوروپادا نیزامی زەریبەکە تەحدیدی پێشکەوتووەکەی دەکات، ئەگەر نیزامی زەریبە چەند پێشکەوتوو بێت، دەڵێن مەسەلەن ئەمریکا گەورەترین نیزامی زەریبە لە ئەمریکا هەیە، بە زەریبە دەڕوات، خۆ حکومەت پارەی نییە، مولکی هیچ شتێکی نییە، زەریبە کۆ دەکاتەوەو ئیدارەی خۆی دەکات، ئێمە لێرە ناکرێت باسی ولاتێکی پێشکەوتوو بکەین و بڕۆین لەسەر خۆمان هینی بکەین، ئێمە سەرەتاین، هێشتا جەنابی وەزیر داوا دەکات و قانونی بۆ دەرنەچووە، غەرامەکەی بۆ دەرنەچووە، زەریبەکەی بۆ دەرنەچووە، لێرە عقوبەیەك هاتووە لە ماددەی دواتردا مەوادی عیقابی پێ وتراوە، لەوێ سەرەتایەکی داناوە، بۆ ئەوەی سزا بدرێن بە قانون ئەوانەی موخالەفەی ئەنشیتەی دەکەن، بۆیە من لێرە فەقەرەی ئەگەر بێتو هەمووی شەتب بکرێت، بکرێتە هۆی کە (تحدد الانشطة الملوثة للبيئة وفق نظام) بەس ئەوەندە، تەواو بڕیارەوە، ئەنشیتە مولەوەسە سەلاحیەتی بدرێتە وەزارەت بەپێی ئەو بەشەی داینراوە (تحديد الانشطة)، بەلام عقوبەکە لەوێ چی ئیزافە دەکەن بیکەن، لە ماددەی تردا مەوادی عیقابیەکە چی ئیزافە دەکەن بکرێت، ئەو غەرامەیەش دەکرێت بچێتە ئەوێ، تەعدیل دەکەن، چی دەکەن، بەڵێ کاك دارا.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر زەریبەکە بگۆڕین، من پێموایە فەسڵەکە هەر نەمێنێت، لەبەر ئەوەی باسی غەرامەمان کردووە لە سندوق، دواتریش تەحدیدی غەرامەکە دێت و دەبێتە قانون، لێرە دیاری دەکرێت، یەعنی ئەگەر زەریبەکە لابچێت، من تەئیدی ئەوە دەکەم، کە ئەوە هەر نەمێنێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

باشە ئەوە ئیشکالمان نییە، هەردوو لیژنە ئیقتیراحی شەتبی ئەو فەسڵەیان کردووە، جەنابی وەزیریش موافەقەی کردووە، بەس کاك رەشاد نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو مەشاریعانە مولەوەسە موحەدەدە لە قانون، مەشاریعی مولەوەسە ئیجازەی تایبەتی هەیە، موافەقەی هەیە، سالانە مەشاریع دوو نەوعە ئیجازەی هەیە، یەك/ ئیجازەی صحییە، جیهاتی صحی سالانە نوێی دەکەنەوە، رسومی وەردەگرێتن، دوو/ ئیجازەی مولەوەسەیە، ئەو زەریبەیە لێرە بە ئیراد هاتووە لە جیاتی ئەو ئیجازەیە، نەك غەرامە، ئەوە عقوبە نییە، ئیرادەکە سالانە ئیجازەی دەردەکات بۆ ئەو مەشروعە، فورەق دەچێت تەفتیش دەکات و شروتی نەقص بێت پێی تەواو دەکات، ئینجا ئیجازەکەی نوێ دەکاتەوە، ئەو رسومەی لێ وەردەگرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بۆ شەرحەکە سوپاست دەکەین، موقتەرەحی لیژنەی هاوبەش کە جەنابی وەزیر پشتگیری دەکات، ئەو فەسڵە هەمووی هەلگیرێتن لەمەوادی عیقابیدا چ ئیزافەتان هەبوو دەکرێت، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ

لەگەڵ ئەوەیە ئەو فەسڵە ئیلغا بکرێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، دەیژمێرین، چونکە چەند ئەندامێك هەبوون لەگەڵ هیچ لایەك نەبوون، بۆیە من تەسەورم دەکرد دەستی بڵند دەکات، دوایێ لە دەست بڵند کردنی دووەمدا هەندێك دەستیان بڵند نەکرد، لێم تێکچوو، کێ لەگەڵ موقتەرەحی لیژنەی هاوبەشە، جەنابی وەزیر تەئیدی کرد، کە ئەو فەسڵە هەمووی لابچێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ 28 دەنگ، زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ ئەوەیە بمێنێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ 28 دەنگ، من لەگەڵ یەکەمدا بووم شەتب کرا، ئەو ماددەیە تۆزێك حەساسیەتی پەیدا کردووە، گومان لە ژماردنەکە کرا، لە یەکەم جارو دووەم جاریش، شەرحێکی تر دەکەمەوە، لەبەر ئەوەی دەنگدانەکە 28 بە 28 هەبوو، گوتیان کاك کەمال حیساب نەکراوە، جاری یەکەم 24 دەنگ دەرچوو، کاك سەردار نەیزانی بوو کامەی دەنگیدا، لەبەر ئەوە گومان پەیدا بوو، ئەو فەسڵە فەسڵی زەرائیب و ئوجور، کە زۆر موناقەشەی لەسەر کرا، کاك فرسەت گوتی لە مەوادی عیقابی عیلاج کراوە، هەردوو لیژنەو جەنابی وەزیر، دوایێ ئەگەر لەکاتی قسە کردندا شەرحی دەکەین و دەیخەینە دەنگدانەوە، گلەیی لە من نەکەن، ئەو فەسڵە کە باسمان کرد، هەردوو لیژنەی هاوبەش، پاش ئەوەی کە زۆر موناقەشەمان کرد، ئیختیلاف پەیدا بوو لەسەر زەریبەو غەرامە، تێگەیشتنێکی تەواو نییە، جەنابی وەزیر مەقصەدی لە فەقەرەی یەکەم ئەوەیە کە ئەنشیتەی مولەوەسەکە بە نیزام دیاری بکات، زۆر لە ئەندامان وا تێگەیشتوون ئەو زەریبەیە بە نیزام دیاری بکاتن، لێرەشدا لەنگ بوو، دوایێ حەسمەن بۆ ئەوە ئیقتیراحات هات لە دکتۆر نوری، لە لیژنە، حەسمەن بۆ ئەوەی لیژنەی هاوبەش، ئەوە ئەو فەسڵە هەمووی شەتب بکرێتن، بۆ ئەوەی ئەو ئیشکالە نەمێنێت لە مەوادی عیقابی، ئەگەر شتێك هەیە، غەرامەیەك دەخوازن، زەریبەیەك دەخوازن لەوێ نەهاتبێت ئیزافەی بکەن، جەنابی وەزیریش تەئیدی کرد، هەندێك برادەریش بە پێچەوانەوە گوتیان زەروریيە بمێنێت، لەوانە دکتۆر کەمال و کاك شێروان و کاك عەونی و پەخشان خان و بۆ ئەوەی هین بێت، ئێستا لەبەر ئەوەی موقتەرەحی لیژنەی هاوبەش لە لایەن وەزیرەوە پشتگیری لێ کراوە، ئەو فەسڵە هەمووی ئیلغا بکرێت، ئەگەر پێویستیەك هەبێتن و لێرە هاتووە لە مەوادی عیقابی چارەسەر بکرێت، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەو فەسڵە ئیلغا بکرێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ 35 دەنگ، زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ ئەوەیە بمێنێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ 28 دەنگ زۆر سوپاس، زۆر کەس هەبوو دەستی بەرز نەکرد بۆوە، پاش ئەوەی کە تێگەیشت لە شەتبەکە تەئیدی کرد، (28)ی موعارەزەکە هەروەکو خۆی مایەوە، کەواتە بەزۆرینەی دەنگ ئەو فەسڵە شەتب کرا، تکایە ماددەکەی تر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەشی نۆیەم کە دەبێتە بەشی هەشتەم

بەرپرسیاریەتی و قەرەبووکردنەوەی زیانەکان

ماددەی (33) کە دەبێتە ماددەی (21):

یەکەم: هەر کەسێك ببێتە هۆکار بە کردەوەی کەسیی خۆی، یان کەم تەرخەمی، یان بەهۆی کاری ئەو کەسانەی لە ژێر سەرپەرشتی، یان چاودێری، یان کۆنترۆڵی ئەو دابن، لە کەسان و لایەنگرانی، یان سەرپێچی یاساکان و پێڕەو و رێنماییەکان بکات و زیان بە ژینگە بگەیەنێ بەرپرسیار دەبێ و دەبێ قەرەبووی بکاتەوە، زیانەکەش لابەبات، بارودۆخەکەش بگەڕێنێتەوە بۆ کاتی جارانی بەر لە کەوتنەوەی زیانەکە، بەپێی ئەو ماوەی لە لایەن وەزارەت دیاری کراوەو، دوای ئاگادار کردنەوەی بۆ وەرگرتنی رێو شوێن و رێکارەکانی توانای لابردنی زیانەکەی هەیەو گەڕانەوە بۆ سەر سەبەب کار بە هەموو ئەو مەسرەفانەی بۆ ئەم مەبەستە لێی کەوتووە، سەرباری خەرجییەکانی کارگێڕی لەگەڵ لەبەر چاو گرتنی ئەم پێوانانەی خوارەوە:

أ- پلەی مەترسیداری ئەو ماددە پیسانەو جۆرەکانی.

ب- کاریگەری پیسبوون لەسەر ژینگە لە ئێستاو ئایندەدا.

دووەم: بەرپرسیاریەتی سەبەبکاری ئەو زیانانەی لە ئەنجامی سەرپێچی کردن لە پیادە کردنی حوکمەکانی بڕگەی (یەکەم) لەم ماددەیەدا لەبەرچاو دەگیرێ .

سێیەم: حوکمەکانی یاسای شارستانی عێراقی سەبارەت بە رێساکانی بە پرسیاریەتی پیادە دەکرێ، لە هەر شتێك لەم یاسایەدا دەقی بۆ نەهاتبێ.

چوارەم: رێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی و زیان لێ کەوتوان لە تاکەکان بۆیان هەیە، داوا بەرز بکەنەوە بۆ لابردنی زیان و داوای قەرەبوو کردنەوە.

پێنجەم: هەر کاتێ خەرجیەکانی لابردنی پیسی وەرگیرا بە سندوق دەسپێردرێ، تاوەکو بۆ لابردنی پیسیەکە بەکار دەهێندرێت، یان خەرج دەکرێت.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بەم ماددەیە تەنها ئێمە تێبینیەکمان هەیە زمانەوانی لە بڕگەی یەکەمدا هاتووە، دەستەواژەی (گەڕانەوە بۆ سەر سەبەبکار بە) بگۆڕدرێت بۆ (سەبەبکار بەرپرسە لە)، کە لە دێری شەشەمدایە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بە عەرەبیەکەش هەیە.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڵێ بە عەرەبییەکەش هەیە، تبدیل کلمة (والعودة على المسبب) بـ (يتحمل المسبب جميع) في الفقرة اولاً، لە عەرەبییەکە دێری پێنجەمە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

شیرین خان نوقتەی نیزامیت هەبوو.

بەڕێز شیرین عبدالرحمن دینۆ:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر مەجال هەبێتن، من پرسیارێکم هەیە، حەقی سەرۆکی پەرلەمان هەیە، ئەگەر چەند ئەندامی پەرلەمان مومتەنع بن بۆ دەنگ نەدان، جارێکی تر تەئکید بکاتن، لازمە ئەو ئەندامی پەرلەمان دەنگ بدات، پرسیارێ من بەس ئەڤەیە، نزانم نیسبەتی تەصویتێ وە لێ هات، یەعنی گەلەکا دەنگ نەدا، جەنابێتە تەئکید لە هەندێ کرد دەنگ نەدا، وەسا دیار بوو ئیشا لازم دەنگ بداتن، نزانم هەتا چەندێ حەق هەیە؟ یان نا؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

شیرین خان گومانمان لەوانە نەبوو کە دەنگیان نەدا، گومانمان لە ژمارەی دەنگدانەکە بوو، ئەوەی کە مومتەنیع بوو تێ نەگەیشت بوو لە سەبەبی موقتەرەحی لیژنەی هاوبەش و جەنابی وەزیر، کە مەجبور بووین دووبارە ئیعادەی تەصویت بکەینەوە، شەرحەکە دووبارە بۆوە، هەندێ لە مومتەنعین قەناعەتەکەی گۆڕا دەستی لەگەڵ موقتەرەحی لیژنەی هاوبەش کرد، گومان لەوەی نەبوو کە چەند کەس مومتەنیعە، نەخێر باسی ئەوەی نەکراوە، فەرموو پەخشان خان نوقتەی نیزامی هەیە.

بەڕێز پەخشان عبدالله زەنگەنە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من ئەوەی لە خەیاڵمدا بێت، لە نیزامی داخیلی ئیمتیناع نییە لە تەصویتدا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئیمتیناع نییە، حوڕە، بەڵام نایژمێرین، ئەگەر هەبێت و نەبێتن، هەموو ئینسانێك ئازادە دەستی بڵند نەکاتن و ئیمتیناع بکاتن، بە هەر حاڵ لە نیزامی داخیلی مومتەنیع نییە، بەڵام ئەندامی پەرلەمان بۆی هەیە ئیمتیناع بکاتن، بەس دەنگەکە ناژمێردرێت، چەند کەس مومتەنیعە، یەعنی خەیاری سێیەم نییە لە نیزامدا، بەس مانای ئەوە نییە کە نییە، حەقت نییە دەنگ نەدەیت، بە دەلیلی ئەوەی لە زۆربەی قەوانینەکان سەرۆکایەتی دەستمان هەڵناگرین، کە دەبینین خیلاف نییەو ئەکسەریەت و ئەقلیەتەکە دیارە، پێویست ناکات بڵێین، مانای ئەوە نییە، کە ئەکسەریەتەکە دیار بوو، ئەو ماددەیە کە خوێندرایەوە، لیژنەی

هاوبەش تەنیا یەك كەلیمەی گۆڕیوە، ئەویش (گەڕانەوە)ی كردیوتە تەحەمولی مەسئوولیەت دەكات، قسەتان لەسەری هەیە، كاك ئیحسان فەرموو.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەحەقیقەت من لەگەڵ ئەو ماددەیەمە، بەس ئەوە فەقەرەیەك تێدا هاتووە، بە تەسەوری من زۆر زەحمەتە ئەویش دەڵێت (واعادة الحال الى ماكان عليه قبل حدوث الضرر) لەوانەیە لە حاڵەتێك كە خەڵكێك مرد بێتن، ئەوەندە ژینگە پیس بووە، بە تۆزو بە دووكەڵ و ئەوانە لە دەستی ئینسان دەرچووە، كە بتوانێت حاڵەتەكە بگەڕێنێتەوە، كە لە پێشی گوتیە (بالتعويض وازالة الضرر) بە تەسەوری من ئەوە كافیە، بۆ ئەوەی جیهەتەكە ئیحراج نەكەیت، شتێك كە مومكین نەبێتن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەركی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێمواية ئەو فەسڵە، فەسڵی نۆیەم دەبوایە لە زیمنی بابی چوارەم بهاتبوایە لە ئەحكامی عیقابی، بەڵام بە هەر حاڵ یەك تێبینیم هەیە لەسەر فەقەرەی چوار، كە دەڵێت (لمنظمات المجتمع المدني والمتضررين من الافراد اقامة الدعوى لازالة الضرر والمطالبة بالتعويض)، نازانم بۆ دەعوایەكەی ئیقتیصار كردووە بە ئیزالەی زەرەرو موتالەبەی بە تەعویز، من پێمواية ئەوە لابدرێت، بڵێت (اقامة الدعاوي على الجرائم الواردة في هذا القانون)، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك حاتەم فەرموو.

بەڕێز حاتم محمد جان حسن:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێمواية خاڵی چوارەم هاوشێوەی ماددەی نۆزدەیە كە هاتووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك دكتۆر نوری فەرموو.

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پشتگیری لە بۆچوونی لیژنەی هاوبەش دەكەم سەبارەت بەوەی كەوا (العوده) بكرێتە (ويتحمل المسبب جميع .....)، ئەوەی كەوا كاك ئیحسان ئاماژەی بۆ كرد، دەكرێت بڵێین (ان كان ذلك ممكناً)، سەبارەت بە بڕگەی دوو، لە جیاتی ئەوەی (تعتبر مسؤولية المسبب عن الاضرار الناجمة) هەتا دێت بڵێین (تحدد

مسؤولية المسبب عن الاضرار الناجمة عن مخالفة تطبيق احكام المادة اولا بموجب احكام المسؤولية التقصيرية)، چونكه ئەوه نەزەرەیەکی تەواو هەیە سەبارەت بەوە، ئەگەر ئەوە جێ بەجێ بکەین هەموو لایەك حەقی خۆی وەردەگرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لەجیاتی (تعتبر) (تحدد).

بەڕێز د.نوری جمیل تالەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

(تحدد مسؤولية المسبب عن الاضرار الناجمة عن مخالفة تطبيق احكام المادة اولا بموجب احكام المسؤولية التقصيرية).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عومەر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

رەئیەکەی منیش کاك دکتۆر نوری باسی کرد لەسەر مەسئولیە تەقصیری ئیسارە بکەم، سوپاست دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ڤیان خان فەرموو.

بەڕێز ڤیان احمد خضر پاشا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێرە لە ماددەی یەکەم من وا پێشنیار دەکەم دەلێت (هەر کەسێك) بەلاّم هیچ ئاماژەی نەکردووە بە کارگەو کۆمپانیایەکان، کە ئەوان موسەبەبی رەئیسین، ئێستاکە وەکو کارگەی چیمەنتۆ لە سلێمانی، یان کارگەکانی تر، لێرە هەر کەسێك، یان کارگەو کۆمپانیا کە هۆکارن بە کردەوەی کەسی، ئەوە یەك.

دووەم/ لێرە بارودۆخەکە بگەڕێنێتەوە بۆ کاتی جارانی بەر لەکەوتنەوەی زیانەکە، من وای پێشنیار دەکەم لە جیاتی ئەو برگەیە بلێت چاکی بکاتەوە باشترە، لەجیاتی بارودۆخەکەش بگەڕێتەوە بۆ کاتی جارانی بەر لەکەوتنەوەی زیانەکە.

خاڵی سێیەم/ لە چوارەم دەلێت (رێکخراوەکانی کۆمەلگەی مەدەنی زیان لێکەوتووان لە تاکەکان بۆیان هەیە، لە ولاّتان پارت هەیە، وەکو پارتی ژینگە هەیە، کە رووبەڕووی حکومەت دەبێتەوە، دامودەزگا پەیوەندیدارەکان دەبێتە لە هەموو کەموکورتیەك، لێرە وا پێشنیار دەکەم کەوا کۆمەلگای مەدەنی و لایەنە پەیوەندیدارەکانیش، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو کاك کەریم.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێموایە مەسەلەی تەعویز لە بڕگەی یەك کە هاتووە، ئەسڵەن هەر تەعویزەکە هەر بۆ لابردنی زیانە، من پێم باشە لێرە (بالتعویض او ازالة الضرر)، یەعنی (واو)ەکە بکرێتە (او)، یەعنی یەك لە هەردووکیان، ناکرێت تەعویز بکرێتەوەو هەم ئیلزام بکرێت بەوەی کە ئیزالەتی زەرەرو ئەوەی تریش، ئەوە یەك.

دوو/ تەئیدی بۆچوونەکەی دکتۆر نوری دەکەم، سەبارەت بەوەی ئیشارەت بدرێتە سەر مەسئوولیەیی تەقصیری بەپێی قانونی مەدەنی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

داوا دەکەم لە لیژنەی هاوبەش و جەنابی وەزیر لەسەر ئەو مولاحەزانە رەئی بدەن، مولاحەزەیەکی منیش هەیە لەسەر چوارەم (لمنظمات المجتمع المدني والمتضررين من الافراد) ئەوە دەرگایەکی زۆر گەورە دەکاتەوە، هەر فەردێك دەتوانێت شکایەت بکات و ئیشکالێکی گەورە دروست دەبێتن، مەسەلەن یەکێك دێت خانوویەك دروست دەکات لە تەنیشت مەعمەلێك، دوایێ دەچێت شکایەت دەکاتن نەتیجەی ئەو مەعمەلە نەخۆش کەوت دەبێت تەعویز بدات، بەپێی ئەو ماددەیە حەقی هەیە، ئەفراد لە مەجتەمەعی زۆر پێشکەوتوو ئەو مەجالە هەیە، بەلاّم زۆر دەقیقە ئەو مەوزوعە، رەنگە لە دەعوای وا سالاّنی پێ بچێت، ئایا ئەو کەلیمەیە ئەفرادەکە بەجێ بهێڵین بۆ جیهاتی موختەصە؟ بۆ وەزارەت؟ بۆ مونەزەماتی موجتەمەعی مەدەنی؟ ئەو دەرگایە بکرێتەوە، زۆرە نە قودرەتی مەحاکم هەیە بۆ موتابەعەی، نە جێ بەجێ کردنەکەی ئاسانە، ئەگەرنا حەز دەکەم جێ بەجێ بکرێت، زۆریش باشە، ئەو پەڕی روقی و تەقەدومی وەزارەتە، مەسەلەن دانانی مەعمەل وەزارەت تەحدیدی دەکات و ئیجازەی دەداتێ، بەلاّم تۆ خۆت چووی خانوویەکت دروست کرد لە تەنیشت مەعمەلێك، کاك کەمال فەرموو.

بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.کەمال کەرکووکی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەم خاڵە لە جێی خۆی هاتووە، ئەگەر تۆ بتەوێت خانوویەك بکەیت دەبێت ئیجازەی سەکەن وەربگریت، ئیجازەی سەکەن ئەگەر شوێنێکی صناعی بێت، مەئجور بێت، ناتوانیت بیکەیت، لەبەر ئەوەی ئەمە زۆر دروستەو لە جێی خۆی هاتووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مەعمەلی سەرچناریش هەبوو، پاش ئەوەی کە مەعمەلیش دروست بوو، هەزاران ئیجازەی شارەوانی دەرچوو بۆ خانوو، دوایێ وای لێهات ئێستا مەعمەلەکانیان داخست، یەعنی مەقصەد ئەوەیە ئیجازە شارەوانی ئەساس نییە ئیعتیمادی لەسەر بکەین، فەرموو کاك دکتۆر.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمەی لیژنەی هاوبەش لەسەر رەئی خۆمانین، تەنها ئەو گۆڕانە دەکەین کە باسمان کرد، لە عەرەبیەکە دێری پێنجەم (العودة على المسبب) بگۆڕێت بۆ (يتحمل المسبب جميع.....)، لە کوردیەکەش (گەڕانەوە بۆ سەر سەبەبکار) بگۆڕێت بۆ (بە سەبەبکار بەرپرسە)، بڕگەکانی تر وەکو خۆی بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەی ئەو پرسیارەی کاك ئیحسان دەڵێت، ئەگەر مرد بێت چۆن ئیعادەی تەعویز دەکرێتەوە؟ حدود زەرەرەکە دەڵێت (اعادة الضرر) چۆن مردی زیندوو دەکەیتەوە؟ کاك ئیحسان پرسیارێکی کرد، لە صیاغەکە وەڵامی چیە؟ لە پرسیارەکەدا دەڵێت (وازالة الضرر واعادة الحال الى ما كانت عليه قبل حدوث الضرر)، ئەگەر زەرەرەکە نەتیجەکەی وەفاتی لێ کەوتەوە، چۆن ئیعادەی دەکەیت؟ ئەو کەلیمەیە (واعادة الحال الى ما كانت عليه)، قەت ناگەڕێتەوە، بە هیچ شێوەیەك، بەڵێ جەنابی وەزیر.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من داواکارم وەکو خۆی بمێنێتەوە، تەنها ئەو تێبینیەی لیژنەی هاوبەش لە جێی خۆیەتی بگۆڕدرێت، ئێمە کە باس لەوە دەکەین (واعادة الحال الى ما كانت عليه اذا كان ممكناً)، ئەگەر شتێك مومکین نەبێت، ئەوە هەر پێویست ناکات باسی بکەین، بەڵام بە گشتی ئەوانەی پرۆژەی بیئی جێ بەجێ دەکەن، مەسەلەن رێگاوبانێك تێك دەدەن، یان لە شوێنێکدا پێویست بەوە دەکات، ئەگەر سەد درەخت ببڕێت، دوایێ لە جێگایەوە سەد درەختی تر دەڕوێندرێت، یەعنی باس لەوە دەکەین، بۆیە پێویستە بمێنێتەوە شتێك مومکین بێت، ئەوە مەعلومەو هیچ یاسایەك داوای لێ ناکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دەزانی چیە، ئەو کەلیمەی نووسراوە (وازالة الضرر)، ئەویتر دەگرێتەوە، یەعنی (ویلزم بالتعویض)، کە تەعویزی کرد یەعنی تەقریبەن وەکو ئیعادەی حالە ئیزالەی زەرەر دەکات، تەعویزەکەش دەکاتن، لەبەر ئەوەی جوملەکەی تر شەتب بکەن، ئەو قسەی کاك ئیحسان هینەکەی نامێنێت (واعادة الحال) زەحمەتیشە، یان دەبێت بڵێیت (واعادة الحال حسب الامكان اذا كان ممكناً) داریکت بڕیوە دەتوانیت بیگەڕێنیەوە؟ بەڵام دەتوانیت تەعویزی بکەیت، کاك شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی سێ ئەو مەسەلەیەی حەسم کردووە، دەڵێت (تطبق احكام القانون المدني العراقي بشأن قواعد المسؤولية)، قەواعیدی مەسئوولیە بابێکی فراوانە لە ئەحکامی قانونی مەدەنی، هەر نەصێك لێرە نەیەت دەگەڕێتەوە سەر قانونی مەدەنی (او اذا كان ممكناً) هەمووی لە قانونی مەدەنی هەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لە سێیەمدا دەڵێت (في كل ما لم يرد فيه نص بهذا القانون)، تۆ ئەو نەصەی داخیل بکەیت، داخیل نەکەیت باشترە، لەوێ هاتووە، لەبەر ئەوە ئەو جوملەیە بۆ تەساهولەکەی کاك ئیحسان (واعادة الحال)ەکە شەتب بکرێت جێی خۆیەتی، فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

کە باسی ئیعادەی حال دەکەین، باس لەو شتانە دەکەین کە مومکینە، بۆ نموونە ئێستا پرۆژەیەکمان هەیە هێنانی هێلێکی ئەنتەرنێت بە (فایبەر گلاس)، ئەم هێلێ ئەنتەرنێتە هەموو ڕێگاوبانەکان هەڵدەکەنێت، بۆیە پێویست بەوەیە بێجگە لە زەرەر بدات و تەعویز بدات، حاڵەکەتەش بگاتەوە جێگای خۆی، یەعنی ئێمە هەندێك حاڵەتمان هەیە، کە ئەوەی پرۆژەکە جێ بەجێی دەکات مەسئوولە لەوەی، ئەگەر ئیمکان بوو حاڵەتەکە وەك خۆی لێ بکرێت، مەسئوولە لە گەڕانەوەی وەك خۆی، ئەگەر بمێنێت باشترە، ئەمە دەسەلاتێك دەدات بە وەزارەتی بیئە فەرزی بکات لەسەر ئەو دەزگایانەی دەبنە هۆی پیس بوون و تێکدانی ژینگە، یان شوێنەوارێك، ئەگەر لە ئیمکان بوو جارێکی تر بیگەڕێننەوە شوێنی خۆی، ئەگەر ئیمکانیش نەبوو، بەس بمێنێت بۆ ئێمە باشترە، هەندێك حاڵەت هەیە دەتوانێت بیگەڕێنیەوە، بەس یاسا لەسەری پێویست ناکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوەی کاك شێروان گوتی راستە، مادام فەقەرەیەکت داناوە (تطبق احكام القانون المدني) ئەو شتانەی هەموو تێدایە، ئەگەر موافەقەت بکەن ئەو جوملەیەش شەتب بێتن، بۆ ئەوەی ئیشکال دروست نەبێتن، بەڕاستی ئیشکال دروست دەبێتن (واعادة الحال)، کاك خەلیل بیرێکی لێ بکەنەوە، کەیفی خۆشتانە، ئەگەر ئیسرار دەکەن دەیخەمە دەنگدانەوە، لاتان وایە بمێنێتن، کەواتە دەڵێن وەکو خۆی بمێنێتەوە، تەنیا مولاحەزەکەی کاك دکتۆر نوری لە دووەم (تعتبر مسؤولية المسبب عن الاضرار الناجمة عن مخالفة تطبيق احكام المادة اولا بموجب هذه المادة)، چی بوو کاك دکتۆر نوری، فەرموو

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

(تحدد مسؤولية المسبب عن الاضرار الناجمة عن مخالفة تطبيق احكام المادة اولا بموجب احكام المسؤولية التقصيرية)، بۆ ڕوون کردنەوە سەبارەت بە بڕگەی سێیەم، دەڵێت (تطبق احكام القانون المدني العراقي بشأن قواعد المسؤولية في كل مالم يرد فيه نص)، ئێمە لە بڕگەی یەکەم ڕوونمان کردەوە، کە نەصێك هەیە دەڵێت هەتا لەو حاڵەتانەش ئەگەر نەص نەبوو، ئەو کاتەش هەر دەگەڕێینەوە بۆ قانونی مەسئوولیەی تەقصیری، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عەونی لەسەر ئەوە مولاحەزەت هەیە، فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لەگەڵ رێزم بۆ مامۆستامان دکتۆر نوری تاڵەبانی، بەڵام لەگەڵی دانیمە، چونکە ئەگەر لێرە مولاحەزەی بکەین دووەم دەڵێت (تعتبر مسؤولية المسبب عن الاضرار الناجمة عن مخالفة تطبيق احكام البند اولا من هذه المادة مفترضة)، واتا مەسئوولیەکی موفتەرەزەیە، یەعنی ئەو کەسەی کە ئیدیعا دەکات، حکومەت دەڵێت مەسئوولیەت کراوەو موخالەفە کراوە، بیئە پیس بووە، ئەوە مەسئوولیەکی موفتەرەزەیە هەیە، ئەو کەسەی کە ئیدیعای عەکسی ئەو حاڵەتە دەکات، دەبێت ئیسپات بکات، کە وا نییە، واتا دەبێت ئەو ماددەیە بەو شێوەیە بمێنێتەوە، نەك (تحدد.....) کە جەنابی دکتۆر نوری ئیشارەتی پێدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نازانم ئەندامانی لیژنەی قانونی بەتایبەتی، یەعنی ئەو فەقەرەیە زەروریيە، بەدیهیەتە یەعنی (البينه على المدعى)، (واليمين على من ادعى)، قەیدی ناکات حکومەتیش بێت، مونەزەماتی موجتەمەعی مەدەنیش بێت، ئەوە بەدیهیەتە هەر باس کردنی ئەو زەرەرە هەتا ئیسپاتی نەکاتن موفتەرەزە، بەس بە تەنیا ئیشارەتی پێ دەکەن تۆ زەرەرت کردووە، ئەگەر ئیسپاتی نەکاتن، ناتوانێتن تەغریم بکات، یان عقوبەی بداتێ، یان زەریبەی لەسەر هین بکات، یان دایبخات، دەبێت ئیسپاتی بکاتن و ئەوجا هینی بکات، بەڵێ کاك دارا.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بۆ تەئیدی قسەکەی جەنابت، کە وتت ئەگەر یەکێك خانوویەکی لە تەنیشت مەعمەلێکەوە دروست کرد، لەبەر ئەوە لە کوردستاندا پێ دەچێت زۆر حاڵاتی وا دەبێت، هەر کەسێك لە شوێنی خۆیەوە بیەوێت دەعوایەك قەید بکات، بۆ ئەوەی بەهۆی ژینگەوە تووشی رەبۆ بووەو تووشی نەخۆشی تر بووە، بۆیە زۆر تەئکیدمان لێ کردەوە، لەبەر ئەوە حاڵەتەکە زۆر بلاوە، هەموو کەس دەتوانێت خەڵك تاوانبار بکات، کە بەهۆی ژینگەوە تووشی نەخۆشی بووە، بۆیە بە پێویستمان زانی بە جیا تەئکیدی لەسەر بنووسرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من مەقصەدم لەوە دایە، یەعنی بەدیهیەتە، یەعنی هەر کەسێك دەتوانێت ئیقامەی دەعوا بکاتن لەسەر هەر مەوزوعێك، نەك بەس ئەو مەوزوعە، هەر هاوولاتیەك دەتوانێت ئیقامەی دەعوا بکات (بما فيه) ئەوەی کە ئێمە باسی دەکەین، بڵێ من زەرەرم کردووە، ژینگە هین دەکاتن، صحتمانی تێکداوە، بەڵام دەبێت ئیسپاتی بکات، بەڵێ کاك خەلیل.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

راستە ئەمە بەدیهیەو نەبێتن، ئەوە هەر هەیە، ئەو حوکمە هەر هەیە، ئەو حەقە هەر هەیە، بەڵام ئەم قانونە زۆر گرنگەو تەوعیەش دەیەوێت، ئێمە بۆ بابی تەوعیەکە زیاتر هاوولاتی، خەڵك مافی خۆی بزانێت بەوە، وابزانم ببێت باشترەو، بۆ مەڕ باشتر دەکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عومەر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خۆی فیعلەن ئەو فەقەرە دووە هەر زیادە، بۆچی؟ لەبەر ئەوەی لەسەرەوە باس لە مەسئوولیەی خەڵك کراوە ئیهمال و تەقصیر، ئەمە دەچێتە بابی ئەعمالی تابع و لەگەڵ مەسئوولیەی تەقصیری، مەسئوولیەی تەقصیری چی تەحدید دەکات؟ ئەو تەعویزو، ئەو زەرەرانەی کە دەیدات بە نەتیجەیەکی عیلاقەی سەببی دەبێت لەنێوان فیعل و نەتیجەی فیعل، یەعنی لەنێوان خەتەئ و لەنێوان ئەو نەتیجەیەی کە دێتە دی، لەبەر ئەوە لە ماددەکە لە فەقەرە یەکدا زۆر بە وازیحی باسی لەسەر کراوە، من پێموایە (من هذه المادة المفترضة) زۆر زیادە، ئەو فەقەرەیەی پێویست نییە، چونکە عیلاقەی سەببی لە بەینی خەتەئ و نەتیجە تەحدیدی مەسئوولیەی تەقصیری دەکات، کە تەحدیدی مەسئوولیەی تەقصیری کرا، تەحدیدی نیسبەتی تەعویزو زەرەرەکان دەکات، ئیزافە بۆ ئەوەی لە فەقەرە سێ کە باس لەوە کراوە (قواعد المسؤولية في القانون المدني)، من تەئیدی رەئیەکەی مامۆستا نوری دەکەم لەسەر بابی مەسئوولیەی تەقصیری لەقانونی مەدەنی ئەوەی تیا تەحدید کراوە، پێویست بە هیچ شەرحێکی تر ناکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك فرسەت فەرموو.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی ئەو مەوزوعە، مەوزوعی ئیلتیزامات و قانونی مەدەنی برادەرانی حقوقی دەزانن، زەحمەترین مەوزوع بوو لە کولیاتی حقوق، بە رەئی من مادام قانونی مەدەنی بە تەفسیل باسی ئەو شتانەی کردووە، با ئێمە لە خۆمان تێك نەدەین و لە قانونی مەدەنیش تێك نەدەین، لە مەحاکمیش تێك نەدەین، ئەگەر بێتو فەقەرەی چوار بزانن، ئەگەر رەئی بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان لەگەڵ بێت، کۆ مونەزەماتی موجتەمەعی مەدەنی ئەو مافەی هەبێت داوای زەرەر بکات، ئەوە لە قانونی مەدەنیدا نییە، ئەگەر ئەوە بمێنێت، فەقەرەی پێنج کو هەندەك نەفەقاتی ئیزالەی تەلەوەس و صندوقەکە بگەڕێتەوە، ئەوەش تێدا نییە، ماددەکانی تریش من لەگەڵ ئەوەمە لە قانونی مەدەنی بە تەفسیل و بە شکلێکی وردو بە

صیاغەیەکی باش هاتووە، سەوابقی محاکم بە هەزاران قەراراتی محاکم کۆن بووینە، با ئێمە ئەو سەوابقانە تێك نەدەین، عورفەك و ئیرسێکی قانونییە بۆ ئێمە، لەبەر ئەوە منیش ئیقتیراحی ئەوە دەکەم، ئەو ماددەیە لەغو بکرێتەوە، عەدا ئیستیسنائی ماددەی چوارو پێنج، ئەگەر رەئی ئەندامانی پەرلەمان لەسەر بێت کو بمێنێت، ئەوە مەوزوعەکە عایدی ئەوانەو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دارا فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خۆی بیئە بواریکە هەمووی سی، چل ساڵە هاتووە، ئەگەر دەتانەوێت قانونی مەدەنی عێراقی، کە سەد ساڵە دانراوەو ئیشی لەسەر کراوە، هەر بواریکی تازە هاتە هەرێمەوە، نە گۆڕانی لەسەر بکرێت، نە یاسای بۆ دابنێین، نە قسەی لەسەر بکرێت، ئەمە باس لە بیئە دەکرێت، کە بواریکی گرنگە، ئێستا کێشەی تەغیری مەناخ لە دنیا زیادی کردووەو، ئێستا رێژەی زۆر بوونی کاربۆن و دایۆکسین و کێشەی ژینگەیی، کێشەی زۆر گەورەن، کە لە هەموو دنیا هەیە، ئێستا هەموو یاساکانی ژینگە لە جیهاندا ئەوەیان سەڵماندووە، ئێمە دوا ولاتین کە ئەم فەقەرەیە دادەنێین، بۆیە زۆر پێویستە وەزارەتی ژینگە لەسەر ئەم بنەمایە دامەزراوەو گرنگترین خاڵی ئەم یاسایەیە بەلای ئێمەوە، ئیزافە کردنی ئەو بوونی ئەم مەسئوولیەتەیە لەسەر ئەو کەسانەی کە دەبنە هۆی تێکدانی ژیانی خەڵك، پێمانوایە ئەگەر بێتو ئەو کەسانەی بەهۆی تێکچوونی ژینگەوە زەرەرو زیانیان لێ دەکەوێت، بۆیان نەبێت دەعوا قەید بکەن، کە لە قانونی مەدەنی ئەم تەفسیلەی بەندی یەکەم نییە، ماددەی یەکەم ئەوەلەن، ئەگەر ئەمە نەنووسین، ئێمە پێمانوایە هیچ شتێکمان نەکردووە، تەلەوەسی بیئی هەرچی بکات، ناتوانین هیچ سزایەك لەسەر هیچ کەسێك دابنێین، بۆیە زۆر زۆر گرنگە بمێنێتەوە، بەس ئەو خاڵەی کە باسیان کردو ئەگەر نەمێنێت موشکیلە نییە، چونکە ئەوە خۆی تەبیعی وایە، واتا دووەم ئەگەر نەمێنێت موشکیلە نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك فرسەت تەوزیحی تری هەیە.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو بابەتەی جەنابی وەزیر باسی کرد، هیچ عیلاقەی بە مەوزوعی ژینگە نییەو تەئسیری ناکات، ئەوە مەوزوعی تەعویزو مەسئوولیەتە، کێ تەحەمولی زەرەر دەکات؟ کێ تەحەمولی مەسئوولیەت دەکات؟ بە نەتیجە تەقدیری زەرەر وەزارەتی ژینگە تەقدیر ناکات، مەحکەمە تەقدیری دەکات، ئەو مەوزوعە بە تەفسیل وەك ئەو ماددەیە صیغەتەکە باشترەو لە قانونی مەدەنی هاتووە، ئیلغای ئەو ماددەیە تەئسیری لە ژینگە ناکات، چونکە ئەوە ئینعیکاسە بۆ قانونی مەدەنی، بەڵام لە قانونی مەدەنی صیاغەکە باشتر هاتووەو

تەحدیدی مەسئوولیەت روونترە، جیهەتی دەعوا دیار کراوە لەوێ، تەقدیری تەعویز چۆن دەبێتن لەوێ؟ دیار کراوە، هیچ تەئسیر لە ئیش و کاری نە وەزارەت دەکات، نە ئەنجومەنی ژینگە دەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆرە رۆژان فەرموو.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

کێشەکە لێرە لەوەی نییە کە لە قانونی شارستانی، ئایا تەحدیدی مەسئوولیەت کراوە یان نا؟ کێشەکە لێرە مەسئوولیەی موفتەرەزە، ئەگەر موفتەرەزەکە بمێنێت، ئەوە ئەو دەقە زۆر زەرورییەو پێویستە لێرە هەبێت، چونکە لە قانون مەدەنی مەسئوولیەت دائیمەن موفتەرەز نییە، یەك نموونە بۆ بەڕێزتان روون دەکەمەوە، ئەگەر وشەی زەرەر موفتەرەز لە یاسایەك هەبێت، مانای ئەوەیە ئەو یاسایە دەڵێت زەرەر هەیە، زیان هەیە، ئینجا لە واقیع هەبێت، یان نەبێت، ئەوە تەئسیری لەسەر مەوزوعی ئیسپات دەکات، بۆیە ئەو دەقە لێرە ئەگەر مەسئوولیەتی موفتەرەز بێت، دەبێت هەبێت، لە قانونی مەدەنی مەسئوولیەت دائیمەن موفتەرەز نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عومەر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێموایە لەگەڵ نیوەی قسەکانی کاك فرسەت دام، بەڵام فەقەرە چوار (لمنظمات المجتمع المدني) کە داوای تەعویز بکات لە جێی ئەو زەرەرانەی کە تەلەوەسی بیئە دەکەوێت لە هەر کەسێکدا چۆن دەتوانێت بە چ صیغەیەك، بە چ سیفەتێك موجتەمەعی مەدەنی داوای ئەو تەعویزە بکات، بۆ؟ چونکە شەرتێك لە شەرتەکانی دەعوا مەسڵەحەی مومکینەی موحەقیقەی حاڵی هەیە، مەسڵەحەتی مەجتەمەعی مەدەنی چیە لەوە؟ دەعوا دەبێت زات مەسڵەحە شەکوا ئیقامە بکات، یەعنی موتەزەریر، یەعنی ئەو کەسەی کە لە نەتیجەی عیلاقەی سەبەبی لە بەینی خەتەئ و نەتیجە زەرەرێکی لێ دەکەوێت، ئەو بۆی هەیە داوای تەعویز بکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لە بەندی یەکەم کە باسمان کردووە، باس لەو هۆکارانە دەکەین کە دەبنە هۆی تێکدانی ژینگە، بۆ ئەوەی وازیح بێت لە لامان، ئەمانەی گوتومانە (التي تحدث ضررا للبيئة)، ئەمەش بواریکی نوێیە، ئێمە

کارگەیەکمان هەیە، دەواجنێکمان هەیە، بەپێی ئەنزیمەو تەعلیماتی ئێمە زەرەری بۆ بیئە هەیە، هەموو ئەو خەڵکانەی لە دەورو بەری دەژین، ئێمە داوا دەکەین ئەم زەرەرە چۆن تەقدیر دەکرێت؟ ئەم عقوبەیە کێ دەیدات؟ ئەمانەمان گوتووە بەپێی قانونی مەدەنی عێراقی، بەپێی ئەو قانون و مەسئوولیەتە عقوبە دەدرێت، ئێمە دیاریمان نەکردووە، نەمان وتووە ئێمە مەحکەمەی دەکەین و ئێمە سزای دەدەین، سەبارەت بە موجتەمەعی مەدەنی ئەوان داوای پارە ناکەن، ئەوان بۆیان هەیە دەعوا قەید بکەن، لەبەر ئەوەی ئەوانە موڕاقەبەی وەزعی بیئی دەکەن، لەبەر ئەوەی ئێمە لەو ولاتە ئەحزاب و پارتی ژینگەییمان نییە، تەنها بۆ ئیشراکی موجتەمەعی مەدەنی بۆیان هەیە ئیقامەی دەعوا بکەن، نەك خۆیان تەعویز بدرێت بە ئەوان، ئەو تەعویزە بۆ ئەوان نییە، ئێمە گوتوومانە ئیقامەی دەعوا بکەن، داوای تەعویز بکەن ئەگەر زەرەر هەبوو، بۆ خۆیان نا، ئەوە دیاری کراوە تەعویزەکان دەچێتە کوێوە، ئەوە بۆ حکومەتە، بۆ مەجتەمەعی مەدەنی نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو کاك عومەر.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

جەنابی وەزیر حەقی ئەو تەعویزەی کە ئێستا باسی لەسەر دەکرێت، دەدا بە مونەزەماتی مەجتەمەعی مەدەنی، ئێمە ئێستا تۆزێك لەوەو پێش باسم لەسەر کرد، هەموو دەعوایەك دەبێت مەسلەحەتێکی تیا هەبێت، ئەو حەقە بۆ نادات بە وەزارەتی ژینگە خۆی بتوانێت داوا بکات، خۆی تەمسیلی بەرژەوەندی عام دەکات، نەفعی عام دەکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو پەخشان خان.

بەڕێز پەخشان عبدالله زەنگەنە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی من ئەوەی کە مەجتەمەعی مەدەنی لێرە خستۆتە بەر بەردەم بەرپرسیاریەتی بە سابیقەیەکی زۆر ئیجابی دەزانم، خۆزگە موجتەمەعی مەدەنی لە زۆر یاسایەکانی دیکەش ئەوا مەسئوولیەتی ئەوای بخرێتە سەر، لەبەر ئەوە من پێموایە شتێکی زۆر ئیجابیەو مانی پێویستە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو کاك کەریم.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی من پێمواید لە هەموو موناقەشەکان گەیشتینە قەناعەتێك، کە زەروورییە بڕگەی یەکەم بمێنێت، بەلاّم لەگەلّ ئەو گۆڕانکاریەی (اعادە الحال) تۆزێك ئیستیحالەی تێدایە، ئەوە نەمێنێتن، هەروەها چوارەم، من لەگەلّ بۆچوونەکەی کاك عومەر دام، بەڕاستی لێرەدا دەبێت مەسلّەحەتی تێدا بێت، ئەگەر تەحقوقی مەسلّەحە نەکاتن، بۆی نییە ئیقامەی دەعوای زەرەر بکاتن، من پێمواید ئەو گۆڕانکاریانەی تێدا بکرێت، زۆر ئاساییە وەکو خۆی بمێنێتەوە ماددەکەو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك خەلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لە لێژنەی قانونی سەیری ئەو مەوزوعەمان کرد، لەگەلّ لێژنەی تەندروستی موشتەرەك، ئەمە مەسەلەیەکی تەخەصوصییە، خوبەڕایان داناوە موقارەنە لەگەلّ زۆر قەوانینی تر کردووە، لەناحیەی قانونی موجەرەد سەیرمان نەکردووە، سەیری شتێکمان کردووە، هەر شتێك بێت خزمەتی ئەم قانونە بکات، حیمایەو تەحسینی بیئە بکات و دووبارەش بێت، ئێمە لێرە دەستکاری نەکەین مادام مەخالەفەیەکی سەریحی قانونێکی تر نەبێت، لەڕاستیدا ئێمە لێرە هیچ ئیشکالێك نابینین لەو مەوزوعە، یەعنی نازانم بۆ وای لێهات، ئینجا وا دەبینم بخرێتە دەنگدان، ئەگەر پێشنیاری تریش هەبێت، با ئەویش بخرێتە دەنگدانەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لەگەلّ رەئیەکەی کاك عومەرو کاك کەریم نیمە، تەبعەن دەعاوی لە مەحاکم عادەتەن بۆ ئەو مەسەلەیە دەلّێت خصومە موەجەهە هەیە، یان نا، یەعنی دوو تەرەف کە دەعوا دەهێنن، دەبێت خصومە لە بەینیان هەبێت، لێرە ئەگەر هەر کەسێك بێت، هەتا ئەگەر موتەزەریریش نەبێت، مونەزەماتی موجتەمەعی مەدەنی خصومە هەیە، لەبەر ئەوەی مەسەلەی ژینگە مەسەلەیەکی گشتییە، یەعنی لە بازاڕ ئەگەر سەیارەیەك غاز لەوە ژینگە پیس بکات، لەوانەیە لەو پەڕی شارەکەی تر یەکێکی تر موتەئەسیر بێت پێی، بۆیە خصومەکە هەیەو دەبێت هەبێت، لە زۆربەی قەوانینەکانی دیکەی ژینگە تەماشامان کردووە، بەڕاستی نەك موتەزەریر دەلّێت (لکل الافراد) حەقی ئیقامەی دەعوای هەیە، چونکە حەقێکی عامە، بەلاّم لێرەدا تەنها لەگەلّ ئەوە نیمە بێت تەقلیص بکرێتن، بلّێت (لازالة الضرر والمطالبة بالتعویض)، یەعنی

ئەوانە ئەسڵەن ئەو مونەزەمەیە حەقی تەعویزەکەی نەبێتن، راستەوخۆ بە ئەو نەبێتن، بەڵام بگوترێت حەقی ئیقامەی دەعوای هەبێتن بە تەنهاو، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو مولاحەزەی کاك سەردار من پێشتر بە کاك فرسەتم گوت، چوارەمەکە (المنظمات المجتمع المدني والمتضررين من الافراد اقامة الدعوى لازالة الضرر وفق احكام البند اولا من هذه المادة) ئەو (المطالبة بالتعويض)ەکە لەوێ نەمێنێت، ئیزالەی زەرەرەکەش نەمێنێت (اقامه الدعوى وفق البند اولا) باشە ئەوەی چاك بکەن (اقامة الدعوى وفق احكام البند اولا من هذه المادة)، ئەوان لە کۆڵ دەکاتەوە، مادەی موفتەرەزەکەش وەکو باس کرا، بەڕاستی من خۆم زۆر لەلام هین نییە، پێموایە بەدیهییە ئەوە، بەڵام مادام هەر هین دەکەن، یەعنی یەك شت هەیە دەیخەمە دەنگدانەوە، بەس ئەوەندەیە داوا لە لیژنەی قانونی دەکەم تەعاروزی هەیە، دووبارە موشکیلە نییە، ئیعادەی ئەحکامێك ئەگەر لە قانونی مەدەنیش هاتبێت، لە قانونی عقوباتیشدا هاتبێت، بە شەرتێك تەعاروز نەکات لەگەڵ ئەو ماددەیەی لێرەدا هاتووە، چ زەرەرێکی نییە، ئەگەر تەعاروزی هەیە پێمان بڵێن، ئەگەر تەعاروزیش نییە موشکیلە نییە، ئەگەر تەعاروز نییە چ زەرەرێکی نییە، ئێمە زۆر جار وا بووە ماددەیەك لە قانونی جەزائی هەیە، هاتووە لێرە تەئکیدیشمان کردووە، کاك دکتۆر نوری فەرموو.

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بە بڕگەی دوو تەعاروز نییە، بەڵام مەسئوولیەتەکە دەخاتە سەر لایەنێك، بەبێ ئەوەی کەوا لایەنی دووەم هیچ بەڵگەیەك پێشکەش بکات، بۆیە من پێشنیازی ئەوەم کرد، کە بگەڕێینەوە ئەحکامی مەسئوولیەی تەقصیری، ئەو کاتە پێویستە ئەو جیهەتەی کەوا ئیدیعای دەکات و زەرەری پێ گەیشتووە، دەبێت بە بەڵگە ئیسپاتی بکات، بەڵام لەو حاڵەتە ئەگەر بەو جۆرە بمێنێتەوە موفتەرەزە بێت، ئەوە ئەو جیهەتە ئیفتیرازی دەکرێت، کەوا ئەو زەرەرەی کردووەو بەرپرسیارە لەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عومەر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت حەقێك بدەیت بە مونەزەماتی موجتەمەعی مەدەنی بەس، بە تەنیا حەقی ئیقامەی دەعوای هەبێت لەسەر چ ئەساسێك، چونکە قانونی موڕافەعاتی عێراقی شروتی ئیقامەی دەعوا، شروتی ئەترافی دەعوای تەحدید کردووە، بە چ سیفەتێك دەتوانێت ئیقامەی دەعوا بکات؟ ئەمە لە لایەك، لە لایەکی دیکە موجتەمەعاتی مونەزەماتی مەدەنی تەمسیلی حەقی عام ناکات بەناوی موجتەمەعەوە قسە بکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەی کاك عومەر دەڵێت (وفقاً لاحكام البند اولا) نایگرێتەوە، بەپێی ئەو بەندە ئەو مەسئوولیەتە، ئەو زەرەرە، باس كردنی ئەو قەوانین و ئەنزیمەو هینە، پێشتر ماددەیەك دراوە دەڵێت (منظمات المجتمع المدني) بۆی هەیە ئاگادارت بكاتەوەو موتابەعەت بكات، حەقێكی داوەتێ، لێرەش حەقێكی تری داوەتێ، بۆ ئەوەی كە ئیقامەی دەعوا بكات، بەڵێ جەنابی وەزیر.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەڕاستیدا مونەزەماتی موجتەمەعی مەدەنی ئەوانەی كە ئێستا تەمسیلی خەڵك دەكەن، ئەگەر ئەوانە تەمسیلی موجتەمەع نەكەن كێیە؟ ئەمە بواریكی زۆر گرنگە بۆ ئیشراك كردنی موجتەمەعی مەدەنی لە خواردنی كێشەكانی خەڵك، جگە لەوەی ئەگەر ئەفراد بۆی هەبێت ئیقامەی دەعوا بكات، كە هەر خۆیەتی مونەزەماتی مەجتەمەعی مەدەنی كە نوێنەری خەڵكن شتێكی زۆر ئاساییە، بەتایبەتی بوارەكەش بواری ژینگەیە، كە تەئسیراتی لەسەر هەموو خەڵك هەیە، قانونیەن هیچ مانعێك نییە، كە ئەو حەقەیان پێ بدرێت و یاسایەكەش دەوڵەمەند بكات بەوەی كە مونەزەماتی مەجتەمەعی مەدەنی دەوریان هەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك شێخەڵلا فەرموو.

بەڕێز شێخ الله ابراهیم شێخ الله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێشنیارێكم هەیە، دەزانم قەبولیش نابێت، بەڵام ئەوە ماوەیەكی دوورو درێژە لەسەر ئەو ماددەیە گەلەك قسە دەكرێت، بەتایبەتیش برایانی یاساناس كە زۆربەی هەرە زۆریان دەنگیان لەگەڵ یەكتر نییە، مادام ئەو ماددەیەش لە قانونی مەدەنی عیلاج دەكرێت، من ئەو ماددەیە بە زیاد دەزانم، پێمواید باشتر شت ئەوەی لابدرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دەزانی چۆنە كاك شێخەڵلا، ئیختیلافی ئەندامانی لیژنەی قانونی و قانونیەكان بەگشتی، ئیختیلافێكە، بەڵام لە جەوهەری نییە، لەبەر ئەوە شتێكی جەوهەر نییە، بڵێی نابێت ئەوە هەبێت، ئیختیلاف ببێت، یان نەبێت، هەندێك دەڵێن لە قانونی فلان هاتووە، لەبەر ئەوە مانەوەی زەرەرێكی نییە، ئەگەر زەرەری هەیەو تەعاروزی هەیە، من داوام كرد ئەوە بڵێن، ئەگەر تەعاروزی نەبێتن، من كۆتایی بە موناقەشەكان دەهێنم، دەیخەمە دەنگدانەوە بەو گۆڕانكارییانەی كە باستان كرد، لەوەی یەكەم (العوده على) بگۆڕێت بۆ (يتحمل) وەكو لیژنەی هاوبەش باسی كرد، لە بڕگەی چوارەم (لمنظمات المجتمع المدني والمتضررين من الافراد اقامة الدعوى وفقاً لاحكام البند اولا من هذه المادة) وەكو خۆی دەمێنێت، ئەوانی تر ناگۆڕێن، دەیخەمە

دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، تکایە ماددەکەی تر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دەروازەی سێیەم

حوکمەکانی پاراستنو چاککردنی ژینگە

بەشی یەکەم

پاراستن و چاك كردنی ئاو

ماددەی (34) کە دەبێتە ماددەی (22):

فرێدان و روو کردنی هەر ماددەیەکی زیان بەخش، یان شلە، یان گازی، یان تیشکاوەری، یان گەرمی بۆ ناو هەموو سەرچاوە ئاوییەکان، یان رێڕەوەکانیان قەدەغەیە، تەنیا ئەگەر بەپێی پێوەرەکانی کارپێکراو چارەسەر کرابێ.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لیژنەی هاوبەش هیچ تێبینیەکی نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك سالم فەرموو.

بەڕێز سالم محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەو ماددەی کە دەبێژت (يحضر طرح او تصريف اي مواد ضارة) (اي مواد ضارة) ئەو تنە مەبەستە، سائیلەو غازیەو موشعەو حەراریيە زیادەیە، یەعنی بمێنێت (اي مواد ضارة) پتر موتلەقەو پتر ئیستیفادە لێ وەردەگریت، ئێستا هی ئەوەی غازیە، یەعنی ئەو هەر چوار نەمێنێت باشترە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە سەرەتا لەگەڵ ئەوەی نیمە (طرح او تصريف) تەنها بگوترێت (رمي) لەگەڵ صیغە کوردیەکەش یەکتر دەگرێتەوە، چونکە دەڵێت فرێدان، من پێموایە لە جیاتی (طرح او تصريف) بڵێن (رمي).

دوو/ وەکو كاك حاکم سالم باسی کرد مەوادی زەرەرو سائیلەو غازیە و مونشیئە ئەوە هەمووی زیادە، بڵێن موڵەوەساتی بیئە، یان مەوادی موڵەوەسە، چونکە لە موختەسەرات لە تەعاریف هاتووە، دەڵێت (ملوثات

البيئة/ المواد الصلبة والسائلة والغازية) يەعنى زۆر بە تەفسیل باسی کردووە، لێرە پێویست ناکات ئێمە ئەو تەفسیلەی بدەینێ، ئەی ئێمە بۆ ئیختصارمان کردۆتەوە لە تەعریفەکان، لەگەڵ ڕێزم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ڕەمزیە خان فەرموو.

بەڕێز رمزیە احمد رشید:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تێبینیا من نەفسی تێبینیای برادەرانە (طرح او تصریف اي مواد ضارة او سائلة او.....) بێژن (مواد ضارة او سائلة او الغازية او الحرارية)، چونکە (مواد ضارة او سائلة) فەسلێك کەوتۆتە نێوان هەردووکیان، بنووسین (مواد ضارة سائلة) بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو سێ مولاحەزەیەی درا، لیژنەی هاوبەش ڕەئیتان لەگەڵ جەنابی وەزیر.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەڕاستیدا ئەم ماددەیە وا هاتووە، بۆ ئەوەی ڕوونی بکاتەوە ئەو ماددانە چین کە نەکرێتە ناو ئاوەوە، لە تەعریفەکان مەوادی مولەوەسە هاتووە، بەڵام لێرە (مواد ضارة)، چونکە بەناوی مولەوەساتی بیئە نەهاتووە.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مولەوەساتی بیئە شتێکی شاملتڕە، لێرە فەسڵی داناوە باسی حیمایەو تەحسینی ئاو دەکات، ئەوە تایبەتە بە ئاو، ئەو شتانە زیکر کراون بەتایبەت، لەوانەیە نازانم عیلمیەن وەزیر وەڵام دەداتەوە، یان جەنابی دکتۆر، لەبەر ئەوە مولەوەسات زۆرترە لەوە دیارە مەقصودە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من پێموایە ئەو ماددەیە زەروریيە، چونکە فەرقی هەیە لەگەڵ ئەو مەسەلانەی تر باسمان کرد (طرح او تصریف اي مواد ضارة) مومکینە تۆ دەچێتە زێیەك، تەرح کردنی ئیفرازاتی مەعمەلێك فڕێ دەدرێتە ناو زێیەکە، خەتەری لەسەر ئاو هەیە، خەتەری لەسەر زۆر شت هەیە، هەر ئەوە نییە وەکو نموونە، بۆیە ئەو تەحدیدە فەرقی لەسەر ئەوە هەیە، کە تەلەوەسی بیئە دەکات، یەعنی ئەوەی کە فڕێ دەدرێت فەزەلاتە، چ ئاو بێت، چ غازات بێت، مومکینە ژینگە پیس نەکات، بەڵام ئاو پیس بکات، بە تەئکید لە قانونێکی موماسیل وەرگیراوە، من مەتەئەکیدم لەوە، کاك فرسەتیش قسەیەکی کرد، دەعمی قسەکەی من دەکات دەڵێت بابی سێیەم (احکام حمایه وتحسین البیئه) فەسڵی یەکەم لەسەر حیمایەو تەحسینی ئاوە، فەسڵی دووەم لەسەر هەوایە، فەسڵی سێیەم توربەیە، جیای کردۆتەوە، وەکو منیش بەبێ ئەوەی هینی بکەم باسی

زێیەکەم کردو، باسی ئاوەکەم کرد، بۆیە ئەو ماددەیە وەکو خۆی دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، تکایە ماددەکەی تر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (35) کە دەبێتە ماددەی (23):

پێوانەکانی هەرێمی بۆ ئاوی سەر زەوی و ژێر زەوی و ئاوی خواردنەوە، بەپێی سیستەمێك دیاری دەکرێت و لەسەر پێشنیاری وەزیر دەبێ.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە هیچ تێبینیەکمان نییەو پشتگیری لەو ماددەیە دەکەین و پێویستە بمێنێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو کاك ئارام.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو پێوانانە پێویستە لەسەر ستاندەردی دەوڵەتی بێت، نەك سیستەمێکی تر، پێم باشە ئەوە ئیشارەتی پێ بدرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جوملەی ئەخیری (وفق معايير دولية) ئەوە ئیزافە بکەن، کاك دارا فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

قوربان نابێت، ئەوە شتێکی عیلمیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بە کاك ئارام بڵێت رەئی من نەبوو، باشە من جوملەیەك دەڵێم جەنابت گوتت قوربان نابێت، جەنابیشتان گوتووتانە (معايير اقليمية) ئیقلیمیە مانای وایە شاملەو حێگای ولاتێکی تریشە، موراعاتی مەعاییری تریش بکەین، هەر بە تەنیا.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بەو روون کردنەوەیەی کاك ئارام گوتی، ئێمە باس لە ئاو دەکەین، ئەو مەعاییرانەی ئاو لە ولاتێك بۆ ولاتێکی تر جیاوازە، بەس بۆیە ئێمە دەڵێین مەعاییری دوەلی، چونکە سەرچاوەکانی ئاوی ئێمە

لە ولاتانی ئیقلیمەوە دێت، لە ئێرانەوە، یان لە تورکیاوە، لەبەر ئەوە عەینی مواصفاتی ئەو ئاوەی کە لەوێ هەیە، ئەو مەعاییرانەش لێرە دادەنێین، ئێمە ناکرێت مەعاییری ئاوی ولاتێکی وەکو ئەمریکا لێرە دابنێین کە نیسبەتەکانی فەرقی هەیە، ناتوانین لەبەر ئەوە ئێمە دەبێت مەعاییری ئیقلیمیمان هەبێت، سەرچاوەی ئاویەکانمان یەکە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دارا ئەو ماددەیە خەلەلێکی تێدایە عەفوم دەکەیت، چونکە مەسەلەن ئەو تەحدیدی مەعاییرە، جەنابت دەڵێی ئیقتیراحی وەزیرە، باشە کێ تەحدیدی دەکات؟ تۆ دەڵێیت ئیقتیراح دەکەین، ئیقتیراحەکە وەزیر دەیکات (تحدد المعایير)، ئەی کێ تەحدیدی دەکات، ئەوە ئیقتیراحت کرد، ئەنجومەنەکەیە؟ کێیە؟

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لیژنەی فەنیمان هەیە، کە ئەم لیژنە فەنییە هەیئەتێکی ئیستیشارییە، چەندین مامۆستای زانکۆی تیایە، بۆیە ئێمە پێش ئەوەش ئاماژەمان پێ کردووە، بەس لەبەر ئەوەی تاکو ئێستا قانونەکە دەرنەچووە، نەمانتوانیوە ئەوە دابنێین ئەو تەعلیماتە ئامادە کردنی لە لایەن لیژنەیەکی فەنییەوە، خۆتان دەزانن بۆ نموونە ئیجازە پێدانی کۆمپانیایەکی ئاوی خواردنەوە، ئەگەر مواصەفاتەکانی بۆ دیاری نەکەیت بەو شێوازەی کە لێرە هەیە، بەهیچ شێوەیەك ئەو مواصەفاتەی کە لە ولاتێکی تر هەیە، بۆ ئێرە نابێت، دەبێت هەموو مەعمەلی ئاوەکان دابخرێت بۆ نموونە، بەڵام دوای ئەم نیزامە لە ئەنجومەنی وەزیران پەسند دەکرێت، کە لە لایەن لیژنەیەکی فەنییەوە دیاری کراوە، مەعاییری بابڵێین ئاو، بۆ کارەباش بە هەمان شێوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو تەحدیدی مەعاییرە ئەگەر بدرێتە ئەو ئەنجومەنەی کە داتانناوە، ئەنجومەنێکتان هەیە نوێنەری هەموو وەزارەکانی تێدایە، ئیشی ئەوەیە مەعاییرەکەش دابنێین، یان ئەو ئیقتیراح بکات تۆ دایبنێیت، بەڵێ فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/ وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەبەر ئەوەی مەعاییرەکان شتێکی فەنییە، تەنها دەبێت کەسانی پسپۆڕو هەیئەیەکی ئیستیشاری عیلمی ئەم مەعاییرانە دادەنێت، پێشتریش باسمان کردووە موقابیلی پێدا چوونەوەیە سالانە، ئەمە بەشێکە لە مەعاییری ئاو، کە تەنها دانراوە، بەس دواتر پەسند کردنی مادام نیزامە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە موصادەقەی لەسەر دەکرێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئاخر ئەوە نیزامی ئێوەیە، عیلاقەی بە ئەنجومەنی وەزیرانەوە نییە، ئیلا ئەگەر لێرەوە بڵێین، باشە بۆ عیلاجی ئەوە (تحدد المعايير الاقليمية بالمياه السطحية والجوفية ومياه الشرب بنظام) تەواو (بناءا على اقتراح الوزير) نایەوێت مەعلومە مەجلیسەکە دەیکات، مەجلیسەکە دەیکاتن، ئێمە بڵێین (تحدد المعايير الاقليمية بالمياه السطحية والجوفية ومياه الشرب بنظام) ئەویتر شەتب بکەن، ئەوە وەختی مەعروفە مەجلیسەکە دەیکاتن و ئەنجومەنیش دەردەهێنێت، کەواتە بێ ئەوەی موناقەشەی بکەین، ئەو ماددەیە بەو تەعدیلاتە دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، چرۆ خان ئیعتیرازت هەیە فەرموو.

بەڕێز چرۆ علی حمه امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دەستم هەلگرت قسەیەك بکەم، بەس هەر مەجالت نەدامێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوەلەن دەرگای موناقەشەمان نەکردەوە، غەیری جەنابت دە کەسی تر، دوازدە کەسی تر دەستی بڵند کرد، دەرگا بۆ موناقەشە نەکراوە، لەبەر ئەوەی ئیعتیرازەکە تەحدید کرا بوو لەسەر ئەوەیە کە وەزیرە، یان نا، کە جەنابی وەزیر موافەقەتی کرد، جەوەکە دیار بوو لەوەی کە پێویست بە موناقەشە ناکات، ئەگەر ناوم بنووسی بوایەو ناوی تۆم نەنووسی بوایە، ئەو وەختی دەتوانی ئیعتیراز بکەیت، ئەگەر بە تەنیا دەستی بڵند کرد بوایە، ئەو وەختی ئیعتیراز دەبوو، بەڵام جەنابت یەکێك بووی لە دوازدە کەسی تر داوای قسەیان دەکرد، کە ئەو ئیعتیرازە ئەو صیغەیە درا کەسێکی تر قەبولی نەکرد، من خستمە دەنگدانەوە، ئینجا لە نیوەی دەنگدان دەستی جەنابتم دیت، فەرموو بۆ ماددەی دواتر، ئەگەر ئیعتیرازیشتان هەبێتن بە نوقتەی نیزام بڵێن و پێویست ناکات موقاتەعەم بکەن، حەقتان هەیە بە کاملی حوریەت هەر رەخنەیەکتان هەبێت لە خۆم بگرن، نەك بە كاك جەمیل، یان بە كاك حاتەم بڵێی، دەتوانی بەخۆم بڵێی موباشەرەتەن، سەرچاو، فەرموو ئێستاش دەتوانیت نوقتەی نیزام بگریت، ماددەی (24) کە (35) بووە.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (36) کە دەبێتە (24):

وەزارەت رێنمایی تایبەتی بەپێوەرەکانی ئاستی پیس بوونی رێگە پێدراو لەو ئاوانەی بۆ خواردنەوەو ئاودان و پیشەسازی و خزمەتگوزاریەکان بەکار دێن، دەردەکات، هەرکاتێك پێویست بوو چاو بەو پێوەرانە دەخشێندرێتەوە.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە پێشنیار دەکەین کە سەرەتای ئەم ماددەیە دابڕێژرێتەوە بەم شێوەیە: (وەزارەت پێوەری ئاستەکانی پیس بوونی ڕێگە پێدراو....هتد).

بە عەرەبیەکەیەش بەم شێوەیە بێت: (تصدر الوزارة مقاييس مستويات التلوث .....الخ).

هیچ گۆڕانێکی تیا نییە، تەنها زمانەوانییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

یەعنی تەعلیماتەکەی لابەن، کێ ئەیەوێت قسە بکات، ناوەکانیان ئەنووسم، فەرموو کاك ئیحسان.

بەڕێز إحسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە ماددەی بیست وسێ و بیست و چواریش، ئەوە ئەرکی ئەنجومەنە، دەسەڵاتی ئەوە، ئەو ئێستا کۆمەڵێ ئەرکی بە وەزارەت سپاردووە، لە مەهامەکانی ئەنجومەن هاتووە، لەبەر ئەوە ئیشی ئەنجومەنە ئەو کارانە بکات، بە تەفاصیل هاتووە، مەسەلەن (إقرار واعتماد مواصفات والمعايير القياسية لعناصر البيئة)، عەناصری بیئە ئەو شتانە هەموویان دەگرێتەوە، کە خۆی ئیقراری دەکات، بۆ خۆی ئیعتیماد دەکاتە سەر مەواد، ئەوە تەواو ئیشی ئەنجومەنە، لەبەر ئەوە ئەبێ ئەو ئەرکە لەسەر شانی ئەنجومەن بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن اسماعيل سليم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێشنیار ئەکەم هەردوو ماددەکە بکرێت بەیەك، واتە دەمج بکرێن، واتە سی و پێنج و سی وشەش، یەکێکیان لەسەر مەعایرە ئەوی تریشیان لەسەر مەقایسە، هەردووکیان یەکن، ئاخر ئەوەش لەگەڵ وی دەمج بکرێت، زیادە بە رەئی من، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە دەنگمان بۆداوە ڕۆشت، کاك ڕۆمیۆ فەرموو.

بەڕێز ڕۆمیۆ حزیران نیسان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من دەپرسم ئایا دەڵێت (تصدر الوزارة التعليمات الخاصة بمقاييس مستويات التلوث المسموح بها في المياه المستخدمة للشرب والري والصناعة)، من دەپرسم ئایا هیچ سەماحێك هەیە بۆ مستەواياتی تەلەوس لە ئاوی خواردنەوە؟ نابێ تێکەڵ بکرێت، لەگەڵ ئەوی تر، سوپاس.

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (27)

چوارشەممە رێکەوتی 2008/6/11

کاتژمێر (11)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی چوارشەممە رێکەوتی 2008/6/11 ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق بە سەرۆکایەتی بەڕێز عدنان رشاد مفتی سەرۆکی ئەنجومەن و, بە ئامادەبوونی بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.کمال کەرکووکی) جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمد عبدالله سکرتێری ئەنجومەن, دانیشتنی ژمارە (27)ی خولی دووەم, سالّی (2008) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی ماددە (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموارکراوی سالّی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆکایەتی ئەنجومەن بڕیاردرا دانیشتنی ژمارەی (27)ی خولی دووەمی هەڵبژاردن لە کات (11)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی چوار شەممە رێکەوتی 11/ 2008/6 دا بەم شێوەیە بێت:

1-بەردەوام بوون لەسەر خستنە روو و گفتوگۆ کردنی پرۆژەی یاسای پاراستنی ژینگە لە هەرێمی کوردستان.

2- خستنە روو و گفتو گۆ کردنی پرۆژەی یاسای هەموارکردنی یاسای کرێی خانووبەرەی ژمارەی (87)ی/سالّی 1979ی هەموارکراو.

3- خستنە روو وگفتوگۆ کردنی پرۆژەی یاسای هەموارکردنی یەکەمی یاسای ژمارە (26)ی/ سالّی 2007، یاسای باجی دەرامەت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن؛

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی کوردستان، دانیشتنەکەمان دەکەینەوە بە خوێندنەوەی بەرنامەی کار:

1-بەردەوام بوون لەسەر خستنە روو و گفتوگۆ کردنی پرۆژەی یاسای پاراستنی ژینگە لە هەرێمی کوردستان.

2- خستنە روو و گفتو گۆ کردنی پرۆژەی یاسای هەموارکردنی یاسای کرێی خانووبەرەی ژمارەی (87)ی/سالّی 1979ی هەموارکراو.

3- خستنە روو وگفتوگۆ کردنی پرۆژەی یاسای هەموارکردنی یەکەمی یاسای ژمارە (26)ی/ سالّی 2007، یاسای باجی دەرامەت.

بەخێر هاتنی بەڕێز کاك دارا و بەڕێز کاك سەعد هەردوو جەنابی وەزیر دەکەین، کە بەشدارن بۆ جەلسەی چوارەم لە دانیشتنی پەرلەمان، ئەوە چوارەم جەلسەیە بۆ پرۆژەی یاسای ژینگە، ئومێد دەکەم ئەوە ئاخیر دانیشتنمان بێت، ئەوەی کە لە مەوزوعەکە شارەزایە رەئیەك بڵێت باشە، بەڵام ئەگەر وەکو

دانیشتنەکانی پێشتر بڕۆین، مانای وایە ئەو مانگە ناتوانین ئەو بەرنامەی کە داماننناوە تەواوی بکەین، خاڵی یەکەم لە بەرنامەی کار: بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆ کردنی پرۆژەی یاسای پاراستنی ژینگە لە هەرێمی کوردستان، داوا لە لێژنەی یاسایی و لێژنەی تەندروستی دەکەم بڕین لە شوێنی خۆیان دانیشن، کاك خەلیل فەرموون لەو خاڵەی کە دوێنێ تەواومان کرد، لەو ماددەی کە دوێنێ تەواو بوو بۆ ماددەی دوای ئەو، فەرموون.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەشی دووەم

پاراستن و چاککردنی هەوا

ماددەی (37) کە دەبێتە ماددەی (25): هەر کەسێکی سروشتی یان مەعنەوی پابەندە بەوەی نەبێتە ناخۆشی هەراسانکەرو زیانبەخشەکان.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان :

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە هیچ تێبینیمان نیە لەسەر ئەو ماددەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوانە مەسائیلی بەدیهیاتن، ئەگەر کەس تەعدیلەکی پێویستی نیە یان هەڵەیەکی لێ نەدیتیتەوە، دەیخەمە دەنگدان، ئەگەر عەرەبیەکە هیچ موشکیلەیەکتان نیە، ئێمە کوردیەکەی چاك دەکەین، عەرەبیەکەی دەڵێ: یلتزم کل شخص معنوی او گبیعی بعدم التسبب فی انبعاپ او تسریب الملوپات الی الهواو، بما فیها الروائح الکریهه او المزعجه او الچاره.ئەوە مەقصودیان دەواجینەو ئەو شتانەی نزیك شارەکانە، دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵێتی دەستی بڵند بکات تکایە؟ فەرموون، کێ لەگەڵدا نیە؟ بەکۆی دەنگ ماددەی (37) کە بوویتە ماددەی(25) قبوڵ کرا، بۆ ماددەی دواتر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (38) کە دەبێتە ماددەی (26): هەموو چالاکیە پیسکەرەکانی هەوا، ملکەچی پێوانەکانی هەرێمایەتی دەبن و پێویستە ئەو پیسکردنە لە چوار چێوەی رێگا پێدراو دەرنەچێ.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان :

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لێژنەی هاوبەش هیچ تێبینیەکمان نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر مەعاییری ئیقلیمی چیە؟

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە بەراستی لێرە نەمانتوانی مەعاییری دەولی دابنێین، لەبەر ئەوەی ولاتی ئێمە تازە لە سەرەتای بەرهەم هێنانە، نە لەناو شار و نە لە دەرەوەی شار ئێمە جیاوازیەکی زۆرمان هەیە لەگەڵ ولاتانی دونیا، مەعاییری ئیقلیمی ولاتانی دەوروبەر، لەبەر ئەوەی لە ئاستی پێشکەوتن لەگەڵ ولاتانی دەوروبەردا فەرقێکمان نیە لە رووی پیشەسازی و لە رووی پیسبوونی هەوا، ئەتوانین نیسبەتێك دیاری بکەین کە نزیکە لە خۆمان و لە ولاتی عیراق و لە ولاتانی دەوروبەر، بەڵام هی هەندێك ولاتی دونیا کە پیشەسازیەکی زۆر زۆری هەیە، ئێمە ئەو مەعاییرە بۆخۆمان دانانێین، یان هەندێك ولات توانیویەتی بە پێچەوانەوە موشکیلەی خۆی لەناو شاردا نەهێڵێ، لە موشکیلەی سەیارات وەسائیلی تری زۆری بەکار هێناوە، بەنزینەکەی ئەوان رەصاصی تێدا نیە، جۆرەکەی باشە، ئێمە ئەگەر مەعاییری ئەوان دابنێین دەبێ سەیارەیەك ئیشی پێ نەکەین کە بەنزینەکانی ئێمە رەصاصی تێدایە و نەوعیەتی خراپە، لەبەر ئەوە مەعاییری ئیقلیمی بۆ ئێمە گونجاوترە، مەعاییری دەولی بۆ ئێمە نابێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دکتور ئەگەر ئیجازە بدەی، من پێم وایە ناکرێ بنووسرێ مەعاییری ئیقلیمی، چونکە یەك مەعاییر هەیە، ئەویش دەبێ دەولی بنووسین، بەڵام خۆ شەرت نیە یەکسەر بتوانین جێبەجێی بکەین، ئەوەندەی دەتوانین جێبەجێی بکەین لە 20٪ جێبەجێی بکەین، سااڵێکی تر، دوو ساڵی تر، سێ ساڵی تر، مەعاییرەکی ئیقلیمی نیە ئیتیفاقی لەسەر کرابی، یان دەبێ بڵێین: (معاییر خاصە بالاقلیم)، یان دەبێ بڵێین:(معاییر دولیە)، ئەو دووە، فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مەعاییری دەولی بۆ ئێمە هەر نابێ بەراستی، چونکە ئەو مەعاییرانە هەر وەکو پێشتریش باسمان کرد هەمووی بۆ ئێمە نابێ، ئەتوانین، بەڵام ئەوەی ولاتانی دەوروبەرمان هەیە ئەتوانین ئیستیفادەی لێ بکەین، چونکە ئەگەر باسی زەوزا بکەین و مەعاییری دەولی بێنین ئەبێ زۆر شتی هەیە پەکی بخەین، دوو ساڵێ جارێك موراجەعە دەکرێ لە مەعاییرەکان.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوەی من بزانم رەنگە لە هەندێ چێ و شوێندا ئەو قانونەی ئێمە دەریدەینین رەنگە لە دەوروبەر هەر نەشبێت، لەبەر ئەوە (المعاییر الخاصە بالاقلیم) باشترە، هەندێکیش لە دەولی وەرگرتیە، بەڵێ کاك غەفور فەرموو.

بەڕێز غفور طاهر سعید مەخموری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕەئی من بەڕاستی ئێمە فەرقێکی زۆرمان هەیە لەگەڵ ولاتانی دەورووبەر، مەسەلەن ئەوان تورکیا و ئێران و هەندێ ولاتانی دەورووبەر بگرە هەموویان خاوەنی پیشەسازی گەورەن، ئەوان لەوانەیە پێوەری تریان دانابێ بۆ پاراستنی ئاو و هەوای خۆیان و ژینگەی خۆیان، بەڵام لە کوردستنا ئێمە تەماشای دەکەین ئەو کارگە گەورانەمان نیە لە رووی پیشەسازیەوە کە کاریگەریەکی وای هەبێ لەسەر پیس کردنی ژینگەی کوردستان، بۆیە ئێمە دەبێ هەوڵبدەین پێوانەیەکی کوردستانیمان هەبێ و شارەزایانی خۆمان ئەو پێوانەیە دابنێین و شتەکە خۆمالّی بێت و بەسوود وەرگرتن لە ئەزموونی خەڵکانی تریش، لەگەڵ رێزمدا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بیگۆرن وەکو جەنابیشت موافەقەت کرد، بکرێتە(المعاییر الخاصه بالاقلیم)، کە وات وت یەعنی ئەنجومەنی تایبەت کە دامەزراوە ئەو دایدەنێ بە گوێرەی تێگەیشتنیان و خیبرەیان و وەرگرتنی تەجروبەی دونیا، (المعاییر الخاصه بالاقلیم) وەزارەت دایدەنێ و ئەنجومەن دایدەنێ، دەیخەمە دەنگەوە پاش ئەو گۆڕانکاریە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بەزر بکاتەوە؟ کێ لەگەڵدا نیە؟ بەکۆی دەنگ قبول کرا، بۆ مادەی دواتر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (39) کە دەبێتە ماددەی (27): سنووری پیس کردنی رێگە پێدراو بۆ ئەو پیس کردنانەی کە لە هەموو چالاکیەکانی پیس کردنی هەوا دەکەوێتەوە و بە پێی رێنماییەکانی وەزیر دەستنیشان دەکرێن، ئەوانەی خوارەوە تێدا دیاری دەکرێ:

یەکەم: سنووری رێگە پێدراو بۆ پیسکردنەکان بە هۆی سووتاندنی سووتەمەنی یان هەر ماددەیەکی دیکە بۆ هەر مەبەستێك لە مەبەستەکان.

دووەم: سنووری رێگە پێدراو لە ئاستەکانی ژاوەژاو.

سێیەم: سنووری رێگە پێدراو بۆ ئاستەکانی تیشکاوەری یان چڕکردنەوەی ماددە تیشکاوەرەکانی کە لە هەر چالاکیەکی تیشکاوەریەوە دەردەچێت.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان :

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێژنەی هاوبەش پێشنیار دەکات، سەرەتای ماددەکە بەم جۆرەی خوارەوە دابرژێتەوە: ﴿وەزارەت ڕادەی پیسبوونی رێگەپێدراو دیاری دەکات بۆ دەرهاوێشتەکانی سەرجەم ئەو چالاکیانەی هەوا پیس دەکەن لەوانەش﴾ :- (برگەکان وەکو خۆی بمێننەوە).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

(تحدد الوزاره التلوپ المسموح بھ لانبعاپات كافه الانشگه الملوپه للهواو بما فيها.....) وتبقى بقيه الفقرات كما هى.

(تحدد الوزاره التلوپ المسموح بھ لانبعاپات كافه الانشگه الملوپه للهواو بما فيها.....) وتبقى بقيه الفقرات كما هى. ئەگەر كەس قسەی نیە ماددەكە و چاككردنەوەی لێژنەی یاسایی و لە ناحیەی زمانەوانیەوە دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ماددەكەیە با دەستی بڵند بكات؟ کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ قبووڵ کرا بۆ ماددەی دواتر تكایە.

بەڕێز محمد صالح اسماعيل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەشی سێیەم

پاراستن و چاككردنی خاك

ماددەی (40): ئەوانەی خوارەوە قەدەغەن:

یەکەم: هەرچالاکیەکی بە ڕێگەیەکی ڕاستەوخۆ یان ناراستەوخۆ ببێتە هۆی زیانگەیاندن بە خاك و زەویەکانی کشتوکاڵ پلەی (أ) یان خراپکردنی یان پیسکردنی بە جۆرێك کار لە توانای بەرهەمهێنان بکات.

دووەم: هەر چالاکیەك زیان بە پێوەری زەوی تەرخانکراو بۆ لەوەرگا بگەیەنێ تەنها بەپێی پێڕەو و ڕێنماییەکانی بەپێی ئەم یاسایە دەرکراون نەبێ.

سێیەم: دامەزراندن و بنیادنانی هەر چالاکیەکی پیشەسازی یان بازرگانی یان خزمەتگوزاری لەسەر زەوی کشتوکاڵی. تەنیا بەپێی پێڕەوو ڕێنمایەکان بە پێی ئەم یاسایە دەرکراوە نەبێ.

چوارەم: گۆڕینی ڕەگەزی زەوی و زار لە کشتوکاڵیەوە بۆ نیشتەجێ بوون یان پیشەسازی یان بازرگانی یان خزمەتگوزاری، تەنیا بەپێی پێڕەوو ڕێنمایەکانی بەپێی یاسا دەرکراوە نەبێ.

پێنجەم: شۆڕەککردنی زەوی کشتوکاڵی یان گواستنەوەی خۆڵەکەی بە ئامانجی بەکارهێنانی لە زەوی ناکشتوکاڵی، هەموارکردنی زەوی یان گواستنەوەی خۆڵەکەی بە مەبەستی چاککردنی یان پاراستنی پیتداراییەکەی بە ڕووتاندنەوەو شۆڕەککردنی حیساب ناکرێت.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان :

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێژنەی هاوبەش پشتگیری لەو ماددەیە دەکات بە هەموو بڕگەکانیەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك جەنابی وەزیر ئایا ئەو خاڵانە لەگەڵ وەزارەتەکانی زراعە و پیشەسازی باس کراوە؟ ئیعتیرازیان نیە لەسەری؟

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەللاّ من ئەمەوێ دوو شت بڵێم: سەبارەت بەم فەصلّە، بەڵێ وەزارەتی زیراعە ئەو یاسایەمان بۆ ناردوون و تێبینی خۆیان هەبووە، دواتر لێرە لێژنەی کشتوکاڵ هەیە ئەتوانن رای خۆیان بڵێن، بەس من تێبینیم لەسەر فەصلّی پێشوو هەبوو کە نازانم دەنگی لەسەر درا؟ من لەگەڵ ئەو تەعدیلەی بیدایەت بووم کە (تحدد الوزارة التلوث المسموح به لانبعاثات كافة الانشطة الملوثة للهواء بما فيها..... وتبقى بقيه الفقرات كما هى. دوایی هاتووین سێ جۆرمان دیاری کردووە زۆر گرنگە، چونکە لە یاسایەکەی ئێمە ئەوەی مولەوسی هەوایە سێ جۆری هەیە: جۆرێکیان، غازاتەکانن، لە کاربۆن و لە ئۆکسیدی کبریت و ئەو بابەتانەی کە هەن، جۆرێکیان: زەوزایە، چونکە ناکرێ لە یاسایەکەی ئێمە یەکێك لەو بارە گرنگانەی کە ئێستا تەلەوسن دونیا پیس دەکات و لە هەموو یاسایەك هاتووە باسی زەوزامان نەبێ، بۆیە هاتووین تەحدیدمان کردووە، تەلەوەسی زەوزایی بە ژاوەژاو یەکێکە لە هۆکارەکان کە ژیانی خەڵك بێزار دەکات، خاڵی سێیەمیشیان تیشکە، یەعنی ناکرێ لە یاسای ئێمە باسی پیس بوون بە ماددە تیشکاوەریەکان، وەللاّ بەراستی باس لەوە نەکرا کە ئەو سێ فەقەرەیە لا ئەبرێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو سێ فەقەرەیە دەنگی بۆ درا، لانابرێ، بەس موقەدیمەکە تەعدیل کرا، فەقەرەکە دەمێنێتەوە و تەواو دەنگی بۆ درا، ئێستا لە ماددەی (40)، ناوتان دەنووسم، کاك خەلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەللاّ من هەر پرسیارێکم هەیە: ئەو دەرەجەی (ا) چیە لەوێ دانراوە؟ یەعنی ئەگەر شەرحێك بکرێ، نازانم زیادە یان شتێکی عیلمیە؟

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە دەبێ لێژنەی زیراعە جوابمان بداتەوە، دەرەجەی (ا) چیە کاك گلعت؟

بەڕێز طلعت خضر سیف الدین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەللاّ نازانم بەراستی ئەو دەرەجە (ا) چیە؟ چونکە ئەگەر دەرەجە (ا) خوصوبەی توربەکەی حیساب بکەین ئەرازی خەصبە و غەیر خەصبە ئەوە دەرەجاتی موتەفاوتی هەیە، بەڵام ئەگەر تەبەقاتی ئەرزیان مەبەست بێت ئەوانیش فەرقی هەیە، ئەو دەرەجە (ا) بەراستی نوێیە نازانم چیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

با رەئیسی لێژنەی کشتوکاڵی بزانین چ دەڵێ؟ فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن احمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دیارە ئێمەش هەر تێبینیەکەی یەکەم جاری جەنابتانمان هەبوو، یاسایەکە بۆ خۆی بە شێوەیەکی گشتی بۆ پاراستنی زەوی زۆر باشە، هاوکاریە بۆ پاراستن و چاکسازی زەوییەکانە، دووەم: ئەو پۆلین کردنە دیارە مەبەستیان زەوی سەوزایی و ئەوەی کە زیاتر زەوی کشتوکاڵیە و سەوزاییە و نزیکی شارەکانە، بەڵام ئەو پۆلین کردنە باش نیە بە ڕەئی من، چونکە پیس کردن یان هۆکارەکانی پیس کردن هەمووی زەوی دەگرێتەوە بەراستی، لەبەر ئەوەی ئەو دەرەجە (ا) با نەبێ، ئێمە (ا) و (ب) و (ج) مان هەیە لە زەوی و زاردا، زەوی باش و زەوی نیمچە باش و زەوی سەخەری، ئەوان زیاتر مەبەستیان ناوچە سەوزایەکان بێت، بەڵام ئەو پۆلینە نەبێ باشە، هەموو زەوییەکان پیس دەبن، هەروەها ئەو هەماهەنگیەش کە مەبەستتانە و ئاماژەتان پێکرد و هاوکاری وەزارەتی ژینگەش بۆ دارستانەکان و بۆ چاودێریش بە ئالیەتێك دەبێت کە تێکدان نەبێت لەگەڵ وەزارەتی کشتوکاڵدا و ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە باس لە حەزر ئەکەین، حەزری هەموو چالاکیەك، راستە و خۆ یان نا راستە و خۆ کاریگەری هەبێ، ئەگەر بێت و هەموو دەرەجەکان وا لێ بکەین ئەبێ هیچ چالاکیەك نەکرێ، چونکە ئەگەر هەر چی ئەرازی زیراعی هەیە بە هەموو دەرەجەکانیەوە موباشیر یان غەیر موباشیر تەلەوسی بیئی نەیگرێتەوە، مەعنای وایە هیچ کارگەیەك و ئیستیسمار و بەرهەم هێنانێك نەکرێ، ئەوەی کە ئێمە حەزری ئەکەین بە شێوەیەکی موباشیر و نا موباشیر نابێ کاریگەری بیئی لەسەری هەبێ بە دەرەجە یەك، چونکە تۆ ناکرێ یەعنی مەعمەلی وامان هەیە 5 کم لازمە دوور بێت لە ئاوەدانیەوە، ئەگەر 5 کم بە چوار دەوریەوە هیچ زراعیەکی ڕێگە پێ نەدرێ ئەوەش خاڵێکی باش نیە، ئێمە بۆیە تەنها بۆ ئەوەی شتەکە زۆر قورس نەبێ، ئێمە لە وەزارەتی زراعەش تێبینیان لەسەر نەبوو، هەموو پێیان باش بوو، ئەوەش قەراری جەنابتانە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

د.شوکریە فەرموو.

بەڕێز د.شوکریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بە نیسبەت خاڵی یەکەمەوە، هەر چالاکیەك لەگەڵ خاڵی دووەم ئەگەر دەمج بکرێ و یەك بخرێ، چونکە هەردووکیان چالاکیە وا بێتە وتن :هەر چالاکیەك لە ڕێگەیەکی راستە و خۆ یان نا راستە و خۆ ببێتە هۆی زیان گەیاندن بە خاك و لەوەڕگا و زەویەکانی کشتوکاڵ ئەوە لە جیاتی خاڵی دووەم دابنێ، چونکە لەوێدا

بەس لەوەڕگامان هەیە، بە نیسبەت خاڵی چوارەم ئەڵێ: بۆ گۆڕینی ڕەگەز، ڕەگەز لێرەدا خۆ نە مێیە و نە نێرە، زەوی نە مێیە و نە نێرە تا وا بڵێین، بیکەن بە (جۆر) جوانترە، یەعنی گۆڕینی جۆری زەوی، هەتا لێرەشدا کە ئەڵێ:جۆری زەوی(جنس الاراضي) بکرێتە (نوع الاراضي) جوانترە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

هەموو ئەندامانی لێژنەی کشتوکاڵ پێدەکەنن، چونکە دەزانن مەسەلەی گۆڕینی جنسی ئەرزی زیراعی واریدە و لە قانونیشدا، هەر ناوی وایە، جا خۆ ئەوە تەرجومەیە لە عەرەبیەوە هاتووە، کاك سالم فەرموو.

بەڕێز سالم محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەفەقەرەی چوارەم تە بێژن (یحظر تغییر جنس الاراضي من زراعیة الی سکنیة لا یجوز الا بموجب هذا القانون)، نابێ قانونی ترمان هەیە، بکرێ (الا بموجب القانون) ئەو (هذا) زێدەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە زۆر ڕاستە و زۆر سوپاس، ئەو (هذا) زیادە، لێژنەی هاوبەش شەتبی بکەن، بکرێتە: (بتعلیمات صادرة بموجب القانون)، ڤیان خان.

بەڕێز ڤیان احمد خضر پاشا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێشنیار و پرسیاری من ئەوەیە لە خاڵی دووەم: هەر چالاکیەك کە زیان بە پێوەری زەوی و تەرخان کراو دەگەینێ، لێرە باسی پێوەر دەکات لە چاککردنی خاك، لە هەوا و لە ئاویش باسمان کرد، پێوەرەکان لێرە پێویستیان بە تاقیگە هەیە، تاقیگەی مەرکەزی کە هەبێ بۆ پێشاندانی پێوەرەکە کە ئایا تا چەند ئەو ئاوە یان هەوا و خاکە پابەند دەبێ بە تاقیگاکان؟ ئایا تا چەند مەرکەزی هەیە بۆ ئەو شتە؟ خاڵی دووەمیشم کە لێرە باس دەکات: دامەزراندنی هەر چالاکیەکی پیشەسازی و بازرگانی، کە دەڵێ چالاکی پیشەسازی، لێرە مەعلوماتمان پێویستە، بوونی قاعیدەی مەعلومات(داتا بەیس) زۆر گرینگە لێرە، چونکە ئەو مەعلوماتە بە شێوە و بنەما و بنچینەی زانیاری قسەکانت بۆ دەردەکەوێت کە لەسەر ئەساسێکی ڕاست و دروستە، بۆ نموونە : کاتێك کە چیرنوبل تەقیەوە ، دووسەد هەزار منداڵ لەبار چوو، چونکە لێرە داتا بەیسیان هەبوو و زانیان کەوا بنەمای قسەکانیان لەسەر ئاستێکی ڕاست و دروست دەرچوو، جا ئەو دوو شتە زۆر گرینگە بۆ بنەماکانی خاك و هەوا و ئاو، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك جوتیار فەرموو.

بەڕێز کریم مجید شریف(جوتیار):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە بڕگەری یەك من تەئیدی قسەکەی کاك عبدالرحمن دەکەم، ئەو چالاکیانەی زیان بە پیسکردنی زەوی دەگەینێ، تەنیا زەوی کشتوکاڵی نەبێ بە راستی هەموو و هەر زەویەك و خاکێك پیس بێت و تەئسیری هەبێت لەسەر پیس بوونی ژینگە، ئەبێ حیساب لەسەر ئەوەی هەبێ کە تەنیا زەویە کشتوکاڵیەکان نەبێ، چونکە هەندی شت هەیە ئەویش تەئسیری راستەوخۆی هەیە لەسەر مرۆڤ، سەبارەت بە بڕگەی دووەم، باسی لەوەڕگا کرا جا وەللاّ نازانم ئەگەر جێگای ببێتەوە باسی دارستانەکان بکرێ، چ دارستانی دەستکرد بێ و چ دارستانی سروشتی بێ ئەوە هەر چالاکیە و زیان بە دارستانەکان بگەینێ چ دارستانی سروشتی و چ دەستکرد بێ، تەنیا بە پێی پێوەرەکان و رێنماییەکان نەبێ، بە پێی ئەو یاسایانەی کە دیاری کراوە قەدەغە بکرێ، چونکە بە راستی دارستان لە دونیا حیساباتی زۆری بۆ دەکرێ لە پاککردن و راگرتنی ژینگە و ئەوانە، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك رەشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەر زەوییەك جنسی زیراعی بوو، تەسلیمی شارەوانیەکان بوو، سیفەتی زیراعی نامێنێ و دەبێ ئەو کاتەی تەصمیمی بۆ دابنرێ، تەصمیمی ئەساسی هەیە و تەصمیمی تەفصیلی هەیە، تەصمیمی ئەساسی حدودی کامیلی دیار دەبێ و تەسلیمی شارەوانی دەکرێ و صیفەی زیراعی نامێنێ، ئەوجا شوێن دیاری دەکرێ، جێگای پیشەسازیە؟ ئینتاجیە؟ تیجاریە؟ سەوزاییە؟ ئەوانە بەش ، بەش دەکرێ بە پێی تەصمیم، هەر تەصمیمێك کە تەعدیل بکرێ یان تازە دروست بکرێ موافەقەی ژینگە وەردەگیری، موافەقەی قیتاعی پێی دەڵێین، زیراعەیە؟ صیحەیە؟ دیفاع مەدەنیە؟ دەوائیری تـرە؟ ئەوانە هەمووی دەبێ موافەقەی بکەن، ئەوجا ئەو تەصمیمە پاش (90) رۆژ تەصدیق دەکرێ، هەر ئیعتیرازێك لە قیبەلی ئەو دەوائیرانە تەوجیهی شارەوانی بکرێ، شارەوانیەکان رایدەگرن و ناهێڵن جێبەجێی بکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك ئیحسان فەرموو.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەراستی من دەبێنم کە زۆر شت قورسە لەسەر خەڵکی کوردستان بۆ جێبەجێ کردنی ئەو یاسایە، ئێمە ولاّتێکی وێرانمان هەیە، هیچ پیشەسازی و ئەو شتانەمان نیە، ئەوەندە شت قورس دەکەن لەسەر ئەو خەڵکە بەخوا یەعنی وا بچێ رەنگە ئینسان وای لێ بێ خۆی تەتویر نەکات، لە پێشەکی ئێمە گوتمان هەر

کەسێك ئەبێ مولتەزیم بێتن ئەوە بە هەموو شێوەیەك رێگە لە خەڵك گیراوە کە هیچ ئیشەکی نەکات، ئەوە لێرە بە موتلەقی هاتووە: ای نشاگ یۆدی بگریق مباشر او غیر مباشر ، یەعنی هەر کارێك بێتن، یەعنی ئەوە بە موتلەقی بە تەسەوەری من رێگە گرتنە تا ئینسان کارێك بکات، ئیشێك بکات کە لە ناو سەیارە بچێتن، ئەوە باش نیە، چونکە ئەوە رێگا گرتنە لە هەر کارێك و لە هەر بزووتنەوەیەك و لە هەر چالاکیەك بۆ ئەوەی ولاتی خۆمان پێش بخەین، لەوانەیە لە ولاتی پێشکەوتوو ، هەتا ئەوانەی تا ئێستا لەسەر کۆنگرەی کیوتۆ و نازانم ئەوانەی ژینگە لە ئاستی جیهان لە دەولەتی گەورە تەوقیع لەسەر ئەو پرۆژانە ناکەن، بۆ ئێمە ئەو بارە قورسە دەخەینە سەر خەڵکی خۆمان؟ رێگە دەگرین لە کۆمەڵە پرۆژەیەك؟ ئێمە پرۆژەیەکی ئیستیسماریمان هەیە و دەعمی خەڵك دەکەین و رێگە بە خەڵك ئەدەین بۆ ئەوەی ولاتەکەمان ئاوەدان بکەنەوە و بەرەو پێشەوەی ببەین، ئێستا رێگا دەگرین لە هەموو شێوەی پێشکەوتن و بنیاتنانی ئابووری و پێشکەوتن و پیشەسازی لە کوردستان، فەقەرەی چوارەم حەقە بەرەئی من بێتە ئیلغا کردن، ئیشی ژینگە نیە، ئەوە عیلاقەی بە وەزراەتی شارەوانی هەیە، بە وەزارەتی ئیستیسماری هەیە، بە وەزارەتی ژینگە نیە، چونکە تەغییری جنسی ئەرازی ئەوە صەلاحیاتی وەزاراتی دیکەیە و عیلاقەی بە وەزارەتی ژینگەوە نیە، ئیتر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شێخ الله فەرموو.

بەڕێز شێخ الله ابراهیم شێخ الله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پرسیارەکەی من هەر ئەوەیە: بڕگەی یەکەم ئەوە (ا) ە بە زیاد دەزانم، پێم وایە زەوی و زار هەمووی یەکە و پێویستە حیسابی یەکی بۆ بکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دیلمان فەرموو.

بەڕێز محمد احمد صالح (دیلمان ئامێدی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش پێم وایە ئەو ماددەیە تێکەڵیەکی زۆری تێدایە لە بەینی وەزارەتی ژینگە و وەزارەتەکانی دیکە، موهیمەی کە دەڵێت: (حمایة و تحسین الترۆبة)، ئەوە موهیمەی وەزارەتی ژینگە نیە نەوعیەتی جنسی توربە چاك بکات، بەڵکو تەنها پاك و خاوینی توربەکە بپارێزێت، کە هەر لە بڕگەی یەکەمدا دەڵێت: (یؤثر في قدرته الانتاجية)، ئەوە موهیمەی وەزارەتی زیراعەیە، قودرەتی توربە بە مەوادی کیمیاوی و ئەوانە و نەوعی حراثە و بذور و ئەوانە زیاد بکات، ئەوە موهیمەی ژینگە نیە، لەگەڵ ئەو رەئیەشم کە دەڵێت: بموجب هذا القانون، فیعلەن قەوانینی تر هەن، ئەوەی کاك سالم گوتی تەنها لە فەقەرەی چوارەم هاتیە، بەڵکو لە سێیەم و دووەمیش هاتیە، بموجب هذا القانون، ئەوەش عەرقەلەکی دەخاتە ناوی، چونکە هەتا

مەراعی و غابات هەیە بە قانونێکی تر تەنزیم دەبێت، وەزارەت هەتا تەدەخول لە قەزایای تەصامیم کردیە، لە ماددەی 41 دا، ئەوە دائیرەی خاص هەیە بە تەصامیم و خەرائیتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، ناوەکان تەواو بوو، ئەگەر ئەو شتانەی کە هاتوون لە یەکەمدا قسەکەم موەجەهە بۆ جەنابی وەزیر، ئەگەر مولاحەزاتی تر کە لە قسەکان هاتووە جوابیان بدەوە، بەڵام ئەوەی کە هاتووە بۆ ئەوەی ئەو غوموزە بۆ ئەوەی نەهێڵێت یاخود ئەو قورسایەی نەخاتە سەر، (اولآ: اي نشاط يؤدي بطريق مباشر او غير مباشر) ، ئەوە شەتب بکرێ: (اي نشاط يؤدي الى الاضرار بتربة الاراضي الزراعية)، دەرەجە (ا) شەتب بکرێ، چونکە دەرەجە (ا) وەکو کاك طلعت بۆی نووسیوم ئیشارەتە بۆ خصوبەتی هینەکە، ئەوە ئەگەر (ا) لابچێت، برادەران داوایان کرد ، دوو، سێ کەس کە ئەوە لابچێت، لە چوارەم، (انشاء و اقامة اي نشاط صناعي او تجاري او خدمي على الاراضي الزراعية خلافآ للقانون) لە چوارەم و سێیەمەکە عەینی شتە، دەتوانین بڵێین خیلافی ئەحکامی ئەو قانونە ئەو هینە باشترە، جا فەرموو کاك خەلیل ئەو مولاحەزەیە و مولاحەزاتی تریش ئەگەر ئیجاب بکات، ئەوەی کاك رشاد و ئەوەی ڤیان خان، جواب بدەنەوە، فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەللآ ئەگەر صیاغەکەی وا لێبکەین بۆ سێیەم و چوارەم بڵێین: الا بموافقة الوزارة و طبقآ للقوانين النافذة، چونکە قەوانینی تر هەیە، ئەگەر بەو صیاغەیە بڵێین، یەعنی وا بزانم هەمووی حەل دەبێت و جیهاتی تریش دەچنە ژێریان.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وەللآ (خلاف احكام هذا القانون) لە هەمووی باشترە، چونکە بۆ وەزارات و ئەوانە، (خلاف احكام هذا القانون) بۆ ئەوەی ئەترافی تر هەیە بتوانێ قەرار بدات نەوەك داوای هین بکات، لەبەر ئەوە سێیەم و چوارەم جەنابی وەزیریش موافەقەی کرد،(خلاف احكام هذا القانون) ئیزافە بکەن لەوێوە کە دەست پێ دەکات (خلاف احكام هذا القانون)، ئەو مولاحەزەی د.شوکریە بە عەرەبیەکە (جنس) فیعلەن بە کوردیەکە(رەگەز) یەك ناگرێتەوە، جنس لێرە (صنف)ە یان (نەوعە)، بەڵام لێرە تەرجومە کوردیەکە (رەگەز) ناگرێتەوە بەراستیەکەی، ئێمە دەنگ دەدەین بۆ عەرەبیەکە و وشەی کوردیەکە دوایی رێککەون لەسەری، بەو گۆرانکاریە کە هین کرا، ماددەکە دەخەمە دەنگەوە کێ لەگەڵیتێ دەستی بڵند بکات تکایە؟ کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ قبوڵ کرا، بۆ ماددەی دواتر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (41) کە دەبێتە ماددەی (29):

پێویستە لەسەر هەموو کەسێك پابەند بێت بە نەخشەی بنچینەیی ناوچەکانی شارستانی، و پاراستنی زەوی لە دزەکردنی بنیاتنان، وپێویستە فەرمانگەکان پلاندانانی بنیاتنان، بەلگەکانی پێویست پێشکەش بکەن بۆ بەدەست هێنانی ڕەزامەندی وەزارەت لەسەر نەخشەو نەخشەسازی و گۆڕانکاریەکان لە ڕەگەزی زەویەکان.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان :

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لێژنەی هاوبەش پشتگیری لەو ماددەیە دەکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەس کاك سعد الدین دەیەوێ قسەی بکات.

بەڕێز ملا سعد الدین عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە قسە لەسەر تووربە دەکەین، تەختیتی عومرانی عیلاقەیەکی ئەوتۆی بە وەزارەتی ژینگەوە نیە، وەزارەتی ئاوەدان کردنەوە هەیە، وەزارەتی پلان دانان هەیە، وەزارەتی شارەوانی هەیە، ئەوان لەسەر زەحفی عومرانین، نەخشەیان هەیە ، پلانیان هەیە، دوای ئەوەش ئەگەر تەماشای بکەین (تقدیم المبررات اللازمة)، تەقدیمی موبەریراتی لازمی بۆ چیە؟ ئەوان بۆ خۆیان نەخشەی خۆیان هەیە، لەگەڵ ڕێزم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سەعدالدین ئەگەر ئینتیباهت بکردبا کە دەڵێ: یلتزم بالتصامیم الاساسیە، یەعنی ئەو وەزارەتانەی تر هەموو ئیلتیزامیان لەسەر کردووە، تەصمیمی ئەساسی ئیقرار دەکرێ لە مەجلیس وزرا، وەزارەتی بەلەدیەیە، پلان دانانە، زۆر باش هاتووە بە عەکسەوە، کاك سالم وا بزانم تۆش مولاحەزەت ئەوە بوو، دەیخەمە دەنگەوە ئەو ماددەیە، کێ لەگەڵیتێ دەستی بڵند بکات؟ فەرموو، کێ لەگەڵدا نیە؟ بەس کاك سعد الدین و د.شوکریە، کوردیەکە هەر چ بێ مولاحەزە بدە بە برادەران بە صیاغە، چ مولاحەزەتان هەیە بدەینە لێژنەی قانونی پێش ئەوەی یاساکە ئیمزا بکەین، بۆ ماددەی دواتر تکایە.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (42) کە دەبێتە ماددەی (30):

وەزارەت بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنەکانی پەیوەندیدار، مەرجەکانی ژینگەی گونجاو بۆ چالاکیەکانی پالاوتن و دەرهێنانی کانزاو باخچەو کانی بەردو بەرد شکێنەرو غەسالەو مەنجەم و دەرهێنانی سامانی نەوتی، و شتی دیکەش، دادەنێ بە شێوەیەك پاراستنی سەرچاوەکانی سروشتی لە هەرێمدا لە پیسبوون و خوێنبەربوون مسۆگەر دەکات.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان :

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێژنەی هاوبەش هیچ تێبینیەکی نیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە معیارەکی عیلمیە، رێککەوتن بزانن کەس مولاحەزەی لەسەر نیە؟ دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵیتێ دەستی بڵند بکات، تکایە؟ کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ قبول کرا، بۆ ماددەی دواتر تکایە، جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێم باشە دواتر بە کوردی ئەم ماددانە نوێنەرێکی ئێمەش ببێ، چونکە بەراستی ئیستینزاف، خوێن بەربوون نیە، بۆ نموونە وشەی تری لە کیتابەکە هەن، ئەگەر دوایی کرانە کوردی ئێمەش بەشدار بین لە کوردیەکەی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

باشە، دوایی لەگەڵ صیاغەکە بەشدار بن لەگەڵ لێژنەی قانونی، فەرموون.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەشی چوارەم

پارێزگاری کردن لە هەمەجۆری گاینلەوەرەکان

ماددەی (43) کە دەبێتە مادەی (31):

پاراستنی سروشت و خۆپاراستن لە بەبیانیبوون و نەهێشتنی و پارێزگاری کردن لە ڕەگەزەکانی ئاژەڵ و پشتگیری کردنی لە بەرژەوەندی گشتی دایە.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان :

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە هیچ تێبینیەکمان لەسەر ئەم بڕگەیە نیە تەنها لە کوردیەکە پێم وایە وەکو لە عەرەبیەکە هاتووە، (على الاجناس الحيوانية و النباتية)، نەباتیەکە بکرێت بە(ڕەگەزەکانی ئاژەڵ و رووەك)، هیچ تێبینیەکی ترمان نیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر ئەو ماددەیە زیاد نیە بە ڕەئی ئێوە؟

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوە لە راستیدا تەسبیتی مەبدەئەکی عامە کە ئێمە ئیشی لەسەر ئەکەین، بە تایبەتی لەم ماددەیە ئیشارەمان بەوە داوە کە پاراستنی سروشت و پاراستن لە تەصەحور کە ئێستا موشکیلەیە کە زۆر ولاتانی دونیای گرتووەتەوە و هەرێمی کوردستانیش، کە رێژەیەکی زۆری خاکەکەمان تووشی تەصەحور بووە، ئێستا لە پلانی وەزارەتی ئێمەیە لەگەڵ وەزارەتی کشتوکاڵ و وەزارەتە مەعنیەکان کە چۆن بتوانین ئەو موشکیلەیە حەل بکەین کە ئێستا بوویتە کێشەیەکی جیهانی گەورە، پاراستنی ئەجناسی نەباتی و حەیوانی خۆتان ئەزانن ئەوە بەشێکی ژینگەیە کە لە کوردستاندا بەرەو لە ناو چوون چووە و رێژەیەکی زۆری کە ئێستا جیهاتی ژینگە مەعنین بە زیندوو کردنەوەی ئەوە، ئێمە بۆ ئەو مەبەستە ئێستا بە هاوکاری رێکخراوی یۆنسکۆ، ئەوە حەفتەیەکە دەستمان کردووە بە کردنەوەی ووڕك شۆپێك، کە چۆن بتوانین لە کوردستانیشدا ناوچە سروشتیەکان بپارێزین، ئەو ناوچانە ئەگەر گرینگی خۆیان پێ بدرێ، بکرێنە بەشێك لە میراتی عالەمی بە پێی ستراتیجیاتی دەولی کە هەیە، یەعنی ئەوە خاڵێکی گرینگە و مەبدەئێکی عامە ئەگەر تەسبیت بکرێ باشە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر، کاك دارا خۆی زۆر بەدیهیاتی تریش هەیە، بەڵام ناکرێت هەر بەدیهیاتێك ببێتە ماددەیەك، مەسەلەن دەڵێ بە عەرەبیەکە: تعتبر من المصلحة العامة، حماية الطبيعة و الوقاية من التصحر و مكافحته و المحافظة على الاجناس. یەعنی ئەوە قسەیەکی عام دەکەی، بۆ چی ببێتە ماددەیەك؟ ئەوانی تریش و ماددەکەی دواتر زۆر باش هاتووە، حەزری دەکەی، مەنعی دەکەی، زیادی دەکەی، شتێکی عام ئەوە لە مەقالەیەکدا دەنووسرێ.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تێبینیەکەی جەنابت دروستە، بەڵام ماددەکە گۆڕانێکی تێدا بکەین، چونکە ئەوە بۆ ئێمە زۆر گرینگە، ئەگەر وای لێ بکرێ مەسەلەن: على وزارة البيئة او الوزارات المعنية او الجهات المعنية، حماية الطبيعة و الوقاية من التصحر و المكافحة و حماية الاجناس الحيوانية و النباتية، چونکە ئەوە لە جەوهەری ئیشەکەیە، یەعنی بمێنێ، بەس وای لێ بکرێ، ئەبێ لە یاساکە هەمان بێت شتێکی وا، بەڵام ئەوەی جەنابت دروستە، ئەگەر وای لێ بکەین بۆ ئەوەی دەربچێ لەو ئینشائە .

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك طلعت نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز طلعت خضر سيف الدين:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەراستی ماددەی (43) لەگەڵ ماددەی (44) وەکو جەنابیشتان ئیشارەتتان پێکرد تەقریبەن هەر خۆی لە یەك ماددەدا دەنوێنێ، بەس کە لێرە لە ماددەی یەکەم باسی (و المكافحة و المحافظة على الاجناس الحيوانية و النباتية)، ئەوەی خوارێ تەفصیلاتی نەباتیەکە و حەیوانیەکەیە، یەعنی پێویستە ئەوە رێك بخرێت و بکرێتە یەك مادە و، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوانەی داوای قسەی دەکەن ناوتان دەنووسم، کاك کەریم فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

رەئیەکەی من هەمان نوقتەی کاك طلعتە،

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

یەعنی مەقصەدت ئەوەیە بڵێی نوقتەی نیزامی نەبوو؟ کاك غەفور فەرموو.

بەڕێز غفور طاهر سعيد مخموری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێشنیاری ئەوەی دەکەم ماددەی (43) و (44) لە ئەصڵی پرۆژەکەدا کە پاشتر دەبێتە (31) و (32) یەك بخرێت، بەو شێوەیەشی لێ بێت: پاراستنی سامانی رووەکی و ئاژەڵی ئەرکی وەزارەتی ژینگەیە کە ئەمانە دەگرێتەوە، ماددەی (44) دیاری کردووە کە چیە؟ لەگەڵ ئەوەشدام کە ئەو ماددەیە بمێنێتەوە، لەبەر ئەوەی ئێمە هەموو ئاگادارین کە ئەمڕۆکە ژینگەی کوردستان دووچاری کۆمەڵێك گرفت بوویتەوە، بە تایبەتی مەسەلەی راوکردن کە خەریکە باڵندە و ئاژەڵە کێویەکان وردە، وردە لە ناو دەچن، ئەوە یەك، دوو: مەسەلەی کانیاوەکانمان پێویستیان بە ژیانەوە هەیە و مەسەلەی دار و بارەکان تووشی برینەوە دەبێت، یەعنی ئەوە بەراستی کە بە ماددەیەك بێت لەو یاسایە ئیلزامێکی تێدا دەبێت، وەکو ئەوەی نیە کە تۆ لە چوارچێوەی وتارێك، یان لە چوارچێوەی پرۆژەیەك بیخەیە رووە، با بەو یاسایە پارێزگاری لەو شتە سروشتیانە دەکەین کە پەیوەستن بە ژینگەی کوردستانەوە و دیمەنێکی جوانتریش بە کوردستان دەبەخشن، لەگەڵ رێزمدا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەگەر مولاحەزاتتان هەمووی لەو حدودە دەسوورێتەوە ئەوانەی ماوە قسە بکەن، بۆ ئەوەی ئیستیفادە لە وەخت بکەین، ماددەی (31) و (32) دەبێتە یەك ماددە، بەڵام ماددەی (31) دەبێتە موقەدیمەی (32): لغرض حماية الطبيعة و الوقاية من التصحر و لمكافحته و المحافظة على الاجناس الحيوانية و النباتية يحظر ما يلي: باشە؟ جەنابی وەزیریش موافیقە، لێژنەی هاوبەشیش موافیقە، فەرموو.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان :

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەسەر ماددەی (44) ئێمە یەك تێبینیمان هەیە کەوا وشەی ئیعدام لابردرێ لە برگەی پێنجەم لە عەرەبیەکەیدا،

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نا جارێ ئێمە تەوحیدمان کرد، دەنگ دەدەین بۆ تەوحید، کێ لەگەڵ ئەوەیە تەوحید بکرێ دەستی بڵند بکات؟ فەرموون، کێ لەگەڵدا نیە؟ ئێستا تەوحیدکرا ئینجا لە (1،2،3،4،5) کێ مولاحەزەی هەیە؟ رای لێژنەی هاوبەش ئەوەیە وەکو خۆی دەڵێ ، کەلیمەی ئیعدام لە پێنجەم لابردرێت، بیخوێننەوە.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (44) کە دەبێتە ماددەی (31):

ئەمانەی خوارەوە قەدەغەن:

یەکەم: هەرکارو چالاکیەك ببێتە هۆی لە ناوبردن و هەڕەشەکردن لە ڕەگەزەکانی ئاژەڵ و ڕووەك.

دووەم: ڕاوکردنی ماسی و مەل و ئاژەڵەکان لە وەرزەکانی زاووزێ و جووتبوونیاندا.

سێیەم: ڕاوکردنی ماسی و مەل و ئاژەڵەکان بە هۆی بەکارهێنانی تەقەمەنی و ژەهر و تەزووی کارەبا یان هەر ڕێگەیەکی دیکەی ڕاوکردنی ستەمکارانە.

چوارەم: بڕین و دەرهێنان و نەهێشتنی دارو نەمام و، ڕووەك و گیای سەر زەوی و ئاوی لە مولکی گشتیەوە.

پێنجەم: ڕاوکردن و کوشتن و گرتن و یان دەست بەسەر داگرتن یان گواستنەوەی مەل و ئاژەڵەکانی هەڕەشەی نەمانیان لەسەرە و گەڕاندنیان و خستنە ڕوویان بۆ فرۆشتن یان خراپکردنی هێلانەکانیان یان شکاندنی هێلکەکانیان.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوانەی کە هاتوون هەمووی بە قەرارات هەن، عەمەلیەن لە هەرێمی کوردستاندا زۆر چاکیشە لێرە تەئکیدی لێ بکرێتەوە، راوی هین و ئەوانە هەموو لە مەواسیمی خۆی باشە، رای لێژنەی هاوبەش عەرەبیەکەی وای لێ دێت: صید او قتل او اعدام او نقل الطیور او الحیوانات المهددة بالانقراض او التجول بها او عرضها للبیع او اتلاف بیضها او اوکارها ، کێ قسەی هەیە دەینووسم، فەرموو کاك شێردڵ.

بەڕێز شێردڵ عبدالله حەوێزی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بە نیسبەتی دار ، بە نیسبەتی ئەو خاڵی چوارەم، دار زۆر دەوری هەیە و فەزای سەوز لە هەموو دونیا دەیپارێزن، چونکە ئەو دەبێتە ئەوەی کە ئۆکسجین زیاد بکات، لە شارەکانیش هەموو ئینسانێك حەقی

(17) داری هەیە و زیاتریش، لێرە نووسراوە بڕینی دار، بڕینی دار بەس ئەملاکی عامەی نووسیوە، من دەڵێم هی خاصەشی باوێنە ناوی، چونکە لە مالاّنیش مەنع بکرێ، بەڵام بە موافەقەتی وەزارەتەکان، وەزارەتی مەعنی، چونکە ئینسان دەتوانێ لە هەندێ شوێنان بیبڕێ، لە جادده و لە مالّی خۆشی بیبڕێ بە موافەقەتی وەزارەت، بەڵام بە بێ موافەقەتی وەزارەت هیچ کەسێك لە مالّەکەی خۆشی نەتوانێ داربڕێك ببڕێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەگەر ئەو کەلیمەی (الاملاك العامة) شامل دەبێ، هەموو خاصیش دەگرێتەوە، ئەگەر موافقن هەردوو لێژنە و جەنابی وەزیریش؟

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوە دەشێ بۆ ئیزالەی ئەشجار بوترێ، بەڵام بۆ نەباتات و ئەعشاب ناکرێ، کابرا مولّکی خاصی خۆیەتی و ئەعشابی کردووە و تایبەتە بۆ ئەوەی کە قەتعی بکات و بیبڕێ، لەبەر ئەوە ئەو ئەملاکی عامە بۆ موحافەزەی تەنەوعی حەیاتی بۆ نەباتات و لە ئەعشاب و ئەوانەیە کە لە شوێنە گشتیەکانن، بەس دەکرێ بۆ ئیزالەی ئەشجار ئەوە بکەین، هەر چەندە زۆر زەحمەتە لەو قۆناغە لە مالّی خۆیدا نەتوانێ داربڕێك ببڕێ، ئەوە بکرێتە قانونێك، ئەگەر بکرێ شتێکی باشە بەس من پێم وایە کارێکی زەحمەتە، خەڵك ئێستا داری دارستانەکان ئەبڕێ و ناتوانین کۆنترۆڵی بکەین.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەگەر ئەملاکە عامەکەی لاببەین، جەنابت وەکو وەزارەت دەتوانی بە تەفصیلات بە تعلیمات تەحدیدی بکەی، ئەوە دەبێت یەعنی لەوێ لایبەین و دوایی بە خۆتان تەعلیماتی دەربێنن لەبەر رۆشنایی ئەو قانونە تەعلیماتی دەربینن و تەحدیدی بکەن، بەڵێ؟

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە کێشەیەکمان نیە بەس بۆ پەرلەمان لەوانەیە بڵێین قانونێك دەرچووە مەنعی بڕینی هەموو دار و دارستان و ئەعشابێك بکات و لە حەوشەکەی خۆیدا دەستکاری نەکەی، تۆ ئەو ئەملاکە عامەی لاببەی و بڵێین لە پەرلەمانەوە دەرچووە جێی پرسیار ئەبێ، من هیچ کێشەیەکم نیە، هەر ئەوەندەیە لە مالّ خۆمەوە نابێ هیچ ئەعشابێك ببرینەوە دەڵێم: ئەوە قەرار پەرلەمانە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عادل فەرموو.

بەڕێز عادل محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە بڕگەی (2) و (3) و (5) ، ئەوانە سێ قانون هەیە، قانونێکی تایبەت هەیە کە قەدەغەکردنی راوی ماسی و کائینە مائییەکان موفەسەڵە و دوور و درێژە و عقوبەکەیان چیە و ئیجرائات چیە؟قانونێکی تایبەت هەیە بە باڵندە و ئاژەڵکێویەکان، ئەوە بە تەفاصیل هەیە، لە ناو ئەوەشدا قانونێك هەیە تایبەتە بە قەدەغەکردنی راوی ئاسك، یەعنی من بۆ خۆم یەکیك بووم لەو کەسانەی کە ئەو عقوبەیەم فەرز کرد و ئیجرائاتی تایبەتی خۆی هەیە، ئینجا ئەوە لێرە بینووسی و نەینووسی هیچ پێویست ناکات بەراستی ، یەعنی ئەوە شتێکی زیادەیە، یەعنی ئەو بڕگەیە حەقە لابردرێ، یەعنی ئەوە سێ قانونی موفەسەڵ هەیە بە دوور و درێژی، ئینجا صەلاحیەتەکەی کێ فەرزی دەکات؟ عقوبەکەی کێ ئەیدات؟ ئیجرائاتەکەی چۆن ئەکرێ؟ یەعنی ئەوە پێویست ناکات بە راستی ئەو سێ بڕگەیە لێرە بێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عبد الرحمن فەرموو.

بەڕێز عبد الرحمن احمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە پێش ماوەیەك یاسایەکمان دەرکرد، یاسای پاراستن و پەرەپێدانی بەرهەمی کشتوکاڵی بە هەردوو بەشەکانی: بەشی رووەکی ، بەشی ئاژەڵێ، بەشێك لە ئامانجەکانی ئەو یاسایە، ئەو خاڵانە بوون، جا ئەگەر ئێمە ئیزافەیەك نەکەین بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنی پەیوەندیدار و وەزارەتی پەیوەندیدار، ئەو کاتە تێگیران دروست دەبێت، یان فرە تەوجیهی و فرە ئاراستەیی دەبێت، پێویستە شتێك هین بکەین کە بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنی پەیوەندیدار، ئەگەر ئەو ماددەیە بمێنێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك احسان فەرموو.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من سەبارەت بە فەقەرەی سێیەم مولاحەزەم هەیە، کە وتوویەتی: یان هەر رێگایەکی راوکردنی ستەم، خۆی هەموو راو کردن ستەمی تێدا هەیە، مومکین نیە یەکێك شتەك بکات و نێچیر بگریت یان راو بکات و رەحمیش لەگەڵی بێت، کوشتنی مەڕ و مااڵتە یان باڵندەیە خۆی ئەگەر ستەمی لەگەڵ نەبێ ئیشەکە ناکرێت، بەرەئی من ئەو فەقەرە لابرێ باشترە، یان شتێکی تر لە جیاتی دابنێن، ببێتە هەر رێگایەك ببێتە هۆی لابردنی رەگەز، ئەوەی دیکەش لەگەڵ ئەوەمە لە جیاتی ئیعدام بکرێتە ئیتلاف، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سعد الدین فەرموو.

بەڕێز سعد الدين عبد الله مولود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دووەم و سێیەم: صيد الاسماك و الطيور و الحيوانات في مواسم ازدواجها و تكاثرها، و ذلك، ديسان ئەوە نایەتەوە سێیەم، دیسان سێیەمی نایەتەوە للاسماك و الگیور، هەر بڵێین و ذلك باستعمال المتفجرات و المفرقعات .....، جا ئیشکالەك هەیە لێرە، لە چوارەم : قطع او اقتلاع الاشجار، ئێستا لە وەزارەتی زیراعە، یان لە وەزارەتی شارەوانی کە هەر ئەوەك ئیتفا دەکرێ، کە مەنتیقەك ئیتفا دەکرێ، کۆمەڵە مەزرەعەك هەیە مەسەلەن لە دەورا و پشتی شار، ئەو مەزرەعانە تێك دەدرێن، هەر دارێکی دەردێنن دەڵێن حەقی ئەوەی هەیە دارێکی تری بدرێت، بەراستی ئەوە نابێ ئەوها بێت، حەتا ئەگەر ئەو مەزرەعەیە تەملیکیش بکرێ، یان ئیتفایش دەکرێ، یەعنی مەفروزە بمینێتەوە، یەعنی شەرت نیە ئیلا دەریبێنێ و حەقی دارەکەی بۆ حیساب بکرێ، جا ئەگەر لە جیاتی(ازالة الاشجار اوالشجیرات) ، غابەش بێت باشترە، یەعنی هەر کەلیمەی غابەی بەکار بێنین باشترە، لەگەڵ ئەوەشدام ئەعشابی بەڕی لەگەڵ نەباتات هەڵبگێرێ لێرە، چونکە زیادەیە و ئیستیفادەی نیە، لەگەڵ رێزمدا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سالم فەرموو.

بەڕێز سالم محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

فەقەرەی پێنج بە رەئی من : منع حيازه نايەته كرن، چونکە مەحمیات بیئیە موغلەقە نایەتە کرن، ئەگەر حیازە هەبێت باشتر دێنە پاراستنە و حەیواناتە موهەدەدە باشتر دێنە پاراستن، جا ئەو حیازە رەبت بکرێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

گێلاس خان فەرموو.

بەڕێز گێلاس محی الدين محمد غريب:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێستا بڕیارێك هەیە یان یاسایەك هەیە بۆ قەدەغەکردنی راوی ئاژەڵ و مەلە کیویەکان، ماسی قەدەغە نیە ئیلا لە کاتی زاوزێ نەبێ، بەڵام لێرە راوکردنی ماسی و مەل و ئاژەڵەکان لە وەرزەکانی زاوزێ و جووت بوونداا، ئەوە دەستی خەڵك دەکاتەوە بۆ راو کردنی مەل و ئاژەڵەکانیش، بۆیە من پێم باشە ئەوە جیا بکرێتەوە، ماسی لە وەختی جووتبوونداا و ئەوەی تر هەیە کە راو کردنیان قەدەغەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك جەمال فەرموو.

بەڕێز جمال یوسف بۆتانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

حەقیقەت ئەوەی من پرسیارێکە ، لە ولاتانی پێشکەوتوو هین دەکرێت بە قانون ،جا دەکرێ ئەوە بڵێین (ینظم صید الاسماك و الطیور الاخری بقانون)، چونکە دەوراتیان هەیە ،ئیجازە وەردەگرن لە ولاتانی پێشکەوتوو،صیدیش تەنزیم دەکرێ ، لە بەر ئەوە لە وەزارەت ئەو شتە هەیە ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

قسەکان تەواو بوون ، جەنابی وەزیر چ جوابت هەیە ، بۆ ئەمە.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بە هەندێ موستەلەحاتی وردەکاری تیادا هاتووە، ئەوە شتێکی کەم نیە، ئەوە کەسانی پسپۆر لە بارایۆلۆجی و کەسانی پسپۆر لە بایولۆجی نووسیویانە، حەز ناکەم قسەی لێ بکەین، ئێمە صەیدمان قەدەغە نەکردووە، یەعنی بە عەکسەوە صەید بە موتلەقی رێگەی پێدراوە و لەو حالەتانە مەنع کراوە و تەعلیماتیش هەیە، دوو: کاك ئیحسان باسی کرد لە هەموو دونیا صەیدی جائر هەیە و صەیدی مەشروع هەیە، هەموو صەیدێك جائر نیە، صەیدی جائر ئەو صەیدانەیە کە بە بێ بەرنامەیە، لەبەر ئەوە ئەوەی ئەڵێ هەموو صەیدیك جائیرە وانیە، ئێمە رێگا لە صەید ناگرین، دوایی رێگای پێدراوە تەنها لەو حالەتانە نەبێ، حالەتەکانیشمان هەمووی باس کرایە، حەتا جۆرەکانیشمان ئیشارەت پێکردووە، لەبەر ئەوەی لە ولاتی ئێمە ئەو جۆرە هەمووی بەکارهاتووە، بەشتێکی پێویستی دەزانین، ئەو گۆڕانکاریەی کە کرا شتێکی تەبیعیە، چونکە گۆڕانی بەسەر نایەت، وشەی ئیعدامەکەش لابرێ، چونکە شتێکی زیادە، دواتریش ئێمە لەو یاسایە کە کاتێك صەید مەنع بکەین لەم حاڵەتانە تەعلیماتەکیش دەردەچێ لەسەری و بە پێی ئەو تەعلیماتە ئیشی لەسەر دەکرێ، پێویستی نەکردووە ئێمە تەفصایلی بدەینی و یاسایەك دابنێن تەنیا بۆ راوی ماسی، لێرە لە یاسای عامەکە ئێمە دەبێ جۆرەکانی روون بکەینەوە، کە بەڕاستی ئێستا ئێمە کێشەیەکمان هەیە ، کە بەبێ قانون خەڵك ئەگیرێت و سزادەدرێت ، هەیە سجنیش دەکرێ ،بەس قانون و یاسایەکیشمان نیە لەسەری، کە ئیشی لەسەر بکرێ ،کە ئەمە زۆر پێویست بوو، ئێمە دوو جار لە سەرۆکایەتی هەرێمەوە، جەنابی سەرۆك داوای کردبوو ،قانون چیتان هەیە ، خەڵکێکی زۆر راوی حەیوانی کردووە ، یان چوون داریان بڕیوە ، قەزیەکە گەیشتبووە ئەوە ،

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دەزانی مولاحەزەکان بەشێکیان لەسەر ئەوە بوو ، هەندێك وتیان ئەوانە قانونی هەیە ،قەوانینی جیاجیا دەرچووە، بۆ کاتێکی سەید وبۆ قانونی راو و ئەوانە، بەڵام ئەوە قانونی ژینگەیە، قانونی ژینگە دەبێ ئەو شتانەی تێدا بێ، بەشێکە و تەئکید کردنە لەسەر ئەو قانونەی کە جیا جیا دەرچووە لە مەراحیلی موختەلیفدا، لەبەر ئەوەی کە لێرە هاتووە جیێ خۆیەتی و زەروریە، ئەگەر بە دیقەت بیخوێنینەوە زۆر

دەقیق نووسراوە، خاڵ بە خاڵ، مەسەلەن لە یەکەم دەڵێ: هەر نەشاتێك کە بۆ ئیبادە کردنی یان ئەنفال کردنی نەیگوتووە مەمنوعە، لە کاتی زاوزێدا مەمنوعە، دوایی مەمنوعە بە ڕێگای بەکارهێنانی قونبلە و موفەرقەعات مەمنوعەن، بە موتلەقی مەنعی نەکردووە، ئەوەی کاك شێردڵ وتی هەردوو شتەکە جائیزە، ئەملاك عامە بڵێێ، یان خاصە بڵێی، بەڵام مولاحەزەکەی جەنابی وەزیر کە ئەوە ئیشکالەك دروست دەکات تا حەدیٚك تەئسیر لە حوریەتی شەخصی دەکات، یەکێك لە مالّی خۆی حەوزێکی کردووە و پڕی ماسی کردووە، ئەگەر لایبەین ئەویش مەمنووعە، یەعنی قەیدێك ئەوەیە ، ئینجا نازانم کاك شێردڵ کەسی تریش تەئیدی نەکردی تا وەکو ببێتە موقتەرەح، فەرموو.

بەڕێز شێردڵ عبدالله حەوێزی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

موهیمترین شت بۆ شارەکان فەزای سەوزە، یەعنی حکومەت خۆی داری دەچێنێ، وەزارەتی زیراعە خۆی داوا دەکات، شارەوانی داوا دەکات، ئێستا خانووەکانی خۆمانت دیتووە هەمووی سەد مەترە لە قاڵدرمەو لە بلۆك و تەغلیف زیاتر هیچی لێ نیە، داریٚکی لێ نیە، بڕۆ تەماشای سلێمانی بکە هەمووی رووتە، لە تەیارە تەماشای هەولێر بکە، هەمووی رووتە، دار بەس بۆ ناو شارە یەعنی لە هەموو شوێنان مەمنووعە، لە هەموو شوێنێك مەنعی دەکەن، من دەڵێم بە قانون مەسەلەن دارەکە نەخۆشە دەتوانی بیبڕی، پێویست ناکات بەلەدیە موافەقەت بکات، بەڵام ئەگەر ڕێ بدەین ئەوە دار نامێنێ، ژینگە بۆ چیە؟ بۆ ئەوە فەزای سەوز هەبێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من تەئیدی فیکرەکەت دەکەم، بە عەکسەوە ئێستا مەفروزە ئەو ئیجازاتی خانوو کردن و ئەوانە فەرزێکی تێدا بێت هەر لە مالێکدا ئەوەندە دارە بە گوێرەی مەساحەکە دەبێ بیچێنن، نەك هینی بکەن، کەواتە کە تۆ ئیلزامت کرد بۆ چاندنی دار بەدیهیە کە مەنعی بکەی لە قەتعی، ئەو هین نیە، لە قانونەکە کە ئیلزامت کرد بە چاندنی، کە قەتعی کرد، ئەوە خیلافی قانونی کردووە، من پێم وایە وەکو خۆی بمێنێت، تەنیا ئەو گۆڕانکاریانەی کە باسمان کرد کە لێژنەی هاوبەش کردوویانە، لە جیاتی (اعدام بیضها)،(اتلاف بیضها او اوکارها)، دەیخەمە دەنگەوە کێ لەگەڵیتێ دەستی بڵند بکات ، تکایە؟ فەرموون، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ قبوڵ کرا، فەرموون بۆ ماددەی دواتر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (45) کە دەبێتە ماددەی (32):پێویستە وەزارەت بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنەکانی پەیوەندیدار و لایەنەکانی دەرەکی پەیوەندیدار، باخچەو پارێزگەی سروشتی و باخچەی گشتی دروست بکەن و شوێنە سروشتیەکانی ڕەهەندێکی کەلتووریان هەیە بپارێزن.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تێبینی ئێمە لەسەر ئەو ماددەیە ئەوەیە ،کەوا باخچەی گشتی بسڕێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو مولاحەزەتان بۆ چیە؟

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خۆی ئەوە ئیشی شارەوانیەکانە، دروستکردن، چونکە ئەوە باسی دروستکردن دەکات، انشاءحدائق.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وایە ، ئەگەر ئەو مولاحەزەیە هەردوو لێژنەی هاوبەش دروستکردنی مونتەزەهات وا بزانم ئیشی شارەوانیە، بەڵێ کاك دارا.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە سەرەتا نووسیومانە (مع الجهات المعنية)، ئەوە یەك، دوو: ئێمە ناشیونالێ پارکمان هەیە کە ئەوانە لە دەرەوەی شار دروست دەکرێت و ئەرکی وەزارەتی بیئەیە کە پێی ئەوترێ (حەدائیقی وەتەنی) یەعنی ئێمە ئەوانین ئەوانەی کە لە ناو شارن ئەرکی وەزارەتی شارەوانین، ئەو حەدائیقانەی کە لە دەرەوەن کە ناشیونالێ پارکن، دروست دەکرێن و مەحمیات تەبیعی دروست دەکرێت، ئەوانە ئەرکی وەزارەتی بیئەن، بۆیە باسمان کردووە، کە وتووشمانە دیارە بە بێ جیهاتی مەعنی هیچ یەکێك لەوانە ناکرێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێوە خۆ ئەگەر مونتەزەهیش دروست بکەن چی تێدایە؟ وەزارەتی شارەوانی لێتان مەمنوون دەبێ، با هەردوو لا بیکەن، ئەگەر هەردوو لێژنەی هاوبەش سەحبی بکەنەوە هینەکەتان، موافیقن سەحبی بکەنەوە و مونتەزەهەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە؟ هیچ زەرەری نیە، هەردوو لێژنە ئەوەکەیان سەحب کرد و ماددەکە وەکو خۆی دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بڵند بکات؟ فەرموون، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ ئەسڵی ماددەکە قبوڵ کرا، بۆ ماددەی دواتر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی(46) کە دەبێتە ماددەی (33): بۆ هەموو کەس یان لایەن قەدەغەیە،کارێك بکات ببێتە هۆی زیان گەیاندن، یان دەستکاری کردنی ڕەهەندە سروشتی یان جوانی یان کەلتووریەکانی ئەو پارێزگە سروشتیانە، یان باخچە یان باخچە گشتیەکان.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە هیچ تێبینیمان نیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەگەر کەس مولاحەزەی لەسەر نیە دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بڵند بکات؟ فەرموون، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ پەسند کرا، بۆ ماددەی دواتر تکایە.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەشی پێنجەم

بەرێوەبردنی خاشاك و ماددە و ترسناکەکان

ماددەی (47):

نابێ هیچ کەسێك ماددە یان خاشاکەکانی ترسناك لە دۆخی شلی یان ڕەقی یان گازی بێ، دروست بکات یان عەمبار بکات یان بیخاتە ژێر زەوی یان نقومی ژێر ئاوی بکات، بەکاری بهێنێ یان چارەسەری بکات، یان خۆی لێ ڕزگار بکات، تەنیا بەپێی ڕێنماییەکانی وەزارەت بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنەکانی پەیوەندیدار دەریدەکات، نەبێ.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە پشتگیری لەو ماددەیە دەکەین و هیچ تێبینیمان نیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو کاك حەمە ڕەشید.

بەڕێز رشید کریم رشید:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو ماددەی (47و 48 و 49) ڕەقەمەکانی کە لای ئێوە جیایە، ئەکرێ بیکەین بە یەك ماددە، ماددەی (47، ا: لا یجوز لای شخص .....تا تەوا ئەبێ)، ماددەی (48) ئەکرێ بڵێین:(یحظر استیراد او مرور النفایات الخطرة عبر الاقلیم الا بموافقة المجلس)،ئەوە (ب) بوو، (ج): وەکو خۆی بنووسرێتەوە کە ماددەی (49)یە، هەمووی بە سێ خاڵ، یەعنی (47 و 48 و 49) هەمووی ئەکرێت بە یەك ماددە بە (ا و ب و ج)، لەگەڵ لابردنی (1 و 2و 3) لە ماددەی (48).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وەللاّ ئەو موقتەرەحە تۆزێك بە جێیە، جەنابی وەزیر ئەگەر موافیق بێت و ڕەئی وەردەگرین بۆ ئەوەی ئیشەکانمان ئاسانتر بێت.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر ئەو سێ ماددەیە نەگۆڕدرێ باشە، لەبەر ئەوەی باس لە بوارێکی حەساس دەکات، ئەویش هێنانی مەوادی خەتەر و لەبەر ئەوەی بابەتەکان فەرقی هەیە، بە وردی بیخوێننەوە، باس لە سێ مەبدەئی جیا دەکات، لەبەر گرنگی شتەکان وتمان ئەوانەی کە حەزر دەکرێ با بە جیا بمێنێتەوە، خاڵی ئەخیریش باس لە بابەتێکی تر دەکات، ئەگەر دەمجی بکەین ئەوە ئیشکالێکمان بۆ دروست دەکات، ئەگەر وەکو خۆی بمێنێتەوە، ئەوە باشترە، چونکە بەراستی زۆر ماندوو بووین تا جیامان کردەوە، ئێستا دەمج بکرێتەوە؟

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەزانی چۆنە: لێژنەی هاوبەش مولاحەزەیەکیان دا، کاك حەمە رشید هینەکەت ناکرێ، چونکە بۆ عقوبات لە ماددەی (48) دەکرێ، بۆیە هینەکە ، ئێستا ماددەی (47) کە (34)، کاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

جگە لە پشتگیریم بۆ پێشنیارەکەی کاك حەمە رشید، پێشنیار دەکەم وشەی (حرق) ئیزافە بکرێ (حرق النفایات)، لێرە باسی (تخزین ، استعمال.....) (حرق) باس نەکرایە، (حرق) لە هەمووی خەتەر تر، لە هەمووی زیاتر دەبێتە هۆی ئەوەی کە ژینگەی پیس بکات، هەر چەندە کە دەڵێ: (معالجة او تخلص) هەمووی دەگرێتەوە، بەڵام لێرە خۆ (دفن و اغراق) هەر (معالجة و تخلص)ە، بەڵام باس کرایە، چەنکە شتەکە گرینگە، مەفروزە ئیحراقەکەش زیاد بکرێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەللاّ ئەو ماددەیە زۆر بە باشی هاتووە، من تەنها ئەوەندە پرسیارم لە جەنابی وەزیر هەیە: نابێ خۆی لێ رزگار بکات مەبەستی چیە؟ یەعنی بەرهەم هێنانی؟ عەمبار کردنی؟ گواستنەوەی؟ ئەو ماددە ترسناکانە هەمووی لە جێی خۆیەتی، بەس خۆی لێ رزگار بکات، حەز دەکەم تۆزێك بۆمان روون بکاتەوە، لە کوردیەکەیدا هاتووە، ببورە ریزی دووەم: یان نقوومی ژێر ئاوی بکات، بەکاری بهێنێت، یان چارەسەری بکات، یان خۆی لێ رزگار بکات، کوردیەکەی خوێندرایەوە و بەو شێوەیە بوو، کاك محمد خوێندیەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کوردیەکەی پێویستە چاك بکرێت، عەرەبیەکەی دەڵێ: (تخلص)، خۆی یەعنی فرێدانی ، رزگار کردن نیە، تەرجومەکەی غەلەتە، (و التخلص) لە شتەکە رزگاری بێ نەك خۆی رزگار بکات، کاك ئیحسان فەرموو.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەرەئی من ئەگەر ببێتە یەك ماددەش موشکیلە نیە، بەس وا بزانم ئەو مەوزوعە ئەوەندە باسی مەوادی خەتیرەی کردیە ئەوەندە باسی ژینگەی تێدا نیە، ئەو قەوانینە بە قوانین تر وەکو قەوانینی ئەمنی عامە موعالەجە کراوە، لەبەر ئەوە من پرسیارێك دەکەم: هیچ قانونی دیکە نیە باسی ئەوەی کردبێ، بەو شێوەیە بێت؟ چونکە وەکو هاتیە لێرە باسی بەستنی ئەم ماددانە بە ژینگەوە نەکردیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك حاتم فەرموو.

بەڕێز حاتم حەمە جان حسن:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەللاّ وا بزانم ئەوانەی من هەندێ باس کرا، بەڵام بە شێوەیەکی تر من بۆی دەچم، منیش لەگەڵ دەمج کردنی ئەو دوو ماددەم(47 و 48) بەڵام بەو شێوە: نەك سیغەی نووسینەکە و مەشروعەکە، بەڵام لێرە بکرێتە ماددەی (47) بکرێتە یەکەم و ماددەی (48) بکرێتە دووەم، و ما باقی یەکەم و دووەم و سێیەمەکە بکرێتە (ا و ب و ج)، بەو شێوە دەمج بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من عەرزم کرد وتم: لێژنەی هاوبەش مولاحەزەیان دایەنێ، ناکرێ دەمج بکرێ، لەبەر ئەوەی لە عقوبات ئیشارەتمان کردووە بۆ ماددەی (48)، ئەگەر بیگۆرین دەبێ بڵێین لە ماددەی (48) و فەقەرەی ئەوەندە، زۆریش فەرقێکی گەورە ناکات، ئەگەر نا مولاحەزەکەی کاك حەمە رشید وجهەتێکی هەبوو، کاك عبد الرحمان فەرموو.

بەڕێز عبد الرحمن اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مولاحەزەی من کاك حەمە رشید باسی کرد، بەڵام لەو مەوادانە ئەگەر شتێکی تر زیاد بکرێ (مواد مشعە)، ئەوە زۆر موهیمە، ئێستا موشکیلە دروست بووە لە دونیا لەسەر ئەو شتانە، لەبەر ئەوە پێویستە ئەوەش دیار بکرێ، جا چ لە ماددەی (48) ئەتوانن دیاری بکەن، مومکینە لە ماددەی (48) زیاتر ئەوە لە خۆ بگرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك جمال فەرموو.

بەڕێز جمال محمد قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەللاڵ من تێبینیەکم هەیە، ئێستا لە عالەمی متەتەوەر، هەموو ئەو شتانەی کە فڕێ ئەدرێ ریسایکڵ ئەکرێ، هەتا پیسایی، هەتا هەموو شتەکانی تر جارێکی تر شتی تری لێ دروست دەکرێ، بۆ ئەوەی نەخرێتە ژێر گڵ و نەسووتێنرێ، یەعنی ئەو مەوزوعی ریسایکڵە ئەگەر ئیزافە بکرێ شتێکی زۆر باشە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبد الرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەللاڵ من لەگەڵ ئەو رەئیە نیم ئەو ماددەی (47) تەوحید بکرێ، تەئیدی رەئیەکەی جەنابی وەزیر دەکەم، چونکە لە ناحیەی عقوباتەکان فەرق دەکات، ئێمە ئەگەر دەستکاری ئەوە بکەین ئیستیرادی مەوادی خەتیرە و هێنانی نفایات لە ماددە (48) هکەوە رەبت بکەین لەگەڵ ماددەی 047) ئێمە چەند نەوعە عقوبەیەکمان داناوە، لە ماددەی (51 و 56) عقوبەی غەرامەی بەسیت و حبس، بەڵام لە ماددەی (57) هاتووین باسمان لە عقوبەی سجن کردووە کە عقوبەکەی خەتەرترە بە گوێرەی نەوعی مەوادەکە و هێنانی، لەبەر ئەوە من پێم باشە وەکو خۆی بمێنێتەوە و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نازانم ئەوەی (حرق) ئیعتیادیە ئیزافە بکرێ؟ ئەوەی کە کاك سەردار وتی، (دفن او حرق)، ئەدی ئەو مەواد موشیعە رەئیت چیە؟ (من ای مواد او نفایات)، خەتەر هەمووی دەگرێتەوە، موشیعەش دەگرێتەوە، کاك خەلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پاش (نفایات خطرة)، ئەگەر ئەوەی ئیشعاعات زیاد بکەین وا بزانم باشە، چونکە لە ئەوەی عیراقیش هاتووە، لێرەش ئێمە تەخەلوص قەیدێکی تری بۆ زیاد بکەین: (الا باستخدام الطرق السلیمة بیئیاً) ، چونکە خۆی (یتخلص من) یەعنی لازمە خۆ چی لێ دەکات؟ موجەمەعێکە، ناحیەکە، شتێکە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خۆی کە نووسرایە(وفق التعلیمات التي تصدرها الوزارة و بالتنسیق مع) ، نووسرایە ئەوە، ئەگەر لە قانونی عیراقیش مەوادی موشیعە هاتبێ ئیزافەی بکەن چی تێدا نیە و موشکیلە نیە، بەڵێ کاك تەلعەت.

بەڕێز طلعت خضر سيف الدين:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مەوادی موشیعە چۆن دەسووتێ؟ نابێ، ئیلا دەبێ دەفن بکرێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نابێ تەصنیعی بکەی، نابێ خەزنی بکەی، نابێ دەفنی بکەی، نابێ یەعنی بەکاری بینێ، نەك فەقەت هین بکەی، بابە دەڵێ: لا يجوز لاي شخص ان يقوم بتصنيع او تخزين او دفن او اغراق او استعمال او حرق او معالجة او التخلص ، هەمووی دەگرێتەوە، (لایجوز)ەکەی لە بیر مەکەن،(حرق مواد مشعة) ئیزافە دەکەین، کێ لەگەڵ ئەوەیە دەستی بڵند بکات؟ فەرموون، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە زۆرینەی دەنگ قبول کرا.

بەڕێز محمد صالح اسماعيل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (48) کە دەبێتە ماددەی (35):ئەمانەی خوارەوە قەدەغەن:

یەکەم: هاوردنی خاشاکەکانی ترسناك بۆ هەرێم.

دووەم: هاوردنی ماددە ترسناکەکان بۆ هەرێم تەنیا بە ڕەزامەندی ئەنجومەن دەبێ.

سێیەم: تێپەڕینی خاشاك و ماددە ترسناکەکان بەناو هەریمدا تەنیا بە ڕەزامەندی ئەنجومەن دەبێ.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە هیچ تێبینیمان نیە، بەڵام من خۆم تێبینیەکم هەیە لە ناحیەی زمانەوانی لە بڕگەی یەکەمدا: هاوردنی خاشاکەکانی ترسناك بۆ هەرێم، بکرێت بە خاشاکە ترسناکەکان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وتمان زمانەوانی دوایی چاك دەکرێ، ئەو ماددەیە باش هاتووە، هەر چەند بڵێین باش هاتووە مولاحەزات هەر هەیە، کاك رفعت فەرموو.

بەڕێز محمد رفعت عبد الرحمن:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (48) کە بوویتە ماددەی (35) من پێشنیار دەکەم: دووەم و سێیەم ببێت بە یەك، و بەم شێوەیە بێت: يحظر استيراد و مرور النفايات و المواد الخطرة عبر الاقليم الا بموافقة المجلس، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەلاڵ لێرە من پرسیارم هەیە: لێرە باسی نفایات و موادی خەتیرە دەکات، بەڵام لە تەعریفات و موختەصەرات لە ماددەی یەك، هیچ باسی نفایات نەکرایە، یەعنی شەرحەکەی چیە؟ بەس شەرحی مەوادی خەتەرە هاتیە و نفایات، بەڵام نفایات خەتەرەی تێدا نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك زرار فەرموو.

بەڕێز زرار طاهر امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (35): یەکەم و دووەم و سێیەم، بەو شێوەی لێ بکرێت: هاوردن و تێپەر کردنی ماددە خاشاك و ترسناکەکان بە ناو هەرێمدا ئەبێ بە رەزامەندی ئەنجومەن بێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك سەعدالدین فەرموو.

بەڕێز ملا سعد الدین عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

عەینی من صیاغەی عەرەبیەکەم گۆریوە، یەعنی هەرسێکی بکرێتە یەك، یحظر استیراد النفایات و المواد الخطرة الی الاقلیم و مرورها فیه الا بموافقة المجلس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك رەشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم :

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێشنیار دەکەم بە موافەقەش قبوڵ نەکرێ ئەو سێ ماددەیە بە هیچ نەوعێك داخیلی ئیقلیم نەبێ، چونکە بەراستی نفایات زۆرە، دە ساڵ پێشتر دەیانویست نفایاتی بنێرنە ئێرە بەو هەنجەتەی علی ئەساس داخیلی صناعاتی ئینشائی دەبێ، لەبەر ئەو زرووفە ئێمە ئەو سێ ماددەیە بە قەراری قەتعی مەنع بکرێ، بە هیچ شێوەیەك مەسموح نەبێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە مولاحەزاتەکان حەصر کرایە لەوەی ئەو سێ فەقەرەیە دەمج بکرێ، جا ئەگەر بڵێی: یحظر استیراد و مرور النفایات ، بەبێ خەتیرە، و المواد الی الاقلیم الا بموافقة الوزارة، من وزارة دەڵێم، چونکە مەجلیس وەکو كاك فرسەت ئاماژەی پێکرد لە تەنیشتمەوە دەڵێ: خۆ دایم دانەنیشتووە کۆ ببێتەوە، جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من رای ئەو بەڕێزانە حەز دەکەم شەرحێك بدەم دوایی دەنگ بدەن، ئێمە سێ خاڵ باس دەکەین، یەکێکیان : هێنانی نفایاتی خەتیرەیە، نفایاتی خەتیرە بە هیچ شێوەیەك رێگای پێ نادرێ لە هەموو دونیا، ئەوەی دووەم: مەوادی خەتیرەیە، مەوادی خەتیرە بۆ نموونە (زئبەق)، کە ئیشی ئەو ولاتەی ئێمە نە لە تەعلیم عالی و نە لە صیحە بە بێ زئبق ناڕوات، بەس رێگای پێ ئەدرێ و کەمیەکەمان پێ ئەڵێن و ئێستا بە عەمەلی ئیشی لەسەر ئەکەین، دوو شتی لەیەك جیان، ئەوەیان رێگە پێ ئەدەین مەوادی خەتیرە لەبەر ئەوەی ئیشمان پێی هەیە، مەوادی خەتیرە ئێستا هەندێ پارچەمان هەیە لە مەعاملدا هەمووی مەوادی موشیعە، بەس مەعمەلەکە بە بێ ئەو ئیش ناکات، ئەویش موافەقەی هەیە و رقابەی هەیە، نفایاتەکە رێی پێ نادرێ، دوو شتی لێك جیان، خاڵی سێیەم: مرورە، مرور فەرقی هەیە، نفایات بە ولات تێپەڕ دەبێ، شتێکی تەبیعیە، ئەوە لە قانونی دەولیشدا هاتووە، مەوادی خەتیرە بە ولات تێپەڕ دەبێ، ناتوانی رێی لێ بگری، جاری وا هەیە بە ئاسمانداا ئەڕوات، بە ئەرز ئەڕواتن بە قیتار، بە بەحر، بەڵام موافەقەتی حکومەتی ئەوێ ئینجا تێپەڕ ئەبێ، سێ خاڵەکە لێك جیان، ئەگەر ئەو بەڕێزانە یارمەتیمان بدەن زۆر سوپاسیان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مولاحەزەکەت بە جێیە، بەڵام لە جیاتی مەجلیس بیکەنە وەزارەت، بەڵام جوابی کاك سەردارت نەداوە، نفایاتی خەتیرە تەعریف نەکراوە، چیە؟

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

النفایات الخطرة: التي تسبب او یحتمل ان تسبب نتیجتها من المواد، ضررآ خطیرآ للانسان و البیئة، جا ئێمە ئەتوانین لێرە ئیختیصاری بکەین، استیراد النفایات الخطرة و التي یحتمل ان تسبب ضررآ خطیرآ للانسان و البیئة، یان للبیئة به عام، ئینسانیش دەگرێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەگەر ئەو ئیزافەیە بکەی مادام لە تەعریف نەهاتووە بە جێ بوو، دەبێ ئیزافە بکرێ، کەواتە: یحظر استیراد النفایات الخطرة التي یحتمل ان تسبب ضررآ خطیرآ للانسان او للبیئة الی الاقلیم، دووەم: استیراد المواد الخطرة الی الاقلیم الا بموافقة الوزارة، سێیەم: مرور الواد الخطرة عبر الاقلیم الا بموافقة الوزارة، ئەوە پاش ئەو گۆڕانکاریە دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بڵند بکات؟ فەرموون، کێ لەگەڵدا نیە؟ سێ کەس، بە زۆرینەی دەنگ قبوڵ کران، فەرموون بۆ ماددەی دواتر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (49) کە دەبێتە ماددەی (36):

نابێ ماددە ترسناکەکان بەرهەم بهێنرێت یان بگوازرێتەوە یان ئاڵوگۆڕی پێ بکرێ یان بهێنرێتە ناوەوە یان عەمبار بکرێ تەنیا دوای وەرگرتنی هەموو ئامادەکارییەکانی کەلە دەقی یاساو پێڕەوو ڕێنماییەکانی هاتووە، بە جۆرێك زیان لێنەکەوتنەوەی ژینگەی لێ مسۆگەر بکرێت.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێژنەی هاوبەش پشتگیری لەم ماددەیە دەکات و هیچ تێبینیەکەمان نیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەگەر کەس مولاحەزەی نیە دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بڵند بکات؟ فەرموون، کێ لەگەڵدا نیە؟ سێ کەس، بە کۆی دەنگ قبوڵ کران، فەرموون بۆ ماددەی دواتر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەشی شەشەم

قڕکەرەکان و ئاوێتە کیمیاویەکان

ماددەی (50) کە دەبێتە ماددەی (37):

قەدغەیە هاوردن و بەکارهێنان و ئاڵوگۆڕکردنی ئاوێتەکانی کیمیاوی کە لە لایەنی نێو دەوڵەتیەوە بە هاوکاری لەگەڵ وەزارەتی ژینگەی عێراقیەوە قەدەغە کراوە.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هیچ تێبینیەکەمان نیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوەش ماددەیەکی تەبیعیە، دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بڵند بکات؟ فەرموون، کێ لەگەڵدا نیە؟ سێ کەس، بە کۆی دەنگ قبوڵ کران، فەرموون بۆ ماددەی دواتر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (51) کە دەبێتە ماددەی (38):

دروستکردن و هاوردن و برژاندن و ئالوگۆڕکردن و بەکارهێنانی قڕکەرەکانی زیندەوەرە زیانبەخشەکان یان هەر ئاوێتەیەکی کیمیاوی دیکە بۆ مەبەستەکانی کشتوکاڵ و تەندروستی گشتی و زۆر لە مەبەستەکانی

دیکەش، قەدەغەیە، تەنیا دوای لـە بـەر چاوگرتنی مـەرج و بـەرزەفتکاری و ئـەو زەمانەتانـەی کـە پێـڕەوو ڕێنماییەکانی بەپێی ئەم یاسایە دەرکراون دەستنیشانیان دەکات، بە جۆرێك پاراستنی هـەموو پێکهاتـەکانی ژینگە بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ لەکاتی ئێستاو لە ئایندەدا لـە کاریگـەری زیانبەخشینی ئـەم قڕکەرو ئاوێتە کیمیاویانە مسۆگەر دەکات.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێژنەی هاوبەش پشتگیری لەم ماددەیە دەکات و هیچ تێبینیەکەمان نیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك عبد الرحمن فەرموو.

بەڕێز عبد الرحمن اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من تێبینیەکەم لەسەر ئەوەیە: ئەو دارستان و باغ و ئەوانە و هەر جێیەکی دی کە پێویستە بڕەشینن، ئەو مەوادانە کە دەڕەشینن هـەتا ئێستا ئیستیعمالی دەکـەن و زەرەری جانبیشی هەیـە، یـەکێك لـەو زەرەرانـە میش هەنگوین ئەصڵەن نەمایە، لە بن دەچێ، ئەوە دەبێ چارەسەرێکی بکرێت و پەیـدا بکرێـت بـۆ ئـەوەی لەو زەرەرو زیانە نەجات بکرێت، تەنها ئەوەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە مولاحەزەیەکی وانیە، ئێستا نیصاب تەواو نیە، بۆیە تەصویتەکە دوا دەخەین و دەچینە ماددەی تر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (52) کە دەبێتە ماددەی (39):

لیژنەیـەك دادەمـەزرێت بایـەخ بـە تۆمـارکردن و متمانـە بـە قڕکـەرەکان دەبەخشـێ لـە هەرێمـدا و لـە لایەنەکانی پەیوەندیدار پێك دێت.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێژنەی هاوبەش پشتگیری لەم ماددەیە دەکات و هیچ تێبینیەکەمان نیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوەش ناتوانین بیخەینە دەنگدان، چونکە نیصاب تەواو نیە، ئەگەر بانگیان بکەن، ئەو دوو ماددەیە تـەواو بووە بەس تەصویت مایە لەسەری ، بڕۆن بۆ ماددەی حەوتەم.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەشی حەوتەم

ڕووبەڕووبوونەوەی کارەساتەکانی ژینگە

ماددەی (53) کە دەبێتە ماددەی (40) :

ئەنجومەن بە هەماهەنگی لە گەڵ لایەنەکانی پەیوەندیدار پلانێکی گشتی بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی کارەساتەکانی ژینگە دادەنێ، ئەو پلانە جێبەجێ ناکرێت، تاوەکو لەلایەن ئەنجومەنی نیشتمانیی هەریمی کوردستانی عێراق متمانەی پێ نەدرێ،لەم پلانەدا ئەمانەی خوارەوە لەبەر چاو دەگیرێ:

یەکەم : ئەنجومەن کۆکردنەوەی زانیاری و پێڕەوەکانی کە لە لایەنی ناوخۆیی و نێو دەولەتیەوە لەبەر دەستان دەگرێتە خۆ، بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی کارەساتەکانی ژینگە و کەمکردنەوەی زیانەکان.

دووەم : دامەزراندنی لێژنەیەك لەسەر ئاستی هەرێم بە سەرۆکایەتی سەرۆك وەزیران بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی کارەساتەکان و کەمکردنەوەی مەترسیەکانی بە سیستەمێك بە پێیەوە لایەنەکانی لێژنەو ئەرك و میکانیزمی کارکردنی هەریەکێکیان پێش کارەسات و دوای کارەسات لەکاتی ڕووداتی دا دەستنیشان دەکات.

سێیەم : دامەزراندنی تیمەکانی فریاکەوتن بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی کارەساتەکان بەپێی ڕێنماییەکانی کە لە لایەنەکانەوە دەردەچێت و خۆی لە لێژنەی هەرێمایەتی دەنوێنێ کە لە بڕگەی (دووەمی ئەم ماددەیە) دا هاتووە و هەموو پێداویستیەکانی نوێی بۆ فەراهەمکراوە، میلاکی گونجاو و ڕاهێنەر لە مەیدانی نەهێشتنی ئەو ناکاویەدا.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێژنەی هاوبەش پێشنیار دەکات هەردوو ماددەی (53 و 54) لە دەقە سەرەکیەکە لێك بدرێن و دەبێتە ماددەیەکی تازە و دارشتنەکەی بەو جۆرە بۆی بکرێت: ئەنجومەن بە هەماهەنگی لە گەڵ لایەنەکانی پەیوەندیدار پلانێکی گشتی بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی کارەساتەکانی ژینگە دادەنێ، و دەیخاتە بەردەم ئەنجومەنی وەزیران بۆ کار پێکردنی و لە پلانەکەش ڕەچاوی ئەمانەی خوارەوە دەکرێ، بڕگەکانی هەردوو ماددەکە دەکەنە شەش بڕگە و لێك دەدرێن، چونکە لە راستیدا هەردوو مادده بۆ ئەوەیە کەوا پلانێکی گشتی دابندرێ و گۆڕانەکانی کە کراوە لێژنەی هاوبەش کردوویەتی بریتیە لەوەی کە ئەم پلانە بخرێتە بەردەم ئەنجومەنی وەزیران لە جیاتی ئەوەی بخرێتە بەردەم ئەنجومەنی نیشتمانیی و ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

یەعنی ئیقتیراحتان ئەوەیە هەردوو ماددەکە بکرێتە یەك (53 و 54)، جەنابی وەزیریش موافیقەن، وا بزانم نیصابەکە تەواو بووە، نازناز خان فەرموو.

بەڕێز نازناز محمد عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لەگەڵ رەئیەکەی د.فۆادم کە دەڵێ دەمج بکرێ، بەڵام بەرای من بڕگەکان زیادن، چونکە ئەوە ئالیەتی تەنفیز کردنی پلانەکەیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێمە دوایی باس لەسەر بڕگەکان دەکەین، لەسەر دەمجەکە، کێ لەگەڵ موقتەرەحی لێژنەی هاوبەشە دەستی بڵند بکات؟ فەرموون، کێ لەگەڵدا نیە؟ ، بە زۆرینەی دەنگ قبوڵ کرا و ئەو دوو ماددەیە دەمج کرا، ئێستا دەگەڕێینەوە پێشەوە، ماددەی (51) عەرەبیەکەی دەخوێنمەوە بۆ ئەوەی بیخەمە دەنگدان، چونکە موناقەشە کرا، یحظر تصنیع و استیراد و رش و تداول مبیدات الافات او مرکبات کیمیاویة اخری لاغراض الزراعة او الصحة العامة و غیر ذلك من الاغراض الا بعد مراعاة الشروط و الضوابط و الضمانات التي تحددها الانظمة و التعلیمات وفقآ لهذا القانون بما یکفل عدم تعرض سائر مکونات البیئة بصورة مباشرة او غیر مباشرة في الحال او المستقبل للاثار الضارة لهذه المبیدات او المرکبات الکیمیاویة، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بڵند بکات؟ فەرموون، کێ لەگەڵدا نیە؟ سێ کەس، بە کۆی دەنگ قبوڵ کرا، فەرموون بۆ ماددەی دواتر کە موناقەشە کرا کە ماددەی (52)ی قەدیم کە دەبێتە (39) ی ئێستا، دەڵێ: تشکل لجنة تعنی بتسجیل و اعتماد المبیدات في الاقلیم و تتالف من الجهات ذات العلاقة، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بڵند بکات؟ فەرموون، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ قبوڵ کرا، فەرموون بۆ ماددەی (40) کە پێشتر (53 و 54) بوو و بووە ماددەی (40)، ئەگەر کەس هیچی لەسەر نیە بەس نازناز خان، ئەگەر کاك د.فۆاد شەرحی بکەی بۆی.

بەڕێز د.فۆاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە راستیدا هەردوو بڕگەکانی ئەو دوو ماددەیە، ئەرك و شێوەی کارکردنی رووبەرووبوونەوەی کارەساتە بە گشتی لەبەر ئەوە هەردووکیان تەعبیر لە یەك کار دەکەن کە ئەو لێژنەی کارەساتە پێی هەڵدەستی و چۆن کارەکانیان جێبەجێ دەکەن، بۆیە هیچ تەناقوزێك نیە لە ئیشەکانیان و ، زۆر سوپاس.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئیقتیراحی لێژنەی قانونی، دەمجی (53 و 54) کە دەبێتە ماددەی (40)، بیدایەتەکەی وای لێ دێت، ئەڵێ: یقوم المجلس و بالتنسیق مع الجهات المعنیة اعداد خطة عامة لمواجهة الکوارث البیئیة و عرضها علی مجلس الوزراء لاعتمادها و تراعی هذه الخطة ما یاتي: ئەو سێی یەکەم لەگەڵ ئەو سێی ماددەی پاشتر دەبێتە شەش فەقەرە و بە عەینی تەسەلسول دەچیە خوارێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کەواتە لە فەقەراتەکان گۆڕانکاری نەکراوە، تەنیا دوو ماددەکە کراوەتە یەك و ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی ناوێت، مەجلیس وزرای دەوێت راستە، کاك فرسەتیش پێش ئەوەی ئەوان وا بڵێین عەینی قسەی کرد، ئەگەر کەس قسەی لەسەر نیە، ئەو ماددەیە وەکو موقتەرەحی لێژنەی یاسایی دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیەیە دەستی بڵند بکات تکایە؟ فەرموون، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ قەبوڵ کرا، بۆ ماددەی 55 کە دەبێتە 41، فەرموو کاك حمە صالح.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دەروازەی چوارەم

حوکمەکانی سزایی

ماددەی 41: وەزیر یان ڕێپێدراوەکەی بۆی هەیە، هەر دامەزراوێك یان پڕۆژەیەك یان هەر لایەنێك یان سەرچاوەی پیسکردنی ژینگەیی ئاگادارکاتەوە، بۆ لابردنی فاکتەری کاریگەر و زیانبەخش بە ژینگە لەماوەی دە ڕۆژ پتر نەبێت لە ڕێکەوتی ئاگاداربوون بە ئاگاداریەکە، ولە حاڵەتی جێبەجێ نەکردنی، وەزیر بۆی هەیە کارەکە ڕابگرێ یان دایبخات و بە شێوەیەکی کاتی ڕەزامەندی ژینگەیی بکێشێتەوە تاوەکو چارەسەری پیسبوونەکە دەکرێ و ئەوەش بەپێی ڕێنماییەك ڕێك دەخرێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

د.فؤاد فەرموو.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە هیچ تێبینیەکمان نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لیژنەی هاوبەش ماددەی 55 ی پێشوو دەکاتە ماددەی 41، ئەگەر کەس مولاحەزەی لەسەر نیە دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵیەتی دەستی بڵند بکات؟ فەرموون، کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ ماددەی 41 قەبوڵ کرا، بۆ ماددەی دواتر تکایە، کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی 56 دەبێتە ماددەی 42.

ماددەی 42: لەگەڵ سەرپێچی نەکردن بە هیچ سزایەکی تونند کە لە دەقی یاساکانی دیکەدا هاتبێ، سەرپێچی کەری حوکمەکانی ئەم یاسایە و سیستەم و ڕێنماییەکانی بە پێیەوە دەرکراون، بەبەندکردن سزا

دەدرێت بۆ ماوەی لە مانگێك کەمتر نەبێت وبە غەرامەیەك لە(150000) سەدو پەنجا هەزار دینار کەمتر نەبێت و لە (200000000) دووسەد ملیۆن دینار پتر نەبێت، یان بە هەردوو سزاکان سزا دەدرێت.

دووەم : لە هەرجارێك سەرپێچیەکە دووبارە بکرێتەوە، سزاکە دوو بەرامبەر دەکرێتەوە.

سێیەم : وەزیر یا ڕێپێدراوەکەی لەوانەی کە فەرمانبەرایەتیەکەی لە بەڕێوەبەری گشتی کەمتر نەبێت، بۆی هەیە غەرامە دابسەپێنێ لە (100000) سەد هەزار دینار کەمتر نەبێت و لە (10000000) دە ملیۆن دینار پتر نەبێت، بۆ هەر کەسێك سەرپێچی لە حوکمەکانی ئەم یاسایە و پێڕەو ڕێنماییەکانی بەو پێیەوە دەرکراون بکات.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

د.فۆاد فەرموو.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بەو ماددەیە لیژنەی هاوبەش پێشنیار دەکات بەم جۆرە دابڕێژرێتەوە:

1 ـ لەگەڵ سەرپێچی نەکردن لەگەڵ هەر سزایەکی توند تر کە لە یاساکانی تر داهاتووە، سەرپێچی کاری حوکمەکانی ئەم یاسایە پەیڕەو و ڕێنماییەکانی کە پێیەوە دەرکراون بە بەند کردن سزا دەدرێت بۆ ماوەیەك کە لە مانگێك کەمتر نەبێت و لە 5 سالّ زیاتر نەبێت یان بە غەرامەیەك کە لە 150 هەزار دینار کەمتر نەبێت و لە 200 ملیۆن دینار زیاتر نەبێت یان بە هەردوو سزاکان.

2 ـ سزاکە دوو بەرامبەر دەبێتەوە لە کاتی دووبارە کردنەوەی سەرپێچیەکە.

3 ـ وەزیر یان ئەوەی ڕێی پێدەدا بە مەرجێك پلەی لە بەڕێوبەری گشتی کەمتر نەبێت، بۆی هەیە غەرامەیەك بسەپێنێت کە لە 100 هەزار دینار کەمتر نەبێت و لە 10 ملیۆن دینار زیاتر نەبێت، بۆ هەر کەسێك کە سەرپێچی لە حوکمەکانی ئەم یاسایەو پەیڕەو ڕێنماییەکانی بەو پێیەوە دەرکراون بکات.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد رفعت عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی 56 کە بوو بە ماددەی 42، من پرسیارێك دەکەم ئایا ئەوە بە پێچەوانەی ئەم یاسایە نیە؟ نابێت و مەحکەمە ئەو سزایانە دابنێت، ئەوە خالّێك، خالّی دووەمم بەڕاستی ئەو بڕە پارەیەی کە داندارە بۆسزاکان زۆر زۆرن، بۆ نموونە 200 ملیۆن، بە ڕەئی من حەدی ئەدنا دابندرێت، بەڵام حەدی ئەعلا دیاری نەکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك رفعت کە قانونێك دادەنێن بە تەئکید مەحکەمە قەرای لەسەر دەدات، خۆ وەزیر نالێت بـڕۆ سـێ سـاڵ سجنی بکە، ئەوە غەرامەیە، غەرامەش بە پێی تەعلیمات لە قانونەکە هـەبێت وەزارەت بـۆی هەیـە بیـدات، بەڵام سجن و ئەوانە دەبێت مەحکەمە بیدات، کاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەڵاڵ منیش هـەمان تێبینـی کـاك رفعـتم هەیـە، ئـەویش لەسـەر بڕگـەی 3 لـە فقهـی قـانونی عیراقـی و لـە تەتبیقاتی غەرامات تەنها بە حوکمی قانون فەرز دەکرێتن نەك ئەوەی ساحیبی هەر پۆستێك بێت، وەزیـر بێت یاخود مدیری عامیش بێت بۆی هەیە غەرامەیەکی وا فەرز بکات، یەعنی پـێم وایـە ئـەوە لـە جێگای خۆی نیە، ئەوە شتێکی نوێیەو با لێی گەڕێن تەنها بۆ حوکمی قانون بێت، واتە بە مەحکەمە بێت، کەواتـە بڕگەی 3 حەزف بکرێت باشترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

رەئی منیش هەر لەگەڵ ئەو بەڕێزانەیە کە پێشتر باسیان کـرد، مـن پـێم وایـە بڕگـەی سـێیەم ناکرێـت لـە ئێستاوە یەعنی ئەم سەڵاحیەتە لـە دەسـت وەزیـر یـان هـەر کەسـێکی تـر کـە ئـەو رێـی پـێ بـدات تـا پلـەی بەرێوبەری گشتی، من پێم وایە لەو خاڵە تەئیدی کاك سەردار و کاك محمد دەکەم، لە هەمان کـاتیش دا لـە مانگێك کەمتر نـەبێت بـۆ 5 سـاڵ ئـەوەش فەترەیـەکی زۆرە، لـە مانگێـك کـەمتر نـەبێت وەکـو ئـەوی خـۆی هاتووە باشترە، غەرامەکەش ئەگەر بکرێت حەدی ئەدنامان داناوە با حەدی ئەعلای دیاری نەکەین، ئەوە بۆ مەحکەمە لێ بگەڕێن باشترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

د. شکریە فەرموو.

بەڕێز د.شکریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی منیش رەئیم لەگەڵ رەئی برادەرانە، دەربارەی ئەو غەرامەو ئـەو سـزایە، نـە 150 بێـت ئەوەنـدە کەم، نە 200 ملیۆن بێت کە دەکاتە 18 دەفتەر، ئەوە زۆر زۆرە، یەعنی خانوویەکی پێ دێتن گوناهە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە فەرقێکی زۆرە، موخالەفە هەیە هیچی وانیە، 150 هەزارە، موخالەفەش هەیە کابرا خاوەنی کۆمپانیایەکە بە مەلایین دۆلار زەرەرەکەشی بە مەلاییەنە، لەبەر ئەوە ئەو فەرقە بۆ ئەوە هاتووە، مامۆستا کاکە فەرموو.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

زۆر سوپاس، باسی رەئیەکەی منیان کرد.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك کریم فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی لە بڕگەی 1 بە نیسبەت غەرامەکە نیسبەکەی تەناسب نیە لەگەڵ عقوبەکە، مانگێك بۆ 5 ساڵ، دەبێت حەدی ئەدنایەکەی کەمتر بێت و حەدی ئەعلایەکەش تۆزێك دابەزێت، خاڵێکی ترم هەروەك کاك سەردار لە بڕگەی 3 باسی کرد کە بۆ وەزیر نیە یان مدیری عام غەرامە فەرز بکات، بۆیە داوا دەکەم ئەو بڕگەیە لاببردرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سعدالدین فەرموو.

بەڕێزملا سعدالدین عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە مانگەکە کەم بکرێتەوە هەر وەکو کە 150 یەکە مقابلی 200 ملیۆنیە، یەعنی ئەویش 10 رۆژ یان 15 رۆژ بێت، ئەوەش یەعنی حەدی ئەدنای حەبسەکەی کەمتر بکرێتەوە، ئەگەر لە سەلاحیەتی وەزیر هەیە فەرزی غەرامە لە جێی خۆیەتی و مدیری عامەکە لاببردرێت، ئەگەر لە سەلاحیەتی وەزیریش نەبێت بۆ مەحاکمە بەجێ بهێڵدرێت، لەگەڵ ڕێزم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

چرۆ خان فەرموو.

بەڕێز چرۆ علی حمه امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مولاحەزەی یەکەمم، هەر لە سەر 5 ساڵەکە بوو، لە مانگێك بۆ 5 ساڵە، مادام نووسراوە (سجن او بغرامە) با 5 ساڵەکە کەمبکرێتەوە، لە لایەکی تریشەوە خاڵی 3 لە گەڵ رای کاك سەردارم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کە دەڵێت بە سجن و دواتر بە غەرامە، دواتر دەڵێت (او بکلا العقوبتین)، هەردووکیشی لەوانەیە ببێت، کاك رشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

قسەکانی من کراو سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەڵڵا من بە پێچەوانەی ئەو برادەرانەوە قسە دەکەم، من پێم وایە مەشروعەکە زۆر باش هاتووە، بە نیسبەت فەقەرەی 1 ئەوە زۆر وازیحە و ئەم قانوننە پێویستی بە عقوبات هەیە لەبەر ختورەی ئەو نیفایات و موخالەفە کردنی تەعلیمات و تەنزیمەو مەوادی کە هەیە، بە تەئکید فەقەرەی یەکەمی ئەمەیان مەحاکم دەیبینێت، کە مەحاکم دەیبینێت، تۆزێك دوادەکەوێت و فەترەیەکی پێ دەچێت، هەتاوەکو کۆتایی بە کێشەکان دێت، من پێم وایە بە پێچەوانەوە ئەو 150 هەزار دینارەی کە نووسراوە لەوە کەمتر نەبێت و زیاتر لە 200 ملیۆن نەبێت، پێم وایە ئەو 150 هەزار دینارە بکرێت بە 5 ملیۆن دینار، زیادەکەشی لە 200 ملیۆن زیاتر نەبێت، بۆ؟ وەکو جەنابت فەرمووت مەشاریعی وا هەیە رەئس مالەکەی بە سەدان ملیۆن دینارە، چ گرنگ نیە بە لایەوە بۆ موخالەفەی تەعلیماتێك یان ئەنزیمەیەك 150 هەزار دینار کە وەرەقەیەك دۆلار دەکات، شتێکی زۆر نیە، چونکە بە دەلیلی ئەوەی لە فەقەرەی دووەم باسکراوە دەڵێت ئەگەر تیکراری کرد دەبێت بە موزاعەف، لەو کاتەش دا هەر گرنگ نیە 150 هەزار ببێت بە 300 هەزار دینار مادام ئێمە لەو عقوبەیە حەدی ئەدناو ئەعلامان داناوە، مەحکەمە جائیزە تەمەسوك بکات بە حەدی ئەدنای عقوبەکەوە، جائیزە 150 هەزار قەرار بدات، هەر قانونیە و واریدیشە، جائیزە ئەوەی کە موخالەفەی کردووە، کەرەتێکی تریش و چەند جاری دیکەش بیکات، تەئسیری نابێت بۆ سەر ناحیەی مادی، 150 هەزارەکە با ببێت بە 300 هەزار و 500 هەزاریش هیچ گرنگ نیە بە لایەوە، من پێم وایە ئەو ماددەیە وەکو خۆی بمێنێت، بە نیسبەت فەقەرەی 3 کە هەندێك برادەر دەڵێن وەزیر بۆی نیە، بە پێچەوانەوە من پێم وایە ئەو سەلاحیەتە بدرێتە دەست وەزیرو ئەو کەسانەی کە بە دەرەجەی مودیری عامن، بە دەلیلی چی؟ قیاس لەسەر غەراماتی فەوری هەیە، هەندێك شت رووەدات، پێویست ناکات مەحاکم پێیەوە مەشغول بێت، ئەگەر مەحاکم پێیەوە مەشغول بێت، چەندەها کاتی دوورودرێژ دەخایەنێت و ئێمەش پێمان وایە جەریمەکە یان مخالەفەکە زۆر بە زووی حەسم بکرێت و کۆتایی پێ بێت، پێم وایە ئەمە بەو سیغەیە نەیەت، ڕاستە تەقریبەن ئیزدیواجیەتێك هەیە لە نێوان هەردووکیان، هەردووکی عقوبە بدرێت، ئەگەر موخالەفەی ئەحکامی قانون و ئەنزیمە و تەعلیماتی کرد، بزەبت ئەمیش

هەر غەرامەی مادی داناوە، بەڵام من پێم وایە، قیاس هەیە لە قانون، مەقیاس هەیە لەسەر شتێك، غەراماتی فەوری هەیە لە مروردا، لە وەزارەتی داخلی سەلاحیات دراوە بە مروڕێك، سەلاحیەت دراوە بە ملازمێك کە مەوقعی حەدەسە، وەسڵێك دەدات بە شوفێرێك و غەرامەی بۆ دەبڕدرێت، غەراماتی فەوری، من پێم وایە ئەو ماددەیە بەو شێوەیە بێتە خوارەوە و بڵێین (للوزیر) با بێت هەتاوەکو (للوزیر فرض غرامة) ئەو مەبلەغەی کە گوتراوە، هەروەها (لاتزید عن عشرة ملایین ترتکب الجرائم المعاقب علیها عقوبة حبس البسیط) عقوبەی حەبسی بەسیت، جائیزە غەرامەی فەوری لەسەر هەبێت، بەڵام با تەبەقەی تری دەبێت لە مەحاکم دابێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ڕەغمی ئەوەی مورافەعاتەکە حیجەت و مەنتقی هەبوو، بەڵام ئەو ئەندامانەی کە قسەیان کرد، زۆربەیان پێیان وایە ئەو نیسبەیە زیادەیە کاك فرستیش لە تەنیشتمەوە تەئیدی ئەوان دەکات و پێیان وایە زیادەیە، پێش ئەوەی ڕەئی جەنابی وەزیر بپرسین، هەروەها لەگەڵ قانونی دەسەڵاتی دادوەری تەعاروز دەکات، خاڵێکی تر فەقەرەی 1 و2 دەیگرێتەوە، ئەوە زۆر باش هاتووە (1500) چونکە ئەوە هاوواڵاتی دەگرێتەوە، مومکینە داڕێك ببڕێت بڵێی تۆ مەنعت کردووە، دەکرێت تۆ نیو ملیۆن دینار وەربگری؟ لەبەر ئەوە ئەو حەدە ئەدنایە بۆ ئەو حاڵەتەیە، 200 ملیۆنەکەش زۆر لە جێگای خۆیەتی بۆ ئەو حاڵەتانەی کە ئاماژەمان پێی کرد، زۆر لە ئەندامانی پەرلەمان داوایان کرد کە ئەو سێیەمە و ئەو سەلاحیەتە نەدرێت بە وەزیر، لەبەر ئەوەی تەعاروز دەبێت لەگەڵ دەسەڵاتی دادوەری، جێ بەجێ کردنەکەشی زەحمەتە، دەسەڵات دەدەیتە مدیری عامێك بڵێی بڕۆ غەرامەی بدە بە ئەوەندە، کێ جێ بەجێی دەکات؟ جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من دەمەوێت ئەوە بە جەنابت و ئەندامانی پەرلەمان بڵێم، ئێمە کە ئەو یاسایە دەردەکەین لە پێناوی پاراستنی ژینگەی کوردستانە، بەڕاستی دەبێت یاساکەمان دەوری خۆی ببینێت، یەکەێك لەو کێشە گەورانەی کە ئێستا هەمانە لە کوردستان دا موخالەفاتی ژینگەیە، لە ڕاوکردنی بێ جێ و ڕێ، کەسێك راوی کەروێشکێك دەکات تا دەچێتە پیس کردنی ژینگە بە هۆکاری جۆراو جۆر، تا بڕینی دارو تا ڕاوکردنی نادروست، هەتاوەکو تیجارەت کردن بە مەوادی خەتیریشەوە، ئێمە لەو یاسایە بۆیە واماندانەوە، لایەنی کەممان داناوە، سەبارەت بە سجنەکانیش، بۆیە زۆرەکەمان دانەنا، ئێمە پێمان وایە ئەگەر بە جۆرێك ماددەی خەتیر بێنیتە ئەو ووڵاتە، حوکمەکەی نەك (لاتزید عن 5 سنوات) پێم وایە ئەمە شتێکە کە زۆر کەمە بۆ ئەوە، لەبەر ئەوە باسی ئەوەمان نەکردووە، پێمان وایە دەبێت زیاتریش دابندرێت، تەنها خاڵێك کە بەڵامەوە گرنگە و حەزم کرد بۆ جەنابتانی ڕوون بکەمەوە، لە قانون دا هەیە کە دەسەڵاتی قەزائی و دەسەڵاتی تەشریعی بەشێك لە دەسەڵات دەدات بە سوڵتەی تەنفیزی بۆ ئەوەی ئیش و کارەکان بڕوات، باشە

وەزارەتی بەلەدیە ئەو کەسانەی موخالەفەیان کردووە غەرامەیان لێ وەردەگرێت، ئەمە چۆنە بە بێ ئەوەی دادگایی بکرێت، ئەوە تەبیعیە، مرور هەموو ئەوانەی کە موخالەفە دەکەن غەرامەیەکی لێ وەردەگرێت، بزانن ئەوە چۆن کراوە، لە کاتێك ئێمە ئەو کەسەی کە دارێك دەبڕێت، ئەگەر بێتو وەزارەت بۆی نەبێت غەرامەی لێ وەربگرێت، بە هیچ شێوەیەك بینێریە دادگاکانی ئێمە، بەڵام دادگای ئێمە مەشاکلی بیئی نازانێت، موشکیلەی زۆر گەورەتر هەیە تا پێی بڵێی ئەم قەزیەیە حاکمی بۆ بێنەو لەبەر ئەوەی دارێك بڕاوەتەوە، دوای 10 ساڵیش نەتیجەکەی دەرناچێت، لەوانەیە دەیان داری تر ببڕدرێت، خاڵێکی تر ئێمە هەندێك مەعاملمان هەیە کاتێك کە دەبینین تەلەوسی هەیە، ئەگەر بێتو ڕاستەوخۆ، بۆیە دەڵێین وەزیر بۆ ئەوەی هەموو کەس بۆی نەبێت تەدەخول بکات، وەزیر مودیر عامی فەنی تەخویل دەکات لەگەڵ لیژنەیەك دەچێتە سەر ئەو مەعمەلە کە ئێستا ئەزراری بیئی هەیە، غەرامەیەکی لێ دەسەنێ و سنوورەکی بۆ دادەنێتن، ئەگەر بیدەیتە دادگا تا یەك سال بە لایەنی کەم ئەو دادگایە ئەنجامی نابێ و ئەم مەعمەلە بەردەوام دەبێت لە پیس کردن و زەرەر دان لە خەڵك، لەبەر ئەوە بەڕاستی دەبێت ئەندامانی پەرلەمان ئەم حەقیقەتە بزانن، ئەگەر وەزارەتی ژینگەش وەکو هەموو لایەنەکانی تر نەتوانێت غەرامەیەك و نیسبەتێك لەو دەسەلاتەی پێ نەدرێت و غەرامە وەربگرێت لە کەسانی سەرپێچی کار لە دادگا ناگاتە نەتیجە، خەڵك بەردەوام دەبێت لە ڕاوکردن، جاری وا هەیە تەنها 10 ماسی گرتووە لە کاتی نادروست دا، چۆن بیدەینە دادگا، بۆیە من داواکارم لە بەرێزتان چۆن دەسەلاتەکانی تر دەڕوا، وەکو چۆن لە قانونی ولاتانی تردا هاتووە، هەروەها لە قانونی بیئەی عیراقیش داهاتووە، ئەوە لە لای بەرێزان لە لیژنەی قانونیش هەیە، جەنابیشتان ئەو دەسەلاتە بدەن بە ئێمە، زۆر سوپاس، با تەنها حەسر نەکرێت لەسەر قەزا، چونکە بەڕاستی ناگەینە ئەنجام ناتوانین پارێزگاری لە ژینگە بکەین، لەگەڵ رێزم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە لە لیژنەی قانونی لەگەڵ لیژنەی هاوبەش ئەو مەسەلەیەمان زۆر موناقەشە کردووە، ئەو وجهە نەزەرەی کە جەنابی وەزیر ئێستا تەرحی کرد لە جێگای خۆیەتی، لە مەحاکم ئەو کێشەیە زۆر دەخایەنێت، هەندێك مەسائیل هەیە حەقە بە فەوری بێت، بۆیە ئەو دەسەلاتە بدەین بە وەزیر، چونکە ئەوە هیچ تەعاروزێکی نیە لەگەڵ سولتەی قەزائی، چونکە لەو پەرلەمانە ئێمە دەسەلاتمان داوە بە زابتی مرور کە غەراماتی فەوری لەسەر جادە وەربگرێت، بەبێ مەحاکم، بۆیە لە جێگای خۆیەتی ئێستا جەنابی وەزیر هەندێك حاڵەت هەیە نابێت ئینتیزاری مەحاکم بکات بە ساڵێك دەعوا تەواو بێت، بۆیە با ئەو دەسەلاتەی پێ بدرێت، یەکسەر عیلاقەی بە ژینگەی کۆمەڵانی خەڵکەوە هەیە، بۆیە تەئیدی وجهەت نەزەری کاك عمر دەکەم کە تەئیدی وجهەت نەزەری ئێمەی کرد، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من پێش ئەوەی قسە بدەمە کاك فرست، من پێم وایە موقارەنەی مرور ناکرێت بە ئەوانە، دووشتی جیاوازن، دوومیش بە حەقیقەت ئێمە نابێت قانون دابنێین بڵێین وەڵا مەحکەمە وایەو رۆتینە، تەبعەن قەراری ئێوەیە، بەڵام زۆر جار مەحکەمە ئەگەر دوا بخرێت زۆر باشترە، کابرایەك مەخالەفەیەکی کردووە، دە جار با تەئجیل بکرێت و هەموو جارێ پێی دەڵێن لەبەر ئەوەی داڕێکی بڕیوە، بە عەکسەوە سەقافەتی بیئی زیاتر بڵاو دەبێتەوە، کاك فرست فەرموو.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بە رەئی من با ئێمە زۆر نەچینە سوڵتاتی مەحکەمە بدەین بە ئەجهیزەی تر، هەر پێش ماوەیەکی زۆر کەم ئێمە قانونی حیمایەی ئینتاجی زراعی لێرە ئیقرارمان کرد، قەبوڵمان نەکرد سەڵاحیەت بدەینە مودیری ناحیە، هەرچەندە مودیری ناحیە لە لایەك حقوقیە، لە لایەك حاکمی مەنتیقەیە، لەلایەکی تریشەوە لە تەشکیلی دەوڵەتی عیراقی تاکو پێش چەند سااڵێك ئەو سەڵاحیەتە وەك حاکمی جەزا تەخویلیان دەکرد، مەوزوعی مرور قیاس ناکرێت لەگەڵ ئەو حاڵەتە، موخالەفەی مرور یەکێك سەیارەی خۆی بە شکلێکی موخالف راگرت، هەتاوەکو دەیدەیتە مەحکەمەو کەشفی بێتە سەر، دوور نیە ئاساری ئەو موخالەفەیە نەمێنێت، دار بڕین و جەرائیمی تر دەتوانن مەحزەرێکی کەشف دروست بکەن، ئاگاداری شورتە بکەن بۆ ئەوەی یەکسەر موستەمسەکات دروست بکات، من لەگەڵ ئەوە نیمە بەڕاستی دەسەڵاتی دادوەری بدەینە ئەجهیزەی تەنفیزی، حەق بوو لەو مەسەلەیە مومەسیلی سوڵتەی تەنفیزیش حازر بوو با، بۆ ئەوەی ئەو دیفاعی لە دەسەڵاتی خۆی بکردبا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مامۆستا کاکە نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بڕگەی 3 ناکۆکە لەگەڵ بڕگەی 1، چونکە لە بڕگەی 1 لە کاتێك دا کە غەرامە تەحدید دەکرێت لە نێوان 150 هەزار تا 200 ملیۆن، لە بڕگەی 3 دەڵێت 100 هەزار، ئەو 100 هەزارەیان لە کوێ هێناوە؟ هەر نیە ئەسڵەن.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس. ئەوەش حوجەتێکی تر بۆ وجهە نەزەری کاك فرست، بەڵێ جەنابی وەزیر.

بەڕێز دارا محمد امین/وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە هەردووکی 150 یەکەو 100 هکە خۆ لە ئاسمانەوە نەهاتووە، ئەم پەرلەمانە بڕیاری لەسەر دەدات، ئەو دەڵێ ئەمەیان لە دەسەڵاتی سوڵتەی قەزائیە، پەرلەمانە بڕیار دەدات ئەمە غەرامەیەو لە دەسەڵاتی وەزیرە، بڕیار لێرەوە دەردەچێت، ئێمە هێناومانە ئێوە ئیقراری بکەن، مەسەلەکەی ئێمە بەڕاستی جەنابی سەرۆکی پەرلەمان لە مرور گرنگترە، یەعنی ئێمە مولیدەیەك دەبینین ژاوەژاوێکی زۆری هەیە، دوکەڵێکی زۆر فڕێ دەدات، چۆن بیبەین بۆ دادگا؟ بەیانی چاکی دەکاتەوە، بەڕاستی زۆر زەحمەتە ئەوە بدرێت بە دادگا، موەلیدەکە چاك دەکاتەوەو هیچ ئەسەرێکی نامێنێت، ئێمە ناتوانین هیچ ئیجرائاتێك بکەین، ئەگەر دووکەڵی سەیارەیەکی بچووك مرور بۆی هەبێت کەمێك دووکەڵ بکات و غەرامەیەك بسەنێت، مولیدەیەکی گەورە گەڕەکێك بێزار دەکات، ئێمەنەتوانین غەرامەی بکەین، ئەگەر بە بەستنەوەی قایشێك بتوانێ غەرامەی بکات، ئێمە نەتوانین یەکێك غەرامە بکەین کە دارێك دەبڕێت و ماسیەك دەگرێت، یەکێکی تر لە شوێنێك زیان بە ژینگە دەگەیەنێت، لەبەر ئەوە بەڕاستی ئەمەش شتێکی تایبەتە لە پێناو پاراستنی ژینگەی کوردستانە، لە پێناوی بەرژەوەندی ژیانی خەڵکە، بۆیە دەبێت ئەو دەسەڵاتە بدرێت بە وەزیری ژینگە، هەر کەسێك بێت لە هەر شوێنێك بێت تا بتوانێت برێك غەرامە دابنێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێستا جەنابی وەزیر حوجەتەکەی خۆی باس کرد و کاك شێروانیش پشتگیری لێی کرد، هەندێك لە ئەندامانی پەرلەمان داوایان کردووە کە ئەو فەقەرەیە لابچێت، لەبەر ئەوەی کاکەش ئاماژەی پێی کرد کە تەعاروزی هەیە، جارێکی تریش پێتان دەڵێمەوە کە بە نیسبەت سالّەکە جەنابی وەزیر پێی وابوو 5 سالّ، بۆیە دامان نەناوە، بەلّام نوقتەیەکی تر هەیە، لێرە دەڵێن بۆ جوابی وەزیر (عدم الاخلال بای عقوبة اشد) یەعنی 5 سالّەکەشی داناوە، بەلّام ئەگەر مەسەلەن هەر کارێك دژی قەوانین بێ، قانونی عقوبات عقوبەکەی ئەشەدە لێرە ئاماژەی پێ کردووە، ئیخلالی پێ ناکرێت، ئەوە کراوە، دەمێنێتەوە ئەو عقوبەی کە داندراوە کە فەقەرەی تونـد دادەنێت (تضاعف العقوبة فی کل مرة تکرر فیها، تکرار مخالفة)، موقتەرەحی تازە کە هاتووە لە لایەن ژمارەیەك لە ئەندامانی پەرلەمان، فەقەرەی 3 شەتب بکرێت، جەنابی وەزیر موافق نەبوو و کاك شێروانیش پشتگیری لە وجهەت نەزەری جەنابی وەزیر کرد، لیژنەی هاوبەشیش پشتگیریان لێ کردووە، من ئەو موقتەرەحەی کە چەند ئەندامێك تەرحیان کردووە کە فەقەرەی 3 کە دەڵێت (للوزیر او من یخوله ممن لاتقل وظیفته عن مدیر عام) یەعنی بۆ وەزیر هەیە و بۆ ئەو فەرمانبەرەش کە تەخویل کراوە بەشەرتێك بە بەرێوبەری گشتی کەمتر نەبێت دەرەجەکەی، ئەمە فەرز بکات لە 1000 دینار کەمتر نەبێت و لە ملیۆنێك زیاتر نەبێت، هەر کەسێك موخالەفەی

حوکمەکانی ئەو قانونەو تەعلیمات و ئەنزیمەی کە دەرچووە، ئەوموقتەرەحە کە لە لایەن لیژنەی هاوبەشەوە ئیعترازی لەسەر نەبووە، چەند ئەندامێك ئیقتراح دەکەن ئەو فەقەرەیە نەمێنێت کێ لەگەڵ ئەوەیە ئەو فەقەرەیە نەمێنێت دەستی بڵند بکات تکایە؟ فەرموون، کاك فرست لە تەنیشتمەوە دەڵێ شەرحەکە وا نیە، با جەنابی شەرحی بکات تکایە.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دوو موقتەرەح هەیە، موقتەرەحی یەکەم لەگەڵ ماددە ئەسڵیەکەیە، کە غەرامەکە بە دەستی وەزیر یان مدیری عام بێت، موقتەرەحی دووەم ئەوەیە کە موعاقەبەی ئەو غەرامەیە بە دەستی مەحاکم بێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دەگەڕێمەوە بۆ شەرحەکەی خۆم پێم وایە باشترە، عەفوم بکە کاك فرست، کاك کمال فەرموو نوقتەی نیزامی هەیە.

بەڕێز محمد قادر عبدالله (د.کمال کەرکووکی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

کاکە شەرح تەواو بوو، ئەوەی لەگەڵی بوو رەئی دا، ئەوەی دژیشی بوو هەر رەئی خۆی دا، پێش وەخت درا تەسویت، ئەوە بمێنێت یان لابردرێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێمەش وا دەڵێین، بەڵام کاك فرسەت دوو موقتەرەح هەیە، خۆی دوو موقتەرەح نیە، تەنها یەك موقەرەحە، ئەو ماددەیەی کە خوێندرایەوە، یەکەم و دووەم و سێیەمی تێدایە، یەکەم باسی عقوبە دەکات و دەڵێت:

1 ـ مع عدم الاخلال باية عقوبة اشد تنص عليها القوانين الاخرى، يعاقب المخالف لاحكام هذا القانون والانظمة والتعليمات الصادرة بموجبه بالحبس لمدة لاتقل عن شهر او بغرامة لاتقل عن (150000) دينار ولاتزيد (200000000) او بكلتا العقوبتين.

2 ـ تضاعف العقوبة فى كل مرة تتكرر فيها ارتكاب المخالفة.

3 ـ للوزير او من يخوله ممن لاتقل وظيفته عن مدير عام فرض غرامة لاتقل عن (100000) ولاتزيد عن (10000000) كل من خالف احكام هذا القانون والانظمة والتعليمات الصادرة بموجبه.

موقتەرەحی چەند ئەندامێکی پەرلەمان ئەوەیە لابچێت و نەمێنێت، ئەو موقتەرەحە تازەیە کە لابردنی ئەو فەقەرەیە، کاکە یەکەم و دووەم دەڵێت بچێتە مەحکەمە، بەڵام کە دەڵێت (للوزير او من يخوله ممن لاتقل وظيفته عن مدير عام فرض غرامة لاتقل عن (100000) ولاتزيد عن (10000000) كل من خالف احكام هذا القانون والانظمة والتعليمات الصادرة بموجبه) یەکەم و دووەم عەینی شت دەکات، کاکە لە یەکەم داهاتووە، ئەوەی سێیەمی داوە بە وەزیر، لە یەکەم باسی ئەوەت کردووەو دەڵێی ئەوەی موخالەفەی

ئەو تەعلیماتەی کرد دەڵێی بەو شێوەیە حوکم دەدرێت، 150 هەزارەکەی تەحدید کردووە، حەدی ئەعلای تەحدید کردووە، ئەگەر زیادی کرد تەشدیدی عقوبەکەی دەکرێت، لەبەر ئەوە پێویست ناکات جارێکی تر تیکراری بکەیەوەو بدەیتە مەحکەمە، لە یەکەم باس کراوە ئەوە تەنها ئیلغا کردنەکەی کافیە، دەیخەمە دەنگدانەوە کێ لەگەڵ موقتەرەحی ئەو چەند ئەندامەی پەرلەمانە کە ئیلغابکرێت دەستی بڵند بکات تکایە؟ فەرموون، 20 کەس، کێ لەگەڵ ئەوەیە بمێنێتەوە؟ زۆرینە دەڵێت بمێنێتەوە، ئێستا ماددەی 42 کە بوو بە 3 فەقەری وەکو خۆی مایەوە، دەیخەمە دەنگدانەوە کێ لەگەڵ ئەو ماددەیەیە دەستی بڵند بکات تکایە؟ فەرموون، بە زۆرینەی دەنگ قەبوڵ کرا.، بۆ ماددەی دواتر تکایە، کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی 57 کە دەبێتە ماددەی 43

ماددەی 43:

سەرپێچیکەر لە حوکمەکانی بڕگە (یەکەم و دووەم و سێیەم)ی ماددەی (48)ی ئەم یاسایە بە زیندانیکردن سزا دەدرێت و مادەو خاشاکە ترسناکەکان بگەڕێنێتەوە شوێنی جارانیان یان بە ڕێگەیەکی بێ زیان خۆی لێیان ڕزگار بکات لەگەڵ قەرەبووکردنەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

د.فۆاد فەرموو.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێژنەی هاوبەش پشتگیری لەو ماددەیە دەکات وەك ئەوەی کەهاتووە، هیچ تێبینمان نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك رشاد نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو (یەکەم و دووەم و سێیەم) لە ماددەی 48 تەعبیر کراوە، دەبێت لێرە موراعات بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

کاك ڕەشاد قسەکەی منی کرد بەس ماددەکە دەبێتە (35) نەك (36)، ماددەی (48) کەونەکە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

موشكيله نيه (35) (36) دوايى تەدقيقى دەكەين چەندە،كاك سالم فەرموو.

بەڕێز سالم محمد على:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

بالسجن، سجن له (5) سالْ كەمتر نەبێ، (بحبس او سجن) باشتر دەبێ.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

كاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەركى:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

وەللاْ من پێم وايە ئەو جەرائيمانەى لە ماددەى (1 و 2 و 3) لە ماددەى (36) هاتووە لە هەموويان خەتەرترە و جەسامەتى زياترە، لێرە دەبا تەشديدەكە زۆر بە قوەتتر بێ، من پێشنيار دەكەم چەند شتێك بۆى ئيزافە بكرێ، يەك: مع عدم الاخلال بالعقوبه باشه، دوو: سجنەكە تەحديد بكرێ له بەينى (10) سالْ تا (15) سالْ، سێيەم : بۆ له جەرائيمى ديكە كە جەرائيمى بەسيتە غەرامەكەى تەحديد كرايە و لێرە هيچ غەرامەيەك نەنووسرايە؟ تەنها باسى تەعويز كرايە، خۆى تەعويز پێى ناوێ باسى بكەى، چونكە لە قانونى مەدەنى هەيە، پێم وايە دەبێ باسى غەرامەكەش بكرێ و غەرامەكەش زۆر بێ و ،سوپاس.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

كاك سعدالدين فەرموو.

بەڕێز ملا سعدالدين عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

هەر عەينى ئەوەم هەيە، يەعنى تەحديد مودەكەى بكرێت لێرە.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

لێژنەى ياسايى و لێژنەى هاوبەش بە نيسبەت ئەو تەحديدى مودەى سجن و مودەى حبس رەئيتان چيە؟

بەڕێز خليل ابراهيم محمد:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

ئێمە لە راپۆرتى خۆمان هيچ رەئيمان نەدا، بەڵام جێگاى ئەوەبوو مودەكەى دابنێن لەوێ، منيش لەگەڵ ئەوەمە مودەيەك دابنێن باشترە، هەرچەندە لە قانونى عيراقى نەهاتووە، ئەوە عەينى عيبارەتە لە عيراق وەرگيراوە، بەس لەوێ خەلەلێك هەيە يەعنى لازمە مودەيەك دابنێن.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

بەڵێ كاك عەونى.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێی ناوێ مودەکەی تەحدید بکەین، لەبەر ئەوەی ماددەی (25) لە قانونی عقوباتی عیراقی جینایەی تەعریف کردووە: السجن اکثر من خمس سنوات الی 15 سنة، واتە پێی ناوی بڵێین مودەکەی چەندە، ئەوە مەعلومە و وازیحیە 5 ساڵ تا 15 ساڵە، جینایە و سیجنەکەش وازیحە عقوبەکەی ئەوەندەیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو.

بەڕێز عبد الکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێرە هاتووە (مع التعویج)، سجنەکە قەیدی نیە، بەڵام تەعویزی بدەنە کێ؟ دائیمەن تەعویز دەدرێتە صاحب الحق، یەعنی لە خۆڕا بیدەینە کێ؟ نابێ، دەبێ تەحدید بکرێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو کەلیمەی تەعویز فیعلەن لێرە زیاد هاتووە، کێیە موتەزەریر؟ بە کێ بدات تەعویزەکە؟

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تەعویزەکە دەدرێتە دەوڵەت، وەزارەت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز دارا محمد امین /وەزیری ژینگە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو تەعویزە: و توچع فی صندوق حمایە البیئە، ئەوە دەبێ ئەوەی لەگەڵدا بێت، لە پێشتریش باسمان کردووە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو تەعویزەی دەبێ تێدا بێ، فەرقی تەعویز و غەرامە، عیقابە، یەکێکە لە نەوعەکانی عیقاب، بەڵام بە ماددی، تەعویز نەتیجەی زەرەرە، ئەوە تەعویزە دەوڵەت وەرئیگرێ موتەمەسیلە بە شەخصی جەنابی وەزیر کە شەخصیەتی مەعنەوی هەیە، خۆ بۆ خۆی نیە بۆ دەوڵەت دەگەڕێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

باشە وەکو ئەوەی قانونیەکانیش شەرحیان کرد ئەوان باشتر لە غەیری قانونیەکان دەزانن، ماددەکە وەکو خۆی غەیری ئەوەی (48) دەبێتە(45) دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بڵند بکات؟ کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ قبوڵ کرا، بۆ ماددەی ئەحکامی خیتامی.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دەروازەی پێنجەم

حوکمە کۆتاییەکان

ماددەی(58): ئەنجومەنی وەزیران بە پێی پێشنیاری وەزارەت بۆی هەیە پێرەوی پێویست دەربکات بۆ جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە، لەوانەش ئەمانەی خوارەوە:

أ- پێڕەوی پاراستنی ئاو.

ب- پێڕەوی پاراستنی هەوا.

ج- پێڕەوی پاراستنی خاك و خۆڵ.

د- پێڕەوی چاودێری کردنی تیشکاوەر.

هـ- پێڕەوی پارێزگە سروشتی و باخچە و باخچە گشتیەکان.

و- پێڕەوی هەڵسەنگاندنی کاریگەری ژینگە.

ز- پێڕەوی پارێزگاریکردن لە هەمەجۆری گیانلەوەرەکان.

ح- پێڕەوی ڕووبەڕووبوونەوەی کارەساتەکانی ژینگە.

گ- پێڕەوی ڕێو شوێنەکانی هاندان.

ی- پێڕەوی بەڕێوەبردنی خاشاك و ماددە ترسناکەکان.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێژنەی هاوبەش پشتگیری لە ماددەکە دەکات و هیچ تێبینی نیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وەللاّ من لە لێژنەی هاوبەش دەپرسم و کاك فرسەت عەینی رەئی هەیە: ئەو تەحدید کردنە زیادە، هەر ماددەیەك بنووسرێ: لمجلس الوزراء و بناءآ على اقتراح الوزارة اصدار الانظمة اللازمة لتنفيذ احكام هذا

القانون، كافية، چونكه تۆ تەحديدى دەكەى و مومكينە هى تريش بێتە پێشەوە، وەزارەت چ ئيقتيراح بكات بۆى هەيە، بەڵێ جەنابى وەزير.

بەڕێز دارا محمد امين /وەزيرى ژينگە:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

ئێمە تەحديدمان نەكردووە لەوە زياتر نەبێ، بەس وتوومانە ئەگەر جەنابت سەيرى ماددەكە بكەى، ئەو ئەنزيمانە دەربچێ بۆ تەنفيزى ئەحكامى ئەو قانونە، بما فى ژلك ما ياتى، يەعنى كۆمەڵێك ئەنزيمە دەربچێ لەوانە ، ئەوە زەروورە تا ئێستا لە هەرێمى كوردستان نيمانە، با لێرەوە بە ياسا فەرز بكرێ حكومەت ئەو نيزامانەى هەبێ، ئەگەر سەيرى ياساى ژينگەى ولاتانى تر بكەين، ئەوانەى زۆر لەو بوارەى گرينگن، پەرلەمان فەرز دەكات لەسەر حكومەت كە لانى كەم، ئەوانى تريشى تەبعەن تيايە، بەس بە تايبەتى ئەوانە زۆر پێويستن كە تا ئێستا نيمانە تاكو ئەو ياسايە بەرێوەبچێ و خزمەتێكى گەورە دەكات لە هەموو بوارەكانى ژينگە.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

خۆى ئێمە لەگەڵ قەوانينەكانى تر هەمووى ئەو ماددەيەمان نووسيوە: لمجلس الوزراو و بناوێ على اقتراح الوزاره اصدار الانڤمه اللازمه لتنفيڕ احكام هڕا القانون، مومكينە ئێستا تۆ لێرە تەحديد بكەى بەو قانونە خۆت ئيلزام دەكەى ئيلا دەبێ وا بێ، سبەينى باشە خۆتان كۆبوونەوە پێتان وا بوو لە جياتى نيزامى (ا و ج) مەسەلەن يەك نيزام بێت، بۆ خۆت دەبەستيەوە بەو ناوە و تەحديدى دەكەى؟ بۆ ئێوە ئاسانترە، كە تۆ ئەو دەسەڵاتەت دا بە ئەنجومەنى وەزيران و بەوەزير، دەكرێت بە پێى ئيحتياجى خۆت و بە پێى ئەولەويات و بە پێى دواين تێگەيشتن، مومكينە خەبيرى تر بێت بڵێ: ئەو نيزامەو ئەو نيزامە يەك نيزامى دەوێ، بۆيە ئێمە دەڵێين ئەوى تر باشترە و بۆ خۆتان باشترە و صيغەكەى تر باشترە.

بەڕێز دارا محمد امين /وەزيرى ژينگە:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

ئەوە دروستە، بەس ئێمە دەستمان پێكردووە بەو نيزامانەو بە پێى ئەو سيستەمەى كە لە دونيا هەيە و بۆ هەر يەكێك لەمانە ئێستا خەريكى ئامادەكردنى نيزامەكانين و كێشەيەكيشمان نيە.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

كاك كەريم فەرموو.

بەڕێز كەريم بحرى عبدالله:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

من تەئیدی بۆچوونی ئێوەی بەڕێز دەکەم لەبەر ئەوەی ئەو ئەنزیمەی ئەوەی لێرە هاتووە (علی سبیل المثال)ە، (علی سبیل الحصر) نیە بۆ ئەوە زکری بکەین، مادام وەزارەت و وەزیر دەستی کراوەتەرە دەتوانێ هەر نیزامێك ئامادە بکات و پێشکەشی بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بە تەئکید منیش تەئیدی رەئی جەنابت دەکەم، ئەوەی کە جەنابت دەفەرمووی بە موتلەقی و بە شامیلی بۆ هەموو یاساکە دەستی وەزیر بەربلاوتر دەبێت زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

قسەت هەیە نازناز خان فەرموو.

بەڕێز نازناز محمد عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من تەئیدی جەنابی وەزیر دەکەم، ئەو پەیرەوانە زۆر گرنگە ناویان بهێندرێ، بەڵام یەك فەقەرە زیاد بکەین لە حاڵەتی پێویستدا پەیرەوی تریش زیاد بکرێ، ئێمە دەریبچوێنین، ئەوە تەعلیماتە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوەی پێشتر باسمان کردووە ماددەی دواتر ئیقتیراحی خۆم کرد و لە لایەنی دوو ئەندام پەرلەمان تەئیدی کرا دەیخەمە دەنگەوە، ئەوەی کە ئەوانە زیادەیە و تەنها بنووسرێ: لمجلس الوزراء و بناءآ على اقتراح الوزارة اصدار الانظمة اللازمة لتنفيذ احكام هذا القانون، کێ لەگەڵ ئەو موقتەرەحەیە دەستی بڵند بکات؟ فەرموون ، کێ لەگەڵدا نیە؟ بەس نازناز خان، بە ئەکسەریەت قبوڵ کرا، تەواو وەنیە؟ فەرموون ماددەی دواتر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (59) کە دەبێتە ماددەی (45):

وەزیر بۆی هەیە رێنمایی پێویست دەربچوینێ بۆ ئاسانکردنی جێبەجێکردنی ئەم یاسایە.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێژنەی هاوبەش پشتگیری لەو ماددەیە دەکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وابزانم ماددەیەکی پێشتر هەیە، مادده (60) بێتە پێشەوە، بیخوێننەوە .

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (60) کە دەبێتە ماددەی (46):

لەکاتی دەرچوونی ئەم یاسایەدا مۆڵەتێك کە ئەو پەڕی لە ساڵێك زیاتر نەبێت لە ڕۆژی پێڕاگەیاندنی گەفەکەوە بە دامەزراو یاخود پڕۆژە یاخود چالاکیە بەرکارەکان دەدرێ تا بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە بارودۆخی خۆی ڕێك بخاتو، ئەنجومەنیش بۆی هەیە لەسەر پێشنیاری وەزیر لەکاتی پێویستدا مۆڵەتەکە درێژبکاتەوە، بەمەرجێ لەشەش مانگ زیاتر نەبێ، ئەمەش پاش دەرکەوتنی جیدیەتی ئەو ڕێکارانەی کە بۆ جێبەجێکردنی ئەم یاسایە گیراوەتە بەر.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێژنەی هاوبەش پشتگیری لەو ماددەیە دەکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو ماددەیە زەروورییە بۆ ئەوەی ئەو قانونە مرونەتی هەبێت و واقیعیەتی هەبێ و ئەو فورسەتەی بدرێتێ، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بڵند بکات؟ فەرموون ، کێ لەگەڵدا نیە؟ ، بە کۆی دەنگ ئەوەش قبوڵ کرا، بۆ ماددەی پێشتر کە دەبێ دوا بخرێت.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (59):

وەزیر بۆی هەیە ڕێنمایی پێویست دەربچوێنێ بۆ ئاسانکردنی جێبەجێکردنی ئەم یاسایە.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێژنەی هاوبەش پشتگیری لەو ماددەیە دەکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو ماددە ڕۆتینە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بڵند بکات؟ فەرموون ، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ قبوڵ کرا، بۆ ماددەی دواتر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (61):

کار بەهیچ دەقێکی یاسایی ناکرێت ئەگەر ناکۆك بێت لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایە.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێژنەی هاوبەش پشتگیری لەو ماددەیە دەکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوەش ماددەکی رۆتینە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بڵند بکات؟ فەرموون ، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ قبوڵ کرا، بۆ ماددەی دواتر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (62):

ئەم یاسایە دوای (90) ڕۆژ لە مێژووی بلاوکردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمی جێبەجێ دەکرێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك کەریم نوقتەی نیزامیت چیە؟

بەڕێز کریم بەحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی 63 بچێتە جێی ماددەی 62 وەکو ئەو تەسەلسولەی کە هەیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوەش وایە راستە و هەر وای لێ دەکەین ، راپۆرتی هاوبەش سەبرت بکردبا وای لێ کردیە، خۆشت مەفروزە ئیمزات کردووە.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێژنەی هاوبەش پێشنیار دەکات وشەی (وەقائیعی کوردستانی بۆ زیاد بکرێت و بکرێتە دوا ماددە)، سەبارەت بە ماددەی 63 کە دەبێتە ماددەیەکی تازە، بەم جۆرەی خوارەوە دابڕژێتەوە: لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدیارەکانە حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کێ لەگەڵ موقتەرەحی لێژنەی هاوبەشە دەستی بڵند بکات؟ فەرموون ، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ قبوڵ کرا، بۆ هۆکارەکانی فەرموو.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هۆکارەکانی دەرچواندنی ئەم یاسایە

لەبەر ئەوەی حکومەتی هەرێمی کوردستان بایەخ بەمافی مرۆڤ دەدات تاکو لە ژینگەیەکی پاك و دروست و چەسپاودا بژیت و، لەپێناو پاراستنی هەرێم لە پیسی بەهەموو شێوەو جۆرە جیاوازەکانییەوەو دەستەبەری

هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پڕۆتۆکۆڵەکان

54

سالّی/ 2009 – بەرگی پەنجاوچوار

چاپی یەکەم/ سالّی 2009

پێڕیست

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی دەسپێك خولی سێیەمی هەڵبژاردن – پێنج شەممە 2009/8/20 ل 5

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (1)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2009/9/8 ل 39

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (2)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2009/9/9 ل97

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (3)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2009/9/15 ل 155

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (4)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2009/9/16 ل213

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (5)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2009/10/6 ل221

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (6)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2009/10/19 ل 245

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (7)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2009/10/21 ل 273

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (8)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دووشەممە 2009/10/26 ل 339

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (9)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2009/10/28 ل 441

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (1)ی نائاسایی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2009/11/15 ل 487

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (10)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2009/11/17 ل 569

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (11)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2009/12/2 ل 585

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (12)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2009/12/15 ل 591

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (13)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2009/12/29 ل 641

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (13)

سێ شەممە رێکەوتی 29\12\2009

خولی سێیەمی هەڵبژاردن